

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
KENT SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

POST-MODERN KENTLİLİK BAĞLAMINDA KARAVAN
YAŞAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF GÜLER YILMAZ

DOÇ. DR. AYKUT SİĞİN

AKSARAY-2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
KENT SOSYOLOJİSİ BİLİM DALI

POST-MODERN KENTLİLİK BAĞLAMINDA KARAVAN
YAŞAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF GÜLER YILMAZ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. AYKUT SİĞİN
JÜRİ ÜYESİ: PROF. DR. URAL ALP MANÇO
JÜRİ ÜYESİ: DR. ÖĞR. ÜYESİ RAHEB MOHAMMADI
GRANBARLOU

AKSARAY-2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Elif

Soyadı : GÜLER YILMAZ

Bölümü : Kent Sosyolojisi (Tezli Y. L.)

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Post-Modern Kentlilik Bağlamında Karavan Yaşamı

İngilizce Adı: Caravan Life within the Context of Post-modern Urbanism

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Bu tezin tasarım, hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve tez yazma süreci olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Elif GÜLER YILMAZ

İmza

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Elif GÜLER YILMAZ tarafından hazırlanan “POST-MODERN KENTLİLİK BAĞLAMINDA KARAVAN YAŞAMI” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kent Sosyolojisi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Doç. Dr. Aykut SİĞİN Kent Sosyolojisi, Aksaray Üniversitesi	☐	☐	
Üye: Prof. Dr. Ural Alp MANÇO Kent Sosyolojisi, Aksaray Üniversitesi	☐	☐	
Üye: Dr. Öğr. Üyesi Raheb Mohammadi GHANBARLOU Sosyoloji, İstanbul Gelişim Üniversitesi	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 17/01/2025

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR SAYFASI

Bu tez çalışmasının başlangıcından son anına kadar olan her aşamasında bana rehberlik eden değerli hocam Sayın Doç. Dr. Aykut SİĞİN'a katkı ve desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez Savunma sınavında yapıcı eleştirileri ve önerileriyle tezime sundukları katkılardan dolayı Sayın Prof. Dr. Ural Alp MANÇO ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Raheb Mohammadi GHANBARLOU hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın başlangıcından itibaren her aşamasında maddi ve manevi destekleriyle her daim yanımda olan kıymetli eşim Enes Yılmaz'a ve biricik kızım Hazel Meva'ya sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım. Bu süreçte manevi destek olan kıymetli aile üyelerim babam, annem, kardeşlerim ve yakın arkadaşlarıma sevgilerimi sunarım.

Araştırmanın saha sürecinde görüşmeler yaptığım karavan şirket/firmaları ve karavancı katılımcılara katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Elif GÜLER YILMAZ

AKSARAY-2025

ÖZET

Mobil mekân türlerinden olan karavanların geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Karavanlar 1920’lerde tekerlekli evler olarak kullanılmaya başlamıştır. Ancak Türkiye’de karavancılığın uzun bir geçmişinin olmadığını son yıllarda daha çok popüler hâle geldiğini söylemek mümkündür. Mekânın kentli algısı ve yaşam biçimleri üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bu açıdan post-modern anlayışın etkisini sürdürdüğü günümüz koşullarında kentli bireylerin kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavanda yaşamalarının nedenlerini anlamak amacıyla bu çalışma tasarlanmıştır. Bu amacı gerçekleştirmek için karavancılarla sahada karavanda yaşadıkları ortamlarda yarı yapılandırılmış görüşme yapıları ile katılımcılardan derinlemesine bilgiler edinilmiştir. Kentli bireylerin karavan yaşamı ile ilgili algılarını, duygularını, bakış açılarını ifade etmelerini sağlamak ve bu yaşamı nasıl deneyimlediklerini anlamak amacı ile nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yaklaşım ile tasarlanmıştır. Kartopu örneklem yöntemi kullanılarak toplamda 15 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular; katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, karavan yaşamını tercih gerekçeleri/yaşam tarzı olarak karavancılık, karavan yaşamının sürekliliği, karavancıların kent yaşamına bakışı, gündelik yaşam pratikleri açısından karavan yaşamı şeklinde beş ana tema altında toplanmıştır. Bir yaşam tarzı olarak karavancılık başlığı altında katılımcıların tercih nedenleri özgürlük, afetler, kentten uzak, doğaya yakın olmak, ekonomik gerekçeler ve minimal yaşam olarak ele alınmıştır. Elde edilen bulgular çalışmanın kuramsal çerçevesi ve ilgili literatüre bağlı olarak tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, kentli, kentleşme, modern kentli, post-modern kentli, karavan yaşamı

Bilim Kodu : 113828

Sayfa Adedi : 142

Yazar : Elif GÜLER YILMAZ

Danışman : Doç. Dr. Aykut SİĞİN

ABSTRACT

The history of caravans, one of the types of mobile space, goes back a long way. Caravans started to be used as houses on wheels in the 1920s. However, it is possible to say that caravanning in Türkiye does not have a long history and has become more popular in recent years. Space has a significant impact on urban perception and lifestyles. In this respect, this study was designed to understand the reasons why urban individuals move away from urban spaces and live in caravans in today's conditions where post-modern understanding continues to be effective. In order to realize this aim, semi-structured interviews were conducted with caravanners in the field in the environments where they live in the caravan and in-depth information was obtained from the participants. It was designed with a phenomenological approach, one of the qualitative research designs, in order to enable urban individuals to express their perceptions, feelings and perspectives about caravan life and to understand how they experience this life. A total of 15 participants were interviewed using the snowball sampling method. The findings obtained in this study were grouped under five main themes: socio-demographic characteristics of the participants, reasons for preferring caravan life/caravanning as a lifestyle, continuity of caravan life, caravanners' view of urban life, and caravan life in terms of daily life practices. Under the heading of caravanning as a lifestyle, the reasons for the participants' preference were discussed as freedom, disasters, living in nature away from the city, economic reasons and minimal life. The findings were discussed in relation to the theoretical framework of the study and the related literature.

Keywords : City, urbanite, urbanization, modern urbanite, post-modern urbanite, caravan life

Science Code : 113828

Number of Pages : 142

Author : Elif GÜLER YILMAZ

Supervisor : Doç. Dr. Aykut SIĞIN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR SAYFASI.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xi
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	4
ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI ve YÖNTEMİ.....	4
1.1. Araştırmanın Konusu	4
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Temel Literatür Bilgisi.....	6
1.5. Araştırmanın Yöntemi	11
1.5.1. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analiz Aşaması	13
1.5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Etik Konusu.....	16
İKİNCİ BÖLÜM	18
KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE	18
2.1. Kente İlişkin Kavramlar.....	18
2.1.1. Kent	18
2.1.2. Kentleşme	20
2.1.3. Kentli	20
2.2. Modern Dönem Kente İlişkin Kavramlar	21
2.2.1. Modernite.....	21
2.2.2. Modernizm.....	23
2.2.3. Modernleşme	24
2.2.4. Modern Kent.....	25

2.2.5. Modern Kentli.....	28
2.3. Post-modernliğe İlişkin Kavramlar.....	30
2.3.1. Post-modernite.....	30
2.3.2. Post-modernizm.....	34
2.3.3. Post-modernleşme	36
2.3.4. Post-modern Kent.....	36
2.3.5. Post-modern Kentli.....	42
2.4. Karavan ve Tarihsel Süreci	47
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	51
BULGULAR ve TARTIŞMA	51
3.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	51
3.2. Karavan Yaşamının Sürekliliği.....	54
3.2.1. Tam Zamanlı Karavan Yaşamı.....	56
3.2.2. Yarı Zamanlı Karavan Yaşamı	58
3.2.3. Geçici Süreli Karavan Yaşamı	60
3.3. Karavan Yaşamının Tercih Gerekçeleri/Yaşam Tarzı Olarak Karavancılık	63
3.3.1. Özgürlük	63
3.3.2. Afetler.....	66
3.3.3. Kentten Uzak, Doğaya Yakın Olmak	68
3.3.4. Ekonomik Gerekçeler	73
3.3.5. Minimal Yaşam	80
3.4. Gündelik Yaşam Pratikleri Açısından Karavan Yaşamı.....	83
3.4.1. Serbest Zaman Etkinliği	84
3.4.2. Sosyalleşme	89
3.5. Karavancıların Kent Yaşamına Bakışı.....	98
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	117
EKLER.....	124
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	128

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Kùltür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Kamping Tesisi Sayıları	49
Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri.....	52
Tablo 3. Karavan Yaşamının Sürekliliğine İlişkin Bilgiler.....	54

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 1885 Yılında Dr. William Stables Gordon Tarafından İngiltere’de Tasarlanan The Wanderer İsimli Karavan..	48
Şekil 2. İlk Eccles Karavan Örneği	48
Şekil 3. Ankara’da Bulunan Mavi Göl Karavan Park Alanı	50

KISALTMALAR

AVM	: Alışveriş Merkezi
CIAM	: Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi
COVID-19	: Korana virüs hastalığı, 2019
Çev	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Ed.	: Editör
KUZKA	: Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı
M.Ö	: Milattan önce
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
YÖK	: Yükseköğretim Kurumu

GİRİŞ

Mekânı toplumsal bir ürün, mekânın oluşumunu da toplumsal bir üretim süreci olarak değerlendirmek mümkündür (Sığın, 2021, s. 334). Mekânlar içinde yaşayan bireylerin tutum, düşünce, değer ve davranışları hakkında bilgi verir. Aynı zamanda bireylerin algısı ve yaşam biçimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Bu açıdan mekânı anlamak için önce içinde yaşayan bireyleri anlamak gerekmektedir. Tarihsel olarak ortaya çıktığı zamandan günümüze kadar olan süreçte kentler gelişim, değişim ve yeniliğin yaşandığı mekânlar olmuştur. Kentler, tarihsel ve sosyolojik süreçte yaşanan değişim ve dönüşümlerin toplumsal görünümünün önemli olgularından biri olmuştur (Karakaş, 2003, s. 17). Bu süreçte toplumsal değişimlerden en çok etkilenen kentler ve bünyesinde yaşayan kentli bireyler olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kent ve kentli bireyler hep bir etkileşim hâlinde olmuştur. Kentler bireyleri geliştirdiği, değiştirdiği gibi bireylerin de kentlerin gelişmesinde ve değişmesinde etkili olduğu ifade edilebilir.

Günümüzde yaşadığımız koşullarda toplumsal yaşamın her alanına etki eden post-modernliğin kent ve kentli yaşantısında da ciddi değişim ve dönüşümlere neden olduğunu söylemek mümkündür. Post-modern düşüncede kentler çoğulluğun, farklılıkların vurgulanması ve bütünselliğin parçalanması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla post-modern kentler farklılığın, çoğulluğun ve çeşitliliğin tasavvur edildiği mekânlar olarak görülmekte; yeni toplumsallıklar ve yeni bir kent kültürünü ortaya çıkarmaktadır (Karakaş, 2003, s. 32). Post-modernlik, kentli bireylerin hayatına küreselleşme, tüketim, eğlence, teknoloji, hız gibi olguları beraberinde getirmiştir (Öztürk, 2019, s. 94). Bu durumun belirsiz zaman ve mekân algısına sahip, teknoloji ile iç içe yaşayan, sorgulayan, sürekli haz peşinde koşan, anı yaşayan, bağımsız, yersiz yurtsuz ve çoğulcu bir anlayışa sahip tüketici bir kentli birey ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Bu kapsamda post-modern düşüncenin kentleri değiştirdiği gibi kentli bireylerin de mekân algılarına yönelik değişim ve dönüşümler yaşamasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Post-modern kentli bireylerin gündelik yaşamlarında farklılık yaratmak ve hayatlarına anlam katmak adına düşledikleri hayatı yaşamak için tercih ettikleri; bir ayrıcalık ve farklılaşma mekânı hâline gelmiş olan karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşantısını da post-modern düşüncenin beraberinde getirdiği değişim ve dönüşümle birlikte değerlendirilebiliriz.

Karavanlar göçebe yaşamın sembollerinden olan tekerlekli araçlardan biridir. Mobil konut türlerinden olan karavanlar motorlu taşıtların arkasına takılarak götürülen römork tipi bir araç olarak tanımlanmaktadır. Karavanların geçmişi 19. yüzyıla kadar dayanmaktadır. Ev yapımı olarak ilk karavanlar 1920’lerde ortaya çıkmıştır; gelişmiş ve gelişmekte olan çoğu ülkelerde yaygın olarak kullanılmaktadır (Beilharz ve Supski, 2017, s. 37; Çolak, 2005, s. 13).

Karavanlar geçiciliği kolay hâle getiren tekerlekli küçük bir evdir. Karavanların uzun bir tarihi geçmişe sahip olduğunu ancak karavan yaşamının sosyolojik olarak yeterince araştırılmadığını söylemek mümkündür. Karavan yaşamını sosyolojik açıdan ele alan Peter Beilharz ve Sian Supski’nin “A Sociology Of Caravan” (Karavan Sosyolojisi) başlıklı çalışmalarında 2. Dünya Savaşı sonrası Avustralya’yı anlamlandırmak için karavanı bir taşıyıcı olarak kullanma olanaklarıyla ilgilenmişlerdir. Avustralya’da karavanlar “modernite” ve “hareketlilik” kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Avustralyalılar karavanda tatil yapar, seyahat eder, yemek pişirir, yer, içer, uyur, içinde yaşarlar (Beilharz ve Supski, 2017, ss. 34-37). Avrupa’daki karavan yaşamının ilk etnografik çalışması olan “Caravan, Lives On Wheels In Contemporary Europe” (Karavanlar, Çağdaş Avrupa’da Gezici Yaşamlar) kitabında yazar Leivestad (2018), mevsimlik veya kalıcı olarak mobil evlere taşınan Britanyalılar ve İsveçliler arasında gündelik yaşamın nasıl organize edildiğini anlamaya çalışmaktadır. Karavan ve kamp alanlarının geleneksel ev ideallerine nasıl uyduğunu ve karavanların hareketsiz kaldığında bile özgürlük fikrini nasıl besleyebileceğini araştırıyor (Leivestad, 2018).

Türkiye’de karavancılığın geçmişi 1966 yılında kurulan karavancılığın ilk sivil toplum kuruluşu olan Türkiye Kamp ve Karavan Derneğini’nin kuruluşuna kadar dayanmaktadır, ancak bu sivil toplum kuruluşu karavancılığın gelişimi açısından yeterli olmamıştır (Sökmen, 2023, s. 15). Türkiye’de karavan kullanımının yaygınlaşmasının ve yeni bir mekân düşüncesi olarak ortaya çıkışının özellikle 2020 yılında COVID-19 küresel salgın süreci sonrası yaşanan pandemi koşullarında oluştuğunu söylemek mümkündür. Karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşamı günümüz tüketim toplumunda kentli bireylerin ihtiyaçlarıyla da örtüşen bir yaşam tarzı olarak kendisini göstermektedir. Karavanlar basit birer araç veya konaklama yeri olmanın ötesinde sosyolojik öneme sahip bir olgudur. Çünkü karavanlar kullanıcılarına özgürlük vaat eden, farklı yaşam deneyimleri sunan ve yine kullanıcıların kaplumbağa misali evlerini sırtlarında taşıdıkları, gündelik yaşantıların izlerini taşıyan hareketli mekânlardır.

Mekânlar kentli bireylerin toplumsal kimliklerinin inşa sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Karavanların yeni bir mekân algısı ortaya koymasından kentli bireylerin yaşantılarında meydana getirdiği değişim ve dönüşümün ele alınması sosyolojik açıdan önemli olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle bu araştırmada kentli bireylerin kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavan yaşamını tercih etme nedenleri çalışma kapsamında ele alınmıştır. Bu kapsamda kentli bireylerin kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavanda yaşamayı tercih etme gerekçelerini anlamak ve ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmada ortaya çıkan bulgular *post-modern kentlilik* bağlamında değerlendirilmiştir.

Yapılan literatür taraması çerçevesinde Türkiye’de karavan yaşamı ile ilgili yapılan araştırmaların daha çok turizm ve mimarlık alanlarında ele alındığı görülmüştür. Karavan yaşamına yönelik yapılmış sosyolojik çalışmaların ise neredeyse hiç varlığı yoktur. Öyle ki, Türkiye’ye özgü tarihsel, sosyolojik değişimlere ve gelişmelere paralel olarak bireylerin kentsel mekânları terk ederek karavanları tercih etmesinin nedenlerini ele alan herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Son yıllarda popüler ve güncel bir konu olan karavanların sosyolojik bir bakış açısı ile ele alınması literatüre akademik anlamda önemli bir katkı sunacaktır. Bu çalışmanın tasarlanma aşamasında Ankara gibi büyük kentte yaşayan ve karavan yaşamına dair kişisel deneyimleri olan araştırmacının, karavan yaşamını tercih eden diğer kentlilerin durumlarını anlama çabası yatmaktadır. Araştırmacı tercih ettiği karavan yaşamının toplumsal bağlamdaki karşılığını inceleme arzusu taşımaktadır. Elde edilen bulguların daha kapsamlı kent politikalarının geliştirilmesi ve karavan yaşamının daha iyi anlaşılması açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma karavanı hayatlarının bir parçası hâline getirmiş olan karavancılarının kendi ifadelerinden yola çıkılarak derinlemesine bilgiler edinmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik bir yaklaşımla incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi ve araştırmanın sınırlılıkları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. İkinci bölümde kent, kentli, kentleşme kavramları; karavan ve tarihsel süreci ele alınmıştır. Modernite, modernizm, modernleşme, modern kent, modern kentli ve post - modernite, post-modernizm, post-modern kent ve post-modern kentli yaklaşımları çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmuştur. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise karavancılarla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle değerlendirilerek kentsel mekânlardan uzaklaşan kentli bireylerin tercih nedenleri detaylı bir şekilde ortaya konmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI ve YÖNTEMİ

1.1. Araştırmanın Konusu

Mekânlar kentli bireylerin toplumsal kimliklerinin inşa sürecinde önemli bir rol oynamaktadır. Karavanların yeni bir mekân düşüncesi ortaya koyması açısından kentli bireylerin yaşantılarında meydana getirdiği değişim ve dönüşümün ele alınmasının sosyolojik açıdan önemli olduğu düşünülmektedir. Bu çalışma kent sosyolojisi alanına önemli katkı sağlayacak şekilde, post-modernitenin etkisini sürdürdüğü yaşadığımız çağda kentsel mekânlardan uzaklaşan bireylerin karavan yaşamını tercih etme nedenlerini anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

“Kentli bireyler neden kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavanda yaşamayı tercih ediyorlar?” sorusu araştırmanın temel problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın problemine yönelik olarak bireylerin kentsel mekândan uzaklaşarak mobil yaşam tarzlarından olan karavanı tercih etme nedenlerini anlamaya çalışmak ve karavan yaşamını anlamlı kılan nedenleri ortaya çıkarmak bu tez çalışmasının temel amacıdır. Bu kapsamda araştırma sorularına yönelik sahada karavanda yaşayan kişilerle yapılacak derinlemesine görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin, *post-modern kentlilik* üzerinden yorumlanarak değerlendirilmesi yapılması amaçlanmaktadır. Araştırma probleminin derinlemesine analizini gerçekleştirmek üzere belirlenen araştırma soruları şu şekildedir:

1. Karavan yaşamını tercih eden bireylerin sosyo-demografik özellikleri nasıldır?
2. Günümüz toplumunda karavan yaşamına yönelik artan taleplerin nedenleri ne olabilir?
3. Karavan yaşamı kalıcı bir tercih midir, yoksa geçici süreli bir tercih midir?
4. Gündelik pratikler bağlamında karavan yaşamını kent yaşamından ayıran noktalar nelerdir?
5. Karavan yaşamını tercih eden bireyler kent yaşamına nasıl bakmaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Kentsel mekânlardan uzaklaşmak için tercih edilen bir mobil konut çeşidi olan karavan ve bunları kullananlar sosyoloji literatüründe az sayıda araştırmacının dikkatini çekmiştir. Türkiye’de karavan yaşamı ile ilgili yapılan araştırmaların daha çok turizm ve mimarlık alanlarında ele alındığı görülmüştür. Çalışmanın konusu ve anahtar kelime olarak belirlenen karavan kavramı üzerinden gerçekleştirilen literatür taramasında sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmıştır. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde bulunan çalışmalar: (Çolak, 2005), “Mobil Konutların Türkiye’deki Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi”. Gürtekin (2011) “Mobil Mekân Kapsamında Karavan-treyler Tasarımının İç Mekân Organizasyonu Yönünden İncelenmesi”, Doğantan (2014), “Frigya Bölgesine Alternatif Konaklama Tesisi Önerisi: Karavancılık”, Er (2023), “Mobil Konut ve Mekân Tasarımı Bağlamında Karavan”. Akkuzu (2021), “Geçicilikten Kalıcılığa Doğru Bir Süreç: Silivri Karavan Parkı Yerleşimcilerinin Sosyo Mekânsal Pratikleri Üzerine Nitel Bir Araştırma”. Ata (2022), “Kamp ve Karavan Turizmi Kapsamında Ankara ilinin Değerlendirilmesi”, Sökmen (2023) “Ev ve Kimlik Olgusu Bağlamında Karavanla Yaşam ve Seyahat Deneyimi; Fenomonolojik Bir Analiz” başlıklı doktora tezi ve yüksek lisans tezleridir.

Yapılan çalışmalara bakıldığında gerek teorik gerekse pratik anlamda karavan ile ilgili konular daha çok mobil konut ve mekân tasarımları, karavan kamp alanlarının niteliklerinin iyileştirilmesi ve karavanın turizm amaçlı kullanımı ile sınırlı kalmıştır. Karavanı yalnızca turizm ve mimari perspektifle ele almak bu araç için eksik bir bakış açısı olur. Türkiye’ye özgü tarihsel, sosyolojik değişimlere ve gelişmelere paralel olarak karavan yaşamının nasıl bir gelişim seyrettiğini, bireylerin kentsel mekânları terk ederek mobil konutları tercih etmesinin nedenlerini ele alan herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Bilime katkısı açısından araştırmanın taşıdığı önem öncelikle sosyoloji literatürüne akademik anlamda katkı sunmaktır. Bu çalışmanın ortaya çıkışında, Ankara gibi büyük kentte yaşayan ve kent hayatından uzaklaşmak için karavan yaşamını tercih eden araştırmacının, karavan yaşamını tercih eden diğer kentlilerin durumlarını anlama çabası yatmaktadır. Araştırmacı tercih ettiği karavan yaşamının toplumsal bağlamdaki karşılığını inceleme arzusu taşımaktadır.

Karavan yaşamı ile ilgili yapılan çalışmalar çoğunlukla gelişmiş ülkelerde yürütülmüştür. Mobil konut parklarıyla ilgili ilk araştırmalar karavanların bulunduğu parklarda yapılan sosyolojik araştırmalarla başlamıştır. Bu kapsamda ilk sosyolojik araştırma 1951 yılında Alexander Wellington tarafından yapılmıştır (Çolak, 2005, s. 48). Karavan arabanın ardında

taşınan bir şey, bir tür uzantı olmaya devam etmektedir. Karavan, birçok konu, faaliyet için bir taşıyıcı görevi görmektedir. Karavanların daha uzun bir geçmişi vardır ancak karavan hayatı bilimsel açıdan görünmezdir, karavan yaşamı sosyal tarihte veya sosyolojide neredeyse hiç yoktur (Beilharz ve Supski, 2017, ss. 34-37). Lefebvre'e göre mekân insanların gündelik hayat deneyimlerinin yeniden üretildiği bir yerdir (Türk, 2015, s. 54). Mekânı anlamak için öncelikle içinde yaşayan bireyleri anlamak gerekmektedir. İnsan tercihleri doğrultusunda mekânı şekillendirdiği gibi mekânlarda insanları değiştirir, dönüştürür (Lefebvre, 2014). Bu açıdan mekânın kentli algısı ve yaşam biçimleri üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu söylemek mümkündür.

Son yıllarda popülerliği hızla yükselen karavan kültürünün ve karavanda yaşamayı tercih eden insanların sayısının hızla arttığını, karavan taleplerine yoğun ilginin olduğunu söylemek mümkündür. Karavanların bireyleri kentsel mekânlardan uzaklaştıran yeni bir mekân düşüncesi olarak meydana getirdiği değişim, kent sosyolojisi bağlamında yeterince sorgulanmayan bir konudur. Karavan yaşamı, yeni bir sosyal ve mekânsal olgu olarak, post-modernitenin etkilerini sürdürdüğü yaşadığımız çağda kentli bireylerin mekânı nasıl algıladıkları ve yorumladıklarının bir göstergesi olarak ele alınması ve değerlendirilmesi açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmada bugünkü yaşadığımız koşullarda bireyleri, kentsel mekândan uzaklaşarak mobil konut birimlerinden biri olan karavanla yaşamaya yönelten nedenleri anlamaya yönelik çalışılmıştır. Araştırmada sahadan elde edilen veriler çalışmanın kuramsal çerçevesi üzerinden yorumlanarak, elde edilen bulguların ilgili literatür üzerinden tartışması yapılmıştır. Araştırmanın kent sosyolojisi alan yazınında bu alanda eksikliği gidererek literatüre önemli ve özgün bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

1.4. Temel Literatür Bilgisi

Türkçe literatürde karavan yaşamı ile ilgili yapılan araştırmalara baktığımızda daha çok turizm ve mimarlık alanında ele alındığını görmekteyiz. Türkiye'ye özgü sosyolojik değişimlere ve gelişmelere paralel olarak karavan yaşamının nasıl bir gelişim gösterdiğini, bireylerin kentsel mekânları terk ederek mobil konutları tercih etmesinin nedenlerini anlamaya yönelik ele alınan herhangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Karavanlar hakkında gerçekleştirilen literatür taramasında yapılan çalışmaların da sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalara baktığımızda:

“Mobil Mekân Kapsamında Karavan-treyler Tasarımının İç Mekân Organizasyonu Yönünden İncelenmesi” başlıklı yüksek lisan tezinde Gürtekin (2011). Karavanların mobil mimarlık açısından önemini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmada karavan treyler tasarımına ayrıntılı biçimde odaklanılarak karavanların tasarım süreci irdelenmiştir. Devinim ve mobil mekân kavramlarından bahsedilerek, sosyo-kültürel ve psikolojik boyutları ile ulaşım kavramı ve bu kavram içerisinde yaşam alanı öneren mobil mekânlar ele alınmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılan tez çalışması karavan treyler tasarımında iç mekân organizasyonunun gerçekleştirilme etkinliği ile sınırlı tutulmuştur. Çalışmada ulaşılan bulgular arasında karavan treylerler ister barınak ister ulaşım aracı olarak ele alınsa da bu araçların yaşam alanı öneren mobil mekânlar olduğu değerlendirilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında tasarım uygulamalarına yönelik önerilerin yanı sıra mobil konutlar, karavanların günümüzde kentsel alanlarda artan nüfusun ortaya çıkardığı konut sıkıntısı için bir çözüm önerisi olarak da değerlendirilmektedir. Geleneksel konutlara oranla uygun olması, ekonomik olması ve çevre ile temasın az olması, esnek olması gibi etkenler karavanları sürdürülebilir bir yaşam alanı hâline getirmektedir (Gürtekin, 2011, ss. 271-282).

“Frigya Bölgesine Alternatif Konaklama Tesisi Önerisi; Karavancılık” isimli yüksek lisans tezi Doğan (2014). Dağlık Frigya bölgesinde bulunan Karaören ve Yapıldak baraj göletleri çevresinde belirlenen bölgelerin karavancılık için uygun olup olmadığının değerlendirilmesini amaçlamıştır. Araştırmada nitel yöntem kullanılarak veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme ve delfi tekniği kullanılmıştır. Delfi yöntemi ile karavan alanlarının sahip olması gereken kriterler belirlenerek bu kriterler kapsamında görüşme, gözlem verileri aracılığı ile Frig vadisi için değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmada kamp karavan turizmi kavramı, Dünyada ve Türkiye’de kamp karavan turizminin genel durumuna, karavancılığın genel özellikleri ve yapısına, karavan alanları ve karavan alanlarının sağladığı hizmetlere de ayrı bir bölümde yer verilmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda kamp alanlarının taşınması gereken kriterlerinin neler olduğuna çoğu araştırmalarda rastlanmakta; fakat karavan alanına açılacak bir bölgenin taşınması gereken kriterlerle ilgili bilgilere yer verilmesi açısından bu araştırmanın önem taşıdığını söyleyebiliriz (Doğan, 2014).

“Geçicilikten Kalıcılığa Doğru Bir Süreç; Silivri Karavan Parkı Yerleşimcilerinin Sosyo-mekânsal Pratikleri Üzerine Nitel Bir Araştırma”, başlıklı yüksek lisans tezi olan çalışmada Akkuzu (2021). Karavan ve çadırların geçici barınmalarını sağlamak için kullanılan Silivri karavan parkının kalıcı bir yerleşim alanına dönüşmesi sürecinde bireylerin mekân üretim pratiklerini, sosyal ilişkiler bağlamında değerlendirmeyi amaç edinmiştir. Çalışmada

kavramsal olarak mekân- zamansal bağlam ve sosyo-mekânsal pratikler olarak iki ana yaklaşım çerçevesinde ele alınmıştır. Kamp alanında ortak kullanılan mekânların tuvaletler, banyo, mutfak, çocuk parkı, çamaşırhane vb. sosyal ilişkilerin gelişmesine zemin oluşturmaktadır. Bu durum çalışmada geçicilikten kalıcılığa geçiş sürecinde mekânsal dönüşümün, mekânı kullananlar arasındaki sosyal ilişkilere de bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Mekânı kullananların mekân – zamandaki günlük rutinlerini, karşılaşmalarını ve mekân üretim pratiklerini anlamak, Silivri karavan park alanının geçicilikten kalıcılığa gerçekleşen mekânsal dönüşümüne ışık tutması açısından önemli bir çalışma olduğu söylenebilir (Akkuzu, 2021). Türkiye’de daha çok geçici ve turizm amaçlı kullanımları tercih edilen karavan ve kamp alanlarının varlığının yanı sıra kalıcı bir yerleşim alanına dönüşmesi bağlamında incelenen bu çalışmanın alan yazınında bu alanda yapılacak çalışmalara faydalı olması açısından önemli olduğu söylenebilir.

“Kamp ve Karavan Turizmi Kapsamında Ankara İlinin Değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezi olan çalışmada Ata (2022). Ankara’daki kamp ve karavan alanlarında konaklayıp hizmet alan turistlerin karavan ve kamp alanlarının olanaklarının özelliklerine göre ziyaretçi memnuniyeti ve tekrar ziyaret etme düşünceleri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmada nicel bir yöntem tercih edilip anket tekniği kullanılarak veri elde edilmiştir. Bu bağlamda kamp ve karavan turistlerinin kamp alanı tercihlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmak, kamp ve karavan turizmine katılanların profillerini ortaya çıkarmak, kamp alanlarının mevcut özelliklerini belirlemek, Ankara ilinin kamp ve karavan turizmi açısından değerlendirilerek hem kamp yeri tercihinin hem de katılan bireylerin deneyimlerini etkileyen, kamp alanlarının belirleyici özelliklerini amaçlayarak bu amaçlara yönelik veriler sunmuştur. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında ortaya çıkarılan düşüncelerde kamp deneyiminin asıl olarak bireylerin doğa ile doğrudan etkileşime geçmenin bir yolu olduğuna yer verilmiştir (Ata, 2022, ss. 43, 72).

“Mobil Konut ve Mekân Tasarımı Bağlamında Karavan” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasında Er (2023). Karavan yaşamını hareketlilik ve mobil mekân tasarımı üzerinden ele almaktadır. Çalışmada barınma kavramının 21. yüzyılda geldiği nokta ve buna bağlı olarak mobilite kavramının incelenmesi, mobil konut kavramını ve mobil konutlardan birisi olan karavanın iç mekân organizasyonları açısından mekânsal kriterlerin ve ölçü standartlarının karavan kullanıcılarına yönlendirilerek karavanın incelenmesi, kullanım alanında gelişen ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik planlamalar yapılmıştır. Araştırmacı karavanların tarihsel süreçteki gelişim ve değişimlerini, COVID-19 pandemi etkisi ile de

artış gösteren karavan kullanımının zorluklarını, iç mekân tasarımlarını, uzun süreli yaşama uygun donanımda olup olmadığını mevcut kullanıcılara ulaşılarak, iç mekân tasarımı bağlamında incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında sunulan iddialar arasında kentsel alanların konut sorununun çözülebileme potansiyelinin olduğu, karavanların kısıtlı alanlarının olmasına rağmen ekonomik bir alternatif olduğu, karavan kullanıcılarının artışı ile kentsel alanların yeniden şekilleneceğine dair görüşlere yer verilmiştir (Er, 2023).

“Ev ve Kimlik Olgusu Bağlamında Karavanla Yaşam ve Seyahat Deneyimi: Fenomenolojik Bir Analiz” başlıklı turizm işletmeciliği anabilim dalı alanında doktora tezi Sökmen (2023). Karavanla yaşam ve seyahat deneyimin özünü anlamayı ve açıklamayı temel amaç edinen bu çalışma, karavanla yaşam/seyahat deneyiminin ev olgusu ile ilişkili olarak karavancı kimliğini nasıl inşa ettiğini karavan kullananların bakış açılarından aktarılmasını hedefleyerek fenomenolojik bir yaklaşımla ele almıştır. Çalışmanın alan yazınında hareketlilik paradigmasından bahsedilerek hareketlilik paradigmasının turizmde meydana getirdiği değişime dikkat çekilmiş, ev olgusuna değinilerek, ev olgusunun genel anlamı ve turizm için anlamı anlatıldıktan sonra kimlik olgusu ele alınmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların deneyimlerine dayalı olarak karavan deneyiminin doğasını açıklayan unsurların iki şekilde değerlendirildiği tespit edilmiştir; yaşam tarzı olarak karavan deneyimi ve bir mekân olarak karavan deneyimi şeklinde. Yaşam tarzı olarak karavancı kimliğini açıklayan unsurlar ve sosyal kimlik olarak karavancı kimliğini inşasını temsil eden özellikler çalışmanın bulguları olarak ortaya konmuştur (Sökmen, 2023).

“Mobil Konutların Türkiye’deki Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezi (Çolak, 2005). Bu çalışmada Türkiye’de yaygın olarak kullanılan durağan, kalıcı konut tiplerine alternatif sunması amaçlanarak tasarlanmıştır. Bu amaçla Türkiye’de mobil konutlar hakkında genel bir araştırma yapılarak ortaya çıkarılan veriler doğrultusunda mobil konutların Türkiye’de uygulanabilirliği irdelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda mobil konut ve mobil konut parkları araştırılarak, Türkiye’deki işleyişi hakkında bilgi toplanmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde mobil konutların uygulanabilirliği için çözülmesi gereken sorunlara yer verilmiştir. Mobil konutların yerleşik konutlara alternatif bir konut olup olamayacağı Türkiye örneği üzerinden neden ve sonuçlara bağlı olarak değerlendirilmiştir (Çolak, 2005, s. 145).

“Küresel Salgın Sürecinde Değişik Mekân Arayışı: Karavan ve Kullanıcı Deneyimleri” başlıklı makalede (Buldaç, 2021) Mobil mekân olan karavanların, COVID-19 salgınının

yaşattığı pandemi koşulları sürecinde önemi, karavan kullanımının kullanıcı için olumlu olumsuz yönlerini ve hoşnutluk düzeylerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşım kullanılarak internet ortamı üzerinden yapılan anket çalışması ile araştırma Türkiye'nin farklı yerlerinde yaşayan karavancıların katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Pandemi koşulları ile birlikte gelen kısıtlamaların, insanların yeni yerler arayışına yönelmelerinin nedeni ile tercih edilen mobil mekânlardan karavanların kullanıcı üzerinde bıraktığı etkiler, olumlu olumsuz yönleri ortaya konarak değerlendirmeler yapılmıştır. Bu kapsamda çalışma sonucunda hareketli mekânlar olan karavanların küresel salgın sürecinde gerek yer değiştirme gerekse de içinde yaşamak için sıklıkla kullanılan mekânlar olduğu sonucuna varılmıştır (Buldaç, 2021, ss. 90-91).

“Değişen Turizm Algısında Kamp/Karavan Turizmi: Demre Örneği” başlıklı araştırma makalesinde (Zayım vd., 2022). Değişen turizm algısı kapsamında söz konusu öneme ve potansiyele sahip olan Demre için kamp/karavan turizminin mevcut durumu ve bu bağlamda neler yapılabileceği konusu üzerinde durulmuştur. Teknolojik gelişmeler, yaşam koşullarının iyileşmesi, küreselleşme gibi sebeplerin turizm algısının değişmesine neden olduğuna yer verilmiştir. Dünyaca yaşanan pandemi koşullarının da açık havada gerçekleştirilebilecek alternatif turizm çeşitlerini daha da ön plana çıkardığı ve bu alternatif turizm faaliyetleri için seçilen alanların başında kamp/karavan turizminin geldiğine yer verilmiştir. Araştırmada değişen turizm algısının yönünü kamp karavan turizmine çevirmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zayım vd., 2022, ss. 215, 227).

Literatürde genel olarak değerlendirildiğinde karavan yaşamının mimari ve turizm alanlarında iki disiplin çerçevesinde ele alındığı görülmüştür. Karavan ile ilgili yer alan yukarıda bahsedilen çalışmaların bir kısmı mobil konutlar ve mobil mekân tasarımları, iç mekân organizasyonları bağlamında mimari alanda ele alınmıştır. Diğer kısmı da barınma, seyahat, hareketlilik kavramları çerçevesinde karavan yaşamı, mekânsal anlamda yer alan karavan kamp alanlarının nitelikleri ve sunduğu olanaklar açısından turizm alanına katkı sunması amaçlı ele alındığı görülmüştür.

Karavan yaşamını sosyolojik açıdan ele alan Peter Beilharz ve Sian Supski'nin “Karavan Sosyolojisi” (A Sociology of Caravan) başlıklı çalışmalarında 2. Dünya Savaşı sonrası Avustralya'yı anlamlandırmak için karavanı bir taşıyıcı olarak kullanma olanaklarıyla ilgilenmişlerdir. Avustralya'da karavanlar “modernite” ve “hareketlilik” kavramları ile ilişkilendirilmektedir. Avustralyalılar karavanda tatil yapar, seyahat eder, yemek pişirir, yer, içer, uyur, içinde yaşarlar (2017, ss. 34-37).

Avrupa'daki karavan yaşamının ilk etnografik çalışması olan “Karavanlar, Çağdaş Avrupa’da Gezici Yaşamlar” (Caravan, Lives On Wheels In Contemporary Europe) kitabında yazar Leivestad (2018), mevsimlik veya kalıcı olarak mobil evlere taşınan Britanyalılar ve İsveçliler arasında gündelik yaşamın nasıl organize edildiğini anlamaya çalışmaktadır. Karavan ve kamp alanlarının geleneksel ev ideallerine nasıl uyduğunu ve karavanların hareketsiz kaldığında bile özgürlük fikrini nasıl besleyebileceğini araştırmaktadır (Leivestad, 2018).

Yabancı literatürde yapılan çalışmalara baktığımızda karavanların tarihsel süreçte daha uzun bir geçmişinin olmasına rağmen karavan yaşamı ile ilgili bilimsel açıdan yapılan çalışmaların da sınırlı olduğunu söylemek mümkündür. Sosyoloji alanında karavanlara yönelik yapılan çalışmaların da yakın tarihli olduğu görülmüştür.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez çalışması nitel araştırma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, sosyal olay ve olguların bilgisini insanların kendi ifade ve anlatılarından derlenerek ortaya koyan bir araştırma özelliği göstermektedir (Kümbetoğlu, 2005, s. 65). Bu bağlamda bireylerin kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavan yaşamını tercih etmelerindeki nedenlerin ortaya çıkarılmasında karavan yaşamını benimsemiş ve deneyimleyen katılımcıların kendi ifade ve anlatılarından yola çıkılarak oluşturulmuştur. Nitel araştırmaların en güçlü yanı, araştırmacıya araştırılan problem hakkında ayrıntılı ve derinliğine veri sağlamasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 96). Mekânlar fiziksel ve toplumsal açıdan insan ürünüdür ve insanların izlerini üzerinde taşımaktadır. Fiziksel olarak kurgulanan mekânlar, insanlar tarafından onlara yüklenen anlamlarla inşa edilmektedir. Bu mekânlar insanların vazgeçilmez bir parçası olarak bireysel ve toplumsal kimliklerinin oluşum sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Solak, 2017, ss. 34-35). Bu çalışmada mobil mekân türlerinden olan karavanların kentli bireyleri kentten uzaklaştıran yeni bir mekân algısı olarak meydana getirdiği değişimi anlamaya yönelik olarak derinlikli ve açıklayıcı bilgiler almak amaçlanmıştır.

Bu kapsamda bu çalışma bireylerin karavan yaşamı ile ilgili düşüncelerini, duygularını, bakış açılarını ortaya çıkarmak ve bu yaşamı nasıl deneyimlediklerini anlamak amacı ile nitel araştırma desenlerinden olan fenomenolojik (olgu bilim) yaklaşım ile tasarlanmıştır. Duyguların, tutumların ve deneyimlerin açığa çıkarılmasını ve yaşanan deneyimin

anlamlandırılmasını sağlamak fenomenolojik yaklaşımın temel amacıdır. Fenomenoloji farkında olduğumuz ancak ayrıntılı ve derin bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır. Günlük yaşantımızda karşılaştığımız olaylar, deneyimler, algılar ya da durumlar gibi farklı şekillerde karşımıza çıkan fakat tam olarak anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 69). Son yıllarda adını çok sık duyduğumuz fakat hakkında yeterli bilgi sahibi olmadığımız karavan yaşamını, karavancıların bakış açılarından yola çıkarak bu yaşamı keşfetmek ve anlamak amacıyla bu araştırma tasarlanmıştır. Bu kapsamda kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavan yaşamını deneyimleyen kentli bireylerin bu yaşamı tercihlerinde anlamlı kılan nedenlere yönelik veriler değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırma sürecine öncelikle literatürde karavan yaşamına yönelik yapılan çalışmalar incelenerek başlanmıştır. Literatür değerlendirmesinin ardından bu çalışma kentsel mekânlardan uzaklaşarak mobil mekân türlerinden olan karavanlarda yaşayan kentli bireylerin karavan yaşamını tercih nedenlerini anlamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın verilerinin elde edilmesine yönelik olarak karavan şirketleri ile yapılan ön görüşmeler neticesinde ve edinilen bilgiler doğrultusunda yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Verilerin toplanması aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile telefon üzerinden görüşülen Muğla'da yaşayan bir katılımcı dışında Ankara ilinde karavanda yaşayan katılımcılarla konakladıkları alanlarda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler neticesinde toplanan veriler içerik analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Karavancılardan elde edilen veriler araştırmanın temel problem sorularına yönelik olarak belirlenen temalara göre özetlenerek yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, katılımcıların kent mekanlarından uzaklaşarak karavan yaşamını tercih etme gerekçelerini anlamak ve açıklamak amacıyla yorumlanarak çalışmanın kuramsal çerçevesi ve ilgili literatür üzerinden tartışması yapılmıştır.

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de karavanda yaşayan kentli bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem belirleme sürecinde karavanda yaşam deneyimi kavramı bulunmakta olup; örneklemine de karavanda yaşayan kentli bireyler oluşturmaktadır. Genellikle az sayıda ve küçük örneklem grubu ile yürütülen nitel araştırmalar, verilerini sayısal göstergelerle açıklamazlar, verilerin kendi zenginliğini, derinliğini, çeşitliliğini ve ayrıntılarını yansıtacak şekilde ifade ederler (Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss. 40-49; Neuman, 2014, s. 21). Nitel araştırma yönteminde araştırmanın konusuna uygunluk açısından önemli görülen olasılıklı

olmayan örnekleme yöntemlerinden kartopu örnekleme türü kullanılmıştır. Kartopu örnekleme, araştırmacının bir örnek olayla başladığı daha sonra o örnek olaydan aldığı referanslara dayanarak başka örnek olayları belirlediği ve bu şekilde süreci tekrarladığı bir yöntemdir (Neuman, 2014, s. 324). Kartopu örnekleme yönteminin kullanılmasındaki amaç, araştırmanın problemine ilişkin olarak zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların belirlenmesinde özellikle etkili olduğu düşüncesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 111).

Bu çalışmada ilk aşamada araştırmanın derinlemesine yapılabilmesi için araştırmaya mümkün olan en fazla bilgiyi sunacak katılımcıları dâhil etmek amacıyla genellikle karavan yaşamını deneyimlemiş olan karavancılar arasından örneklem seçimi yapılmıştır. Bu doğrultuda araştırmaya mümkün olan en fazla bilgiyi sunacak katılımcı kaynak kişiye ulaşmak amacıyla sahada bu konuda en fazla bilgiye sahip olduğu düşüncesiyle Ankara'da karavan üretim ve satışını yapan firma yetkilileri ile görüşmeler yapılarak yola çıkılmıştır. Firma yetkililerin referanslarıyla ilk katılımcılar belirlenmiştir. Ankara ilinde iki farklı karavan parkta konaklama yapan ve Muğla ilinde karavanda yaşayan bir karavancıya ulaşılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Nitel araştırmalarda örneklem boyutunu belirleme noktasında araştırma sorularının yanıtı olarak ortaya çıkan kavramlar, temalar birbirlerini tekrar etmeye başladığı zaman yeterli sayıda veri kaynağına ulaşıldığına karar verilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 115). Bu çalışma özelinde araştırmacı sahada çalışma grubuyla yaptığı görüşmelerden elde ettiği verilerin yeterli teorik ve tematik doygunluğa ulaşıldığı noktada çalışmayı sonlandırmıştır. Araştırmada katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından mümkün olduğunca birbirine yakın olmasına çalışılmıştır. Yaş değişkeni olarak 18 yaşından büyük olan katılımcılar araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu doğrultuda, katılımcılara daha önce hazırlanmış olan bilgilendirme onam formu gösterilecek, kabul etmeleri hâlinde gönüllülük esasına uygun şekilde görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

1.5.1. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analiz Aşaması

Fenomenolojik çalışmalar veri toplama aşamasında katılımcılarla derinlemesine görüşme yapılmasını gerekli kılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 111). Bu çalışmada sahada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu çerçevesinde katılımcılardan derinlemesine bilgiler elde edilmeye çalışılarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir veri toplama yöntemi olup; araştırmacının soruları önceden belirlemiş olmakla birlikte, görüşme

esnasındaki gelişmelere bağlı olarak yeni sorular da katılımcılara yöneltilebilme kolaylığını sağlamaktadır (Güçlü, 2019, s. 103). Araştırmacı yarı yapılandırılmış görüşmeye ilişkin, hazırladığı görüşme formunu Ankara ilinde karavan üretim ve satışını yapan bir şirket yetkilileri ile yaptığı ön görüşme ve sahada karavancılarla yapılan ön görüşmeler neticesinde oluşturmuştur.

Araştırmacı 28.02.2024 tarihinde Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurul izin kararı sonrasında Mart, Nisan, Mayıs, Haziran ayları boyunca karavan firmaları ve karavancılarla sahada görüşmelere başlamıştır. Çalışmanın saha sürecinde gerek verilerin toplanmasında gerekse verilerin analiz aşamasında araştırmacı bizzat kendisi yer almıştır. Sahada katılımcıların belirlenmesi aşamasında Ankara ilinde iki ayrı karavan firması yetkilileri ile görüşmeler yapılarak firma yetkililerin referans olduğu ilk kaynak katılımcılar belirlenerek sürece başlanmıştır. İlk kaynak katılımcılar K1, K5 ve K15 kodlu olarak adlandırılmıştır. K1 kodlu katılımcı: K2, K3, K4 kodlu katılımcılara yönlendirmiştir. K5 kodlu katılımcı K6, K7, K9'a yönlendirmiştir. K9 kodlu katılımcı K10'a K10 kodlu katılımcı K8, K11, K12 kodlu katılımcılara yönlendirmiştir. K12 kodlu katılımcı K13'e yönlendirmiştir. K13 kodlu katılımcı K14 kodlu katılımcıya yönlendirmiştir. Kaynak katılımcılarla telefonla iletişime geçilerek karavanda konakladıkları günlerde görüşme yapmak üzere randevu oluşturulmuştur. K1 kodlu katılımcı ve referans olduğu K2, K3, K4 kodlu katılımcılarla 18. 05. 2024 tarihinde Ankara ilinde konakladıkları özel bir işletmeye ait olan Karavan Dünyası Karavan Park Alanı'nda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

K5'ten K14'e kadar olan diğer katılımcılarla 19.05.2024 ve 30.06.2024 tarihleri arasında farklı zamanlarda Ankara ilinde Belediye'ye ait olan Mavi Göl Karavan Park Alanı'nda yüz yüz görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı bu süreçte görüşme yaptığı tarihlerde karavan kamp alanında kendisi de karavanyla konaklama yaparak katılımcılarla etkileşime geçmiş ve görüşmelerini yüz yüze gerçekleştirmiştir. Karavan firmasının yönlendirdiği K15 Kodlu katılımcı Muğla ilinde kalıcı olarak karavanda yaşamaktadır. Katılımcı ile görüşme 28.06.2024 tarihinde WhatsApp sosyal medya aracılığı ile ses kaydı yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmada toplamda 15 katılımcı ile görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların açıkça ve özgür bir biçimde çalışmaya katılım göstermelerine dikkat edilmiştir. Araştırmacı görüşmelere başlamadan önce katılımcılara araştırmanın amacından bahsetmiştir. Araştırmacı katılımcılara gönüllülük esasına dayalı olarak ses kaydetmek için izinlerini alarak görüşme onam formu imzalatmıştır. Görüşme sürecinde veriler ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları sosyo-

demografik özellikler ve karavan yaşamına ilişkin sorular şeklinde iki kısımda ele alınarak katılımcılara sunulmuştur. Yapılan görüşmeler ortalama en az 20, en fazla 40 dakika arasında sürmüştür.

Bu çalışma kapsamında ayrıca Ankara ilinde Kültür Turizm Bakanlığı'na 06.12.2024 tarihinde ziyaret yapılmış olup karavan kamp alanlarına yönelik veriler elde edilmiştir.

Araştırmacının karavan yaşamına olan ilgisi ve kendisinin de karavan yaşamını deneyimleyen kentli bir birey olması, mevcut araştırmayı tasarlamadaki amacının toplumsal bağlamdaki karşılığını öğrenmekti. Araştırma sürecinde 2023 yılı Eylül ayı itibarıyla bir karavana sahip olan ve karavan yaşamına dair yaşanmış deneyimleri bulunan araştırmacının gittiği karavan kamp alanlarında konaklama yapması onun karavan yaşamına ilişkin tecrübe edinmesini sağlamıştır. Araştırmacı bu çalışmayı tasarlama aşamasından itibaren sahada bulunmuş ve keşifler yapmıştır. Araştırma sürecinin başlangıcından sonuna kadar tüm süreçte araştırmacı etkileşimin içinde yer alan kişidir. Araştırmacı hem Ankara ilinde yapılan 7-10 Aralık 2023 tarihinde 2. Kamp Karavan ve Doğa Sporları Fuarlarına ve 2-5 Mayıs 2024 tarihinde 3. Ankara Kamp Karavan ve Doğa Sporları Fuarlarına katılarak hem de araştırma sürecinde karavan park alanlarında konaklama yaparak sahada katılımcılarla birlikte iletişim içinde bulunmuştur.

7-10 Aralık 2023 tarihinde Ankara 2. Kamp Karavan ve Doğa Sporları Fuarında kamp karavan derneği yetkilisi ve Türkiye'nin farklı illerinden katılan 3 farklı firma yetkilileri ile pilot uygulamaya yönelik görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde veriler ses kayıt cihazı ile kayda alınmış ve katılımcılara başvuru onam formu imzalatılmıştır.

Bu çalışma kapsamında 28.02.2024 tarihli Araştırmanın Etik Kurulu Raporu izninden sonra araştırmacı 2-5 Mayıs 2024 tarihinde 3. Ankara Kamp Karavan ve Doğa Sporları Fuarlarına katılarak Türkiye'nin farklı illerinden karavan üretim ve satışını yapan 9 firma ile fuar alanında görüşmeler yapmıştır. Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Aynı zamanda 2024 yılı Nisan, Mayıs aylarında Ankara ilinde 4 farklı karavan şirketi ile öncesinde telefonla randevu oluşturularak firmaların satış ofislerinde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Araştırmacının süresinin kısıtlı olması nedeniyle karavan şirketleri ile yapılan görüşmeler araştırmanın örneklem grubuna dâhil edilmemiştir. Sahanın pilot uygulama aşaması olarak değerlendirilmiştir. Türkiye'de 13 farklı karavan firması katılımcıları ile görüşme yapılmıştır.

Araştırmada sahada gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler neticesinde tüm katılımcılarla yapılan görüşmeler ses kayıt altına alınmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizi görüşmelerdeki kronoloji takip edilerek 2024 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında 2 ay sürede sona ermiştir. Araştırmacı katılımcıların ses kayıtlarının dökümünü yapmıştır. Sahada elde edilen verilerin analiz edilme aşamasında nitel veri analizlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analiz yönteminde toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara, temalara ve ilişkilere ulaşmak esas olup; verilerin kodlanması, temaların bulunması, kodların ve temaların düzenlenmesi ve bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları olarak dört aşamada analiz edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005, ss. 227-228). Bu kapsamda araştırmacı bu çalışmada ilk aşamada elde ettiği veriler arasından anlamlı olanları bölümlere ayırarak, inceleyerek, kavramlaştırarak, ilişkilendirerek kodlamalar yapmıştır. Daha sonra kodlamalardan yola çıkarak benzerlik ve farklılıkları tespit ederek birbiriyle ilişkili olan kodları bir araya getirmiştir. Yapılan kodlamalardan sonra araştırmanın amacı ve temel sorularından yola çıkılarak temalar belirlenmiştir. Temaları belirleme aşamasında Tez danışmanının desteğiyle temalar sürekli olarak incelenerek rafine hâle getirilmiştir. Temalar danışman eşliğinde son hâlini alana kadar aşama aşama oluşturulmuştur. Araştırmanın verileri beş ana tema altında toplanmıştır. Ana temalar altında sık tekrarlanan noktalardan hareketle alt temalar belirlenmiştir. Kodlama ve temalardan yola çıkılarak araştırmanın bulgularına ulaşılmış ve bilgiler raporlaştırılmıştır.

1.5.2. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Etik Konusu

Araştırmanın sınırlılıkları kapsamında bu araştırma özelinde bir karavana sahip ve karavanla en az bir kez deneyim yaşamış olan katılımcılarla sınırlandırılmıştır. Araştırma sürecinde pilot görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sahada toplamda 16 karavan şirketi ile görüşme yapılmıştır; fakat araştırmacının süresinin kısıtlı olması nedeniyle yapılan pilot görüşmelerde yer alan katılımcılar araştırmanın örneklem grubuna dâhil edilmemiştir. Destekleyici katılımcı olarak konuya ilişkin yerlerde belirtilmiştir. Araştırmanın sınırlılıklarından bir tanesi de farklı bölgelerden ve illerden karavanda yaşayan sadece iki katılımcıya ulaşılmış olmasıdır. Diğer katılımcıların Ankara ilinde yaşayan karavancılar olması araştırmanın katılımcı sınırlılığını göstermektedir.

Bu araştırmanın 02.11.2023 tarihli Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu Kararı ile tez önerinin kabul edilmesinden sonra 28.02.2024 tarihinde Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu onayı alınmıştır. Tez önerisinin kabul

edilmesinden yaklaşık 3 ay sonra etik kurulu kararını alabilmiştir. Etik kurulu onayı sonrasında sahada araştırma sürecini başlatmıştır. Sahada verilerin toplanması sürecinde yapılan tüm görüşmelerde gönüllülük esasına dayanılarak katılımcıların belirlenmesine dikkat edilmiştir. Araştırmacı katılımcılara görüşme öncesi araştırmanın amacı hakkında bilgi vererek görüşme onam formunu okumuş ve görüşmelerin ses kaydının yapılabilmesi için katılımcıların izinleri alınmıştır. Araştırmacı etik koruma biçimlerinden olan mahremiyet, anonimlik ve gizlilik şeklinde olan etik kurallara bağlı kalmıştır (Neuman, 2014, s. 206). Araştırmacı katılımcıların kimliğini açığa çıkarmamak ve katılımcıların mahremiyetlerini korumak adına her bir katılımcıya 1’den 15’ e kadar kodlamalar yapmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ve KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kente İlişkin Kavramlar

2.1.1. Kent

İnsanlığın tarihi büyük ölçüde kentlerin ve kentsel yaşamın tarihi olarak değerlendirilmektedir. Kentlerin kökeni, büyümesi ve gelişmesi tarihsel dönemlerle birlikte tanımlanıp açıklanmış olup; insanlığın tarımsal olmayan iş gücü ile yeni bir yaşam biçimi yarattığının göstergesi olarak değerlendirilmiştir (Hatt ve Reiss, 2002, s. 27). İnsanlar, tarihsel sürecin başlangıcından itibaren iş birliği ve dayanışma kabiliyetleri doğrultusunda toplumsal dünyada yaşamak için mekânlar inşa etmişlerdir. Mülkiyet edinme amacıyla özellikle ticarete dayalı gelişen yerleşim yerleri kurmuşlardır. Birlikte yaşamak isteyen insanlar hem fiziksel hem de toplumsal unsurlarla kurguladıkları işlevsel alanlar kent/şehir olarak adlandırılmıştır (Yazar ve Önkal, 2009, s. 63). İnsan üretimi bir mekân olarak nitelendirilen kentler, tarihsel süreçte geçmişten bugüne değişim ve dönüşümlerin hem nesnesi hem de öznesi olarak farklı şekillerde kendisini göstermiştir. Tarihsel süreçte antik kent, orta çağ kentleri, sanayi kentleri ve dijital kentler gibi farklı özelliklere sahip kentler olarak değerlendirilmiştir (Demir, 2021, ss. 37-38).

Tarihsel süreç içerisinde kentin uzun bir geçmişi vardır. Kentlerin ortaya çıkışını ve gelişimini kesin bir biçimde ortaya koymak zor olsa da antik kentler üzerinde yapılan arkeolojik kazılarda ortaya çıkan bulguların kentlerin ilk olarak M.Ö. 6000 yılında belirmeye başladığını ve M.Ö. 4000 yıllarında da tam olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Tarihin ilk kentleri, tarımda verimliliğin düşük, uzun mesafeli ulaşımın maliyetinin fazla olmasından kaynaklı olarak yerleşik köy kasabalardan çok az farklılık gösteren küçük yerleşim birimleri olarak değerlendirilmiştir (Hatt ve Reiss, 2002, s. 28). Tarihte en eski yerleşim yerleri olarak nitelendirilen Anadolu'daki M.Ö. 7000 yıllarına uzanan Hacılar Köyü ve M.Ö. 6500 yılına kadar uzanan Çatalhöyük yerleşim yerinde yapılan arkeolojik kazı çalışmalarında elde edilen bulgular, kent olabilecek niteliklere sahip bu yerlerde oldukça verimli alanların ve tarım dışı faaliyetlerin de sürdürüldüğüne yönelik bilgilerin olduğu yönündedir. Kazı çalışmalarında

elde edilen bulgularda anıtmazarlar ve diğer kalıntılar buralarda farklı mesleki uzmanlıkların sürdürüldüğü; ekonomik, sosyal ve siyasal farklı kesimlerin yaşadığına dair bilgiler içerdiğini göstermektedir (Şentürk, 2021, s. 15; Bal, 2016, ss. 43-46).

Batı’da ortaya çıkan ilk kent yapıları Antik Yunan’da görülen kentler olarak kabul edilmektedir. Roma döneminde de Avrupa’nın birçok yerinde önemli kent merkezleri kurulmuştur. Kentler üretim, ticaret ve yönetimin merkezleri olmuştur. Antik kentlerden sanayi devrimine kadar kentler üretim ilişkileri çerçevesinde gelişim ve değişimler gösterse de toplumsal anlamda bir disipline konu olması sanayi devrimi sonrası olarak değerlendirilmektedir (Acungil, 2018, ss. 122-125). Sanayi öncesi kentlerde teknolojik gelişmeler gündelik hayatı kolaylaştıracak kadar basit, ulaşım kısa mesafelerle sınırlı ve üretim ihtiyaç kadar yapılmaktadır. Sanayileşme ile birlikte yaşanan sosyal değişimlerle insanlar kentlere çekilmiş, kentler sanayi, üretim ve ticaret merkezine dönüşerek ekonomik, sosyal ve siyasal yaşamın önemli merkezi hâline gelmiştir. Sanayileşme devriminin ortaya çıkardığı değişimlere bağlı olarak artan kentleşme hızına oranları 19 ve 20. yüzyılın kent ve kentleşme çağları olarak isimlendirilmesiyle sonuçlanmıştır (Şentürk, 2021, ss. 16-18).

Kent, toplumsal gelişmelerin sürekli yaşandığı ve toplumun yerleşme, barınma, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, tarımsal uğraşlarda bulunan insanların çok az olduğu, köylere göre nüfus yoğunluğu fazla olan yerleşme alanı olarak tanımlanmaktadır (Keleş, 1998, s. 75). Keleş (2010, s. 79) aynı zamanda nüfus ölçütlerine göre yaptığı kent tanımında belirli bir nüfus düzeyini aşmış olan yerleşim birimlerini kent olarak tanımlamaktadır. Kıray’ın (1998, s. 17) benzer kent tanımına baktığımızda kent, tarımsal olmayan üretim hizmetlerinin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarım dışı üretiminin dağıtımının kontrol fonksiyonlarının toplandığı, teknolojik seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeyine ulaşmış yerleşim yeri olarak tanımlanmaktadır. Kentlerin ortaya çıkmasında ekonomik, sosyal ve siyasal bakımdan değişimler etkili olmuştur. Kentin doğuşu bakımından hem tarımsal üretim teknolojisinde hem de tarım dışı teknolojisinde belli bir seviyeye gelmesinin gerekli olmasının yanında gelişmiş bir güç yapısının ve sosyal örgütlenmenin de bulunması gerekmektedir (Şentürk, 2021, s. 15). Genel anlamda baktığımızda kent tarihsel süreç boyunca ortaya çıkışından günümüze kadar insanın gelişimini etkileyen önemli bir unsur olmuştur (Acungil, 2018, s. 124).

2.1.2. Kentleşme

Bilgin (2007)'e göre kentleşme insanların birey olarak varlığından toplumsal ve kültürel kimliğine kadar birçok yenilik getiren bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Demir, 2021, s. 49). Kentleşme kırsal yaşamdan kent yaşamına geçiş sürecinin ilk adımı olarak kabul görmekte ve 19. Yüzyılda sanayileşme ile birlikte hızlanan evrensel bir olgu olarak ifade edilmektedir (Karaman, 2003, s. 109). Kentleşme kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1998, s. 80). Karaman'ın (2003, s. 109) aktarımına göre, kentleşmeyi bir nüfus hareketi olarak ele almak yeterli değildir. Kentleşme birtakım ekonomik, teknolojik, sosyal ve siyasal değişimler sonucu ortaya çıkan ve toplumsal yapı ile insanların tutum ve davranışlarını etkileyerek değiştirebilme gücüne sahip bir süreci ifade etmektedir.

Kentleşme demografik yapı, sosyal gruplar, tabakalar, kurumlar ve ekonomik faktörlere bağlı olarak kentte yaşayanların hayat tarzlarını ve sosyal ilişkilerini içeren bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Kentlileşmeyi ise kentleşme sonucunda toplumsal değişimin insanların tutum, davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, yaşam tarzlarında değişiklikler meydana getirme süreci olarak tanımlayabiliriz (Karaman, 2003, s. 109; Keleş 1998, s. 80). Kentleşme sürecini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır: eğitim durumu, kentte kalış süresi, gelir düzeyi, yaş, oturlan mahalle gibi faktörler kentlileşme sürecinin hızlanmasında daha etkili olan unsurlar olarak değerlendirilmektedir (Karaman, 2003, s. 109).

Kentleşme, birbirleriyle etkileşim hâlinde ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve sosyo psikolojik olmak üzere çeşitli temel alanlarda gözlemlenmektedir. Kentleşmenin daha çok sosyal psikolojik alanıyla ilişkilendirilebilecek olan kentlileşme ise kent hayatının bir kültür, bir yaşam tarzı olarak benimsenmesini kapsamakta, kentleşmenin insani değerlere yönelik ayağını temsil etmektedir (Aykaç, 2021, s. 128; Keleş, 1998, s. 84).

2.1.3. Kentli

Kent literatüründe doğrudan kentlilik tanımının tartışmasını bulmak zordur. Kavram üzerinden kentliliğin nasıl kullanıldığına farklı bağlamlara bakarak tarihsel süreçte gelişimini ve toplumda nasıl kullanıldığını tartışabiliriz. Kentlilik daha çok modernleşmeyle birlikte ortaya çıkan bir olgudur. Kentlilik, kentleşme veya kentli olmak, toplumsal düzeyde kentleşme sürecinin bireylere yansımaları olarak nitelendirilen sosyo-psikolojik bir süreç olarak belirtilmektedir (Karaman, 2003, ss. 108-116). Kentlilik, kent topluluklarının toplumsal yaşam kalıplarını anlatan bir terimdir (Marshall, 1999, s. 400). Kentlilik günümüz

şartlarında sadece hayatta kalma sorunu değil insanın varoluşsal probleminin bir uzantısı olarak da tanımlanmaktadır (Aykaç, 2021, s. 129).

Kentli kelimesinin sözcük anlamına baktığımızda kentlilik “kentli olma” durumu veya “kentli davranışlara sahip olma” durumu olarak ifade edilmektedir. Kentli olmak kentte sadece yaşıyor olmayı değil, aynı zamanda kent hayatına uyum sağlamış olmayı, kent kültürünü benimsemiş ve kent kültürünün gerektirdiği gibi yaşamayı da gerektirmektedir. Hem Türkçe hem de İngilizce’ de kentli (urbanite) “medeni” kelimesi ile kentlilik (urbanity) ise “medenilik” ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Şen, 2009, s. 104). Genel anlamda kentliliği toplumsal mekân, kentsel yaşam ve politika ile yakından ilişkili olduğunu ifade edebiliriz. Ruby, kentliliği kent sınırları içerisinde ahlakın, gündelik yaşamın ve toplumsal ilişkilerin şekli ve toplumsal bağlantısı olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda kentlilik kent mekânında ortaya çıkan ve birey ve toplum arasında yer alan bir köprü kavram olarak düşünülebilir (Şen, 2009, s. 105).

2.2. Modern Dönem Kente İlişkin Kavramlar

2.2.1. Modernite

Modernite, modernizm ve modernleşme kavramlarının ne olduğuna, tarihsel süreçte nasıl ortaya çıktığına geçmeden önce bu kavramların ortak çıkış noktası olan “modern” sözcüğünün anlamının ele alınması bu kavramların daha iyi anlaşılması açısından önemli görülmektedir. Modern, kelimesi kökeni itibariyle Latince bir sözcük olan ‘modo’ dan (son zamanlar, şimdi) türetilen *modernus*, teriminden gelmektedir (Cevizci, 2005, s. 1178). Bu açıdan kökeni itibariyle modern kelimesi yeni, şimdi, çağdaş anlamlarına gelir. Modern kelimesi yenilikçi, çağdaş olanı tanımlamak için kullanılabilen ve belli bir döneme özgü nitelikleri ifade eden genel bir kavramdır. Modern kavramı ilk olarak M.S. 5. yüzyılda *antiquis*’in karşıtını oluşturacak şekilde, Hristiyanlığı putperest pagan kültüründen ayırmak için kullanılmıştır. Latince anlamında gelenekten kopuşu ifade etmektedir. Modern kavramı 17. yüzyıldan itibaren antik olandan üstün ve yeni bir döneme atıfta bulunmak için kullanılmıştır (Cevizci, 2005, ss. 1178-1179). Modern kelimesini en son, en yeni, eskiden yeniye geçişi ve değişimi ifade eden kavramlar olarak tanımlayabiliriz.

Giddens, modernliğin, 17. yüzyılda Avrupa’da başlayan ve daha sonra tüm dünyaya yayılan toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerine işaret ettiğinden bahsetmektedir. Giddens, modernitenin tarihsel başlangıcı konusunda farklı görüşler olmakla beraber modernitenin

arka planının Rönesansla başladığı ve 17. yüzyılda resmi tarihi olarak kabul edilme fikrinin hâkim olduğunu ifade etmektedir (Giddens, 1990, s. 1; Doğan, 1997, ss. 6, 27). Sosyolojide modernite tarihsel bir süreci ifade etmektedir. Tarihsel bir süreç olarak ele alınırken ekonomik ve toplumsal koşulları itibarıyla 17. yüzyıldan itibaren ele alınıp değerlendirilmelidir. Genel anlamda modern olma hâlini ifade eden modernite, gelenekselden kopuşu, toplumsal, bireysel, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşam alanlarındaki değişim ve dönüşümü ifade eden bir dünya görüşü olarak değerlendirilebilir.

Modernitenin kendine özgü bir tarihi olduğunu vurgulayan Berman onu üç evreye ayırmaktadır: 16. yüzyılın başlarından 18. yüzyılın başına kadar uzanan insanların modern hayatın algılanmaya yeni başlanıldığı ilk evre. İkinci evre 1789’larda Fransız devrimi ve onun etkileriyle başlar. Üçüncü evre olarak da 20. yüzyıl’da modernleşme sürecinin tüm dünyayı kapsayacak kadar yayılmış ve gelişmekte olan modern dünya kültürü, düşünce ve sanat alanında büyük başarılar sağlamış olmasıdır (Berman, 1992, s. 44; Demirel, 2014, s. 170). Habermas’a göre modernite tarihi, farklı zamanlarda ve bağlamlarda, farklı alanlarda kullanılmış olsa da kendisini hep eskiden yeniye bir geçişin ürünü olarak açıklamaktadır (Doğan, 1997, s. 21).

Jeanniere, modernitenin tarihsel gelişimine yer vererek, moderniteyi Avrupa’nın iç dinamiklerinden ortaya çıkan bir kavram olarak onu meydana getiren dört büyük devrimsel süreçte incelemektedir. Geleneksel feodal yapıdan moderniteye geçişi belirleyen siyasal, kültürel, bilimsel ve ekonomik süreçlerden söz etmektedir. Bilimsel devrim sürecinde Newton fiziğine vurgu yapan, Newton’un yer çekimi yasasının matematiksel yöntemlerle ispatı modernitenin bilime bakan yönü olmuştur. Ekonomik süreçte, burjuva sınıfının ortaya çıkışı ile kapitalizmin gelişimi ve sanayi devriminin ortaya çıkması. Kültürel devrimde, düşünsel olarak aklın ön plana çıkarılmasına vurgu yapılmakta olan Rönesans’la başlayan Aydınlanma Çağı ile doruk noktasına ulaşan süreç. Siyasi boyutta Fransız Devriminin siyasi bir sonucu olarak egemenliğin kaynağını tanrıdan değil halktan alan yapısı ile modernitenin özünü oluşturan ulus devlet olma özelliği (Jeanniere, 2011, ss. 116-128; Aksoy, 2017, s. 3). Modernite, Rönesan’la birlikte ortaya çıkan geleneksel yaşamdan kopuşu ifade eden modern düşüncenin toplumsal yaşamın gelişme ve ilerlemeye açık, ekonomik ve yönetsel rasyonelleşmesini ve farklılaşmasını öngören bir anlayışın ifadesi olarak değerlendirilmektedir (Karakaş, 2003, s. 18). Modernitenin tarihsel gelişim sürecinde ortaya çıkan düşünce yapılarındaki gelişmeler bağlamında modernitenin temel özelliklerini evrensellik, aydınlanma, bilimsellik, hümanizm, bireycilik, sekülerleşme, sanayileşme,

demokrasi ve insan hakları olarak ifade edebiliriz.

Modernitenin felsefi alt yapısı Aydınlanma Döneminde ortaya çıkmıştır. Aydınlanma, modernitenin temel hedefi olan ilerlemeye yönelik bir dönüm noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda modernite, geleneğe karşı çıkmakta, insanı ve aklı merkeze alarak toplumsal yaşamı düzenlemeyi vurgulamaktadır. Modernite, toplumu yeniden düzenlemeyi ve yeni bir yaşam tarzı oluşturmayı kendine amaç edinen bir proje olarak değerlendirildiğinde, bilimden sanata, ekonomiden kültüre toplumsal yaşamın her alanında hayata geçirilmek istenmektedir (Yalçın, 2023, s. 166).

2.2.2. Modernizm

Modernizm kavramının tarihsel süreçte ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına dair tam bir uzlaşa sağlanamamış ve farklı görüşler öne sürülmüştür. Harvey, “Post-modernliğin Durumu” adlı eserinde “bir kültürel estetik olarak modernizmin Paris’te 1848’deki başlangıcından bu yana süren engin ve karışık tarihini anlatmama imkân yok” (Harvey, 2003, s. 34) şeklinde bir ifade kullanmıştır. Harvey’nin ifadesine dayanarak modernizmin tarihsel süreçte başlangıcını 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ele alınıp değerlendirilebileceği söylenebilir.

Modernizm sanat alanında 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayıp 20. yüzyılın ilk otuz yılı boyunca süren ve klasisizme karşı çıktığı için Avrupa realist geleneğinden estetik kopuşu temsil eden sanat hareketidir. Modernizm, genel anlamda geleneksel ve alışılmış olanı, yeni ortaya çıkana kadar uydurma eğilimidir. Modernizm terimi aynı zamanda Aydınlanma ile birlikte gerçekleşen entelektüel dönüşümün ortaya çıkardığı dünya görüşünü, hümanizm, demokrasi ve seküler bir bakış açısı temeli üzerine yükselen akılcı, bilimci, ilerlemeci ve insan merkezli ideolojiyi de ifade etmektedir (Cevizci, 2005, ss. 1184-1186). Modernizm bu anlamda sadece sanat hareketi olarak değil bir yaşam tarzı, entelektüel bir hareket olarak da değerlendirilmektedir. Harvey, modernizmi kentlerin sanatı ve 19. yüzyıl yılın ortasından sonra kentsel bir olgu olarak ele almaktadır. Harvey (2003, s. 39) modernizmin eleştirel ve teknoloji vurgulu bir hareket olarak kırdan kente yoğun göçlerin olduğu, kentte büyümenin patladığı, sanayileşme ve makineleşmenin, mimari açıdan büyük bir değişimin, politik hareketlerin yaşandığı kentlerde ortaya çıktığını ve modernizm için kentlerin uygun alanlar olduğunu ifade etmektedir. Modernizmi, 19. yüzyılda yaşanan teknolojik alanda gelişmeler ve ilerlemeler, II. Dünya Savaşı, sanayileşme, kentleşme süreci gibi toplumsal değişimlerin etkisi altında şekillenmekte olduğunu ifade edebiliriz. Aynı zamanda modernizm geleneksel sanat ve formlardan radikal bir kopuşu ifade eden, yeni bir sanat ve kültür oluşturulması

gerektiği düşünölen yenilikçi bir akım olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Modernite ve modernizm farklı disiplinlerin çalışmalarında çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kavramlar olarak ele alınmaktadır. Sosyoloji alanında modernite ile modernizm arasında bir ilişki söz konusudur fakat bu kavramları birbirine indirgeyemeyiz. Modernitenin tarihsel süreçte başlangıcı 17. yüzyıla dayanmaktadır. Modernizm kavramı daha geç bir tarihi adlandırmadır. Modernizm, modernitenin dinamikleri üzerine inşa edilen ideolojik bir yaklaşımdan ziyade sanatsal, kültürel ve felsefi bir akım olarak değerlendirilmektedir (Şimşek, 2014, s. 14). Bu bağlamda modernizmi, modernitenin bilim, kültür ve sanattaki yansıması olarak ifade edebiliriz. Modernizmin temel özelliklerini ele alacak olursak; öncelikle modernizmde yenilikçi bir anlayış söz konusudur. Geleneksel formlara ve değerlere karşı çıkarak yeni olan form ve teknikleri kullanmayı benimsemektedir. Klasik sanattan, mimariden ve edebiyattan radikal kopuşu ifade eder. Kent yaşamı ve modern kent hayatının getirdiği sosyal ve psikolojik sorunları ele alır.

2.2.3. Modernleşme

Modernleşme geleneksel toplumların modern olmalarına, moderniteye ulaşmalarına imkân veren süreçler için kullanılan bir kavramdır. Kapitalizmin sınırlarının genişlemesi, bilimsel ve teknolojik gelişmeler, sanayideki gelişme ve ilerleme, nüfus hareketlerinde artış ve ulus devletlerinin doğuşu ile ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişimlerin bütününi ifade etmektedir (Cevizci, 2005, s. 1185).

Geleneksel tarımsal üretime dayalı durağan bir yapıdan, sanayileşmiş, kentleşmiş, okuryazar oranının arttığı, kitle iletişim ve ulaşım araçlarının geliştiği dinamik bir yapıya geçiş, modernleşme olgusunun ortak özellikleri olarak bilinmektedir (Yılmaz, 1996, s. 19, Doğan, 1997, s. 11). *Modernleşme* ve *modernite* arasında bir ayrım yapan Göle'ye (2000, s. 162) göre modernite, evrenselliği içermektedir. Modernleşme ise farklı ölkelerin tarih ve kültürlerinden yola çıkarak izledikleri yolun adıdır. Fransa'nın sanayi modernleşmesi ile İngiltere'nin liberal modernleşme modelleri farklılık taşımaktadır. Modernleşme her halükârda kendi içinde çoğuldur. Modernleşme, modernite ile başlayan ve devam eden bir sürecin kendisidir. Modernite ise şimdi de olan, şimdi de bulunan, modern olmanın yaşandığı tarihsel dönem olarak ifade edilebilir. Bir toplumun modernleşme sürecinde yaşanan toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişim ve gelişmeler modernleşmeyi tanımlamaktadır (Cevizci, 2005, s. 1185). Yaşanan bu değişimler, geleneksel yapıların yerine yeni toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıların ortaya çıkmasına neden

olmaktadır. Aynı zamanda bu durum toplumsal açıdan ciddi dönüşümlere yol açmaktadır.

Batı dışı toplumların geri kalmışlıktan kurtuluşlarını, Batılı toplumların düzeyine ulaştırılmasında gören, yani gelenekselden modernliğe geçişi esas alan modernleşme teorisi, modernleşmeyi Batı'nın sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel yapılarına doğru bir değişme sistemi olarak ifade etmektedir. Batı dışı toplumlar da dâhil, tüm toplumların Batı toplumlarına benzer evrelerden geçeceğini, bu evreler her toplumda farklı zaman ve şekillerde ortaya çıksa da bu süreçleri normal olarak kabul etmektedir (Cevizci, 2005, s. 1186). Modernleşmeyi bir toplumun modern hâle gelme süreci olarak ifade edebiliriz. Bu süreç genellikle Batı toplumlarının sanayi devrimi sonrasında yaşadığı dönüşümleri ifade eder ve sanayileşme, kentleşme, sekülerleşme, eğitim seviyesinin yükselişi, demokratikleşme gibi temel unsurları içermektedir.

2.2.4. Modern Kent

Toplumsal, mekânsal ve dinamik bir yapıya sahip olan kentler, toplumsal ve bireysel yaşamın gelişmesinde ve dönüşmesinde önemli bir konuma sahiptir. Kentler yeniliğe ve gelişime açık olan mekânlardır. Kentler ortaya çıkışından günümüze kadarki süreçte toplumsal olaylar ve toplumsal bağlamıyla birlikte değerlendirildiğinde daha geniş kapsamlı tanımlamalara ulaşmaktadır. Bu açıdan kentle ilgili sosyolojik ve tarihsel süreçte kent ve kentleşme olgularının modernliğin önemli toplumsal görünümlerinden olduğu değerlendirilmektedir (Karakaş, 2003, s. 17). Kapitalizmle birlikte modern öncesi dönem üretim biçimlerinin aşılmasıyla değişmesi, üretim ilişkilerinin sürekli olarak dönüşmesi, yaşam alanlarının da değişime uğramasına neden olmuş ve modern kentsel yapılar ortaya çıkmıştır. Modern kentleşme süreci de sanayi devrimi süresince kırdan kente göç ve hızlı nüfus artışı sonucunda şekillenmiştir (Yalçın, 2023, s. 169). Sanayileşme ile doğrudan ilişkili olan modern kent, kendini ilk olarak Batı Avrupa coğrafyasında hissettirmiştir. Bundan dolayı modern kentin özellikleri de yine Batı Avrupa'nın kentlerinde ortaya çıkmıştır. Sanayileşme ve ticaretin gelişmesine bağlı olarak bazı kentler büyük kentlere dönüşmüştür. Önceki kentlerin merkezinde pazar, tapınak ve saray gibi alanlar yer alırken zamanla bunların yerini fabrikalar ve üretim merkezleri almıştır. Böylelikle modern kentler, modern devletin güçlü unsuru hâline gelmiştir (Karakaş, 2003, ss. 18-19).

Weber'e göre 18. yüzyılda sanayi devrimi ile birlikte toplumsal yaşamda belirleyici etken endüstriyel üretim olmuştur. Aristokratların, tüccarların, esnaf loncalarının yerini servet ve gücü elinde bulunduran endüstriyel kapitalistler almıştır. Sanayinin yükselişi artan fabrikalar

ile iş gücüne ihtiyaç duyulmasına ve yeni yerlerin önem kazanmasına neden olmuştur. İşçi konutları, yeni işçiler ve işverenler için birbirinden farklı konut alanlarının ortaya çıkmasını sağlayarak hızla büyümüş, bu durum kentsel mekânlardaki toplumsal anlayışı ve eşitsiz gelişmeyi arttırmıştır. Kentsel mekânda en hızlı ve köklü değişimler sanayi kentlerinin ortaya çıkması ile olmuştur (İncedere, 2023, s. 6842).

Modernlik bir yenilenme projesi olarak düşünülmektedir ve kent bu projenin gerçekleştirildiği en önemli mekânsal yapı olduğundan modernlik ile iç içe bir süreç yaşamıştır. Aynı zamanda modernlik kendini dönüştürme sözü veren mekânsal bir deneyimdir. Dönüştürme süreci olarak kent, kent dışından göç eden kitlelerin modernlik deneyimini yaşadıkları mekândır. Modernliğin çözümlerini de yaşadığı sorunları da en belirgin olarak kentte görülmek mümkündür (Karakaş, 2003, s. 18).

19. yüzyılda sanayi ve teknoloji alanındaki gelişmeler, özellikle teknoloji alanındaki hızlı gelişme yapı teknolojisinde betonun ve çeliğin kullanılmaya başlanması, otomobilin yaygınlaşması ve ulaşım ağlarının gelişmesi, modern kentin ortaya çıkışında belirleyici etkenlerden olmuştur. Bunlarla birlikte, kentin yerleşim birimleri değişmiş, eski müstakil evlerin yerini büyük apartmanlar almaya başlamıştır. Otomobil ile birlikte kent sokakları, kaldırımlar, ana yollar, araçların rahat hareket edebileceği şekilde inşa edilmeye başlamıştır (Sevinç, 1999, ss. 176-177). Sanayi devriminin etkisi ile kentlere olan yoğun göç, kentlerin nüfusunun hızla artmasına ve kentsel sorunlara neden olmuştur. Kente göç edenler işsizlik, barınma ve konut sorunları yaşamışlardır. Bu durum kentte yoksulluk ve sefaletin artmasına neden olmuştur. Konut taleplerine olan rağbetin karşılanamamasına neden olmuş ve konut fiyatlarında artışlar meydana gelmiştir. Bu durum yoksul kesimin sürekli yetersiz barınaklarda yaşamlarını ve kent içinde yoksul mahallelerin oluşmasına neden olmuştur. Bunların sonucunda kentlerde altyapı ve kentsel hizmetlerin yetersizliği, yoksulluğun, sosyal dışlanmışlığın ve suç oranlarının fazla olduğu mekânlar ortaya çıkarmıştır (Acar, t.y.).

King'in ifadesiyle tarihsel süreçte 1800 yılında kentli nüfusu 30 milyondan az iken 1900'de kentler 200 milyon nüfusa ulaşmıştır. 20. yüzyılın ortasında dünya nüfusunun yarısından fazlası ise kentlerde yaşamaktadır. Bugün ise bu sayının beş milyara yakın olup dünya nüfusunun %56 oranında olduğu belirtilmektedir (Yalçın, 2023, s. 169).

20. yüzyıl sanayi kenti artık eskisinden farklı olarak kozmopolit, işçilerin giderek kalabalıklaştığı ve örgütlendiği, yaşam koşullarının bozulduğu, sorunlu bir kent hâline gelmiştir. Teknolojik gelişme ile birlikte yeni üretim kalıpları değişmiş üretim ve tüketimin

şekli ve boyutları değişmiştir. Kentin kalabalıklaşması, mekânsal olarak giderek dönüşmesi, kapitalist dizge içinde, mekânda daha işlevsel alanların ortaya çıkmasına ve alınıp satılması, ortaya rant sorununu da çıkarmıştır. 20. yüzyıl başındaki kentin daha hızlı ve kalabalık, teknolojiyi yoğun olarak kullanan eskiye göre çok daha sorunlu olduğu söylenebilir (Sevinç, 1999, ss. 176-177).

Modern kentlerde ortaya çıkan sorunlar, kentte planlama konusunda farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Modernizmin etkisi ile planlama ve mimari üsluptaki değişiklikler de modern kente yeni bir kimlik kazandırmıştır. Kazanılan kimliğin önemli bir boyutu kentsel yapıdaki geometrik düzen tarafından belirlenmiştir. Paris'te uyguladığı mimari planlamasıyla ilk modern kent planlamalarının uygulayıcısı olarak bilinen Le Corbusier'e göre "Modern kent düz çizgiler ve dik açılardan oluşmuş geometrik bir düzen içinde olacaktır ve bu düzen ne kadar kesin olursa, insan da kendini daha mutlu ve güvenlik içinde hissedecektir". Corbusier'nin yaklaşımında planlamanın, modern kentte toplumsal etkileşimin önemli etkenlerinden biri olduğunu göstermektedir (Karakaş, 2003, ss. 21-23).

Modernistler mekânı, toplumsal amaçlar uğruna biçimlendirilecek bir şey olarak görmektedirler (Harvey, 2003, ss. 84-85). Modernizmin kent üzerindeki yıkıcı etkisini gösteren yaklaşımlara 19. yüzyıl'da III. Napolyon ve Vali Eugene Haussman'ın Paris'teki uygulamaları örnek gösterilebilir. Bu planlama yaklaşımında, orta çağdan kalan eski şehrin merkezinde bulvarlar ağı oluşturulmuştur. Kent içerisinde birçok farklı bağlantı kurmaya olanak tanıyacak yeni bulvarlar inşa edilmiş, eski evler yıkılarak, bu evlerde oturanlar kentin çeperlerine taşınmıştır (Özer, 2016, ss. 21-22; Yalçın, 2023, s. 170). Bu kent planı politikasına karşı 1890'larda çok yönlü planlama tutumu geliştirilmiştir. Bunlar arasında Beaux Arts çevresinde "güzel kent" akımı, Ebenezer Howard'ın "bahçe kent" ütopyası, Camillo Sitte'nin tarihi çevreye duyarlı yaklaşımı, Tony Gamier'in "cite industriel'i" sayabilir. 1920'lere gelindiğinde mekânın düzenlenmesi üzerinde yoğunlaşan yeni yaklaşımla kentsel planlama ile yolların, parkların, kamu binalarının yeniden düzenlenmesi ve sosyo-ekonomik gelişime katkı sunacak şekilde biçimlendirilmesi amaçlanmıştır (Tekeli, 1995, s. 52).

Modern kent planlamacılığı, kentsel yaşam için belirlediği amaçların gerçekleşmesi sürecinde belirli aşamalardan geçmiştir. Keleş'in dört aşamada gerçekleştiğini öne sürdüğü modern kent planlamasına baktığımızda; ilk aşamada, büyük ve güzel parklar, meydanlar, görkemli yapılar gibi unsurların üzerinde durularak, kentlerin güzelleştirilmesini sağlayacak bir çaba olarak benimsenmesi görülmektedir. İkinci aşamada kentsel alan ve kentsel

mekânların işlevselliğine önem verilerek; planlama işlevini de sadece mimarlar ve mühendislerin yerine getirmesi gerektiği belirtilmektedir. Üçüncü aşamada, kent planlamasının ekonomik ve toplumsal yönünün üzerinde durularak bu alanda uzmanlaşmış sosyal bilim alanında uzman kişiler, mühendislerin süreçteki önemi vurgulanmaktadır. Dördüncü aşamada kentleri çevresindeki kent ve köylerden bağımsız olarak sadece kendi sınırları içerisinde değerlendirerek plan yapmanın yetersiz olacağı belirtilmiştir. Modern kent planlamasında gerçekleştirilecek bu aşamaların siyasi süreçlerden soyutlanamayacak şekilde ortaya çıktığı ileri sürülmektedir (Keleş, 2013, s. 111; Yalçın, 2023, s. 171).

Modernizmin kent planlama anlayışı en gelişmiş ifadesini CIAM'ın (Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi) 1933 yılında hazırladığı Atina Anlaşması ile bulmuştur. Bu anlaşma ile modern kent planlama anlayışının temel ilkeleri öne sürülmüştür. Anlaşmada “evrensel çözümlerin aranması böylece yöreselliğin ortadan kalkması, sonsuz farklılaşmamış mekânın elde edilmesi, mevcut teknolojinin mükemmelleştirilmesi, özellikle toplu üretimin desteklenmesi, toplumsal sorunlara ilgi, kentin konut rekreasyon iş ve ulaşımında oluşan dört işleve ayrılması” ilkeleri benimsenmiştir (Dostoğlu, 1996, s. 138; Yalçın, 2023, s. 172). Modernizm akımında öne çıkan düşünce yapısıyla ortaya çıkarılan planlama anlayışı, kentlerin estetikten uzak tamamen işlevsel ilkeler doğrultusunda tasarlanmasını, ortaklaşa yaşam alanlarının yaratılmasını ve toplumsal özgürlüğü içermektedir. Modern kentte ortaya çıkan sorunlara çözüm getirmesi, kenti yaşanabilir kılmaya yönelik ortaklaşa yaşam alanlarını ortaya çıkarma çabası ile bu bütüncül planlama anlayışı 1960'lara kadar farklı şekillerde de olsa devam etmiştir (Karakaş, 2003, s. 21).

2.2.5. Modern Kentli

Modern kentli kavramının literatürde doğrudan tanımını bulmak zordur. Kentler bireylerin yaşam tarzının ve kişiliğinin, karakterinin şekillendiği mekânlardır. Kentli olmak değişen düzenin bir parçası olmaktır (Gül, 2020, s. 1). Modern kentlerin ortaya çıkışı ile birlikte modern toplumların yaşadığı değişimler ve dönüşümlerle beraber bireylerin yaşantılarında, kişiliğinde, dünyaya bakış açılarında ciddi anlamda etkileri olan bir sürece girmiştir. Kentlerde yaşayan bireyler modernlik ile iç içe bir süreç yaşamışlardır. Dönüştürücü gücü olan kent, kente yaşayan ve kente dışardan gelen toplulukların modernlik deneyimlerinin yaşandığı mekânlar olmuştur. Bu anlamda kentlerin bünyesinde barındırdığı bireyler üzerinde de dönüştürücü etkisi olmaktadır (Karakaş, 2003, s. 18).

Parker, modern kenti tanımlarken geleneksel toplumların örf ve âdetinden çok farklı yeni

tarihsel bir topluluk meydana getiren öz yargılayıcı kentlilerin oluşturduğu topluluk olarak ifade etmektedir (Şen, 2009, s. 109). Kentli toplum oluşumu modernleşmesinin sonucudur. Sosyolojik açıdan modernleşmenin en belirgin özellikleri sanayileşme ve kentleşmedir. Kentleşme, sanayileşmenin alt yapısını oluşturan bir süreçtir. Sanayi toplumunun temel özelliği kentlerin, kent toplumunun gelişmesidir (Özyurt, 2007, ss. 112-113). Bu açıdan modern kentli kavramının modernliğin önemli toplumsal değişimlerinden olan kentleşme ve sanayileşme süreçleri ile beraber ortaya çıkan kent kültürünü, kent toplumunu ifade ettiğini söyleyebiliriz. Birey yaşadığı kent koşullarında meydana gelen değişimin dinamikleri aracılığıyla kişiliğini karakterini ortaya koymaktadır. Bu açıdan değişimin merkezinde yer alan birey değişimden de en çok etkilenendir (Köksal, 2022, s. 608). Modern kentli kavramını modernlik ile birlikte ele alarak modern kentlerde yaşayan bireyleri ifade ettiğini söyleyebiliriz. Aynı zaman da modern kentliyi, modernleşme süreci ile toplumun yapısında, kurumlarında meydana gelen sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal değişimleri benimsemiş, değişimlere uyum sağlamış bireyler olarak da ifade edebiliriz.

Modern toplum, Batı uygarlığında sanayi devrimi ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkıp, akılcılık ve bireycilik felsefesine dayanan bir toplumdur. Modern toplumda teknolojik ilerleme ve yenilik arzusunun bir sonucu olarak değişimin hızlı olduğu, bireylerin çok fazla özgürlüğünün ve meslek, değer, etkinlik gibi alanlarda seçme şansının var olduğu, bireylerin uzmanlaşmaya, çıkarlarının peşinden koşmaya ve kazançlarını yüksek düzeyde tutmaya teşvik edildiği bir toplumdur. Modern toplumda bireyler arası bağımlılıkların yüksek olması, ihtiyaçların karşılanması bağlamında başka bireylerin mal ve hizmetlerine bağılılığı ortaya çıkarmakta ve bu bağılılık arttıkça modern toplum gayri şahsi bir toplum oluşturmaktadır (Cevizci, 2005, s. 1187).

Modernlik ile ortaya çıkan bireysellik anlayışı, kimliği inşa eden bir olgu hâline getirmiştir. Kimliğin bir kavram olarak çıkması ve akademik alanda tartışılması modern dönemin getirdiği bir özelliktir. Kimlik tarihsel süreçte sürekli değişime uğrayarak yeniden yorumlanıp yapılandırılır (Özata, 2021, ss. 65-66). Geleneksel toplumlarda kimlikler din, aile, akrabalık gibi geleneksel bağlar kimliğin oluşmasında etkili olmakta ve doğar doğmaz kan bağı nedeniyle bireye verilmektedir. Modernlikle birlikte bu bağlar zayıflayarak kimliğin doğuştan veriliyor olma özelliğini kaybetmektedir. Modern toplumlarda kimlik artık kişinin içinde bulunduğu toplumsal roller, içinde bulunduğu toplumsal sınıf ve iş bölümü, sahip olduğu meslek gibi etmenlerin birbiri ile etkileşimi sonucunda oluşmaktadır (Özata, 2021, s. 62). Birey içinde bulunduğu toplumdan, gruptan, aileden ya da yaşadığı çevrenin

özelliklerinden etkilenir. İçinde bulunduğu ortamın özellikleri ya da toplumsal kurumların kişiden beklentileri ölçüsünde kişinin kimliği şekillenmektedir. Modern toplumların geçirdiği modernleşme sürecinde toplumsal yapı ve kurumlardaki yaşanan değişim bu kurumlarda yaşayan bireylerin gündelik hayatı içerisinde yaşadıkları ve oluşturdukları kimlik rolleri üzerinde de etkili olmuştur (Köksal, 2002, ss. 605-609).

Modernliğin getirdiği temel değişimlerden olan iş bölümünün değişmesi ve uzmanlaşmanın ortaya çıkması olmuştur. Bu uzmanlaşma faktörü bireyin kimlik oluşumunda değişime neden olmuştur. Modern toplumlarda artık meslekler kimliklerin bir ifade edilme biçimi hâline gelmiştir. Geleneksel toplumlarda belli başlı uzmanlaşma alanlarından söz edilirken modern toplumlarda bu alanlar artış göstermiştir; birçok alanda farklılaşmaya neden olmuştur (Giddens, 2012; Özata, 2021, s. 37). Modernlikle birlikte feodal yapıların yıkılarak yerine ulus devletlerin ortaya çıkması ile birlikte bireylerin içinde yaşadıkları gruplar nedeniyle ulusal bir kimlik oluşturmaya neden olmuştur. Bu kimlikle bireyin içinde bulunduğu toplum ve devletle bütünleşerek kimliklerini ifade ederken kullandığı bir kavram hâline gelmiştir birey kendini ait olduğu topluluk ya da ulus ile ifade etmeye başlamıştır (Özata, 2021, s. 62). Geleneksel yapılardan oluşan toplumlar sanayileşme sonrası modern yapılara dönüşürken; üretim ve tüketim tarzındaki değişimler kapitalizmi doğurmuş ve bu da modern bireyin kimlik inşasında rol oynamıştır (Köksal, 2022, s. 609).

Modern kentli üretici bir kimlikle emeğin örgütleri arasında yer almıştır (Yalçın, 2023, s. 169). Modern toplumlarda sanayileşme ile birlikte yeni bir kitle işçi sınıfı olarak ortaya çıkar bu da beraberinde yeni bir kimlik olarak işçi sınıfı kimliği, işçi kimliğini ortaya çıkarmaktadır (Özata, 2021, s. 62). Birey modern toplumda kimliğini inşa ederken kendi aklından ve iç dünyasından faydalanırken aynı zamanda dış dünyaya göre de yani bir başkasına bakarak da inşa etmektedir; birey kendi kimliğini öteki üzerinden ifade etmektedir. Birey kimliğini inşa ederken aynı zamanda içinde bulunduğu toplumsal gruba örnek olacaktır. İçinde bulunduğu ve toplumsal grupla aynı duygulara, inanç sistemine ya da ortak bir kültüre sahiptir (Güven, 2015, s. 274; Özata, 2007, s. 62).

2.3. Post-modernliğe İlişkin Kavramlar

2.3.1. Post-modernite

Post-modern kavramı çağdaş ve ileri sanayi toplumlarının ulaştığı olduklarına inanılan yeni durum, çağ ya da koşullara işaret etmek amacıyla kullanılan genel bir terim olarak ifade

edilmektedir. Batı toplumlarının veya insanlığımızın şu an içinde bulunduğuna inanılan, modernliği izleyen kültürel bir durum, gelenek olarak ifade edilebilir (Cevizci, 2005, s. 1363). Post-modern kavramı çağdaş, çağcıl anlamlarına gelen ‘modern’ sözcüğü ve öncesinde gelen ‘post’ önekinden oluşmaktadır. İleri, devamı, sonrası gibi anlamlara gelen “post” öneki başına konulduğu terimlerin tümünde kendisini izleyen ve kendisinden sonra geleni tarif eden bir işlev görmekte ve post-modern düşünce için modern ötesi anlamını ortaya çıkarmaktadır. Post-modernite belirsizliği beraberinde getiren bir durum sergilemektedir. Post-modernite konusunda tam bir uzlaşa sağlanamamıştır. Modernlikten sonra gelen anlamı, moderniteyi eleştiri niteliğinde olması, modernizmin inkârı olması, modernizmin bir gelişmiş hâli olması, modernizmden kesin kopuşu ifade eden anlamı gibi bunlardan hepsinin ya da bir kısmının karışımı olarak çeşitli şekillerde kullanılmaktadır (Kaypak, 2013, s. 86).

Bir kavram olarak post-modern sözcüğünü ilk kullanan İngiliz Ressam John Watkins Chapman olmuştur. Chapman 1870’li yıllarda Fransa’da ortaya çıkan empresyonist resim akımından daha modern, daha avangart konumda gördüğü resimleri post-modern olarak nitelendirmiştir. Ünlü tarihçi ve düşünür olan Arnold Toynbee tarafından 1939’da yayımlanan “Bir Tarih İncelemesi” (A Study Of History) adlı eserinde modern dönemin sona erdiğini ve şimdiki dönemin post-modern dönem olduğunu öne sürerek terimi ilk kez post-modern şeklinde kullanmıştır (Bingöl, 2014, s. 15).

Modern kelimesinin önüne post eklemesi bu yeni dönemin kendinden önceki dönemden farklı olduğunu fakat ondan etkilendiğini göstermektedir. Post-modernite son yılların en sık konuşulan, üzerinde en çok tartışılan ve pek çok yazarın üzerinde hâlâ görüş birliğine varamadığı post-modernliğin yaşandığı tarihsel bir dönemi ifade etmekte olan bir yaklaşımdır. Toplumsal yaşamın her alanına ilişkin söz söylemektedir. Bu nedenle tartışıldığı alan genişlemekte ve diğer yandan ciddi eleştiriler almaktadır. Post-modernliğin yaşandığı tarihsel bir dönemi ifade etmekte olan post-modernitenin yazın ve eleştiri alanında kendini göstermesi, yazın dünyasında kendine yer edinerek eleştirel yöntemini oluşturmasını 1960’lı yıllarda ve daha yoğun olarak küreselleşme tartışmalarının da yapılmaya başlandığı 1970’lerde gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Sevinç, 1999, s. 176).

Post-modernite kavramının anlamı konusunda olduğu gibi post-modernitenin ortaya çıkış zamanına ilişkin de farklı görüşler öne sürülmektedir. Post-modernitenin 20. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan bir akım olması konusunda genel bir kanının var olduğunu söylemek mümkündür. Bu tarihten itibaren post-modernite kavramı farklı tanımlamalarla ve

eleştirilerle tartışılmaya devam edilmiş olup hâlâ önemli tartışma konuları arasında yerini almaktadır. Günümüzde post-modern söylemin mimariden, coğrafyaya, tarih, hukuk, edebiyat ve tüm sanat dalları, siyaset, felsefe, sosyoloji, ekonomiye kadar birbirinden çok farklı konularda ve geniş bir alanda yer edinmiştir. Post-modernlik kavramı, kafa karıştıran farklı şekillerde kullanılmasına rağmen bu kavram toplumların yapılarında, temel parametrelerinde ve ilişkilerindeki değişimlere duyarlı kılmaktadır. Post-modernlik, modernliğin ilerlemeci, kalkınmacı yaklaşımlarının insanları baskı altında tuttuğu iddiasıyla evrensel ve genel tüm söylemlere karşı çıkmaktadır (Kaypak, 2013, s. 86).

Post-modernliği belirleyen toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal açılardan özelliklerine baktığımızda; toplumsal açıdan sanayileşme ve kapitalizmin ekonomik sistemi, toplumsal sınıflar sistemini doğurmuştur. Post-modern toplumda toplumsal yapı daha fazla parçalanmış olup farklılaşma da sınıflara ek olarak cinsiyet, yaş ve etnik özellikler etkili olmaktadır. Post-modernliği kültürel açıdan belirleyen öğelerin kültürün endüstrilerinin giderek artan önemi, gündelik yaşamın güzelleştirilmesi, kimliğin gelenekler yoluyla değil de bireysel seçim ve tercihlerle kuruluşu söz konusudur. Post-modernliği ekonomik açıdan değerlendirdiğimizde; bilgisayarlaşmış bilginin, üretimin temel gücü durumuna gelmesini ifade edebiliriz. Post-modern toplumda fabrika ve tarım işçilerinin sayısı azalırken, profesyonel, teknik ve beyaz yakalı işçilerin sayısında bir artış gözlemlenmektedir. Ayrıca post-modern toplumlarda çok uluslu şirketler söz konusu olduğundan, yatırım kararları ulus devletin denetiminden çıkmaktadır. Siyasi açıdan ele aldığımızda baskıcı ve bütüncül bir siyaset anlayışı yerine çoğulcu ve açık bir demokrasi üzerinde durulmaktadır (Cevizci, 2005, s. 1364). 20. yüzyılda yaşanan toplumsal değişim ve sorunlar, bilimsel alanlardaki gelişmeler, özellikle son dönemde bilgi ve iletişimdeki ciddi teknolojik gelişmeler, post-modern düşüncenin doğmasında etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Doğan (1997, s. 10) “Postmodernizm Tartışmaları Çerçevesinde Özne Sorunu” isimli tezinde Anthony Giddens’in post-modern düşünceye ilişkin açıklamalarına yer vermektedir. Giddens, içinde bulunduğumuz bu dönemi, modernlikten post-modernliğe bir geçiş değil de modernliğin daha da radikalleştiği bir evrede yaşadığımızı ifade ederek geç modernlik olarak adlandırmaktadır. 20. yüzyılın son çeyreğinde yoğunlaşan post-modernlik tartışmaları, kültürel ve düşünsel alanlarda hâkimiyet kurarak entelektüellerin ilgisini üzerine çekmeyi başarmıştır. Modernlik üzerinde yapılan tartışmalar, modernliğin bunalım ve krizlerinden beslenen bu yeni düşünce tarzı, teorik çerçevede yeni bir felsefi gelenek olarak kendini sunmaya çalışmış ve kendisine düşünce dünyasında bir yer edinmiştir. Post-modern düşünce

dünyasında kendilerine yer edinmiş önde gelen isimlere baktığımızda; Heidegger, Nietzsche, Foucault, Lyotard, Baudrillard, Jameson ve Harvey gibi eleştirel yaklaşımlarıyla ön plana çıkmış düşünürlerin yer aldığını görmekteyiz (Karakaş, 2005, s. 30).

Post-modernliğin önde gelen temsilcilerinin görüşlerine baktığımızda; Kaypak, makalesinde Michel Foucault'nun ve Jameson'un post-modernite kavramına yönelik tanımlamalarına yer vermektedir. Foucault'a göre post-modernite de hiyerarşi ve sistem yerini anarşi almaktadır. Üretken olanın yerleşik değil göçebe olduğu vurgulanmaktadır. Fredric Jameson post-modernliği yeni bir şey, bir çağ değişimi olarak düşünmemekte ikinci dünya savaşından sonra başlayan dönemde ortaya çıkan geç kapitalizmin kültürel mantığı olarak görmektedir. Jameson, post-moderniteyi, modernizmin kurumlarını, yasalarını, ahlakını ve düşüncelerini meşrulaştıran meta anlatılarının tükendiği, bilgi kavramının yeniden ele alındığı, ilerleme kavramının içeriğinin yitirildiği, sürüleştirmiş bir bireyden davranışları ve tercihleri farklı olan kişiliklerin geliştiği kaos dönemi olarak tanımlamaktadır. Post-modern düşüncenin önde gelen temsilcilerinden Jean François Lyotard, post moderniteyi moderniteden dönemsel bir farklılaşmayı, kopmayı, modernite çağının bir dönüşümü ve yeni bir toplumsal dünya düzeninin ifadesi olarak değerlendirmektedir (Kaypak, 2013, s. 87).

Post-modern düşünce dünyasında önemli bir yer edinmiş düşünürlerden David Harvey, "Postmodernliğin Durumu" adlı eserinde modern dönemden post-modern döneme geçişte yaşanan değişimin temel nedenini ilerlemenin kaçınılmazlığına olan inancın yitirilmesiyle ve Aydınlanma düşüncesinin sabitliği konusunda artan huzursuzlukla ilgili olarak görmektedir. Harvey post-modernliğe dair tanımlamalarında post-moderniteyi, genel geçerlik iddiaları taşıyan meta anlatılarının reddedildiği, gelip geçiciliği, süreksizliği ve kargaşayı benimseyen, çoğulluğun ve parçalanmanın kabul edildiği, farklılıkların vurgulandığı, kaotik değişim durumunun sürekliliğinin önem taşıdığı bir durum olarak ifade etmektedir (Harvey, 2010, ss. 43-59).

Akyıldız (2015, ss. 23-24) tezinde Lyotard'ın konuya ilişkin görüşlerine yer vermektedir. Lyotard, modern terimini üst anlatılarla bağlantılandırmakta ve moderniteyi üst anlatıların var olduğu dönem olarak betimlemektedir. Modern dönemin üst anlatılar ile bireyleri baskı ve kontrol altında tuttuğunu belirtmektedir. Üst anlatıları bütüncül olduğu gerekçesiyle reddetmektedir. Post-modernliği ise, meta anlatılarına yönelik inanmazlık olarak tanımlamaktadır. Meta anlatılarının artık önemini yitirdiğini ileri sürmesi post-modern döneme ilişkin en önemli iddiası olarak ifade edilmektedir.

Post-modern dönemin önemli düşünürlerinden olan Jean Baudrillard, 20. yüzyıl düşünce dünyasında önemli bir yer edinmiş ve simülasyon teorisiyle döneme damgasını vurmuş isimlerdendir. (Akyıldız, 2015, ss. 25-26) yayınlanmış tezinde Baudrillard'ın konuya ilişkin açıklamalarına yer vermiştir. Baudrillard, modern dönemden kesin bir kopuş yaşandığını ve yeni bir döneme geçildiğini söylemektedir. Post-modern dünya, teknoloji tarafından değişime uğrayan bir dünyadır. Yenidünya düzeninde gerçeğin kendisinde değil; televizyon, bilgisayar ve reklamlardan aktarılan görüntülerle gerçeğin çarpıtılmış bir yansımasında yaşamakta olduğumuzu ifade etmektedir. Bunu bir çeşit göstergeler dünyası olarak belirtmektedir. Gerçek ile hayal arasındaki ayrımın ortadan kalktığını ifade etmek için hiper gerçeklik terimini kullanmaktadır. Gerçeklik yoktur sanal bir gerçeklik söz konusudur. Gerçeğin belirleyicisi imgedir. İmgeler ve görüntüler tarafından çarpıtılmış bu dünyayı simülasyon kavramıyla açıklamaktadır.

Genel anlamda post-modern düşüncede, Marksizm, Faşizm, Liberalizm gibi yerleşik ideolojileri, üst anlatıları, insanlığa trajik deneyimler yaşattıkları gerekçesiyle reddedilmektedir. Post-modernite, modernitenin boğucu kucaklayıcılığına, araçsal rasyonalitesine, yabancılaştırıcı, sürekli ve doğrusal ilerlemeci fikrine tepki olarak doğmuştur. Politik ve sosyal nitelikli, küresel her şeyi kucaklayıcı olduğu iddia edilen bütün dünya görüşlerine itiraz etmektedir (Yalçın, 2023, s. 167). Tek bir düşünce ya da bir tanımlı olmamakla birlikte, hem genel hem de felsefî açıdan değerlendirildiğinde post-moderniteyi, evrensel teorilere veya büyük anlatılara duyulan inanç yitimiyle ve kültürel farklılığı teşvik etmeye dönük bir ilgiyle nitelendirebiliriz (Cevizci, 2005, s. 1364).

2.3.2. Post-modernizm

Post-modernizm için farklı tanımlamalar olsa da genel anlamda post ekinin ifade ettiği üzere modernizmin sonrası ya da modernizmin karşıtlığı anlamına gelmekle birlikte aslında modern öncesini de barındıran ve modernizmden de devam eden bir yeniden değerlendirme çabasını ifade etmektedir (Bingöl, 2014, s. 16). Post-modernliğin ideoloji ve kültürel yapısını post-modernizm olarak ifade edebiliriz. Post-modernizmi modernizmi sorgulayan, modernizme karşı çıkan, evrensel ilke ve mutlak bir gerçekliğin olmayacağını ifade eden bir dünya görüşünün yanı sıra, toplumsal, kültürel, sanat ve edebiyat alanında ortaya çıkan yeni bir düşünce hareketi olarak ifade etmek mümkündür. Yaşadığımız dönemde felsefede, sosyolojide, siyasette, sanatta ve kentleşme alanında post-modernizm tartışmaları yürütülmektedir (Sevinç, 1999, s. 176).

Post-modernizm tartışmalarının ilk olarak sanat alanında resim, mimari ve edebiyata ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Doğan (1997, ss. 13-14), “Postmodernizm Tartışmaları Çerçevesinde Özne Sorunu” isimli tezinde Huyssen ‘in post-modernizm kavramına ilişkin açıklamalarına yer vermektedir. Huyssen, post-modernizm terimini modernizm ötesinde yer alan bir hareketi anlatmak üzere kullanıldığı tarih olan 1960’lı yıllarda New York’ta popülerlik kazandığını, 1970 ve 1980’li yıllarda mimaride, güzel sanatlarda ve sahne sanatlarında daha geniş bir kullanıma ulaştığını ifade etmektedir. Bu yıllardan sonra sanatsal post-modernizme ilişkin teorik açıklamalar, post-modernlik konusundaki daha geniş tartışmaları içerecek şekilde genişleyerek, Bell, Lyotard, Derrida, Foucault, Habermas, Baudrillard, Jameson, Harvey gibi düşünürlerin tartışmalarında yerini almıştır.

Post-modernizm, Marksist düşünürlere göre küresel kapitalizm ve neoliberalizme zemin hazırlayan bir bakış açısıdır. Bu bakış açısını Jameson’un ifadesinde görebiliriz. Kaypak (2013, s. 87) makalesinde F. Jameson’un post-modernizm tartışmasında post-modernizmi yeni bir çağ, yeni bir şey olarak düşünmemekte 2. Dünya Savaşından sonra başlayan dönemde ortaya çıkan geç kapitalizmin kültürel mantığı olarak ifade etmektedir. Jameson, post-modern dönemde kültürde yeni biçim özelliklerinin ortaya çıktığını, kültür ürünlerinin metalaştığı ve piyasa şartlarına göre işleyen bir pazar hâlini aldığını ifade etmektedir (Akyıldız, 2005, s. 28).

Modernizmden sonra gelen dönemin özelliklerini yansıtan post-modernizmin, farklı tanımlar ve anlayışlar sunduğunu öne süren Kaypak, makalesinde Dursun’un (2003) çalışmasında yer alan post-modernizm kavramı için kullanılan tanımlamaları aktarmaktadır. Modern çağın ve onun teorik ve kültürel pratiklerinin ötesi, modernizmin bir uzantısını ifade eden modernizmden sonra; artık sonunun geldiği düşünülen modern ideoloji, üslup ve pratiklerden kesin kopuşu ifade eden modernizm karşıtı olarak tanımlanmaktadır. Kapitalizmin yeni bir evresi olarak sanayi ötesi tüketim toplumu, ulus ötesi gibi kavramlarla ifade edilen geç kapitalizm olarak adlandırılmaktadır. Post-modern sanat anlayışında toplumsal eleştiri yapmadan, belli bir inanca sahip olmadan, zamanı öne çıkarmadan, mekânsallık ya da yerelliğin ön planda olduğu bir anlayışla, farklı üslup ve fikirler içerisinde kendine uygun olanı seçmeyi, estetik ölçütlerini sanatta ve üslupta seçmecilik üzerine temellendiren popülizm ve eklektizm olarak değerlendirilmektedir (Kaypak, 2013, s. 86).

Marksist ve çeşitli modernist yaklaşımcılar belirli bir ideolojinin pragmatik tarafı ile ilgilenirken post-modernizm, güzellik ve öznellik üzerine yoğunlaşmaktadır (İncedere, 2023, s. 6849). Post-modernizme göre modernizm sonrası, yaşadığımız dönem, sanal bir üst

gerçeklik dünyasıdır ve bu dünyada artık büyük anlatılara yer yoktur. Bu dönemde bütünsellik değil parçalanmışlıklar hâkimdir. Kişisel girişimlere ve farklılıklara kapılar sonuna dek açılmıştır. Post-modernizmin modernizmin bütünselliğine karşı çıkan, parçalanmayı, farklılaşmayı, eskiye dönüşü ve bu şekilde geçmişle bağları güçlendirmeyi savunan ancak bu sınırsız farklılık ve özgürlük savunucusunu formüle edemeyen bir düşünce akımı olduğunu söyleyebiliriz (Sevinç, 1999, s. 176).

2.3.3. Post-modernleşme

Post-modernite ile başlayan ve günümüzde hâlâ devam etmekte olan süreci post-modernleşme olarak ifade edebiliriz. Post-modernleşme kavramı konusunda henüz teorileşmiş bir adlandırmadan söz edemeyiz. Doğan (1997) “Postmodernizm Tartışmaları Çerçevesinde Özne Sorunu” isimli çalışmasında Featherstore’nin post-modernleşme tartışmasına ilişkin görüşüne yer vermektedir. Featherstore göre, post-modernleşme kavramı, bu kavrama eşlik eden toplumsal süreçlerin ve kurumsal değişimlerin, henüz teorileşmeyi beklediğini, post-modernliğin yeni toplumsal düzene ilişkin gönderme yapan kullanımlarını post-modernleşme terimini türetmekten ibaret olduğunu ifade etmektedir. Bu açıklamasına örnek olarak Baudrillard’ın post-modern bir simülasyon dünya tasviri meta üretiminin gelişmesinin enformasyon teknolojisi ile birlikte “anlamlandırma kültürünün zaferi’ne yol açtığı varsayımına dayandığını belirtmekte ancak Baudrillard’ın post-modernleşme terimini kullanmadığını da söylemektedir. Modernleşmede olduğu gibi post-modernleşmenin anlamlı olarak kullanılabileceği alanlardan biri de kent, inceleme alanı olarak görülmektedir (Doğan, 1997, s. 12).

2.3.4. Post-modern Kent

Modern kent, ulus devletin oluşum sürecinde farklılaşmaları ortadan kaldırmak yoluyla bütünlük sağlamaya çalışırken bir yandan da biçim ile değer arasındaki bütünlüğün bozulmasına neden olmuştur. Modern kentin planlama anlayışındaki evrensellik ve aynılık, kentsellik bunalımlarına yol açan bir durum oluşturmıştır. Modern kentin planlamasının tek boyutluluğu ve insan doğasına müdahale eden yönü, evrensellik ve toplumsallıklardan soyutlama iddialarının belirtisi olarak görülmektedir. Estetik, güzellik ve ruhsal derinlikten yoksun olan modern kent tasarımında en önemli etkenin işlevsel olmaydı. Zamanla kentin planlamasının modernleştirme işleviyle çözüm olma konusunda üstlendiği rolün bunalıma dönüşmesi mekân algılamalarında önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu durum insanın

yaşadığı mekândaki özgünlüklerini kaybederek olumlu olumsuz durumlarla bütünleşmesine neden olmakta ve kentte özgün bir mekân kalmadığını göstermektedir (Karakaş, 2003, ss. 25-27).

Karakaş (2003) makalesinde Le Corbusier'in modern kente ilişkin iddialarına yer vermektedir. Le Corbusier'e göre "modern kent düz çizgilerle ve dik açılarla oluşmuş geometrik bir düzen içinde oluşmakta ve bu düzen ne kadar keskin olursa, insan da kendisini daha mutlu ve güvenlik içinde hissedecektir" şeklinde ifade etmektedir. Bu yaklaşım modern kent yaşamında belirli tek düzelikten sonra güvensizlik duygularına da yol açarak, kentteki toplumsallıklara anlam kazandıran öğelerinde yavaş yavaş ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte yaşanan yabancılaşma, mutluluk ve güven duygularının da derinden sarsılmaktadır. Bu sarsıntılar insanın doğasında belirli tahribatlar yaratmaktadır. Modernizmin mimarisinin tek boyutlu ve beton bloklar şeklinde olması, bu mimarinin insanların ihtiyaçlarına, tercihlerine göre değil de iktidarın istediği modellere göre insan toplulukları yaratma amacıyla işlevsel kentler ortaya çıkarmıştır. Kent bu doğrultuda ruhundan soyutlanarak, kurgulanmış ve değiştirilebilir bir nesne hâline getirilmeye çalışılmıştır. Modern kentte ortaya çıkan sıkıntılar yeni yaklaşımlarla çözülmeye çalışılmıştır. Bu yaklaşımların teorik çerçevesi ise post-modern olarak ortaya çıkarılmıştır (Karakaş, 2003, ss. 26, 38).

Zaman içerisinde toplumsal yaşamın her alanına etki eden post-modern akım, toplumsal yaşamın, toplumsal ilişkilerin şekillendiği, yaşam faaliyetlerinin devam ettiği kenti ve kentsel yaşamı etkilemektedir. Post-modernizmin kent üzerinde oluşturduğu yapısal, toplumsal açılardan oluşturduğu etki post-modern kentin, modern kentin inşa ettiği düzen, tek düzelik, homojenite, nesnellik, belirlilik ve ilerleme gibi kabullerle uyuşmamasıdır. Post-modernistler, modernitenin sunduğu evrensel etik anlayışına karşı çıkmakta ve kuralcı, tek düzeci anlayışın kimliksiz, ruhsuz, kişiliksiz kentler oluşturacağını savunmaktadır. Onlara göre tek bir doğru yoktur. Herkesin kendine ait bir doğrusu vardır ve kentsel alanlar da bu düşünceye paralel biçimde şekillenmelidir (Yalçın, 2023, ss. 163-176).

Karakaş (2003, s. 30) makalesinde Smith'in konuya ilişkin açıklamalarına yer vermektedir. Smith, post-modernliğin 1980'li yıllarda ve 1990 başlarında küresel, sosyal-uzamsal yeniden yapılanma etkileşimi, kentlerin kültürel dönüşümü, kimlik politikalarının yükselişi ve kolektif eylem politikaları üzerine politika bilimi, antropoloji, coğrafya ve kent sosyolojisinde yapılan tartışmalar yoluyla kent teorisi alanına girdiğini belirtmektedir. Post-modern kent konusu üzerinde görüşleriyle bilinen Harvey, Zukin, Jameson, Sajo gibi

düşünürlerin bu alanda geliştirdikleri teoriler bulunmaktadır. Modern düşüncenin öngördüğü aynılık içerisindeki kent planlamasının sorun yaşamasına neden olmuştur. Bu durumda var olan tasarımlara karşı seçenekler oluşturmak, geliştirmek, geleneksel kenti yaşatma gibi çabalar, Post-modernizm kapsamı içerisinde değerlendirilmektedir. Kentte planlama ve tasarım alanındaki yenileşme çabaları ile birlikte post-modern kent kavramının literatürde yer aldığını söyleyebiliriz. Bu yönde geliştirilen eleştirilerin başında mimari ve estetik alanlarda meydana gelen gelişmeler, algılama ve tasarım olarak yeniden kent görünümünü ve mekân algısını da beraberinde getirmiştir (Karakaş 2003, ss. 31, 36).

Bütüncül bir anlayışa karşı çıkan ve yerelliği savunan, insanların tikel istek ve zevklerinin daha öncelikli olduğu post-modern düşünce tarzında planlama anlayışından söz etmek mümkün olmayacaktır. Planlama anlayışında geleceğe dönük toplumsal bir proje ile kamu yararını gözeterek ilerlemeye dönük bir uygulama söz konusudur. Aynı zamanda bu uygulama tek bir kişi tarafından dayatılan ve üst anlatıya karşılık gelmektedir. Post-modern düşünce heterojen ve karmaşık olarak gördüğü kentlerin hangi kesimin yararına planlanacağı sorununu da gündeme getirmektedir. Bu nedenden dolayı post-modern dönemde bir planlama anlayışından bahsetmek yerine mimarlık ve tasarım anlayışından söz etmek daha doğru olacaktır (Acar, t.y., s. 13). Modern ile post-modern arasındaki ilişkiyi farklılaşmalar açısından değerlendirdiğinde kentsel mimari ve planlama anlayışında kurgunun tasarıma, bütünün parçalanmaya, tek boyutluluğu eklektizme dönüşümleri üzerinden ifade etmek mümkündür (Karakaş, 2003, s. 31).

Harvey, mimarlık ve kent tasarımı alanında post-modernizmin anlamını şöyle açıklamaktadır; kabaca, planlama ve gelişmenin geniş ölçekli metropol çapında, teknolojik bakımdan rasyonel ve etkin kent planları üzerinde yoğunlaşması gerektiği konusunda ısrar eden ve bunu kesinlikle yapmacılıktan uzak bir mimari ile destekleyen modernist düşünceden bir kopuş olarak ifade etmektedir. Harvey, modernistlerle post-modernist düşünce arasındaki mekânı algılayış farklılıklarının bulunduğunu belirtmektedir. Modernistler mekânı toplumsal amaçlar uğruna biçimlendirecek bir şey olarak görürken, post-modernistler mekânı, zaman dışı ve hiçbir çıkar gözetilmeyen bir güzelliğin kendi içinde bir amaç olarak elde edilmesi dışında; zorunlu hiçbir bağı olmayan hedef ve ilkelere göre biçimlendirecek bağımsız ve özerk bir şey olarak görmektedirler (Harvey, 2003, ss. 84-85). Post-modernistlere göre, kent tasarımı, tikellerin isteklerine, geleneklere, bireylerin birbirlerinden çok farklı düşlerine göre şekillenmelidir. Yani genel kapsayıcı bir plan yerine bireylerin keyfini dikkate alan, eski ve yeni olanın özgürce harmanlandığı bir kentleşme tarzı

önermektedirler (Sevinç, 1999, s. 178).

Karakaş (2003, s. 32) makalesinde Robins'in görüşlerine yer vermektedir. Modernliğin yol açtığı bunalımlar karşısında post-modern çerçevenin kentsel değişim ve dönüşümler aracılığıyla bir alternatif olacağını şu şekilde açıklamaktadır: Post-modern kent soyutlanma ve ümitsizlik için bir anti tez olarak yansıtılmaktadır. Bu kentte mimari ve planlama, mekân ve geleneğe duyulan yeni bir saygı ile bilgilenmektedir. Evrensellik ve aynılık kentsellik bunalımı ile ilişkilidir. Post-modern kent, kentselliğin yeniden tasarlanması görünümüyle ilgilidir. Post-modern kentsel tasarımda geleneğin, eskinin yeniden canlandırılması ve mekânın yeniden cazip hâle getirilmesi şeklinde bir yenilik söz konusu olmuştur. Bu durumu Harvey, ya eski kentsel dokunun restore edilerek yeni kullanımlara kazandırılması gerektiği ya da eski bakış açılarını ifade eden yeni mekânların çağdaş teknolojilerin ve malzemeleri olanaklı kıldığı bütün beceriler kullanılarak yeniden yaratılması anlamına geldiği, şeklinde ifade etmektedir (Harvey, 2003, ss. 85-90). Post-modernizmle birlikte kentsel yaşam kültür, üslup ve dekorasyona geri dönüş yaşayarak bir yenilik sürecine girmiştir (Karakaş, 2003, s. 33).

Harvey (2003, s. 119) post-modern kentte, mimari ve kentsel tasarım pratiğinde hâkim olan temaları kurgu, parçalanma, kolaj, eklektizm, kargaşa duygusu olarak ifade etmektedir. St. Louis'deki 1972 yılında Pruitt-Igoe toplu konutların içinde yaşayan düşük gelirli insanlar için oturulamaz olduğu gerekçesiyle dinamitle yıkılması hem modern mimarinin sona ermesinin hem de yeni bir sürecin başlangıcının sembolü olarak ifade edilmektedir. Post-modern mimarlığın en önemli temsilcisi Robert Venturi'dir. Onun görüşleri binaları bir makine olarak gören Le Corbusier'in eleştirisini yansıtmaktadır. Venturi, Corbusier'in sade, basit ve açık olan mimari anlayışının karşısında, kırma, çarpıtılmış ve belirsiz olan bir anlayış ile ona meydan okumaktadır. Post-modern kentte yer alan gökdelen, banka, alışveriş merkezi binası, otel, gücün; müzeler, oyun parkları, çarşılar ve mağazalar da tüketimin yüceldiği alanlar olmuştur. Böylece post-modern kent, modern kentin tutarlı, işlevsel tanımlamalarını reddeden, modern kentlerin karmaşık ruh hâlinde uzak, kolaj, pastiş ve parçalanma gibi unsurları içeren, ne istersen onu yap mantığı çerçevesinde bir kent modeli öngörmektedir (Batı, 2008, ss. 5-6).

Modernizmin bütünselliğine bir tepki olarak post-modernizmin parçalı yapısı ortaya çıkmıştır. Parçalanma post-modernizmi niteleyen önemli unsurlardan biridir. Post-modernistler için mekân bölük, pörçük, tarzların birbirine karıştığı, estetik kaygıların ön planda olduğu özerk ve parçalanmış bir biçimdir. Post-modernizmin parçalı yapısı kent

kültüründe oldukça görünür durumdadır. Kent tasarımı bağlamında durumu değerlendirdiğimizde Harvey, bu konuyla ilgili olarak, günümüzün algılama ve deneyimini, sembolik ve çağrışıma dayalı olarak bölük pörçük bir kolaj olarak kavradığı, büyük kentin ise nihai bir mecaz olduğunu anladığını söylemektedir. Bu açıdan post-modern kent kültürünün mekân temsili, farklılaşmış zevklerin ve alt kültürlerin temsili olarak söylememiz mümkündür. Bununla ilişkili olarak bir tarafta uydu kentler, kulüpler, temsiller vb. bir taraftan da İstanbul'un Romen mahalleleri ve göçmen mahalleleri. ABD'nin Çin Mahallesi ve Küçük İtalya vb. mekânlar örnek gösterilebilir. Bu mekânların kendilerine has temsilleri vardır. Post-modern kentte gerçeklik, parçalarının ve tecrübelerinin, tarihsel bir referanslarla desteklenmiş bir kolajı ifade ettiğini göstermektedir (Batı, 2008, ss. 10-11).

Günümüzde ulaşılan yüksek teknoloji düzeyi, iletişim araçlarının hızlı gelişmesi, klasik zaman ve mekân sınırlılığı ortadan kalkmış, yayılmış, daha az yoğun kentsel mekânlar yaratılması, her zevke uygun ürün vermek olanaklı hâle gelmiştir. Post-modern mimarlar farklı müşteri gruplarıyla çok kolay iletişim kurabilir farklı taleplere yanıt verebilir duruma gelmiştir (Harvey, 2003, s. 95). Kentsel yaşamın ekonomik boyutundaki yenilenmeyi, fordist kentten post-fordist kente geçişle ifade etmemiz mümkündür. Post-modernizm de tikel olana dönüş, toplum ve yerli olanı canlandırmaya, kentsel görünüm ve imgelemeye ilgi duymaktadır. Bu yeniliğe duyulan ilgiyi moda kültürü, reklamcılık, tasarım ve söylemleriyle post-fordizmin yeni tüketicilik anlayışı ile açıklayabiliriz. Harvey'e göre fordist-modernizm görece ve istikrarlı estetiği, farklılık, geçicilik, moda ve kültürel biçimlerin metalaşmasını alkışlayan tüm heyecanlara, istikrarsızlığa ve post-modernist bir estetiğin uyarı özelliklerine yol açmıştır (Harvey, 1990, s. 127; Karakaş, 2003, s. 34). Post-fordizmin getirdiği esnek üretim anlayışı ile farklılıklar ve zevklerin dikkate alınması yeni tüketim tarzlarının oluşmasını sağlamıştır. Mimari ve planlama alanında da görülen yeni tüketim alışkanlıkları, bu alanda üretim yapan ve pazarlayan kent tasarımcılarının da yeni yöntemler geliştirmeye yöneltmiştir. Bu yeni yaklaşım çerçevesinde mimar ve kent plancıları farklı müşteri gruplarıyla küreselleşmiş biçimde iletişim kurarak, farklı işlevlere, durumlara ve zevk kültürüne uygun ürünleri sipariş üzerine hazırlamak durumuyla karşılaşmışlardır (Karakaş, 2003, s. 34).

Post-modern dönemde kentleri Baudrillard'ın düşünceleri üzerinden de değerlendirmek mümkündür. Post-modern kentte, simülasyon kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Baudrillard, yaşadığımız çağda düzenin imajlar ve semboller üzerinden yükseldiğini, gerçekliğin belirsiz olduğu bir dönemden geçtiğimizi iddia etmektedir. Küreselleşmenin ve

geç kapitalizmin etkisi ile imajlar ve sembollerin, bunların toplumdaki yansıması olarak eğlence kültürünün yeni dönemin gerçekleri olduğunu söylemektedir. Küreselleşen dünyada kentler de Baudrillard'ın bakış açısında bir imaja dönüşmüştür. Tüketim toplumunun etkisi ile kentler bir markalaşma sürecine girmekte ve kimliklerini kaybetmektedir. Aynı zamanda günümüz kentleri taklit ağırlıklı bir tüketim merkezleri hâline gelmektedir. Tüketim kültürünün hâkim olduğu çağ da kentsel mekânlarda birer metaya dönüşmekte ve anlamlarını yitirmektedir. Kentsel mekânlar gösterge ve imajlar üzerine kurulu yeni bir yapıya bürünmüştür (Acar, t.y., s. 9).

Gösteri ve imajın temsili olan gösteri toplumu kavramı bugünün kent mimarisi ve kent kültürüne bakış açısında önemli bir yere sahiptir. Kent kültürünü ve kent tasarımını dönüştüren bir güç olarak tüketim kültürünün gerekliliklerini görmektedir. Mekânların mimarisi de tüketim gösteri ve teşhiri yönüne vurgu yaparak birer tüketim göstergeleri hâline gelmektedirler. Konulu parklar, alışveriş merkezleri, eğlence ve zevke yönelik durumları örneklemektedir. Kültür evleri, tatil köyleri, toplu konutlar, fabrikalar vb. mekânlar da sahte kollektiviteye hizmet edecek şekilde düzenlenmektedir. Böyle mekânlar üretim hizmetleri içinde yeni ortamlara gönderme yaparak, fantastik ortamlarıyla tüketmeye imkân sağlayan yerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Batı, 2008, ss. 9-10).

Yaşadığımız çağda televizyon ve internet gibi medya ve iletişim teknolojisinin önemli bir etki alanı yarattığı günümüz şartlarında gösterenlerin (görüntü) ve gösterilenlerin (nesnel gerçeklik) gösterme niteliğini kaybetmesiyle oluşan bir üst gerçeklik ortamında gerçeklik ile görünümün yer değiştirmeye başladığı düşüncesi üzerine kuruludur. Post-modern kent kültürü bağlamında baktığımızda gerçeğin yerini benzeşim kültürünün aldığını Disneyland, Las Vegas, Tatilya, Mini Türk gibi eğlence parkları örnekleriyle açıklamak mümkündür. Bu tarz yapılar post-modern kültürün eğlenceye yönelik yapısının önemli unsurlarından olarak, fantezi dünyaları ile benzeşim yapılarının gerçeğin yerini alışını ifade etmektedir. Burada teknolojinin imkânları ile sahtelerin gerçekliği, görsellik ve gösteri, kentin kültürel ürünlerine yansıdığının bir göstergesi olarak ifade edebiliriz (Batı, 2008, ss. 9-10).

Post-modern düşüncede kentler meta anlatılarının reddedilmesi, sözün imgeye dönüşmesi, çoğulluğu ve farklılıkların vurgulanması, bütünselliğin parçalanması ve yeniden eklemlenmesi anlamlarına gelmektedir. Bu kentler farklılığın, çoğulluğun ve çeşitliliğin tasavvur edildiği mekânlar olarak görülmektedir. Post-modern kent tasarımı ile yeni toplumsallıklar ve yeni bir kent kültürünün ortaya çıkması söz konusu olmuştur (Karakaş, 2003, s. 32).

2.3.5. Post-modern Kentli

Post-modern düşüncenin modern kent algısını değiştirdiği ve dönüştürdüğü gibi modern kentlerde yaşayan kentli bireylerinde değişim ve dönüşümüne neden olarak yeni bir kentli birey algısı ortaya çıkardığını söylemek mümkündür. Post-modernite, bireylerin davranışlarında, toplumsal ilişkilerinde, değer yargılarında, gündelik yaşantılarında değişimler yaratan bir süreci beraberinde getirmiştir. Bu açıdan genel anlamda bir tanımlama yapacak olursak; modern kentlerde ortaya çıkan post-modernitenin toplumun yapısında meydana getirdiği sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal, teknolojik değişimlerle ortaya çıkan yeni bir kent kültürünü ifade ettiğini söylemek mümkündür. Post-modern toplum, bilgisayar, bilimsel bilgi, enformasyon, ileri teknolojileri vb. öğelerle belirlenen bir toplumdur. Teknolojinin yarattığı imajların, bilgi çağının toplumu olan bu toplumda tüketim kaygılarının en üst noktaya ulaştığını söyleyebiliriz. Post-modern toplumun tercihlerinde Batı söz sahibi olmakta ve toplumu yönlendirici gücün ise medya ve iletişim araçları olduğunu söylemek mümkündür (Cevizci, 2005, s. 1363). Modern kentlerde ortaya çıkan bu yeni toplum düzeninde post-modern düşüncenin temel değerleri üzerinden yaşamına yön veren ve bu doğrultuda post-modern kent kültürüne ait değer, tutum ve davranışları benimsemiş bireyleri post-modern kentli olarak tanımlayabiliriz.

Modern kentte oluşturulan yeni kültür alanları ve değerler sistemi içerisinde insanın mutlu olup olamayacağı, kişiliğinin özgünlüğünü koruyup koruyamadığı temel bir sorundu. Modern kentte kentlilerin yaşamına kattığı yeni mekânsal anlayış özellikle bu alanlarda sıkıntıların yaşanmasına yol açmıştır. Modern kentte meydana gelen bunalım ve sıkıntılardan en çok etkilenen kentli bireyler olmuştur. Modernliğin, mutluluk ve özgürlük konusunda insana vaatlerini yerine getiremediği, insanı mutsuzlaştırdığı ve buhrana ittiğini söyleyebiliriz. Modernliğin getirdiği toplumsal yaşamdaki hızlı değişimler, kentte yaşanan sorunlar, kentli açısından modern kenti güven vermeyen bir mekân hâline dönüştürmüştür. Kentsel yaşam insanın gelişmesinde de etkin bir rol üstlenerek önemli dönüşümlerin mekânı olmuştur. Post-modern kentsel tasarımlarda geleneğin yeniden canlandırılması ve mekânın yeniden cazip hâle getirilmesi şeklinde yenilikler söz konusu olmuştur (Karakaş, 2003, ss. 29, 35).

Bugünün bunalımından kurtulmak için geçmişle kurulacak bağlantı büyük önem taşımaktadır. Post-modernizm mimarlıkta, geçmiş bireysel ve toplu kimliğin, ulusal kimliğin zemini olarak değerlendirilerek, geçmişin nesneleri bugünü yaşayanlar için bir anlam ifade edeceği düşüncesiyle kent tasarımların da geçmişin tarzlarına bir gönderme yapma eğilimi

söz konusu olmuştur. Geçmiş günleri yaşamak buhrandaki bir toplum için devamlılık duygusu oluşturacağından insanların çürümeyle, hızlı teknolojik gelişmelerin yarattığı güvensizlikle başa çıkmasına yardımcı olacaktır (Sevinç, 1999, s. 180).

Post-modernlik, modernliğin bütüncül anlayışına karşı çıkan, parçalanmayı, farklılaşmayı, eskiye dönüşü ve bu şekilde geçmişle bağlantıyı güçlendirmeyi, sınırsız bir özgürlük ve demokrasi savunucusu olan; bu konuda farklılıkları teşvik eden, insana bir hayal âlemi resmi çizen, çoğulcu bir anlayış olarak değerlendirilebiliriz (Sevinç, 1999, s. 176). Post-modernite sürecinde ortaya çıkan bu düşünsel değişim kentsel yaşamda, kentli bireylerin yaşantısında ciddi anlamda dönüşümlere neden olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal yaşamda sosyal, ekonomik, teknolojik, kültürel alanlarda yaşanan değişimlere bağlı olarak kentli bireyin hayatına küreselleşme, tüketim, eğlence, internet, hız gibi pek çok kavram eklenmiştir. Bu durum kentli insanın beğeni ve arzularının zorlaştığı, daha çok talep eden, tüketici bir kentli insanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı zamanda post-modern kentli insan ben merkezli, bireyci, rekabetçi, tüketim odaklı, teknolojiyle iç içe yaşayan, bilgiyi üreten ve elinde bulunduran, sorgulayan, iletişim ve teknolojik becerilere sahip özellikleriyle ön plana çıkmıştır (Öztürk, 2019, s. 94).

Sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel alanlarda bazı değerlerin yerel ve ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılması ve sınırların yaygınlaşması olarak tanımladığımız küreselleşme olgusu, tüketimin arttığı bu dönemde ortaya çıkmaktadır. McLuhan'ın küresel köy diye bahsettiği yenedünya düzeninde kentli birey kitle iletişim araçları ile diğer toplumların sahip oldukları yaşam standartlarına ulaşmak adına farklı ülkelerde yaşanan gelişmeleri takip ederek benzer tüketimde bulunabilmektedir (Alyakut 2017, ss. 245-246). Zaman ve mekân sınırlılığının ortadan kalkmasıyla birlikte zaman ve mekânın parçalanması, zamansız ve mekânsız kentli birey algısını ortaya çıkarmıştır.

Gültekin ve Bahadır (2020, s. 570) makalelerinde post-modern düşüncenin önemli temsilcilerinden olan J. Baudrillard'ın konuya ilişkin tartışmalarına yer vermiştir. Baudrillard düşüncesinden post-modern topluma baktığımızda, teknolojik gelişmelerde yaşanan gerçeklik karmaşası ve kapitalizm ile meydana gelen tüketim kültürü onun çalışmalarının temel noktasıdır. Baudrillard'ın genel anlamda tüketim toplumu, post-modern birey, kapitalizm, teknoloji ve simülasyon teorisiyle ilgili düşünceleri birbiriyle ilişkili olacak şekilde ele aldığını söyleyebiliriz. Kapitalizm tüketmeye devam etmekte ve teknolojiyi ve dolaylı yoldan teknolojinin ürettiği simülasyonları da kendisine hizmet etmede araç olarak görmektedir. İnsanın etrafını saran sahte gerçekliğin tüketim toplumuna hizmet ettiğini ve

insanın bir parçası olduğunu söylemektedir. Teknoloji gerçekliğin yok olmasında büyük role sahip olup; bireyi gerçek olduğunu sandığı, imajlardan oluşan, kurgusal evrenine yerleştirerek onu yanıltmaktadır.

Modern toplumun üretim toplumu yerini post-modern dönemde tüketim toplumu olarak adlandırıldığını söyleyebiliriz. Post-fordizmle birlikte değişen üretim anlayışı ve küreselleşme olgusunun insanlar tarafından benimsenmesi, post-modern dönemde tüketim kültürünün yerleşmesine aynı zamanda tüketime yüklenen anlamın da değişmesine neden olmuştur. Modern dönemde reklamlar ürün özelliklerine odaklıyken, post-modern dönemde reklamlar yerini anlama, sembole bırakmıştır (Öztürk, 2019, ss. 94-95). Kitle iletişim araçları ile gösterge, sembol ve imajlar aracılığıyla insanlara özgürlük vaat eden bir tüketim kültürü ön plana çıkmıştır. Tüketim kültürünün etkisiyle toplumda zaman, mekân, yaşam tarzları, sosyallik vb. bireye hizmet eden şeyler gerçekliğinden uzaklaşmış olup; alınıp satılan bir nesneye dönüşerek medya aracılığıyla her seferinde üretilerek, tüketilir hâle getirilmiştir (Alyakut, 2017, ss. 244-245).

Post-modern dönemde kapitalist düzen varlığını tüketim üzerinden inşa ederek tüketimciliği üstün bir değer olarak sunmaktadır. Bu dönemde tüketim rasyonel tercihlerin ötesine geçmiş; benlik, sınıfsal, temsil, farklılık, psikolojik tatmin, kaçış, kimlik inşası gibi değişik ifadelerle karşılık gelerek, yaşamsal bir pratik ve varoluşsal bir farkındalık yeri hâline gelmiştir. Post modern bireyin tüketim davranışı, rahatlamak, özgürleşmek, sahiplenmek ve hükmetmek gibi bireysel iktidara hizmet eden bir hegemonya duygusunu vermesi, tüketimciliğin bireyler tarafından kolayca benimsenen bir duygusal boyut olduğuna işaret etmektedir (Aytaç, 2006, s. 68). Kentli bireyler maddi bir tatmin haz aramak yerine psikolojik veya simgesel bir haz arayışına yönelmişlerdir. İnsanları cezbeden imajlar, göstergeler kişiye gerçek olmayan bir tüketim arzusu içinde olmalarını sağlamıştır. Post-modern kentli birey algısı tükettiğin ölçüde bireysindir şeklinde bir eğilim göstermiştir. Post-modern birey adeta kendi benliğini kaybedercesine tüketir sonucunda benliğini, kendi gerçekliğini kazanmaya karar vererek yeni arayışlar içine girer bu şekilde bir döngünün içinde yaşamını devam ettirir. Tüketici bir kimlikle tüketim alışkanlıkları arasında kaybolur.

Post-modern düşüncenin yansımalarının en belirgin görüldüğü alanlardan birisi kültürel ve kimlikel alandır. Kimlik tanımlaması, kültürel farklılıklar temelinde belirginleşmektedir. Modern toplumlarda düşünsel ve toplumsal yapıya bağlı olarak yerelliği aşan toplumsal yapılara dayanmıştır. Post-modern toplumda kültür ve kimlik bütünlüğü olmayan gelişmiş güzel bir araya getirilmiş parçalardan meydana gelmiş bütün hiyerarşik düzenleri reddeden bir

yapıyla karşımıza çıkmaktadır. Post-modern toplumlarda kimliğin aşırı parçalanmışlığı ve çeşitliliği kadar geçiciliği de söz konusudur. Kimliğin bu niteliği bireyi bağlayan değerler oluşturmaya engeldir. Aşırı toplumsal parçalanmaların insan özgürleşmesine ne kadar katkı sağladığı ve onun kendini gerçekleştirmesinin ne kadar önünü açtığı sorunları önemini korumaktadır. Post-modern dönemde küreselleşme ile birlikte kimlikler sınırları aşan akışkanlığa sahip bir karaktere bürünerek, zamansız mekânsız bir uzamın parçası olarak dönüşüm geçirmiştir (Yılmaz, 2014, s. 12; Güven, 2015, s. 276). Modern dönemde evrensel değerlerle ifade edilen kimliklerin nasıl inşa edileceği ve değişmeden kalacağı yönünde bir anlayış vardı. Post-modern dönemde ise kimliklerin nasıl sabit kalamayacağı yönünde bir soruna evrilmiştir. Bu dönemde kimlik çoğulcu bir anlayışa sahip ve her an değişebilir bir yapıya bürünmüştür (Güven, 2015, s. 280).

Güven (2015) 'Post-modern Kimliklerin Kurulumu' isimli makalesinde Bauman'ın (2005) kimlik konusuna ilişkin tartışmalarına yer vermiştir. Bauman, modernliğin başlangıcından günümüze kadar devam eden kimlik sorununun post-modern dönemde içerik ve biçim değiştirdiğini ve bu durumu hacılar ve aylak örneği ile açıklamaktadır. Modern dönemde kimlik arayışında olan insanların hacıların hac yerine nasıl ulaşabileceklerini düşündükleri, bu yolda ne kadar zorluklarla karşılaşılırsa karşılasın, yol ne kadar karmaşık olursa olsun tek hedefleri hac yerine ulaşmaktır. Modern dönemde kimlikler de uzun çabalar sonucunda ulaşılması gereken bir amaçtır. Post-modern dönemde ise kimliğini arayan kişiyi aylak, gezgin olarak benzetmektedir. Aylak, bu yol beni nereye götürür acaba düşüncesiyle ulaşacağı bir hedefi olmayan bir yolculukta farklı yollardan geçerek, yolda ne ile karşılaşacağını hesap etmeden yolculuğuna devam etmektedir. Bu yönüyle post-modern dönemde kimlik ulaşılması gereken bir hedef değil, bir süreliğine birlikte olunan bir yol arkadaşı gibi görülmektedir (Güven, 2015, s. 280).

Post-modern düşüncenin özünü oluşturan temel değerler belirsizlik, çeşitlilik, karmaşıklık, çoğulculuk, özgünlük, heterojenlik, parçalanmışlık gibi kavramlarının hâkim olduğu düşüncede kimlik söylemi de heterojen ve farklılık özünde şekillenmektedir. Toplumsal yaşamın hızlı değişmesi, farklılaşması, karmaşılaşması sonucuna bağlı olarak kimlikler istenildiğinde terk edilebilen, akışkan, hareketli, anlık, belirsiz, çoklu özellikler gösteren bir yapıya bürünmüştür. Post-modern dönemde kimlik evrensel değerler üzerinden değil de tikellerin üzerinden inşa edilmektedir. Modern dönemde kimliğin konumu insanın mesleği, kamusal işlevi çerçevesinde oluşurken, post-modern kimlikler imajlar, görünüşler, semboller ve tüketime dayanan etkinlikler çerçevesinde oluşmaktadır (Karaduman, 2010, ss. 2894-

2895; Güven, 2015, ss. 277-279).

Kentsel yaşamda gündelik yaşamın bir parçası olarak kabul ettiğimiz yaşam tarzı kavramı kentli bireylerin bir takım davranış kalıplarını içermektedir. Kentli bireylerin yemesinden konuşmasına, serbest zamanı değerlendirme şekline, tatil seçenekleri, bireyin bakış açısı, bireysel zevki vb. hakkında fikir veren unsurlardır. Bu kapsamda tüketim kültürü kentli bireylere bedeni, giysileri, arabası, evi vb. tercihlerine kadar farklılaşan bir yaşam tarzı sunmaktadır. Post-modern kimliklerde tüketim kültürüne uygun farklılaşan yaşam tarzları üzerinden bireylerin mekân anlayışının da değiştiği ve bu değişimlerin medya aracılığıyla görsel ve dilsel sembollerle iletildiğini; aynı zamanda özgürce seçilebilen, özgürce terk edilebilen bir yapıya büründüğünü söylemek mümkündür (Alyakut, 2017, ss. 245-247).

Post-modernizmin unsurlarından parçalanmayı, modernizmin bütünselliğine bir tepki olarak ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Parçalanma kent kültüründe, kentli bireylerin gündelik yaşamlarında, mekâna yönelik algılamalarında oldukça görünür durumdadır. Post-modern kentli insan geleneksel olarak değişken, devingen, kaygan olduğunu ve bu durum kentli bireylerin mekân tercihini de etkilediğini söyleyebiliriz. Post-modern kentli bireyin değişken duyguları, yaşam tarzı ve tüketim kalıplarıyla bağlantılı olarak kişiselleştirilmiş bir mimari üslup tercihi etrafında birleşmektedir. Bu açıdan post-modern düşüncede mekân diğerleriyle iletişime geçmek için bir araçtır ve farklı kimlik arayışında olan bireylerin farklı mekân talepleri estetik kaygıların ön planda olduğu, bağımsız, parçalanmış bir tarzdadır ve her mekân farklı bir yaşam tarzını yansıtmaktadır (Batı 2008, s. 10). Tüketim kültürünün yoğun olarak yaşandığı özellikle büyük kentlerde yaşayan kentli bireylerin eğitim seviyelerine, gelir düzeylerine, meslek gruplarına göre farklı yaşam tarzına sahip ortak alanlar bulunmaktadır (Alyakut, 2017, s. 247).

Batı (2008, s. 5) makalesinde gündelik yaşamın estetikleştirilmesine yönelik tartışmalarında Featherstone'in konuya ilişkin görüşüne yer vermiştir. Featherstone, post-modernizm ile birlikte estetik konusunun bireyin gündelik yaşamında güzel yaşama ölçütünün, bireyin benliğini genişletme isteği, yeni üslup ve duyumlar arayışı ile keşfetme arzusunun daha çok ön plana çıkarttığını belirtmektedir. Gündelik yaşamın güzelleştirilmesini gündelik hayatımızın dokusunu oluşturan gösterge ve imajların hızlı akışıyla ilişkilendirebilir; ürünlerin reklamlarda, vitrinlerde ve çeşitli popüler kültürün ürünlerindeki teşhirlerin de bu konuda belirleyici bir unsur olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda gündelik yaşamın güzelleştirilmesi durumu kentli bireylerin tüketim ihtiyacının giderilmesinden çok arzularına, hislerine hitap eden değişim değerinin ön plana çıktığı bir olgu olmasında

etkisinin büyük olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum post-modern kentli birey açısından tüketim kültürünün en belirleyici göstergelerinden biri olan haz, ayrıcalık, hazzın peşinden koşma anlayışını beraberinde getirmiştir. Yaşamını güzelleştirmek için sınırsız bir arayışa giren post-modern tüketici bireyi güdüleyen yaşamın cazibeli görünümü altında bireyleri fantezi ve düşe dayalı bir yaşam arzusuna yöneltmektedir (Batı, 2008, s. 5).

Post-modern dönemde kollektif kimlikler yerini alt kimlikler, üst kimlikler, çok kültürlü gibi farklı kavramlarla, farklılıkların birlikteliği şeklinde orta çıkmaktadır (Güven 2015, s. 279). Post-modern dönemde gösteri ve imajın temsili olan gösteri toplumu olgusunun kentli yaşam tarzı ve kentli kültürüne bakışta önemli yaklaşımlardan biri olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü tüketim toplumu ile iç içe olan özellikle büyük kentler bu değişimlerin yaşandığı kentlerdir. Bu kentlerde yaşayan bireyler sosyo-ekonomik durumları ölçüsünde mekânsal ayrılmaya gitmektedirler. Zamanla yaşadıkları mekânda kimliğinin ayrışımına gitmekte ve giderek alt kültür hâlini almaktadırlar (Batı, 2008, s. 13).

2.4. Karavan ve Tarihsel Süreci

Karavanlar göçebe yaşamın sembollerinden olan tekerlekli araçlardan biridir. Karavan sözcüğünün aslı Farsça “*kervan*” sözcüğünden gelmektedir. Türk Dil Kurumu tarafından tanımlanan karavan tanımına baktığımızda karavanlar, bir motorlu taşıtın arkasına takılan hem taşıt hem de konaklama amaçlı kullanılan, üzeri kapalı araç olarak tanımlanmaktadır (Arı, 2019, s. 25). Mobil konut türlerinden olan karavanlar motorlu taşıtların arkasına takılarak götürülen römork tipi bir araçtır. 19. yüzyılda yerleşimciler tarafından kullanılan boğa veya atların çektiği kapalı vagonlar olarak daha çok yük taşımak amacıyla kullanılmıştır. Tekerlekli evler olarak ortaya çıktığı 20. yüzyılın başlarında ise sirk yaşamlarında sirk çalışanlarının konaklaması amacıyla kullanılmıştır (Beilharz ve Supski, 2017, s. 37). 1885 yılında Dr. William Stables Gordon tarafından Dünyanın en eski karavanı ormanda birkaç saat vakit geçirmek için tasarlanmıştır. Atlı ve son derece basit olan karavan İngiltere’de ahşaptan yapılmış ve “The Wanderer” (Gezgin) olarak adlandırılmıştır. 1919 yılında Birmingham’da kurulan Eccles adında bir şirketin sahibi olan Bill Riley ilk arabalı karavanı tasarladığı ve bu karavanın sergilendiği fuarda yoğun ilgi görmesi nedeniyle 1919’da Eccles fabrikaları hizmete girerek ilk olarak 50 karavan üretimi yapmıştır (Arı, 2019, ss. 25-29).

Şekil 1. 1885 Yılında Dr. William Stables Gordon Tarafından İngiltere’de Tasarlanan “The Wanderer” İsimli Karavan (Kamprota, 2025).

Şekil 2. İlk Eccles Karavan Örneği (Kamprota, 2025).

Batı toplumları ile kıyaslandığında Türkiye’de karavancılığın geçmişinin uzun olmadığını söyleyebiliriz. Türkiye’de karavancılık özellikle COVID-19 küresel salgın sürecinde yaşanan pandemi koşullarında insanların evlerinde izole bir yaşantı sürdürdüğü dönemde, yeni, popüler bir yaşam hâline gelmiştir. Bu süreçte karavanlara yoğun talepler olmuştur (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği. TOBB, 2021).

Araştırmanın saha kısmında gerçekleştirilen görüşmelerde gerek karavancı katılımcılardan edinilen bilgiler gerekse çalışmanın pilot uygulama aşamasında karavan üretimi/satışını yapan firma yetkilileri ile yapılan yüz yüze görüşmelerde karavancılığın pandemi sürecinden önce var olduğu fakat üretim/satış yapan firma sayısının çok az sayıda olduğu ifade edilmiştir. Karavan üretimine pandemi döneminde başladıkları ve taleplerin de bu süreçte ciddi anlamda arttığını belirtmişlerdir. COVID-19 küresel salgının ortaya çıkardığı pandemi sürecinin karavan üretimi ve satışı adına bir dönüm noktası oluşturduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda pilot uygulama aşamasında karavan üreticisi ve satışı yapan firmaların büyük çoğunluğunun üretim ve satış faaliyetlerine 2020 yılında yaşanan pandemi koşullarından sonra başladıkları bilgisi edinilmiştir.

Karavanların ülkemizde kullanım alanı alternatif turizmin bir parçası olarak kamp ve karavan turizmidir. Turizm amaçlı kullanılan karavanlar genellikle kampinglerde veya tatil köylerinin

bünyesinde, kampçılar için özel alan olarak ayrılan karavan kamp alanlarında konaklamaktadır. Kampingler, alternatif tatil seçeneklerinden biri olan kamp ve karavan turizmi bir yandan doğa ile bütünleşmeyi sağlarken diğer yandan kişiye ekonomik bir tatil seçeneği sunmaktadır (Çolak, 2005, ss. 85, 111). Kamp ve karavan turizmi temel olarak iki farklı turizm çeşidi olsa da bu iki kavram birlikte tek bir turizm çeşidi gibi kullanılmaktadır. Bu iki kavram birbirinin tamamlayıcısı olarak kabul görülmektedir. İnsanların ulaşım, konaklama, bir noktaya kadar yeme içme gereksinimlerini kendileri çözme, değişik ülkeler görüp tanıma ve genellikle daha ucuz tatil yapma amacıyla karavanları ve çadırları ile yaptıkları ziyaretler kamping ve karavan turizmini oluşturmaktadır. Kamp ve karavan turizmi düşük maliyetli bir turizm faaliyeti olarak düşünülse de “glamping” adı verilen özel işletmelere bağlı lüks kamp alanlarının da son yıllarda hizmet vermeye başladığını söyleyebiliriz (TOBB, 2021, ss. 16-17). Karavancıların karavanlarını park edebildiği üniteleri barındıran her bir alan için asgari olarak elektrik, su, atık su gideri imkânları ve mutfak, market, çamaşırhane gibi ortak alanlar bulunduran turizm işletmeleri karavan park alanı olarak tanımlanmaktadır (Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, KUZKA, 2022).

Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı’na bağlı olarak karavanların konaklama alanları genelde kamping adı altında isimlendirilmektedir. Turizm işletmeli belgeli konaklama alanları olan kampingler olarak geçmektedir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Aynı zamanda Belediye belgeli ve özel işletme belgeli konaklama olarak da karavan kamp ve karavan parkları mevcuttur. “Kampingler: karayolları güzergâhlarında ve yakın çevrelerinde deniz, göl, dağ gibi doğal güzelliği olan yerlerde kurulan ve genellikle kullanıcılarının kendi imkânları ile geceleme, yeme içme, dinlenme, eğlence ve spor ihtiyaçlarını karşıladıkları en az on üniteden oluşan tesislerdir.” (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesi ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik Madde, s. 23).

Tablo 1. Türkiye’de Kültür ve Turizm Bakanlığı Belgeli Kamping Tesisi Sayıları

Yıl	Tesis Türü	Turizm İşletme Belgeli	Turizm Yatırım Belgeli	Turizm Belgeli Oda Sayısı	Turizm Belgeli Yatak Sayısı
2021	Kamping	7	4	417/684	1203/1644
2022	Kamping	12	4	628/197	1836/532
2023	Kamping	13	3	638/167	1866/472
2024	Kamping	26 + 19 (Geçici belgeli mevcut)	-	809	2038

Kaynak: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024.

Tablo 1’de Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Türkiye’de bulunan kamping tesislerinin son 4 yıllık verileri aktarılmıştır. Buna göre Türkiye’de turizm işletmeli ve turizm yatırım belgeli kamping tesisi sayısı 2021 yılından 2023 yılına kadar çok az artış göstermiştir. 2024 yılında turizm işletme belgeli 26 tesis sayısı aynı zamanda geçici belgeli olan 19 tesis sayısı ile toplam 45 kamping tesisin olduğu görülmüştür. 2024 yılında kamping tesisleri sayısının 2023 yılı kamping tesisi sayısının yaklaşık üç katı oranında artış gösterdiği görülmüştür. Türkiye karavancılar için farklı karavan kamp alanları sunan bir ülkedir. Turizm bakanlığı bünyesine bağlı kamping tesisleri dışında ayrıca Türkiye’de Belediyelere ve özel işletmelere ait olarak karavan park/karavan kamp alanları da mevcuttur. Bu kapsamda sahada katılımcıların çoğunluğunun konakladığı Ankara ilinde olan ‘Mavi G l Karavan Park Alanı’ nı örnek olarak gösterebiliriz.

şekil 3. Ankara’da Bulunan Mavi G l Karavan Park Alanı (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2023).

Türkiye’nin gerek uygun iklim koşulları gerekse sahip olduğu doğal güzellikler açısından kamp ve karavan turizmi için elverişli potansiyele sahip olduğunu söylemek mümkündür. Alternatif bir turizm çeşidi olarak kamp ve karavan turizmi için uygun alanların Ege ve Akdeniz Bölgelerinde olduğu kabul edilmektedir (TOBB, 2021).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR ve TARTIŞMA

Bu çalışmanın bulguları araştırmacı ve katılımcılar arasındaki sahada gerçekleştirilen görüşmeleri temel almaktadır. Araştırmada kentsel mekânlardan uzaklaşan kentli bireylerin karavan yaşamını tercih gerekçeleri derinlemesine incelenmiştir. Karavan yaşamını tercih gerekçeleri/anlamı kıl原因 nedenler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda sahadan elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın amacına yönelik oluşturulan sorulardan yola çıkarak beş ana tema altında toplanmıştır. Bulgulara yönelik oluşturulan bu temalar: Karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, karavan yaşamının sürekliliği, karavan yaşamının tercih edilme gerekçeleri/yaşam tarzı olarak karavancılık, gündelik yaşam pratikleri açısından karavan yaşamı ve karavancıların kent yaşamına bakışı başlıklarıyla sunulmuştur.

3.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcıların sosyo demografik bilgilerine yönelik elde edilen bulguları karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların genel profilini göstermesi açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamda araştırmaya katılan 15 katılımcının cinsiyet, yaş, doğum yeri, yaşadığı şehir, eğitim durumu, meslek, gelir durumu, aile yapısı, medeni durum ve çocuk sayısı gibi değişkenlere ilişkin bilgilerine Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

KATILIMCI KODU	CİNSİYET	YAŞ	DOĞUM YERİ (Kent-kır)	YAŞADIĞI ŞEHİR	EĞİTİM DURUMU	MESLEK İŞ DURUM	GELİR DURUMU	AİLE YAPISI	MEDENİ DURUM	ÇOCUK SAYISI
K1	Kadın	50	Ankara Kent	Ankara	Lisans	Emekli Ev hanımı (Öğretmen)	Orta Seviye	Çekirdek	Evli	1
K2	Kadın	46	Ankara Kent	Ankara	Yüksek lisans	Yarı özel sektörde muhasebe	Orta seviye	Çekirdek	Evli	-
K3	Erkek	38	Ankara Kent	Ankara	Lisans	İlaç Mümessili	Orta seviye	Çekirdek	Evli	1
K4	Erkek	68	Ordu Kent	Ankara	Lisans	Emekli	Orta seviye	Çekirdek	Evli	2
K5	Kadın	53	Çorum Kent	Ankara	Yüksek lisans	Emekli (Hemşire)	24.000 TL	Çekirdek	Evli	2
K6	Erkek	52	İstanbul Kent	İstanbul	Lise	Toptan Pazarlama Ticaret	Orta üst seviye	Çekirdek	Evli	2
K7	Kadın	32	Antalya Kent	Ankara	Lisans	Muhasebe	24.000 TL	Çekirdek	Evli	-
K8	Erkek	43	Bulgaristan Kent	Ankara	Lisans	Otomotiv Sektörü	Orta	Çekirdek	Evli	1
K9	Erkek	55	Sivas Kent	Ankara	Lise	Gazeteci	55.000 TL, Orta	Çekirdek	Bekâr	2
K10	Kadın	54	Manisa Kent	Ankara	Lisans	Emekli	60.000 TL, Orta	Çekirdek	Bekâr	1
K11	Erkek	37	Kırıkkale Kent	Ankara	Lisans	Emniyet Personeli	50.000 TL, Orta	Çekirdek	Evli	2
K12	Erkek	46	Ankara Kent	Ankara	Lisans	Kamu Personeli	120.000-130.000 Orta üst	Çekirdek	Evli	2
K13	Erkek	36	Ankara Kent	Ankara	Lisans	Harita Mühendisi	Orta gelir	Çekirdek	Evli	1
K14	Kadın	38	Ankara Kent	Ankara	Lise	Güzellik uzmanı Ev hanımı	Eşe bağlı	Çekirdek	Evli	2
K15	Kadın	46	İzmir Kent	Muğla Fethiye	Lise	Şifacı, Terapist, Serbest meslek	Terapiler den gelir+kir a geliri	Çekirdek	Bekâr	-

Tablo 2’de karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların sosyo-demografik bilgileri yer almaktadır. Bu araştırmaya katılan 7 katılımcı kadın (K1, K2, K5, K7, K10, K14, K15), 8 katılımcı erkektir (K3, K4, K6, K7, K8, K9, K11, K12, K13). Katılımcıların yaşları en küçük olan 32, en büyük olanı ise 68’dir. Katılımcılardan 5’i 30’lu yaşlarda, 5’i 50’li yaşlarda, 4’ü 40’lı yaşlarda ve bir katılımcı 68 yaşındadır. Katılımcıların yaş durumlarına ilişkin bilgilere baktığımızda orta yaş ve üstü olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 12’si evli ve evli olan 10

katılımcının çocuğu var, 2 katılımcının çocuğu yoktur. Bekâr olan 3 katılımcıdan K9 erkek ve K10 kadın katılımcı bekâr olup karavanda birlikte yaşamaktadır. K15 kadın katılımcı bekârdır. Karavanda yaşayan katılımcıların aile yapılarına ilişkin olarak hepsinin çekirdek aile olduğu görülmüştür.

Katılımcıların doğdukları ve yaşadıkları yere ilişkin bilgilere baktığımızda katılımcıların hepsinin kent merkezinde doğduğu görülmüştür. Katılımcıların yaşadıkları kentlere ilişkin bilgilerde 13 katılımcının Ankara ilinde ikamet ettiği, K6 kodlu katılımcının İstanbul'da yaşadığı, K15 kodlu katılımcının Muğla ilinde yaşadığı görülmektedir. Bu kapsamda araştırmaya katılan katılımcıların hepsinin büyük kentlerde yaşayan kentli bireyler olduğu görülmüştür.

Katılımcıların eğitim düzeylerine ilişkin bilgilere bakıldığında 2 katılımcının lisansüstü düzeyde, 9 katılımcının lisans düzeyinde, 4 katılımcının lise düzeyinde eğitim aldığı bilgisi bulunmaktadır. Bu kapsamda araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğunun lisans düzeyinde eğitim aldıkları görülmüştür. Katılımcıların mesleklerine yönelik olarak bilgilere baktığımızda çeşitlilik söz konusudur. Kamu personeli, muhasebeci (2), terapist (serbest meslek), gazeteci, hemşire, emniyet personeli, harita mühendisi, otomotiv sektörü, güzellik uzmanı, pazarlamacı, ilaç mümessili, öğretmen olan katılımcılar bulunmaktadır. Katılımcılardan 5'i emeklidir. Emekli olan K9 katılımcı çalışma hayatına devam etmekte, diğer emekli 4 katılımcı herhangi bir işte çalışmamaktadır. Katılımcılardan K14 ev hanımıdır. 9 katılımcının aktif olarak düzenli bir işte çalıştığı görülmüştür.

Katılımcıların gelir durumlarına ilişkin bilgilere baktığımızda katılımcılardan 9'u gelirini orta seviye olarak tanımlamıştır. Katılımcılardan K6, K12 gelir durumunu orta üst seviye olarak tanımlamıştır. Katılımcılardan K5, K7 gelirini 24.000 TL olarak belirtmişlerse de eşlerinin de çalıştığı fakat buna ilişkin net bir gelir belirtmedikleri gözlemlenmiştir. Bu kapsamda K5, K7 katılımcıların düşük seviyede bir gelire sahip olmadığını söyleyebiliriz. K14 katılımcı gelir durumunu belirtmemiştir. K15 katılımcı ise gelir durumunu rakamsal olarak söylemeyerek '*seanslarımdan, şifa terapilerden ve kira gelirim var*' şeklinde sözleriyle ifade etmektedir. Katılımcıların gelir durumuna ilişkin olarak büyük çoğunluğunun orta ve üstü gelire sahip kentli bireyler olduğu görülmüştür.

Katılımcıların çoğunluğunun toplumsal hiyerarşinin orta tabakasında yer alan, orta sınıfta bulunan kentli bireyleri göstermektedir. Katılımcıların meslekleri ve eğitim düzeylerine ilişkin bilgileri benzer sosyo-ekonomik düzeydeki bireyleri göstermektedir. Katılımcıların

mesleki durumlarına yönelik olarak çoğunluğunun profesyonel işlerde çalışan beyaz yakalılarından oluştuğu görülmektedir.

3.2. Karavan Yaşamının Sürekliliği

Bu çalışmada katılımcıların karavan yaşamının sürekliliğine ilişkin bulgular, araştırmanın amacına yönelik oluşturulan araştırmanın temel sorularından olan karavanla yaşam deneyiminin kalıcı bir tercih mi geçici süreli bir tercih mi olduğunu anlama ve açıklamak açısından önemli görülmektedir. Bu kapsamda katılımcılara karavanda yaşam sürelerine ilişkin yöneltilen sorulara verilen cevaplar neticesinde bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların karavan yaşamı sürekliliğine yönelik bilgilere Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3. Karavan Yaşamının Sürekliliğine İlişkin Bilgiler

Katılımcı Kodu	Kentte Sabit ev	Karavan Türü	Başlangıç Yılı	Konaklama Türü	Karavanda konaklama Süresi	Karavanda kimlerle yaşıyor	Karavanla konaklama yapılan yer
K1	Var	Çekme Karavan İthal	2022	Yarı zamanlı	Her haftanın 4 günü. Yılın 6 ayı	Eşi ve kedileri	Ücretli karavan kamp alanı (Güvenlikli)
K2	Var	Çekme Karavan İthal	2022	Yarı zamanlı	Hafta sonları 2 gün. Yılda 3 ay	Eşi ile	Ücretli kamp karavan kamp alanı (Güvenlikli)
K3	Var	Çekme Karavan İthal	2020	Yarı zamanlı	Haftanın 4 günü ve yaz döneminde 40 gün	Eşi ve bir çocuğu ile birlikte	Ücretli karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K4	Var	Çekme Karavan İthal	2021	Yarı zamanlı	Haftanın 2-3 günü, her hafta sonu	Eşi ile	Ücretli karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K5	Var	Çekme Karavan Yerli	2023	Yarı zamanlı	Haftanın 3-4 günü, her hafta sonu	Eşi ile	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K6	Var	Çekme Karavan Yerli	2023	Yarı zamanlı	Yılın 3/2 süresinde. Toplamda 7 aydır	Eşi ile	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K7	Var	Çekme Karavan Yerli	2023	Yarı zamanlı	Her hafta sonu. Yılda toplam 100-120 gün kalıyor.	Eş ile	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K8	Var	Çekme Karavan İthal	2022	Yarı zamanlı	Hafta sonları, yaz ve kış dönemi yıllık izinlerinde.	Eşi ve çocuğu	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K9	Var	Çekme Karavan Yerli	2022	Yarı zamanlı	Hafta sonları daha çok Yılın 6 ayı,	Bayan arkadaşı ile	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K10	Var	Çekme Karavan Yerli	2022	Yarı zamanlı	Haftanın 4 günü. Yılda 6 ay	Erkek arkadaşı ile	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K11	Var	Çekme Karavan Yerli	2024	Geçici Süreli	Yaz sezonunda 1 ay süre kullanıyor	Eşi ve 2 çocuk	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)

Katılımcı Kodu	Kentte Sabit ev	Karavan Türü	Başlangıç Yılı	Konaklama Türü	Karavanda Konaklama Süresi	Karavanda kimlerle Yaşıyor	Karavanla Konaklama Yapılan yer
K12	Var	Motokaravan Yerli	2021	Geçici Süreli	Yaz tatillerinde 3 ay, kışın 3-4 günlük tatillerde	Eşi ve 2 çocuk	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K13	Var	Çekme Karavan İthal	2023	Geçici Süreli	Hafta sonları, Konaklamalı hâliyle yılda toplam 1 ay 2 ay.	Eşi ve 1 çocuk	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K14	Var	Motokaravan Yerli	2020	Geçici süreli	En uzun süre 1 hafta 10 gün, yılda toplam 2 ay	Eşi ve 2 çocuk	Ücretli Karavan kamp alanları (Güvenlikli)
K15	Var Kiraya vermiş.	Motokaravan Yerli	2021	Tam zamanlı	Yılın 365 günü (3 yıldır konaklıyor)	Köpeği	Özgür kamp alanları. Karavan kamp alanları

Yukarıda oluşturulan tabloda, araştırmada ortaya çıkan bulgular kapsamında katılımcıların karavan yaşamında konaklama süresine ilişkin olarak; yılın 365 günü karavanda konaklayan katılımcılar tam zamanlı olarak, yılda belirli aralıklarla uzun süreli konaklayan katılımcılar yarı zamanlı ve yılda iki aydan az süre konaklayan katılımcılar ise geçici süreli olarak adlandırılmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların kullandıkları karavan türleri, kentte sabit ikametlerinin olup olmadığı, karavanla yaşamaya hangi yıl başladıkları, karavanda yaşadıkları toplam süreler, karavanla yaşamak için tercih edilen konaklama alanları ve karavanla yaşamda kendilerine kimlerin eşlik ettiğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Katılımcıların karavan yaşamına başlama yıllarına baktığımızda: K3, K14 kodlu katılımcının 2020 yılında; K4, K12, K15 kodlu katılımcılar 2021 yılında başlamıştır. K1, K2, K8, K9, K10 kodlu katılımcıların 2022 yılında; K5, K6, K7, K13 kodlu katılımcıların 2023 yılında ve K11 kodlu katılımcının 2024 yılında başladığı görülmüştür. Katılımcıların hepsinin kentte sabit ikametlerinin olduğu görülmüştür. Ancak K15 kodlu katılımcının kentte sabit evini kiraya verdiği bilgisi edinilmiştir.

Karavanlar gün, hafta, ay ya da mevsimler boyunca bir yaşam alanı olarak konaklamak, gezmek, tatil yapmak ve kamp yapmak için geçici olarak kullanılabildiği gibi kalıcı olarak ikamet amacıyla da kullanılmakta olduğu görülmüştür. Tam zamanlı karavanda yaşayan bireyler evlerini kapatıp karavana yerleştikleri için karavanları aynı zamanda ikamet ettikleri yerdir ve kentte sabit bir ikametleri yoktur. Yarı zamanlı ve geçici süreli karavan yaşamını deneyimleyen bireylerin kentte sabit bir ikametleri vardır. Bu kapsamda bu tez çalışmasında katılımcılardan 1'inin tam zamanlı karavanda yaşadığı, 10 katılımcının yarı zamanlı

karavanda yaşadığı ve 4 katılımcının geçici süreli karavanda yaşadığı görülmüştür.

Katılımcıların karavan çeşitliliğine yönelik tercihlerine baktığımızda K12, K14, K15 katılımcıların motokaravan kullanıcısı olduğu, diğer katılımcıların hepsinin çekme karavan kullanıcısı olduğu görülmüştür. Katılımcılardan 14'ünün karavanla konaklamak için tercih ettikleri yerlerin ücretli ve güvenli karavan kamp alanları olduğu bilgisi edinilmiştir. K15 katılımcının sabit bir konaklama alanının olmadığı, özgür kamp alanları ve karavan kamp alanlarını tercih ettiği bilgisine ulaşılmıştır.

Katılımcıların karavanda kimlerle yaşadığına baktığımızda K2, K4, K5, K6, K7 kodlu katılımcılar eşleri ile birlikte yaşamaktadır. K1 kodlu katılımcı eşi ve bir evcil hayvanı ile yaşamaktadır. K3, K8, K13 kodlu katılımcılar eşi ve bir çocukları ile yaşamaktadır. K11, K12, K14 kodlu katılımcılar eşi ve 2 çocukları ile birlikte konaklamaktadır. K15 kodlu katılımcı evcil hayvanı ile konaklamaktadır. K9 kodlu katılımcı bayan arkadaşı ile birlikte yaşamaktadır. K10 kodlu katılımcı erkek arkadaşı ile birlikte konakladıkları görülmüştür.

3.2.1. Tam Zamanlı Karavan Yaşamı

Katılımcılar karavanda yılın 365 günü yaşayan bireyleri tam zamanlı karavancı olarak değerlendirmektedir. Tam zamanlı karavancıları kentte sabit ikametlerinin olmadığı, karavanın onların ikamet ettikleri yer olduğu görülmüştür. Bu kapsamda bu çalışmada katılımcılara yöneltilen karavanda ne kadar süre yaşadıklarına ilişkin sorulara alınan cevapta K15 kodlu katılımcı tam zamanlı olarak karavanda yaşamakta olduğunu şöyle ifade etmektedir:

Yarı zamanlı 7 yıl yaşadım daha sonra karavanımı sattım ve bazı yaşam faktörlerden dolayı karavan hayatına ara verdim ama hep gönlümde yatıyordu, ta ki 3 yıl önceye kadar. 3 yıl önce almış olduğum Motokaravanı da tabi önceki deneyimlediğim karavan hayatından sonra bu karavan yaşamım daha da kolaylaştı. Şu anda tam zamanlı olarak 3 yıldır motokaravanda hiç aralıksız karavan hayatını yaşıyorum ve yaşamaya da devam etmek istiyorum. (K15, 46, Kadın)

Katılımcı K15'in ifadelerine baktığımızda geçmiş yaşantısında yarı zamanlı karavan yaşamı deneyiminin olması onun tam zamanlı karavan yaşamına geçmesinde bir etken olduğu ve tam zamanlı karavan yaşamında uyum sürecinde kolaylık sağladığı ifadelerinden anlaşılmaktadır. Katılımcının tam zamanlı karavan yaşamına yönelik hissettiği güçlü bir aidiyet duygusunun olduğu görülmüştür. Katılımcı hissettiği bu aidiyet duygusunu yaşam felsefesine uyan bir hayat tarzı olarak görmekte ve şu sözleriyle ifade etmektedir:

Karavan hayatı benim bir parçam, karavan hayatı olmadığında kendimi eksik hissediyorum ve bunu keşfettiğim noktadan itibaren de karavanda tam zamanlı olarak

yaşamaya başladım. Karavan hayatı ve ben bir bütünü, ayrılmayan bir bütünü, kesinlikle yaşam felsefeme uyan bir hayat biçimi. (K15, 46, Kadın)

Tam zamanlı karavan yaşamında iş ve meslek unsurunun da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Serbest meslek sahibi olan K15 kodlu katılımcı bu konuya ilişkin görüşlerini şu sözleriyle ifade etmektedir:

Daha önceki ilk karavan deneyimimde sabit bir işim yok, hep bağımsız işlerle uğraştığım için hep bağımsız olmayı seviyorum açıkçası hep böyle meslekleri ediniyorum, bağımsız olayım bağlı kalmayım istiyorum. Şimdi biz eğer böyle bir mesleği, iş hayatını seçersek karavan hayatını çok rahatlıkla yaşayabiliriz ama lakin senede 15 gün iznimiz var, hafta sonları 1-2 gün iznimiz var, karavan hayatı mümkün mü mümkün tabi ki de sadece hafta sonları yaparız. (K15, 46, Kadın)

Tam zamanlı karavanda yaşayan K15 kodlu katılımcının bir yerlere gezerek gittiği ve sürekli hareket hâlinde bir yaşamı tercih ettiği için mesleğini de ona göre belirlemektedir. Bağımsız, serbest meslekleri tercih etmekte olan katılımcının aynı zamanda mesleğinden kazandığı parayı da gezerek tüketmekte olduğu anlaşılmaktadır.

K15 kodlu katılımcının kullandığı karavan çeşidi, karavanda kimlerle yaşadığına ve karavanla nerede konakladığına yönelik olarak soruların cevaplarını şu şekilde ifade etmektedir:

Kullanımı daha kolay ve pratik oluyor bu yüzden motokaravanı tercih ediyorum. Motokaravanımda kendim yaşıyorum bir de köpeğim var şu anda da zaten bir çiftlik hayatı yaşıyorum. Karavanımı doğanın ve gerçekten bakir olan bir yerde park etmek istiyorum zaten sürekli kalamıyorsanız, yürüyen bir eviniz var isterseniz de kalamıyorsunuz. Kentsel olmayan ve doğa olan her yerde konaklıyorum açıkçası, şehir merkezlerine ancak işim olduğu zaman bulunuyorum işimi hallediyorum işte alışverişti vesaire gibi daha sonra tekrar karavanımı hareket ettirip, doğanın akışına bırakıyorum kendimi. (K15, 46, Kadın)

Katılımcı K15 konakladığı motokaravanın kullanım açısından pratik ve kolay olduğu için aynı zamanda motokaravanı ile hemen harekete geçme özgürlüğünün olduğunu, sürekli hareket hâlinde olabildiği için tercih ettiğini ifade etmektedir. Katılımcının kentte sabit bir ikametinin olmadığı, karavanın aynı zamanda evi olduğu ve evi ile birlikte seyahat ettiği görülmüştür. Köpeği ile birlikte yaşadığı karavanda, kentsel mekânlardan uzakta daha çok doğa ile iç içe olabileceği bakir alanlarda yaşamını sürdürdüğü ve istediğinde kolay yer değişikliği yapabildiği bir yaşama sahip olduğu görülmektedir. Katılımcı yürüyen bir evinin olduğunu istese de sabit kalamadığını belirtmektedir.

Katılımcının sabit bir yerde ikameti olmadan karavanı ile konargöçer bir yaşam sürdürdüğünü söyleyebiliriz. Katılımcının sabit bir yerde kalamadığı, sürekli hareket hâlinde olan yaşamını Deleuze'un göçebe düşünmeye bağlı olarak tanımladığı yersiz yurtsuzluk düşüncesine uyumlu olan bir yaşam tarzına benzetebiliriz. Yurt sadece fiziksel bir değer değil

maddi hayatın süreklilik kazandığı sembolik bir duygudur (Simmel, 2006, s. 98). Bu açıdan yersiz yurtsuz olmayı sadece fiziki anlamda bir yer değil aynı zamanda his olarak da değerlendirebiliriz. Yersiz yurtsuzluk, daima hareket hâlinde olan ve yaşadığı dünyada kendisini bir yere ait hissetmeden yaşayan kentli bireyin durumunu ifade etmek içinde kullanılabilir. Post-modern kentli bireylerin özelliklerinden olan yersiz yurtsuzluk, sadece kişinin evinden uzaklaşması anlamına gelmez. Bireyin her yere gidebildiği halde kendini hiçbir yere ait hissetmemesi, yerleşik değerlerden kopması, kalabalıklar arasında olmasına rağmen kendisini yalnız hissetmesi yersiz yurtsuzluğunu tarif eder (Bingöl, 2016, ss. 77-78).

Post-modernizmin insanı mekândan soyutlayarak yersiz yurtsuz yapan yönünün insanı doğasından ve yaşadığı kent mekânından kopardığını söyleyebiliriz (Karakaş, 2019, s. 38). Tam zamanlı karavanda yaşayan karavancıları da bu kapsamda değerlendirebiliriz. Tam zamanlı karavancıların kent yaşamından kopmuş ve mobil mekân olan karavanın bir parçası hâline gelmiş kentli birey algısına sahip olduğunu söyleyebiliriz. Tam zamanlı karavanda yaşayan kentli bireyin hareketli ve sürekli yer değişikliği olan yaşamında, belirsiz bir zaman ve mekân algısıyla hareket eden, canı nereye gitmek isterse oraya gidebilen, manevi bir arayış içinde yaşamını sürdüren parçalanmış bir kişiliğe bürünmüş olarak karşımıza çıkmakta olduğunu söyleyebiliriz.

3.2.2. Yarı Zamanlı Karavan Yaşamı

Araştırmanın bulgularından hareketle katılımcıların ifadelerine bağlı olarak yılda belirli aralıklarla, her hafta sonu 2 ila 3 gün, yılda toplam 3 ay ve daha fazla süre karavanda yaşayan katılımcıların yarı zamanlı katılımcı olduğu görülmüştür. Katılımcılardan K1'den K10'da dâhil olmak üzere 10 katılımcının yarı zamanlı olarak karavanda yaşadıkları görülmüştür. Yarı zamanlı olarak konaklayan katılımcıların kentte sabit bir ikametleri vardır. Katılımcıların karavan türü olarak çekme karavan kullandıkları ve karavanla ücretli, güvenli karavan kamp alanlarında konaklama yaptıkları görülmüştür. Yarı zamanlı karavanda yaşayan katılımcıların konaklama sürelerine ilişkin ifadelerine baktığımızda;

Her hafta sonu neredeyse geliyoruz, bazen hafta içi bir iki gün önden gelip kalıp işe buradan gidiyorum öyle devam ediyoruz. Sabit en uzun kaldığımız dönemde de Temmuz ayı komple, belki Ağustos ayının ilk on günü 40 gün boyunca da komple kalıyoruz. Burada kışın kalıyoruz kışın bazen bir iki kere haftalık tatillere gidip geliyoruz ama geri kalan tüm süreçte burada yani yaklaşık yılın 10 ayı burada. (K3, 38, Erkek)

İki seneye yakın oldu karavandayım. Kafama göre mesela haftanın geliyorum burası için söyleyeyim, 3-4 gün karavanda kalıyorum 2 gün veya geri kalan günü evde geçiriyorum, tekrar canım sıkılıyor geliyorum, aklıma estikçe, daha çok alışkanlık yaptığı için aslında çok sık geliyorum. Öyle gün belirleme yok zaman benim doğrusu, haftada bir 4 gün filan

kalıyorum. Yani ortalama 6 ay diyelim. (K10, 54, Kadın)

K3, K10 kodlu katılımcıların sabit bir karavan kamp alanında yarı zamanlı olarak hafta içi ve hafta sonu belirli aralıklarla düzenli olarak karavanda uzun süreli konaklama yaptıkları görülmüştür. Katılımcılardan K7 kodlu yarı zamanlı karavancı konaklama süresine ilişkin şöyle ifade etmektedir:

Bir yıldır karavan bizde 13 aydır falan muhtemelen bizde hafta sonlarımızı hep burada geçiriyoruz yani işte cumadan çıkıyoruz, cumartesi pazarımız net buradayız. Ama şimdi havalar ısınmaya başladıkça da hafta içi de burada kalıyoruz. Yani işte 365 günün herhalde 100-120 gününü falan burada geçiriyoruz, tam değil ama aralıklarla, sürekli değil geçici. Yaz aylarında daha uzun kalıyoruz. (K7, 32, Kadın)

K7 kodlu katılımcı sabit bir karavan kamp alanında hafta sonları konaklama yaptığı ve yaz döneminde daha uzun kaldığı görülmüştür. Katılımcı karavan yaşamına kalıcı olarak yerleşme düşüncesinin olduğunu belirtmektedir. Buna ilişkin düşüncelerini şöyle aktarmıştır:

Biz bu karavan hayatını yaşayabilmek için daha rahat yaşayabilmek için kendimize bir iş kurmaya daha ne olduğuna karar vermedik şu anda ama böyle bir adımlarımız oldu, biz kendimize bir iş kurmaya karar verdik. Çünkü biz bu hayatı gerçekten yaşamak istiyoruz. Belki de yerleşik karavan hayatına geçmek istiyoruz yani uzun vade de öyle bir planımız var. Bu hayat için her şeyi değiştiriyoruz. (K7, 32, Kadın)

K7 kodlu katılımcı karavan yaşamını daha rahat yaşayabilmek için iş değişikliği yapacağını ve kalıcı olarak karavan yaşamına geçeceğini ifade etmektedir. Karavan yaşamını tam zamanlı yaşamak için hayatında iş, meslek gibi önemli değişimleri göze aldığı görülmüştür. Katılımcılardan K6 kodlu yarı zamanlı karavancı işi gereği karavanda yaşadığını belirtmektedir. Karavanda yaşama süresine ilişkin ifadelerini şu sözlerle aktarmıştır:

(...) Biz gezdiğimiz müddetçe de para kazanıyoruz yani işimiz gereği. Biz ayın atıyorum 4 hafta ise 3 haftasını karavanda bir haftasını evde geçiriyoruz. 9 aydır da bu durum böyle. 9 ayın 2 ayını evde geri kalanını karavanda. Üçte ikisi karavanda geçiyor. (K6, 52, Erkek)

K6 kodlu katılımcının işi gereği şehir şehir gezerek para kazandığı ve karavanıyla karavan kamp alanlarında konaklama yaptığı görülmüştür. Katılımcı karavan yaşamında konaklama süresine ilişkin olarak farklı bir bakış açısı sunmaktadır ve bu durumu şöyle ifade etmektedir:

Karavanla ev yaşamı aynı değil. Ev olmalı, karavan da olmalı. İkisinin yeri ayrı. Yani hep karavanda yaşarsanız bunalırsınız, onu da söyleyeyim. Bir özgürlük alanı karavan ama o özgürlüğünde kıymetlenmesi için bir alan daha lazım ki bu özgürlük alanı olsun. Ev yaşam alanı, karavan özgürlük alanı diye ikiye böleyim ben onu. Yaşam alanından özgürlük alanına gidiyorsunuz kullanıyorsunuz özgürlük. Yani çok özgürlük o da sıkıntı sonra bir yaşama dönün geri sonra özgürlüğün kıymetini bilip tekrar geri gelin gibi dönüşümde olması lazım. Karavanı olanın evi de olması lazım. Hep karavanda yaşamak doğru bir mantık değil. Psikolojik sorunlar çıkartabilir. (K6, 52, Erkek)

K6 kodlu katılımcı karavan yaşamına ilişkin olarak ev ve karavan arasında kıyaslama yaparak karavan yaşamının özgürlük alanı; evin de yaşam alanı olduğunu belirtmektedir. Aynı

zamanda karavan yaşamında uzun süre kalmanın psikolojik sorunlara neden olabileceğini söyleyerek ev ve karavan hayatının her ikisinin de olması gerektiğini belirtmektedir. Katılımcının karavanda yarı zamanlı olarak yaşadığı, ev ile karavan arasında belli bir döngüde yaşamını devam ettirdiği ve bu durumdan memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K10 kodlu karavancılar yarı zamanlı katılımcılardır. Katılımcıların karavan yaşamını yarı zamanlı olarak düzenli aralıklarla haftanın belli günlerinde karavan kamp alanlarında konakladıkları görülmüştür. Yarı zamanlı karavanda yaşayan karavancıların kent yaşamından çalışma zorunluluğu ve kent yaşamındaki zorunlu sorumluluklarından dolayı sürekli karavanda yaşamadıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların karavan yaşamından memnun oldukları; bazı katılımcıların yarı zamanlı karavan yaşamından memnun oldukları için iş değişikliği yapmayı düşündüğü; kendi işini kurarak uzaktan çalışma düzeni ile tam zamanlı karavan yaşamına geçme planlarının olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.3. Geçici Süreli Karavan Yaşamı

Araştırmanın bulgularından hareketle katılımcıların ifadelerine bağlı olarak yılın belli dönemlerinde özellikle yaz aylarında, yılda toplam 2 ay ve daha az süre karavanda yaşayan katılımcıların geçici süreli katılımcı olduğu görülmüştür. Katılımcılardan K11, K12, K13, K14 kodlu katılımcıların geçici olarak karavanda yaşadıkları görülmüştür. Geçici süreli olarak karavanda yaşayan katılımcıların kentte sabit bir ikametleri vardır. Katılımcıların karavan türü olarak K12, K14 kodlu katılımcıların motokaravan K13, K11 kodlu katılımcıların çekme karavan kullandıkları ve karavanla ücretli, güvenli karavan kamp alanlarında konaklama yaptıkları görülmüştür. Geçici süreli karavanda yaşayan katılımcılar konaklama sürelerine ilişkin ifadelerini şöyle aktarmışlardır:

Biz geçici, tam zamanlı değil. Ağırlıklı olarak yaz sezonu, bulunduğumuz yaşadığımız şehir dolayısıyla kış şartlarının ağır geçtiği ve tatil yapabileceğimiz ılıman iller biraz buraya uzak olduğu için genelde yaz sezonlarını tercih ediyoruz. Bu yaz sezonumuzda da mesela düşüncemiz bir ay falan bir tatile çıkmak. (K11,37, Erkek)

Geçici süreli öyle diyelim. Mesela yaz tatillerinde komple kalıyoruz, üç ay boyu burada kalıyoruz genelde, yani şeye de gidiyoruz aynı zamanda Ege tatiline falan da gidiyoruz. Kışın da mesela böyle özellikle üç dört günü geçen izinli olduğum günlerde ufak tefek bir geziler yapıyoruz. (K12, 46, Erkek)

Sürekli konaklamıyoruz, geçen sene iki tane seyahat yaptık biri İzmir biri Manavgat'a çok güzel kamp alanlarına gitmiştik orada iki tane bu sene Bodrum'a gideceğiz. Biz zaten gölbaşında yaşıyoruz buraya bir 30 km civarı uzun süreli buraya koyuyoruz yazın hafta sonları kalıyoruz, akşam iş çıkışı geliyoruz bazen kalıyoruz bazen kalmıyoruz bu amaçla kullanıyoruz şimdilik. Konaklamalı hâliyle bir ay iki ay civarıdır ama sürekli

gelip gidiyoruz. (K13, 36, Erkek)

Geçici süreli, ara ara seyahatlere gidiyoruz, hafta sonu piknikler için kullanıyoruz. Maksimum 1 hafta 10 gün arası kalıyoruz sürekli olarak. Yazın da kışında her sene kullanıyoruz, süreç zaten kışın daha kısıtlı oluyor çocuklardan ötürü bir gün iki gün oluyor ama yazın daha çok kullanıyoruz 1 hafta 10 gün, üç gün, beş gün gibi, sürekli yaşamıyoruz yani. Yılda toptasak 2 ay falandır. (K14, 38, Kadın)

Karavanda geçici süreli olarak konaklayan katılımcılardan K11, K12, K13, K14 kodlu katılımcıların genellikle yaz dönemlerinde, 1-2 ay süre tatil amaçlı karavanda yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca hafta sonları ve izinleri olduğu sürede kısa süreli geziler ve piknik amaçlı kullandıkları görülmüştür. Karavan yaşamını geçici olarak kullanan karavancıların yılda toplam konakladıkları sürenin 2 ayı geçmediği ve genellikle tatil yapmak ve gezmek amaçlı kullandıkları anlaşılmaktadır.

K12 kodlu geçici süreli karavanda konaklayan katılımcı karavan yaşamına ve karavanda konaklama süresine ilişkin olarak farklı bir bakış açısı sunmakta ve şöyle söylemektedir:

Karavan bir yaşam tarzı değil bence, bana göre değil ama yaşamın bir noktasında kesinlikle bir yeri var. Mesela ben sabit bir ev artı karavan mantığının en doğrusu olduğunu düşünüyorum. Tamamen karavan yaşamının çok zorlukları olduğunu düşünüyorum çalışma hayatında. Ama dediğim gibi es verebileceğim ya da kafa dinleyebileceğim bir fırsat olarak görüyorum karavanı. (K12, 46, Erkek)

K12 kodlu katılımcı karavanı bir yaşam tarzı olarak görmemektedir. Karavan yaşamını gündelik hayatında mola verebileceği bir fırsat olarak değerlendirerek sabit bir ev ve karavanın birlikte olması gerektiğini; sürekli karavanda yaşamının zorluklarının olduğunu belirtmektedir. Katılımcının karavanda sürekli olarak yaşamının zorluklarının olduğu gerekçesiyle geçici süreli olarak karavan yaşamından memnun olduğu görülmüştür.

Karavan yaşamında gerek yarı zamanlı gerekse geçici süreli karavanda yaşayan katılımcıların belli noktalarda kent yaşamından ayrılamadığı, belli noktalarda da ayrışım gösterdikleri gözlemlenmiştir. Karavanda hem geçici süreli hem de yarı zamanlı konaklayan katılımcılar belli bir süre sonrasında kentteki evlerine dönmektedir. Karavan yaşamında geçici süreli konaklayan katılımcıların kent yaşamında iş gereği izinlerinin kısıtlı olması, çocuklarının eğitim durumu gibi nedenlerden dolayı karavanda konaklama sürelerinin sadece yaz tatillerinde, yıllık izinlerinde ve kısa süreli resmî tatillerde olduğu anlaşılmıştır. Geçici süreli konaklayanların kalma süreleri mevsimseldir veya belli bir dönemi kapsamaktadır. Geçici süreli karavanda yaşayan katılımcıların tamamının iş, aile ve sorumluluklarının varlığından dolayı karavanda uzun süre kalamadıkları ancak daha uzun süre yaşamak istedikleri gözlemlenmiştir.

Yarı zamanlı karavanda yaşayan katılımcıların kent yaşamında iş gereği ve sorumluluklarından dolayı karavanda haftanın belli günleri ev ve karavan arasında belirli bir döngüde yaşadıkları; bu durumun aynı döngüde süreklilik arz eden bir durum olduğu görülmüştür. Yarı zamanlı karavanda yaşayan katılımcıların karavan yaşamından memnun oldukları ve tam zamanlı karavan yaşamına geçmek için hayatlarında iş gibi önemli değişiklikler yaparak uzaktan çalışma, bağımsız işlerde çalışma, kendi işini kurma gibi değişiklikler yaparak tam zamanlı kalıcı olarak karavanda yaşamaya geçtikleri anlaşılmıştır. Katılımcıların karavanda kalma süreleri uzadıkça aidiyet duygusu olduğu ve karavan yaşamına kalıcı olarak geçtikleri gözlemlenmiştir. Yarı zamanlı ve geçici süreli karavanda konaklayan katılımcıların tam zamanlı karavanda yaşamalarına engel olan durumun iş/meslek konusu olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların bu yaşamı sevmeleri ve uzun süreli yaşamaları onların kalıcı olarak yaşamları için yeterli bir gerekçe değildir. Bu durum karavanların tam zamanlı olarak karavanda yaşamak isteyen herkes için kalıcı bir konut olmadığını göstermektedir.

Tam zamanlı karavanda yaşayan katılımcıların kentte zorunlu yaşamalarını gerektirecek bir durumlarının olmamasından dolayı karavanda yaşadıkları görülmüştür. Katılımcılar sürekli hareket hâlinde bir yaşamı tercih ettiği için mesleğini de ona göre belirlemektedir. Bağımsız, serbest meslekleri tercih eden, internetin her alanda kullanımıyla uzaktan çalışma, home ofis gibi iş modellerinde çalışan katılımcıların kalıcı olarak karavanda yaşadıkları gözlemlenmiştir. Karavan aynı zamanda onların iş yeri de olmaktadır. Karavanda kalma süresi süreklilik arz ettiği için kent yaşamında sabit bir eve dönme durumları bulunmamaktadır. Kent yaşamında alışveriş ya da kente gitmelerini gerektirecek bir durumları olduğunda işlerini halledip gitmek istedikleri yere devam etmektedir.

Post-modernizmin insanı mekândan soyutlayarak yersiz yurtsuz yapan yönünün, insanı doğasından ve yaşadığı kent mekânından kopardığını söyleyebiliriz (Karakaş, 2019, s. 38). Dolayısıyla post-modern kentli bireylerin özelliklerinden olan yersiz yurtsuzluğu yaşadığı kentten ve kişinin evinden uzaklaşması olarak değerlendirebiliriz. Karavanda yaşayan tam zamanlı, yarı zamanlı ve geçici süreli konaklayan kentli bireyleri bu kapsamda değerlendirebiliriz. Post-modernitenin etkisini sürdürdüğü yaşadığımız çağda ekonomik durumu iyi olan kentli insanlar bulunduğu yerden ayrılmak, gezmek, dolaşmak, tatil yapmak istemektedir. Kapitalist ekonomi de insanların bulundukları yerlerden çıkıp başka diyarlarda dolaşmalarını, gezmelerini, para harcamalarını talep eder. Kapitalizm, ekonomi politikalarıyla insanları önce yurtsuzlaştırır, sonra bir yurt edinebilmeleri için onları teşvik

eder. Fakat insanlar arzuladıkları yere gittiklerinde aslında arzuladıkları yerlerde olmadıklarının farkına varırlar. Böylece sürekli arzuladıkları yere ulaşmak için gezinirler ve paralarını harcarlar (Bingöl, 2016, ss. 77-78). Dolayısıyla kentli bireylerin kentteki sabit ikametlerini terk ederek kendilerini ait hissettikleri hareketli mekânlar olan karavanlarda yaşamalarını bu kapsamda değerlendirebiliriz.

3.3. Karavan Yaşamının Tercih Gerekçeleri/Yaşam Tarzı Olarak Karavancılık

Karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların karavan yaşamını tercih gerekçeleri/yaşam tarzı olarak karavancılığa yönelik bulgular aynı zamanda araştırmanın konusu olan kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavanda yaşayan kentli bireylerin tercih nedenlerini anlamak ve açıklamak açısından önemlidir. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda ortaya çıkan nedenler alt başlıklar olarak ele alınmıştır. Bu alt başlıklar özgürlük, afetler, kentten uzak, doğaya yakın olmak, ekonomik gerekçeler ve minimal yaşam şeklinde belirlenmiştir.

3.3.1. Özgürlük

Bu çalışmada katılımcılara yöneltilen karavan hayatının kendilerinde ifade ettikleri anlam, karavan yaşamını tercih etme nedenlerine yönelik sorulara alınan cevaplarda araştırmaya katılan 15 katılımcıdan 14'ünün özgürlük kavramına vurgu yaptıkları görülmüştür. Bu kapsamda araştırmanın bulgularından hareketle ve katılımcıların ifadelerine bağlı olarak özgürlük teması oluşturulmuştur. Katılımcıların özgürlük konusundaki ifadelerine bağlı olarak kentli bireyin özgürlük düşüncesine yönelik tartışma yapılmıştır. Katılımcılar özgürlüğe dair şöyle ifadelere yer vermişlerdir:

En başta özgürlük. Karavanın varsa bir yere sabit kalmıyorsun, karavanın varsa istediğin zaman istediğin yere gidebiliyorsun, hareket özgürlüğünü veriyor, doğa özgürlüğünü veriyor, mevsimlerin özgürlüğünü veriyor; kışın ayrı, yazın ayrı, baharın ayrı bu özgürlükleri veriyor karavan yani karavanda bunların hepsini yaşayabiliyorsun. (K9, 55, Erkek)

Karavan bizim için özgürlüğü ifade ediyor, bir özgürlük hissi veriyor, yani şöyle açıkçası yaz tatilimi istediğim herhangi bir koyda, karavan kamp alanı mevcutsa yapabiliyorum mesela geçen sene işte Bodrum Akçalardaydık. İşte kış kampımı örnek veriyorum gidip bir kayak merkezinde yapabiliyorum işte hafta sonu olduğu zaman şehirden çıkıp uzaklaşmadan burada konaklama yapabiliyorum. Özgürlükten kastım bu bir yere bağlı kalmamak. (K8, 43, Erkek)

Karavanın kent yaşamından farklı bir özgürlük alanı sağladığını söyleyen iki katılımcı bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Özgürlük hem bedensel hem ruhen hem yaşamsal olarak kendini özgür hissetmen ve bağımsız olmaktır. Karavanla yaşamda alanımın sürekli değişmesi ve istediğim yerde kalabilme özgürlüğü. Kaplumbağa misali evim sırtımda ve evinizle geziyorsunuz, bu çok güzel bir durum, bu çok hoş ve insanı mutlu ve huzurlu kılıyor. Bağımsız oluyorsunuz bu da çok etkiliyor, şehir şehir geziyorsunuz, özgürsünüz ve bugün nerede kalsam acaba diye bir soru oluşuyor içinizde yani evimi nereye çeksem bu çok güzel bir olay. (K15, 46, Kadın)

Biraz daha farklılık, özgürlük ifade ediyor. Dedğim gibi süre belirlemeden istediğimiz yerde istediğimiz şekilde, ev hayatından uzaklaşmak, hafta içerisinde de olsun hafta sonunda da olsun en azından haftanın yedi gününün birkaç gününe değişiklik yaratabilmek. Yaz programlarında ayrı keyif yapmak daha farklı bir sosyal hayatı elde edebilmek. İş yerinden çıkıp rahatça gidip gelebiliyorum daha istediğim gibi zaman geçirebiliyorum daha özgür bir zaman imkânı tanıyor. (K3, 38, Erkek)

Katılımcıların özgürlük konusundaki ortak noktaları özgürlüğü bir his olarak değerlendirmeleridir. Katılımcılar özgürlüğü, kent yaşamından uzaklaşmak, kent yaşamına bir mola vermek, hayatlarında farklılık, değişiklik yaratabilmek, yeni yerler görmek ve keşfetmek, bağımsız olmak, istedikleri zaman istedikleri yerde olabilmek imkânı sunan karavanın sınırsız bir hareket özgürlüğü verdiği yönünde benzer ifadelerde bulunmaktadır. Katılımcılar '*bir kaplumbağa misali evlerini sırtlarında taşıdıkları*' şeklinde benzetmeler yaparak, ev konforunda, rahat ve esnek olan karavanlarını gittikleri her yere yanlarında götürdüklerini ve sabit bir yere bağlı olmadan bir yaşam sürdürdüklerini ifade etmektedir. Katılımcılar bu durumun kendilerinde mutluluk, huzur, keyif gibi hazzla yönelik duygular yarattığını; hem bedensel hem de ruhsal anlamda kendilerini özgür hissettiklerini ifade etmektedir.

Katılımcılar istedikleri zaman istedikleri yerde olabilme özgürlüğünün bir sınırının olmadığını ifade etmektedir; ancak K1 kodlu katılımcı karavan yaşamının kendisine sunduğu özgürlüğün sınırlı bir özgürlük olduğunu ve bu özgürlüğün ekonomik gerekçelerle kısıtlandığını şu şekilde ifade etmektedir:

Özgürlük mü bedeli karşılığı özgürlük, aslında şöyle perşembeden buraya gelip de kalalım diye bir fikrimiz yoktu biz aslında sürekli harekete geçecektik hafta sonları ama maalesef ekonomik şartlar mazotun, yakıtın fazla olması yüksek olması bunlar bizi biraz bağlıyor, hareket etmek istediğimiz zaman maalesef harekete geçemiyoruz. Her istediğimiz zaman harekete geçemiyoruz, harekete geçtiğimizde sokakta yol kenarında kalmak o bizim tercihimiz değil güvenlik açısından. Ben daha çok el değmemiş, el görülmemiş yerlere gitmek istiyorum, bu tarz yerleri tercih ediyorum, gezebilmek, keşif yani daha çok benim şeyim o, farklı alanlar. Kesinlikle özel park alanına gidiyorum, belli bir bedel karşılığı güvenli alanlarda konaklıyorum. (K1, 50, Kadın)

K1 kodlu katılımcı ifadelerinde karavan yaşamının hareket özgürlüğü sunduğunu ancak bu özgürlüğün bir bedel karşılığında gerçekleştiğine vurgu yapmaktadır. Yarı zamanlı karavan yaşamını deneyimleyen K1 kodlu katılımcının Ankara ilinde yaşadığı ve kentin dışında yer alan özel bir karavan park alanında haftanın 3-4 günü düzenli olarak karavanda konakladığı

gözlemlenmiştir. Katılımcı karavanını sürekli hareket hâlinde olabilmek için aldığını fakat mazotun, benzin fiyatlarının artışı, güvenli özel karavan park alanlarının ücretlerinde artış olması gibi ekonomik nedenlerle istediği zaman harekete geçemediğini bu nedenden dolayı sabit bir karavan parkında yarı zamanlı olarak yaşamını sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Karavan yaşamı her ne kadar bir özgürlük alanı oluştursa da bu özgürlük alanı kapitalizmin dinamikleri çerçevesinde sınırlandırılmaktadır.

Kentli bireyler için karavan yaşamı hareket ve özgürlüktür. Kentli bireyler için hareketlilik istedikleri zaman istedikleri yerlerde olabilmeyi, hareket hâlinde özgürce seyahat ve ikamet etmelerini ifade etmektedir. Karavanlarda hareketlilik genellikle karavanların taşınabilirliği ve kullanışlılığı anlamına gelmektedir. Karavanların kentli bireylere bir yerden başka bir yere taşınabilme ve farklı mekânlarda farklı hayatlar yaşamlarına imkân sunmasının hareketlilik unsuru ile ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Hareketlilik (mobilité) kavramı post-modern kent ve kentli yaşantısında önemli bir konumdadır (Şimşek, 2014, s. 182). Dolayısıyla post-modern kentli bireyin yaşam tarzını belirleyen karavanın en önemli noktası mobil olması, hareket kabiliyetinin olmasıdır. Karavancıları post-modernliğin bireyler üzerinde etkisi olan sabit olmama, değişkenlik, devingenlik ile ilişkilendirebiliriz. Karavancıları kaplumbağa misali evlerini sırtlarında taşıyarak sabit bir yere bağlı olmadan çeşitli yerlerde farklı yaşamları deneyimleme, özgürce seyahat etme, gezme bağlamında ele alabiliriz. Dolayısıyla karavanların bağımsız, özgürlük arayışında olan kentli bireylere post-modern teoride yer alan farklılık ve çoğulcu bir anlayış ile uyumlu olacak şekilde bir yaşam tarzı sunduğu söylenebilir. Karavanların kullanıcılarına sunmuş olduğu hareketli yaşam tarzında hareket hâlinde olabilmek için de özgür olmak gerekmektedir.

Bauman, özgürlüğün birey dışındaki şeylerle bağlantılı olduğunu belirtmektedir. Geç kapitalizmin tüketici aşamasında kentli bireyin özgürlüğünü tüketim endeksli olarak değerlendirmekte ve kentli bireylerin özgür olmaları için önce tüketici olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Kapitalizmde özgürlüğün para kazanmakla elde edildiğini, geç kapitalizm aşamasında artık para harcamakla elde edilebildiği gerçeği söz konusudur (Şimşek, 2014, ss. 182-183). Bu açıdan baktığımızda karavan yaşam tarzını benimseyen bireylerin hareket hâlinde olabilmeye özgürlüğüne sahip olabilmeleri için öncelikle karavan satın alabilmeleri ve alım gücüne sahip olmaları gerekmektedir. Bu kapsamda kentli birey için özgürlük de alınıp satılabilen bir meta olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla karavanda yaşayan bireyler de kent yaşamından uzaklaşmadan önce bu yaşama 'karavan' olarak sahip olmaktadır. Karavan olarak aynı zamanda bir mülk sahibi olmaktadır. Karavanla konaklama yaptıkları karavan

park alanlarına günlük ya da aylık belli bir ödeme yaparak da yer satın almış olmaktadır. Karavan alan kentli bireylerin bazıları kentte ikamet ettikleri konutlarına kira bedeli ödemektedir. Bu kapsamda değerlendirdiğimizde karavan yaşamını deneyimleyen karavancılar aslında özgür olduklarını düşünse de özgürlüğünü belirleyen ve sınırlayan en temel etkenin para olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.2. Afetler

Katılımcıların karavan yaşamını tercih gerekçelerine yönelik olarak araştırmanın bulgularından hareketle katılımcıların ifadelerine bağlı olarak afetler alt başlığı oluşturulmuştur. Toplumsal yaşamı derinden etkileyen depremler ve küresel salgın gibi afetler, kentte yaşayan bireylerin de hayatını etkileyerek yaşam tarzlarının, mekâna yönelik algıların değişmesinde önemli bir etken ve dönüm noktası olmaktadır. Bu kapsamda kentli bireylerin karavan yaşamını deneyimlemelerinde önemli bir neden olarak görülmüş olup; küresel salgın ve depremler araştırmanın bulguları neticesinde sunulmuştur. Katılımcıların karavan yaşamını tercih etmelerindeki nedenlerinden olan COVID-19 küresel salgın sürecine ilişkin cevaplar şu şekilde ifade etmektedirler:

Benim hayat tarzımla karavancılık ya da kampçılık tamamen zıt esasında, bu pandemi süreci tabi herkesin hayatında farklı farklı pencereler açtı bu eve tıklma esasında bu kadar karavanın şey olması, pandemiden dolayı oldu Türkiye’de. Ekonomik şartlardan dolayı ama en önemlisi tabi ki COVID. Biz de COVID sürecinde eşim çok izliyordu YouTube’den vesaire videolar şunlar bunlar. Pandemi olduktan sonra bende sıcak bakmaya başladım ve ondan sonra karavan aldık iki seneyi geçti karavancıyız. (K2, 46, Kadın)

2021 senesinde yani pandeminin patlamasından 5 ya da 6 ay sonra mı ne. Ve de 2021 de karavan Türkiye’de karavan hemen hemen yok satıyor, geleni sipariş vermişler 6 ay 1 sene evvelinden böyle siparişlerle alıyorlar. Bende büyük bir şans İstanbul’da bir karavan fuarından bunu sergilemişler bu Alman malı, bunun da sahibinden nokta com da satıldığını görünce ne firmayı tanıyorum ne onu ne bunu, ya sadece şu denizin kenarına artık otellere gidemiyoruz pandemiden dolayı, hiç olmazsa karavanla ulaşabilir miyiz deyip hareket ettik. (K4, 68, Erkek)

Pandemi zamanıydı, pandemi zamanında karar verdik karavan almaya. O dönemde sokağa çıkma yasağı oldu, ister istemez evde bir stres altına girdiğimiz için hadi karavan yapalım, istediğimiz şehirde kendimiz yaşam alanımızı oluşturmak istedik. Zaten çok gezen bir aileydik, dedik bari karavan alalım daha çok hem yaşam alanımız hem daha rahat olsun, konforlu olsun diye. (K14, 38, Kadın)

K2, K4, K14 kodlu katılımcıların ifadelerine baktığımızda karavan yaşamına geçme, karar verme süreçlerinde küresel salgınla beraber ortaya çıkan pandemi koşullarının önemli bir etken olduğu görülmüştür.

Post-modern kentli insan karşılaştığı zorluklarla mücadele hâlinde olan, yaşadığı zorlu

süreçlerde çözüm arayışında olan, sorgulayan bireydir. Küresel salgın olan COVID-19 pandemisi ile ortaya çıkan kapatılmışlık kavramıyla ifade edilen karantina ve izolasyon şartları insanların evlerinden çıkamamalarına adeta bir hapis hayatı yaşamalarına neden olmuştur. Bu durum kentli bireylerin yaşantısında hem bedensel hem de ruhsal anlamda stres ve kapanmışlık duygusunun yarattığı psikolojik bir baskı oluşturmuştur (Tuna, 2021, ss. 322, 339). Küresel salgın süreci koşullarında kentli bireyler gündelik yaşam pratiklerini evde geçirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum kentli bireylerin, yaşam tarzlarını, sosyal ilişkilerini, bedensel ve ruh sağlığını doğrudan etkilediğini ve buna bağlı olarak bireylerin mekâna yönelik algılarında da değişimlere neden olduğunu söyleyebiliriz. Bu süreçte kentli birey yaşadığı bu ortamda psikolojik duygu durumlarından kurtulma ve pandemi şartlarında kent hayatından uzaklaştıran bir araç olarak karavanı görmüşlerdir. Bu kapsamda bireyler kendilerine hareket özgürlüğü, ev konforunda bir yaşam alanı sunan, işlevsel ve esnek tasarımlara sahip, her türlü ihtiyaçlarına cevap verebilecek donanımda olan karavanları alternatif bir konaklama, yaşam alanı olarak görerek karavanlara yönelim göstermişlerdir.

Günümüzde mobil mekânlar insan hayatını etkileyen doğal afetler, salgınlar ve savaşlar sonrası toplumsal kırılmalarda, korunaklı ve izole yaşam gözetilerek geçici barınma amaçlı kullanılmaktadır (Kalay vd., 2022, s. 119). Bu açıdan mobil mekân türlerinden olan karavanların da küresel salgın, deprem gibi afetler sonrası farkındalığını arttırarak kentli bireylere hem geçici konaklama hem de kalıcı konaklama alanı olarak farklı yaşam tarzları sunan bir mekân hâline geldiğini söyleyebiliriz. Türkiye deprem riski olan bir ülkedir. Buna bağlı olarak tarihsel süreçte toplumsal yaşamı doğrudan etkileyen yıkıcı depremler yaşadığını söylemek mümkündür. Yakın dönemde 2023 yılı şubat ayında Kahramanmaraş merkezli 11 ili doğrudan etkileyen depremin kentlerde tamamen yıkımlara ve ciddi hasarlara neden olmuştur. Bu süreçte insanların evleri, iş yerleri yıkıldığı için yaşamsal faaliyetlerini ve ihtiyaç duydukları temel gereksinimlerini karşılamakta zorluk yaşamışlardır. Bu gereksinimlerin başında barınma, konut ihtiyacı gelmektedir. Bu açıdan karavanlar kolay taşınabilir ve esnek olmaları, yaşamsal faaliyetleri gerçekleştirebilecek donanımlara sahip tasarımlarıyla deprem sonrası insanların barınma ihtiyaçlarına yönelik tercih edilen alternatif bir konaklama biçimi olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışmada sahada gerçekleştirilen görüşmelerde katılımcıların büyük çoğunluğu Ankara ilinde ikamet etmekte olduğu görülmüştür. Ankara'nın bulunduğu konum itibarıyla deprem riskinin az olduğunu söyleyebiliriz. Bu kapsamda katılımcıların depreme ilişkin görüşlerine yönelik yeterli bulguların olmadığı fakat İstanbul ilinde ikamet eden K6 kodlu katılımcının

karavanı tercih gerekçelerinden birisinin deprem kaygısı olduğu yönünde ifadelerde bulunmuştur. Katılımcı deprem endişesine yönelik olarak karavan aldığını şöyle ifade etmektedir:

Deprem çok öncelikli etkendi, işimde etkendi, gezmek fikri de etkendi bu bütün etkenlerin hepsi var yani. Deprem birinci sırada var. Bir kere depremde güvenli yani üstünüzde bir kat yok veya da ne bileyim sallansa olduğu yerde çukur bile açılrsa emniyetli bir kasanın içindesiniz yani. Yaşım gereği 1999 depremini hissettik, kaygı her zaman var, İstanbul'da deprem beklendiğinden dolayı bende İstanbul'da yaşadığımdan dolayı ben karavanımı binaların altına koymuyorum. Karavan alırken en öncelikli sebeplerden bir tanesiydi, bunu iş için alıyoruz ama deprem içinde Allah korusun bir deprem zamanında her şeyin yok, arz talepte olmayan bir şeyin fiyatı yükseleceği için o gün alma şansın olmaz biz bugünden alalım böyle bir şey kapımızda olsun. (K6, 52, Erkek)

K6 kodlu katılımcı karavan almasındaki gereklerden birisinin de deprem olduğunu, İstanbul ilinde yaşadığı ve deprem beklentisi olduğu için kaygısından dolayı karavan aldığını ifade etmektedir. Olası bir depremde güvenli bir kasa gibi görmekte ve karavanın güvenli bir alan oluşturacağını belirtmektedir. Katılımcının deprem sonrası yaşayabileceği güvenli bir alan olarak da kullanabileceği düşüncesiyle karavan aldığı ifadelerinden anlaşılmıştır.

Araştırmanın saha sürecinde çalışmanın pilot uygulama aşamasında karavan üretimi ve satışını yapan firmalar ile yüz yüze üretim ve satış ofislerinde gerçekleştirilen görüşmelerde araştırmanın afetler temasını destekler nitelikte açıklamalar yapmışlardır. Karavan yaşamına artan talep nedenlerine yönelik yöneltilen sorularda çoğu firmanın pandemi döneminde üretim ve satışa başladığı bu dönemde ciddi anlamda talep olduğunu ifade etmişlerdir. Karavan satışlarına yönelik olarak taleplerin ikinci nedeni olarak 2023 yılında yaşanan depremden sonra ellerindeki tüm karavanları deprem bölgesine gönderdiklerini ve talepler konusunda da ikinci bir pik noktası yaşadıklarını özellikle ifade etmişlerdir. Bu da çalışmamızın afetler başlığında küresel salgın ve deprem sürecinde karavanı tercih etmelerini destekler nitelikte bir açıklama olarak görülmektedir.

Post-modern kentler sabit, durağan konutlara alternatif mekânları sunarak bu konuda sınırsız özgürlük ve farklılıkları teşvik eden çoğulcu bir anlayışı savunmaktadır. Bu kapsamda karavanlar afet durumlarında özellikle kentlerdeki ev ve konaklama sorunları söz konusu olduğunda hem geçici hem de kalıcı alternatif çözümler sunabilmektedir.

3.3.3. Kentten Uzak, Doğaya Yakın Olmak

Bu araştırmaya katılan katılımcıların tamamı kent yaşamından uzaklaşarak doğa ile içi içe olmak amacıyla karavanı tercih ettiklerini ifade etmiştir. Karavan yaşamını tercih

gerekçelerine yönelik olarak araştırmanın bulguları ve katılımcıların ifadelerine bağlı olarak kentten uzak, doğaya yakın olmak şeklinde bir alt başlık oluşturulmuştur. Kentsel yaşam, özellikle büyük kentler gürültü kirliliği, insan kalabalıklığı, trafik yoğunluğu, kent ve iş yaşamının vermiş olduğu stres gibi birtakım sorunlara neden olmaktadır. Büyük kentlerde yaşayan katılımcılar bu saydığımız etkenlerden dolayı kentlerden uzaklaşarak doğaya yakın, doğa ile iç içe bir yaşam sürmek istediklerini bu anlamda karavan yaşamını tercih ettiklerini şu sözleriyle ifade etmektedirler:

Kentin curcunasından, kaostan, gürültüsünden, kentin stresinden, o griliğinden, radyasyonundan uzaklaşıp biraz yeşile, doğaya, duyduğumuz kuş seslerine, biraz çevreye olan farkındalığımızın artırılması anlamına geliyor. Dolayısıyla bizim burada maksadımız doğa ile bütünleşmek diyelim. Karavan yaşamını çok daha rahat, insanın kendini daha dingin hissettiği ve aynı zamanda böyle doğa ile buluştuğu, hem fiziksel hem mental olarak rahatladığı bir ortam olarak tarif edebilirim. (K8, 43, Erkek)

“Benim için hep bir hayaldi yani. (...) doğanın içinde, sakin, gürültüden kalabalıktan uzak, ne bileyim doğayı seviyorum, dışarda olmak, açık havada, temiz havada doğayla iç içe.” (K5, 53, Kadın)

Yani benim için doğa, huzur, sadelik. Yani kendimle baş başa kalabiliyorum, kendi alanım hayatımı küçülttüm. Doğa, güneş hava ne bileyim bir kar yağıyor farklı bir huzur alıyorsun, bir yağmur yağıyor farklı bir huzur ama evde yağmur yağsa ne yapıyorsun sadece camdan bakabiliyorsun, yani bunların verdiği o haz var ya ihtiyaç olduğunu hissediyorsun. Sessizlik, bak şu an kuş sesleri var, ya şu çime bile yalın ayak basabiliyorsun. (K10, 54, Kadın)

K5, K8, K10 kodlu katılımcıların ifadelerine baktığımızda kentin stresi, kalabalıklığı gürültüsü, griliği gibi kentli bireyleri etkileyen itici nedenlerdir. Doğaya yakın olmak isteği ise temiz hava, yeşillik, huzur, sessizlik, sakinlik, fiziksel ve mental olarak rahatlık sağlaması gibi doğanın kentli bireylerde hissettirdiği hazza yönelik duygular çekici nedenler olarak görülmüştür. Katılımcıların kent yaşamında doğayı hissedemedikleri, karavanla orman, göl gibi doğaya yakın kırsal alanlarda konakladıkları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra karavanla yaşayan katılımcılar kent yaşamında doğaya duydukları yoksunluğu ifade etmektedir. K7 kodlu katılımcının tercih nedeni ve doğaya olan yoksunluk duygusunu şöyle ifade etmektedir:

Doğa, huzur, sakinlik, aslında doğru kelime huzur ve sakinlik, gürültüden uzak, bunlar. Doğanın içinde olmak, burası çok doğa sayılmaz şehrin merkezindeyiz ama biz çok açız herhalde, ağaca, maviye, sessizliğe muhtemelen o yüzden şurada gördüğümüz üç ağacın içinde kendimizi biz doğada zannediyoruz herhalde. (K7, 32, Kadın)

K7 kodlu katılımcının doğanın insanlara verdiği huzur, sakinlik gibi duyguları kent yaşamında hissedemediğini ifade etmektedir. Kent merkezine yakın karavanla konakladığı alanın çok fazla doğa alanı olmadığını ifade eden katılımcı birkaç ağaç arasında, çimlerin üzerinde karavanı ile yaşamasının kendisinde doğada olma hissini uyandırdığını

belirtmektedir. Katılımcının yaşadığı kent hayatında doğaya çok uzaklaştığını bu açıdan doğaya karşı bir özlem duygusunun olduğu ifadelerinden anlaşılmaktadır.

Karavanda yaşayan çocuklu aileler karavanları ile doğaya yakın, kırsal alanlarda yaşama nedenlerini daha çok çocukları için de istediklerini ifade etmektedir. K3, K11, K13 kodlu katılımcıların konuya ilişkin şöyle ifadelerde bulunmaktadır:

Şey diyebiliriz şehir ortamından uzaklaşmak, metropolden kırsal kesime, doğada yaşamayı tercih etmek, çocuklar için daha çok hem doğal ortamda yaşamak çocukların daha iyi gelişmesini sağlamak için, bu tarz daha fazla sosyalleşebilmesi için, apartman hayatından uzak; çünkü bizim çocuklarımız doğduğundan beri sürekli bir de ben kendim memur olduğum için sürekli şehir şehir geziyoruz, hep apartman hayatında yaşıyoruz. Bu tarz böyle karavanla doğada gezmeyi daha çok çocuklar içinde istiyoruz o yüzden de yani buda çok etkili oldu karavan almamızda. (K11, 37, Erkek)

“Çocuğumuz biraz daha yeşilliğin içerisinde büyüsün, doğanın tadını çıkarsın gibi sebeplerle başladık.” (K13, 36, Erkek)

“Çocuğumun rahatça zaman geçirebileceği, o da o özgürlüğü bizim çocukluğumuz gibi rahat gece yarısı on, on birlere kadar rahatça top oynayıp koşturabileceği bir alan lazım en büyük seçeneğim bu.” (K3, 38, Erkek)

Kent yaşamında doğal alanların eksik olması çocuklar içinde olumsuz bir deneyim oluşturmaktadır. Çocuklarının sağlıklı ve mutlu olmaları katılan tüm ebeveynlerin ortak bir kaygısıdır. Bu açıdan çocuklu ailelerin karavanla doğaya yakın yaşamalarının nedeni olarak doğanın çocuklar için uygun alanlar olduğu; çocuklarının zihinsel ve fiziksel gelişimlerine katkı sunduğu yönündedir.

K12, K15 kodlu katılımcılar karavan yaşamını tercih etme nedeni olarak doğaya yakın olmaya ilişkin farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Katılımcılar doğaya yakın olmaya yönelik şu ifadelere yer vermişlerdir:

“Doğada olmanın genetik olduğunu düşünüyorum tüm insanoğlunun genetik kodlarında var. Yani öyle standart bir istektir.” (K12, 46, Erkek)

Şimdi kentsel yaşamdan uzaklaşmak isteyen insanlar içindir zaten karavan hayatı. Doğada bütünleşmek isteyen bir ruh zaten oralarda kalamıyor da yaşayamıyor da; karavan hayatında kanaatkâr olmak azla yetinebilmek ve doğaya yakınlaşmak, çünkü doğa annedir ve kişi orada beslenir, burası çok önemli kişi nerede besleniyorsa orada yaşamına devam eder. (K15, 46, Kadın)

K12, K15 kodlu katılımcılar doğaya yakın olma isteklerini varoluşsal süreçlerle ilişkilendirmektedir. Katılımcılar doğaya yakın yaşamayı, doğada var olmaları ile ilişkilendirerek doğal bir istek olarak görmektedir. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar karavanla yaşamı kırsal bir yaşam tarzına benzetmektedir. K1, K4, K6 kodlu olan katılımcılar kent yaşamından uzak doğa ile iç içe olmak için tercih ettikleri karavan yaşamını köy hayatına benzetmektedir. Bu konuya ilişkin katılımcıların görüşleri şu şekildedir:

Yani biraz köy yaşantısını andırıyor öyle söyleyeyim, en azından yüksek katlı bir binada yaşamıyorsunuz, hemen direk odanıza giriyorsunuz, her şey elinizin altında ve kolay bir yaşam tarzı, çünkü karavancı insanlar zaten betonarmelerden uzaklaşıyor. Şehirden uzak köy hayatına yakın ama teknolojiyle de iç içe. (K6, 52, Erkek)

Biz buraya gelip en azından apartmandan çıkıp hava ne olursa olsun bir temiz hava almak, doğayla, olduğu kadar doğayla içi içe olmak, elimizin toprağa değmesi, çiçek yetiştiriyoruz bir tarafta başka arkadaşlarımız başka şeyler yetiştiriyor, nefes alıyoruz. Bahçeli evimiz yok ne bileyim bir köyümüz yok ki köye gidelim. (K1, 50, Kadın)

Karavan yaşamında benim hayatımda şöyle deyim ben köy hayatına döndüm bunu hissettiriyor. Yaşam nedir dersiniz tabiatla iç içesin. Aslında ben esas itibarıyla köy kültürü olan birisiyim. Köyde sadece yazları yaşırdım oda fındık mevsiminde çıkardık ya da fındık bahçelerinin bakımı olduğu zaman giderdik o zamanlar kalırdık yani öyle köyde 365 gün yaşamadım. Üniversite hayatımız kentte oldu, ondan sonra evlendik kentte yaşadık, iş hayatımız kentte oldu, emekliliğime kadar kentteydim. Dolayısıyla köy kültürünü bilen tabiat kültürünü bilen, yeşilliği bilen, temiz hava bol gıda hikâyesini bilen bir nesil olarak yetiştik ve karavanda da bu var. Belki köy hayatı ile farkımız, köylerimizde kapımızda ineğimiz olurdu, tavuğumuz olurdu vesaire karavan kültüründe bu yok tabi. Son üç yıldır özellikle genel itibarıyla hafta sonları karavanımıza geliyoruz hanımla beraber, o köydeki özlemimi burada tatmin ediyorum. Biz o vesileyle böyle bir yaşamı tercih ettik. Bir köy hayatının, küçücük bir 10 metre kare bir aracın içinde nasıl geçebileceğini, düşünmek, akşamleyin çıktığınızda ayağınızı toprağa basmak, sabah kalktığınızda toprağa basmak. Yani her gün kapıdayım, sizi apartmanlardan toprağa basamak için acaba giyinip iniyim mi sürecinizden kurtarmış büyük bir rahatlık getirmiştir. (K4, 68, Erkek)

Katılımcıların ifadelerine baktığımızda karavan yaşamının kent yaşamından uzak, köy hayatına yakın bir yaşam tarzı sunduğu yönünde ortak bir görüş hâkimdir. Katılımcılar karavan yaşamını tek katlı müstakil bir konut, teknolojiyle iç içe bir yaşam, bahçe kültürünü sunan bir yaşam, doğanın sunduğu yeşil alanların varlığı, temiz hava, sessizlik, sakinlik gibi imkânlarından yararlanmalarına neden olan modern bir köy yaşantısına benzetmektedir.

Simmel, kır kent ayrımı yaparken kırdaki yaşamın ritmi ve duygusal zihin, hayal gücü çok yavaş ve çok daha alışılmış akar şeklinde ifade etmektedir (Simmel, 2006, s. 86). Simmel doğaya yakın yaşamı kırsal yaşam şeklinde ifade etmektedir. Katılımcılar karavan yaşamıyla apartman kültüründen uzaklaşarak kırsal yaşama, doğaya duydukları özlemi giderdiklerini ifade etmektedir. Katılımcıların doğaya yakın kırsal bir yaşam ile modern kent yaşamını birlikte yaşadıkları ifadelerinden ve yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. K4 kodlu katılımcı hayatının her aşamasını kentte yaşayarak sürdürdüğü fakat geçmiş yaşantısında köy kültürüne aşinalığının olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı karavan yaşamının kendisine köy hayatını yaşattığını anlatırken geçmişe bir nostalji yapmakta ve köy hayatına duyduğu özlemi karavan yaşamıyla giderdiğini belirtmektedir.

Karavan yaşamı, insana verdiği huzur, sakinlik, dinginlik gibi duyguları dolayısıyla doğa da olma hayali, arzusunda olan kentli insanlara bu arzularını yaşama fırsatı sunmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde insanların doğa ile ilişkileri varlığını hep devam ettirmiştir. Kentli

bireylerin modernleşmenin toplumsal görünümlerinden olan kentleşme ve sanayileşme sürecine geçmeden doğa ile ilişkisini hep devam ettirmekteydi. Hızlı kentleşme neticesinde insanın doğa ile olan ilişkisi tamamen kopmuştur ve kentli insan doğaya yabancılaşma sürecine girmiştir. Bu kapsamda özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan bu kopuş ve yabancılaşmanın yarattığı bunalım sonucunda kent yaşamının hızlı akışı karşısında stres olan, bıkkınlık duyan kentli doğayı yeniden keşfetmeye başlamıştır (Tuna, 2021, ss. 338-340). Modern kentsel yaşamın stres, betonlaşma, yeşil alanların azlığı, apartman kültürü gibi koşullarında kentli bireyler hiç olmadığı kadar doğaya uzak kalmışlardır. Kent yaşamında doğal ortamların tükenmişliği durumunu ortaya koymaktadır. Kentli bireylerin kent yaşamında doğasından uzaklaşmasına, kente yabancılaşmasına ve kentten soyutlanmasına neden olmuştur. Bu durumun kentli bireylerin yaşantılarında tükenmişlik, bıkkınlık, stres durumlarından doğaya kaçmakla kurtulacağı düşüncesi ve doğanın kendisine ve ruhuna iyi geleceği yönünde bir düşünce ve tutum oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Post-modernizm ile birlikte kentsel yaşamda tersine göç olgusu, eskiye özlem ya da doğaya dönüşü beraberinde getirmiştir (Kaypak, 2013, s. 89). Bu kapsamda günümüzde kentte yaşayan kentlilerin kırsal alanlarda doğaya yakın bir hayat sürdürmek adına mobil ve konforlu bir yaşam sunan karavanı tercih etmelerini, doğaya dönüş eğilimi gösteren bir yaşam tarzı olarak değerlendirebiliriz.

Bu araştırmada bir katılımcı hariç diğerleri hem karavanla doğaya yakın alanlarda yaşayan hem de kentte sabit ikametinde gündelik hayatının rutinlerini iş, aile gibi sorumluluklarını devam ettiren kentli bireylerdir. Bu açıdan hareketli, kolay taşınabilir, esnek, konforlu bir yaşam sunan karavanları tercih eden kentli bireyler hem kent yaşamında hem de doğaya yakın kırsal alanlarda yaşam sürdürmektedir. Bu durumun post-modern kentli açısından tüketim kültürünün en belirleyici göstergelerinden biri olan ayrıcalık, hazzın peşinden koşma anlayışını gündeme getirdiğini söyleyebiliriz. Yaşamını güzelleştirmek için sınırsız bir arayışa giren post-modern tüketici kentliyi güdüleyen yaşamın cazibeli görünümü altında bireyleri düşe dayalı bir yaşam arzusuna yöneltmektedir (Batı, 2008, s. 5). Dolayısıyla bu kapsamda değerlendirdiğimizde hareketli ve kolay taşınabilir özelliğiyle rahat, konforlu, esnek ve estetik yapısıyla karavanlar kentli bireylere kent yaşamından uzak, doğaya yakın bir yaşam tarzını sürdürme imkânı sunmaktadır. Aynı zamanda hem doğada kırsal bir yaşam süren hem de kentsel yaşamda modern bir hayat sürdürmek isteyen kentli bir birey düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bu durumu post-modern teoride parçalanma, farklılaşma, eskiye dönüş ve geçmişle bağlantıyı güçlendirmeyi teşvik eden, insana düş âlemi resmi çizen,

çoklu bakış açısına sahip bir anlayışın göstergesi olarak değerlendirebiliriz (Sevinç, 1999, s. 176).

Karavan yaşamında kent yaşamından uzak, doğaya yakın olmayı tercih eden kentli bireylerin doğaya yönelme eğilimlerini küresel salgın olan COVID-19 pandemisi sürecinde ortaya çıkan kısıtlamalar sonucunda kapatılmışlık durumuyla da ilişkilendirilebilir. Pandemi sürecinde evlerine kapanan kentli bireylerin hem bedensel hem de ruhsal anlamda oluşturduğu stres, kapatılmışlık duygusunun yarattığı baskıyla kısıtlı olan doğayla ilişkileri tamamen kopma noktasına gelmiştir. Bu yaşanan süreçte içinde bulunduğu stresli durumdan kurtulmanın bir aracı olarak doğayı görmüş, doğayla içi içe yaşama özlem duymuşlardır. Bu özlemleri doğaya geri dönüş eğilimi şeklinde tezahür etmiştir. Küresel salgın süreci insan sağlığı üzerinde yarattığı etkilerle insanlar nefes almanın değerini anlayarak, ruh ve beden sağlıklarının önemli olduğunun farkına varmışlardır (Tuna, 2021, ss. 330, 341). Bu durumu post-modern teoride tersine göç olgusu ve doğaya dönüş kapsamında değerlendirebilir; post-modernizmle birlikte doğayı tekrar keşfetmiş olan kentli insanın doğayla bütünleşmeyi hedeflemesinin bir göstergesi olarak ifade edebiliriz.

3.3.4. Ekonomik Gerekçeler

Araştırmaya katılan katılımcılar karavan yaşamını tercih etme nedenlerine yönelik olarak ekonomik gerekçeler öne sürmüşlerdir. Ekonomik koşullar kentli bireylerin tüketim kültürleri ve tüketim alışkanlıklarını belirleyen temel nedenlerin başında gelmektedir. Katılımcıların öne sürdükleri ekonomik gerekçeler karavan yaşamını deneyimleyen kentli bireylerin tüketici davranışı ve alışkanlıkları açısından önemli görülmüştür. Katılımcıların ifadeleri ve bulgulardan hareketle ekonomik gerekçeler şeklinde bir alt başlık oluşturulmuştur. Katılımcılar ekonomik gerekçelerini şöyle ifade etmektedirler:

Ya biraz aslında maddi olarak da ekonomik, o anlamda yani ülkemiz şartlarında bir otelde gidip kalmak ya da ne bileyim tatil yaparken biraz da o açıdan düşünerek aslında karavan aldık. Tatil yapmak zor özellikle yerli turist için hem maddi olarak biraz yıpratıcı, emekli olunca bunu daha fazla hissettim aslında, biraz o da etkiledi diyebilirim yani. Onlar da ön planda. Çekme karavan. Şu an biraz daha ekonomik olduğu için tercih ettik açıkçası. (K5, 53, Kadın)

Yaşadığımız ekonomik sıkıntılı hayat pahalılığı özellikle ben 15-16 yıldır memurum her yıl hemen hemen ailemi tatile götürmeye çalışan bir insanım, artan maliyetler, tatil fiyatlarındaki aşırı pahalımlar bizi karavan hayatına çekti diyebilirim. (K11, 37, Erkek)

Aslında şöyle söyleyim iki çocuk sahibi olduğum için evde daha çok harcamam oluyor. Total olarak değerlendirsek daha ekonomik oluyor diye düşünüyorum. Örnek vereyim mesela biz yaz tatillerinde her sene bu çocukların özel isteğidir Aquapark olan otele

gideriz. Aquapark olan otellerde ekonomik olarak belli bir standartların üzerinde mesela örneğin bugün 3-4 günlük Aquapark olan otelde kalman 150 bin lira falan iki çocuk ve iki yetişkin olarak. Biz geçen sene yaklaşık 20 güne yakın deniz sahil kenarında karavan kamplarda gezdik yaklaşık maliyetimiz bizim bugünkü fiyatın uyarlasak beş katı zamanda beşte biri maliyetle yaptık. Tatil konusunda ve benzeri konularda karavan daha ekonomik daha mantıklı olduğunu düşünüyorum. (K12, 46, Erkek)

K5, K11, K12 kodlu katılımcıların karavan aldıktan sonra otel tatillerini bıraktıkları görülmüştür. Aynı zamanda araştırmaya katılan katılımcıların tamamının yaz kış döneminde tatillerini karavanla yapmakta oldukları yapılan ifadelerden ve görüşmelerden anlaşılmıştır. Katılımcılar Türkiye’de son yıllarda artan enflasyona bağlı olarak otel ve pansiyonda konaklama ücretlerinin artması ve tatil masraflarının yüksek olması nedeniyle tercihlerini karavandan yana kullandıklarını, istedikleri sahil kenarlarında tatillerini daha uygun maliyetle yaptıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcılar karavan yaşamını, otellerin artan ücretleri nedeniyle alternatif bir tatil ve konaklama alanı olarak karavana yönelim göstermiş oldukları görülmektedir.

Katılımcılardan bazıları karavanla tatil yapmanın ekonomik olmasının yanı sıra otelden farklı bir konfor alanı oluşturduğunu söylemektedir. Katılımcılar bu noktaya ilişkin şu ifadelerde bulunmuştur:

Eskiden olsa karavanla 3-4 kez tatile gidebiliyorsak, otele bir kez tatile gidebilirdik. Şu anda da ekonomik açıdan da hem zor olduğu için karavan otel tatillerine göre maliyeti daha düşük oluyor açıkçası. Konfor açısından da daha iyi, belli bir şeye sabit kalmıyorsun, şu saatte yemek bu saatte akşam uykusu gibi o yüzden hani rahat oluyor. (K14, 38, Kadın)

Eskiden sadece yazın otellere bakıyorduk, nereye gidebiliriz hangi otele gidebiliriz; ama şimdi karavan aldığımızdan beri işte karavan alanları var, nerede kamp yapabiliriz nerede karavan kamp yapılabilecek yerler var, artık böyle sabit yer değil de eskiden mesela Ege tarafına Akdeniz tarafına bakıyorduk, şimdi öyle bir şey yok mesela. Ormanlık alanlar olur, göl, baraj kamp yapabileceğimiz karavanla yerler. Haftaya da başka bir planımız var mesela, biz nereye evimiz oraya artık. (K11, 37, Erkek)

K11, K14 kodlu katılımcıların ifadelerine baktığımızda, katılımcılar karavan yaşamına geçtikten sonra tatil ve gezme alışkanlıklarında artış olduğunu ve karavanın kendilerine otelden farklı bir konfor alanı sunduğunu ifade etmektedir. Karavanla, tatilde konaklama yapılacak bölgeler ve otel gibi konaklama alanlarında kendilerini sınırlayan kuralların dışına çıkabildikleri anlaşılmış olup; karavan yaşamının katılımcılara daha esnek bir tatil anlayışı sunmasından dolayı da tercih edildiği görülmüştür. Katılımcıların tatil alışkanlıkları konusunda karavan yaşamına geçerek yeni bir tüketim alışkanlığı ve tüketim kültürü edindikleri anlaşılmaktadır.

K6 kodlu katılımcı işi gereği sürekli gezdiğini ve otellerde konaklama yaptığını belirtmektedir. Katılımcı işinden dolayı gezdiği sürelerde artan otel masrafları dolayısıyla otelde kalamadığını ve karavan aldığını şöyle ifade etmektedir:

Türkiye'nin 81 vilayeti varsa bunun 45-50 sini rahat geziyorum. Buraları gezerken bu pandemiden sonraki şartlarda da otel masrafları, yani otelde kalmak için eskiden hiç imtina etmezdik eşimle beraber 4 yıldızlı otellerde rahat rahat kalabilirken, sonra biz 2 yıldızlı öğretmen evlerine düştük, öğretmen evlerinde bile kalamaz olmaya başladık, oralar bile pahalı kaldı bizim için. Bu sefer ya işi bırakmamız gerekiyordu ya da buna bir çözüm üretmemiz gerekiyordu. Yaşım 52 ama aktif ticarete devam ediyorum, ondan sonra oturmuş bir piyasamız var onu kaybetmek istemediğim için seyahat etme mecburiyetim vardı benim. Bir de çıktığınız zaman 3-4 günlük bir haftalık seyahatlerdi bunlar, ben 1 haftadan sonra bunalıyordum. 5 yıldızlı otelde olsa gittiğim yerlerde bunalmaya başladım; altıncı yedinci günden sonra, bir haftayı geçtikten sonra ne işim var buralarda dediğimde oluyordu, sıkılıyordum en lüks bile olsa yani. Ondan sonra biz işimizi nasıl devam edebiliriz idamesinde seyahat etmemiz gerektiğini düşündük. Seyahati de bir karavan alırsak kendi çarşafımız, kendi yatağımız, kendi yorganımız, kendi kaşığımız ki eşim bunlara çok dikkat ediyor; gittiğimiz otellerde, bir valiz de neversim taşıyorduk. Yani işimden dolayı geçtik ama şu anda işimden önce keyfim keyfiden sonra işim kısmına geçti hani iş keyifli hâle geldi. (K6, 52, Erkek)

K6 kodlu katılımcının karavan yaşamına geçmeden önceki iş yaşantısı gereği otellerde konaklama yaptığı pandemi sürecinden sonraki artan otel masraflarının kendisini alternatif konaklama alanı arayışına yönelttiğini ifade etmiştir. Bu anlamda katılımcının daha ekonomik olduğu gerekçesiyle karavan aldığı, ev konforunda ve keyifli bir yaşam sürdürdüğü ifadelerinden ve yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır.

Karavanın daha ekonomik olduğu gerekçesiyle hem tatil alternatifi hem de otel konaklama masraflarının artmasıyla birlikte alternatif konaklama alanı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bunların yanı sıra karavan yaşamını deneyimleyen katılımcılardan bazıları günümüz şartlarında ev maliyeti ile karavan maliyetini kıyaslayarak karavanın ekonomik anlamda daha ulaşılabilir bir konaklama türü olduğunu belirterek şöyle ifade etmektedir:

Ülke ekonomisi belki bizi buna zorladı. Ev mi alalım karavan mı alalım durumu oldu. Alacağımız ev oturacağımız pozisyonda olmayacağı için bu fiyatlarda karavan almayı seçtik. Aslında biraz daha değişiklik olsun hayatımızda, istediğimiz yerlere evimizi de götürüp tatilimizi yapalım istedik. Geçen sene aldık, ilham nasıl aldık işte internette youtube 'da konforsuz alanı örnek olarak gösterebilirim onlar çocukla seyahat ediyorlardı bizimde o sıralarda 6 aylık çocuğumuz vardı, onlardan ilham aldık, çocukla da yapılabildiğini onlardan gördük, denemek istedik şu an başarılı ilerliyoruz. İki tane seyahat yaptık biri İzmir biri Manavgat'a çok güzel kamp alanlarına gitmiştik orada iki tane, bu sene Bodrum'a gideceğiz. (K13, 36, Erkek)

Şunu söyleyebilirim özellikle 2 kişi yani bir aile belki 4 kişi çekirdek bir aile karavanda yaşarsa ne olur. Çok daha verimli yaşar burada şunun için söylüyorum verimli, dediğim gibi kiralar almış yürümüş, ev fiyatları emlak fiyatları bizim bildiğimizin üç beş misliye çıkmış. Yani ekonomik olarak karavana bir ailenin yaşaması bir mekân, bir ev satın alma, bir daire vesaire satın almadan çok daha rahat ve çok daha kolay olmuştur. Dolayısıyla her türlü ihtiyacı da bunun içerisinde karşılayabiliyorsunuz. (K4, 68, Erkek)

Ev kadar pahalı değil tabi ki, istediğin bir yere koyabiliyorsun, illa kiralık bir yer olmasın kalk git başka bir yere, bir gölün kenarına da koysan sonuçta ekonomik zaten eve göre. Manzara, ev olsa deniz manzaralı bir ev alsan alabiliyor musun o misal hani. Ama karavanda en ala denizin yanına koy sana güzel fıstık gibi bir ev. (K10, 54, Kadın)

Karavan ekonomik anlamda ulaşılır bir şey; çünkü çok çeşitlilikleri var atıyorum 2 milyona, 3 milyona da karavan alabiliyorsun; ama 100 binlere, 150 binlere de alabiliyorsun, 200 binlere de alabiliyorsun. Bunu bir oto galeri araba gibi düşün ikinci ellerine ulaşabiliyorsun çok istiyorsan, daha ekonomik elde edebiliyorsun ama normal hayatta oturulacak bir mekâna bu zamanda biraz zor ulaşp zor alabiliyorsun. (K9, K55, Erkek)

K4, K10, K12, K13 kodlu katılımcılar karavanda yarı zamanlı konaklama yapmakta olup; ev ile karavan arasında belli bir döngüde git gel yaparak yaşamlarını sürdürmektedir. Katılımcılar hem karavan tercih aşamasında hem de karavan deneyiminde kentte bir ev ile kıyaslama yaparak karavanın ekonomik anlamda maliyetinin daha az olduğunu ve bu açıdan eve kıyasla ulaşılabilir bir konaklama çeşidi olduğunu belirtmektedir. Katılımcıların sabit ikametlerinin dışında ekstra bir konaklama alanı olarak karavan aldıkları görülmüştür. Kentli bireylerin yaşamlarına anlam katmak, hayatlarında değişiklik yaratmak, arzuladıkları yaşama ulaşmak adına eve kıyasla daha ekonomik bir tüketim aracı olarak karavanı aldıkları yapılan ifadelerden ve görüşmelerden anlaşılmıştır.

Katılımcıların büyük çoğunluğu karavan alma ve karavanda yaşama sürecinin başlangıç aşamasının masraflı ve maliyetli olduğu yönünde görüşlerde bulunmaktadır. Bu görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

Bu işte bir ilk harcama önemli ondan sonra harcamalarınız azalıyor. Konaklama tabi bir harcama sürekli bir harcama ama karavanda olması gereken belki bir hiç kullanmadığınız eşyalar var ama bunların olması gerekiyor illa ki bir gün bir yerde ihtiyacınız olacak, hazırlıksız yakalanmak belki çok kötü bir şey çünkü karavan hayatında. O yüzden bu işe ilk başlarken biraz harcama yapmak gerekiyor. (K13, 36, Erkek)

Ama tabi karavanında bir sahip olma maliyeti var yani. Şimdi karavandaki mutfak eşyaları tabaklar çanaklar yani kırılabilir şeyler olduğu için daha çok kırılmayacak şeyler tercih etmeniz gerekiyor. Bardaklar onlar bunlar hepsine ayrı bir bütçe ayırmanız gerekti. Onun dışında bunların ek parçalarıydı, işte tente yaptırdık, mover taktırdık yani hani karavanı alıyorsunuz belki ama üstüne de dediğim gibi zaten her şey döviz olduğu için yabancı karavanlarda ona da tabi ki bayağı bir bütçe ayırdık. Çünkü normal hayatınızın dışına ekstradan bir şey daha ekliyorsunuz bu defa kendi standartlarınızı geriye çekmeniz gerekiyor ki buraya ayrı bir para, bir de şimdi büyük bir araba çekiyorsunuz benzin tüketimi bir tüketiyorsanız ikiye çıkıyor nerdeyse, kamp yerleri, ha bire tatile çıkmak isteseyiz bu defa mazot masrafı çok artıyor. (K2, 46, Kadın)

Karavanla geçirdiğiniz zamana bağlı, karavan ucuz bir tatil aracı değil, karavan ucuz bir konaklama değil yani, kesinlikle maliyetli bir şey ama dediğim gibi minimele indirebiliyorsanız indirirsiniz. Bu sizin tamamen karavandan beklentinizle, keyfinizle alakalı bir şeydir. Yani benim beklentim evdeki konforu istediğim için biraz maliyetli. Bir kartımız komple karavana gitti neredeyse, bütün ödemelerimiz bir baktık atıyorum bir markete girdiğimizde ne bileyim bir Teknosa, Media Market gibi yerlere

girdiğimizde hep böyle karavanla ilgili malzemelere bakmaya başladığımızı anladık. Ama şöyle çocuk gibi keyif verdi, yani yeter karavan, karavan ha bire karavan demiyorsunuz. Bir alışveriş bile yaparken o da bize bir keyif verdi; ama maddi anlamda evet bir yük getiriyor. (K3, 38, Erkek)

K2, K3, K13 kodlu katılımcıların karavan alma ve karavanda yaşama sürecinin başlangıç aşamasının masraflı ve maliyetli olduğu yönünde ortak görüşe sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar karavan yaşamının maliyetli olduğunu, karavan yaşamına ekstradan bir bütçe ayırdıklarını, ev konforunda bir yaşam alanı istediklerinde maliyetinin daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Bu durumun kişinin beklentileri ve tüketim alışkanlıkları doğrultusunda değişkenlik gösterdiği görülmüştür. Katılımcıların karavan yaşamına kent hayatındaki yaşamları dışında ekstradan bir bütçe ayırmalarından ve karavanın masraflı bir yaşam sunmasından keyif aldıkları, memnun oldukları görülmüştür.

Karavan yaşamının başlangıç aşamasının maliyetli ve masraflı olduğunu söyleyen katılımcıların yanı sıra karavanla yaşama geçtiklerinde masraflarının daha da arttığını ifade eden katılımcılar da yer almaktadır. Katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Aslında karavan yaşamı birazcık daha pahalı diyebilirim yani hem ev kirası ödüyorum hem buraya günlük bir bedel ödüyorum o açıdan. E bide tatile gittiğimiz zaman Kurban Bayramı için burada bir karavancı komşumuz neresiydi hatırlamıyorum ama Ege’de bir yerde, özel bir işletmeden yer kiraladı ve geceliği 2500 lira bu ne demek yani otel parası. Aslında karavan hayatı normal işte tatillerden daha ucuz anlamına gelmiyor artık lüksleşti. (...) arttı çünkü buraya geliyoruz diyoruz ki ya bugün şu arkadaşımızı çağıralım onlarla bir oturalım, ertesi gün bugünde şunları çağıralım, biz çağırmasak da onlar geliyorlar zaten karavanda mısınız hadi geliyoruz müsaitseniz falan. Yediğimiz içtiğimiz anlamında şey oluyor buradayız, şimdi adamın birisi burada mangal yapıyor koku geliyor, canım çekti diyorum, hadi gidelim bir iki bir şeyler alalım yiyelim olunca burada biraz daha artmış olabilir. (K7, 32, Kadın)

Karavanın mantığında beyaz yakalılar ekonomik durumu belli bir seviyenin üzerinde olan insanlar için icat edilmiş işte ben mühendisim, eşim öğretmen ben ekstra maaşım kadar ekstra bir gelir elde ettiğim halde bakın 85 model bir karavanım var. Yani ulaşılması zor standart bir devlet memurunun yapacağı iş değil, mesela günlük giderin var, kira giderlerin var. Karavanında işte özellikle motokaravanın muayenedir, sigortadır, yeni bir araba olması yani kendi ücreti bakımından da pahalı bir uğraşı olduğunu düşünüyorum. Ama O1 belgeli çekme karavanlarda çok maliyeti arttıracığını düşünmüyorum ama işte devlet politikası mıdır, siyasi politika mıdır park alanlarında çekme karavanların durdurulması ile ilgili bir problem oluyor son dönemlerde tatil bölgelerinde çok yapıyorlar. Kullanmıyorsunuz, park hâlinde evinizin önündeki cadde kenarındaki normal vatandaş arabasını koyabilirken sen bunu koyamıyorsun böyle bir farklılık var. Karşıda mesela karavan otoparkı var orada da aylık belli bir miktar verip otopark olarak kullanılabilir. (K12, 46, Erkek)

Bedavacılık değil bu iş, yani bu yerli veya yabancı karavan olmasıyla alakası yok. Bunun bir bedeli var herkes şu mantıkla gidiyor televizyonlarda da öyle gösteriyorlar, en uygun tatil hayır kardeşim en uygun tatil değil. Şu anda bir kamp alanı günlük 1000 liradan başlıyor daha böyle dediğim gibi Sinop’tu o taraflara gittiğinizde daha doğa ile 350-500’e değişiyor. Kişi başı fiyatı alıyorlar, çok uygun değil. O öyle bilinen, yani şimdi ben bir sahil kenarına gideyim bir koya karavanı çekeyim bedava yapayım yok öyle bir

dünya. Karavanın kullandıkça zaten tabi eskiyor, ev gibi düşünün yenilenmesi gereken şeyleri olabiliyor. Geçen hidroforumuz bozuldu, bir hidrofora 3000-4000 lira verdiğimiz var. Yani her şey öyle bedavaya olmuyor. Her şeyi de takamıyorsun sonuçta elektrikli sistem bu karavan, basit bir şey ucuza takayım halledeyim tabi olmuyor, dolayısıyla evet bazı şeylerden harcama yapmıyorsunuz ama sonuçta buraya da harcama yapıyorsunuz. Ev hayatıyla tabii ki daha düşük bir bütçe ama yani şöyle düşünün evde ben doğalgaz kullanıyorum evi 4 gün kapatıp buraya geldiğimde benim doğalgazım soğuk havalarda minimumda yanıyor. Şimdi ben burada tüp yakıyorum baktığınızda lpg kullanıyorum karavanda, tabii ki daha düşük ama standartları devam ediyorsun. (K1,50, Kadın)

Katılımcılar karavan yaşamının pahalı ve masraflı bir yaşam olduğu yönünde ortak görüştedir. K7 ve K12 kodlu katılımcı hem kentte yaşadıkları eve kira ödediklerini hem de karavanda konakladıkları alana günlük ödemeler yaptıklarını ifade etmektedir. Katılımcılar tatil dönemlerinde konaklama alanlarına ödedikleri günlük ücretlerin çok yüksek olduğunu belirtmektedir. K7 kodlu katılımcı konaklama alanında ayrıca yiyecek içecek konusunda giderlerinin arttığını söylemektedir. K1 kodlu katılımcı karavanın bir ev gibi kullanıldıkça bakım masraflarının da olduğunu ve karavan malzemelerinin çok da uygun olmadığı yönünde açıklamalarda bulunmuştur. K12 kodlu katılımcı karavanın muayene vergi gibi ödemelerinin de olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılar kent yaşamında evlerinin giderlerinin yanı sıra karavana da belli bir bütçe ayırdıkları görülmüştür.

Karavan yaşamını deneyimleme aşamasında katılımcıların bazıları karavan yaşamının daha ekonomik ve masraflarının kent yaşamına göre daha düşük olduğu yönünde ifadelere yer vermektedir:

Karavan hayatı şöyle söyleyeyim, kent hayatının, herhalde kent hayatında harcadığının yarısı ile hayatınızı idame ettirebilirsiniz. Yani alışkanlıklarınız neyse onların burada birçoğunu bırakmış oluyorsunuz. Dolayısıyla harcamalarınız, masraflarınız burada çok daha az, kent hayatındaki masrafları burada bulamazsınız, sadece karavanla ilgili bazı masraflarınız var onları da cem ederseniz asla bir kent hayatında harcadığının yarsından fazla olmaz. (K4, 68, Erkek)

Şöyle tabi harcamalarımız da biraz arttı ama aslında artmadı da diyebiliriz mesela. Biz buraya üç günlük kamp için geldik ben yaklaşık tahmini 2000 lira civarı para gitti. Şu anda 2000 liraya şu anki yaşam şartlarında anca 4 kişilik bir aile bir öğün yemek yiyebilir dışardaki mekânlarda, ama 2000 lira ile ayriyeten ben buraya 50 km mesafeden geldim yakıtım, yemem, içmem 3 günlük malzemem 2000 lira, daha avantajlı daha ekonomik dışarıya göre hem daha doğal, daha sağlıklı. (K11, 37, Erkek)

Sosyal hayatım çok fazla olduğu için, mesleki anlamda da çok fazla mekânlarda dışarda bulunduğum için harcamalarım daha fazlaydı, restoran olsun, kafeler olsun ama karavan hayatına geçtikten sonra bu minimuma düştü; çünkü stabil ve küçük hâle geldi, yiyebileceğim, içebileceğim kadar alıyorum ve daha ekonomik oluyor. (K9, K55, Erkek)

K4, K9, K11 kodlu katılımcılar kentte restoran, ev, kafe gibi kentsel mekânlar ile karavan yaşamındaki harcamaları açısından kıyaslama yapmaktadır. Katılımcılar kentsel mekânlarda harcamalarının daha fazla olduğunu, karavan yaşamına geçtiklerinde kent yaşamındaki alışkanlıklarını bıraktıklarını ve bu açıdan karavanın daha ekonomik bir yaşam sunduğunu

belirtmektedir.

Karavanın daha ekonomik olduğu gerekçesiyle hem tatil alternatifi hem de otel konaklama masraflarının artmasıyla birlikte alternatif konaklama alanı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra karavan yaşamını deneyimleyen katılımcılar günümüz şartlarında ev maliyeti ile karavan maliyetini kıyaslayarak karavanın ekonomik anlamda daha kolay ulaşılabilir bir konaklama türü olduğunu söylemektedir. Karavanın bu açıdan eve göre maliyeti az olan bir konaklama çeşidi olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların sabit ikametlerinin dışında ekstra bir konaklama alanı olarak karavan aldıkları görülmüştür. Kentli bireylerin yaşamlarına anlam katmak, hayatlarında değişiklik yaratmak, arzuladıkları yaşama ulaşmak adına eve kıyasla daha ekonomik bir tüketim aracı olarak karavanı aldıkları yapılan ifadelerden ve görüşmelerden anlaşılmıştır. Bazı katılımcılar karavan alma ve karavanda yaşama sürecinin başlangıç aşamasının masraflı ve maliyetli olduğu yönünde ortak görüşe sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar karavan yaşamının maliyetli olduğunu, karavan yaşamına ekstrasından bir bütçe ayırdıklarını, ev konforunda bir yaşam alanı istediklerinde maliyetinin daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Bu durumun kişinin beklentileri, tüketim alışkanlıkları doğrultusunda değişkenlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların karavan yaşamında kent hayatındaki yaşamları dışında ekstrasından bir bütçe ayırmaları ve masraflı bir yaşam sunmasından keyif aldıkları ve memnun oldukları görülmüştür.

Karavan yaşamını deneyimleme aşamasında katılımcıların bazıları karavan yaşamının daha ekonomik ve masraflarının kent yaşamına göre daha düşük olduğu yönünde ifadelere yer vermektedir. Katılımcıların bazıları kentte restoran, ev, kafe gibi kentsel mekânlar ile karavan yaşamındaki harcamaları açısından kıyaslama yapmaktadır. Kentsel mekânlarda harcamalarının daha fazla olduğunu, karavan yaşamına geçtiklerinde kent yaşamındaki alışkanlıklarını bıraktıklarını belirtmişlerdir. Bu açıdan karavanın daha ekonomik bir yaşam sunduğu anlaşılmaktadır.

Post-modernitede karmaşık, çok yönlü ve belirsiz bir durum söz konusudur; bu durumun ekonomik koşullarda da kendini gösterdiğini söyleyebiliriz. Tüketim ekonomik bir olgudur. Kentli bireyler tüketime daha yatkın olup hayatlarının ve gelirlerinin ciddi bir bölümünü tüketime ayırmakta ve bunun için emek harcamaktadır (Yıldırım, 2019, s. 58). Modernitenin üretim toplumunun yerini post-modern dönemde büyük ölçüde tüketim toplumunun aldığını söyleyebiliriz. Post-fordizmle birlikte değişen üretim anlayışı ve küreselleşme olgusunun insanlar tarafından benimsenmesi, post-modern dönemde tüketim kültürünün yerleşmesine aynı zamanda tüketime yüklenen anlamın da değişmesine neden olmuştur (Öztürk, 2019, ss.

94-95). Post-modern kent hayatı kentli bireylere verdiği mesajlarda sürekli değişmeyi ve farklılaşmayı vurgulamaktadır. Kentli bireyler bir süre sonra farklı tüketim alışkanlıklarına yönelmektedir. Post-modern kentli birey tükettikleriyle kendini ispatlayarak günümüz tüketim toplumunda kendisine yer edinmiş olmaktadır. Post-modern kent kültürü içerisinde yer alan birey satın aldığı mal ve hizmet karşılığında faydanın yanında haz aramaktadır. Tüketim faaliyetini ihtiyaçtan çok mutluluk için yapan, gündelik yaşamın stresinden arınmak ve kendini ifade etmek için tüketmektedir (Yıldırım, 2019, ss. 57-59). Bu kapsamda karavanlar ve sundukları karavan yaşamı post-modern kent kültürü çatısı altında kentli bireylerin tüketim alışkanlıklarını dönüştürmektedir. Öyle ki post-moderniteyle uyumlu olarak kenti “tüketen” karavan kullanıcıları başka arayışlar içine girerek tüketim örüntülerini dönüştürüyorlar.

3.3.5. Minimal Yaşam

Bu araştırmada katılımcılara karavan yaşamının ne ifade ettiğini anlamak açısından yöneltilen karavan yaşamını nasıl tanımlarsınız, sabit ev ile benzer ve farklı yönleri açısından değerlendirmeleri şeklinde sorular yöneltilmiştir. Sorulara verilen yanıtlar ve araştırmanın bulgularından yola çıkarak katılımcıların karavanı küçük bir alan, minyatür bir ev şeklinde benzetmelere yer verdikleri görülmüştür. Minimalist düşünce tarzı kişinin hayatında fazlalıkları çıkararak sade bir yaşam sürdürmeyi ifade etmektedir (Aktı ve Muslu, 2022, s. 19). Tüketime dayalı bir yaşam tarzı olan karavanın kullanıcılarına küçük, sade, konforlu, keyifli bir yaşam alanı sunduğu görülmüştür. Bu açıdan katılımcıların ifadeleri ve bulgulara dayalı olarak minimal yaşam şeklinde bir alt başlık oluşturulmuştur. Katılımcıların bu konuyla ilişkili olarak şu ifadelere yer vermişlerdir:

“Minimalist şeylerle mutlu olmaya çalışmak ve olabilmek de bunun sonucunda. Minimalist eşyalarla, daha az eşya ile daha az su harcayarak, elektriği daha az kullanarak gibi.” (K7, 32, Kadın)

Minimal yaşamak güzel geliyor. Ben normalde geniş alanları seven bir insanım, bu kadar küçük bir alanda yaşayabileceğimi hiçbir zaman düşünmedim: ama daha küçük alanlarda da daha küçük şeylerle mutlu olup minimal şeylerle yaşayabileceğimizi fark ettim. Bir de tüketim şeyini de azaltıyor, daha böyle küçük şeylerle idare edebiliyorsunuz, tüketim masrafını da azaltıyor o anlamda. (K5, 53, Kadın)

En minimal ya her şeyin, tatilin de minimali oluyor otomatikman, tatilinde en ucuzu oluyor. Yani suyu en ucuza en uygun şekilde tüketiyorsunuz, yani patatesi de, soğanı da en uygun tüketiyorsunuz hiçbir şeyi çöpe atmıyorsunuz, her şeyi en uygun şekilde en sıklıkta kullanıyorsunuz o da bu işin gereği o yüzden. (K6, 52, Erkek)

“Mesela bizim kendi evimiz 4+1 onunla kıyasladığımız zaman tabi ki de ufak, biraz yaşam alanımızı aslında minimize ediyoruz. Tüm ihtiyaçlarımızı karşıladığımız minyatür ev gibi düşünüyoruz ya.” (K11, 37, Erkek)

K5, K6, K7, K11 kodlu katılımcılar karavanı minyatür bir ev şeklinde, daha küçük şeylerle idare edilebilen minimal bir yaşam alanı olarak tanımlamaktadır. Küçük alanda yaşamının gerektirdiği şartlarda küçük ve sınırlı sayıda, az şeyler bulundurdıkları için tüketim masraflarını da azalttıklarını ifade etmektedirler. Bunun yanında katılımcılardan bazıları kentsel mekân olan ev ile kıyaslama yaparak karavanın evden farklı bir yaşam alanı sunduğu yönünde açıklamalara yer vermişlerdir:

Karavanda yaşamak bence sabit bir evde yaşamaktan çok daha iyidir. Çok başarılı dizayn edilmiş minyatür bir ev. Ne sizi ne eşinizi zorlayan hiçbir şey yok, bütün her işinizi bir saatte harcan ama evinizde bir saatte hiçbir şeyi yerine getiremezsiniz, onun için bence karavan ya da bu küçük taşınır evler vesaireler bu konu da çok daha iyi olmuştur, ben öyle düşünüyorum. (K4, 68, Erkek)

İlk zamanlarda hani dedim ya zorlandık çok fazla eşya geldi gitti derken sadeleşmeyi öğreniyorsun, pratik neler var onları öğreniyorsun. İşte pratik mutfak gereçleri alıyorsun daha çok böyle katlanabilir yer işgal etmeyen. Ne bileyim evde altı yedi tane camın varsa bunda üç cam hemen siliyorsun süpürüyorsun tamam bitti keyif yapıyorsun, kendine zaman ayırıyorsun. Hani özel beceriler buluyorsun, yaratıcılığını düşünüyorsun ne yapabilirim diye. Ne bileyim rahat giyim oda var, hani şehir merkezinde mesela bir kafeye gitsen yine üstüne başına dikkat edersin bunlar önemli şeyler orası için ama burada öyle bir şey yok rahatsın, doğalsın sen gibisin hani, bunlar benim için farklı. Ne bileyim sadelik, doğal oluyorsun yani. (K10, 54, Kadın)

Tabi ki evet çok oldu, mesela karavan hayatında tasarrufu öğreniyorsunuz. Diyelim ki evinizde duş aldığınızda suyun ne kadar olduğunu, ne kadar aktığını, ne kadar harcadığınızı hesap edemiyorsunuz çünkü sonsuz bir su var orada bitmeyen; ama karavan hayatında öyle değil mesela, suyun ne kadar kaldığını, ne zaman biteceğini bildiğiniz için ve tasarruflu kullanıyorsunuz açıkçası. Elektrik de öyle işte yemek yaparken mesela evde fırın çalıştırırsınız, bulaşık makinası çalıştırırsınız, bir sürü şey çalıştırırsınız ama karavanda öyle değil bir tas yemek yaparsınız onunla doyarsınız. Aslında karavan hayatı bedenlen doyumdan çok ruhen doyurabilen bir hayat olduğunu fark ettirdi ve tabi ki de evde yaşadığım zaman daha çok para harcıyor muşum ve daha çok giderim oluyormuş, gelirim az oluyormuş. Ama karavan hayatında öyle değil daha az tasarruflu harcayarak gelirinizi de fazla oluyor bu güzel. (K15, 46, Kadın)

İlk kampımızdan sonra aslında şöyle bir şeyi söyleyeyim deneyimi: Üç gece kalmıştık sanıyorum, eve gittiğimizde mutfaka gidip çay koymaya üşendiğimizi hatırlıyorum; çünkü karavanda her şey elinizin altında yani daha kompakt bir sistem. Yatak odası da orada, oturma grubu da orada, tualeti banyosu hepsi aynı yerde. Elinizi uzatıp da çaydanlıktan çay doldurabiliyorsunuz ama evde işte odadan odaya böyle bir şey var. Aslında çok konforluyuz gerçekten, 3+1, 4+1 evlerde yaşıyoruz belki, bu kadar küçük bir alanda da yaşanabileceğini görmüş oluyoruz; o da gerçek çıkarılması gerek bir konu belki farkı bu. (K13, 36, Erkek)

K4, K10, K13, K15 kodlu katılımcılar karavan yaşamını kentsel yaşamda ev, kafe gibi mekânlara kıyasla daha pratik ve farklı bir yaşam alanı sunduğunu ifade etmektedir. Karavanla yaşamın daha minimal, doğal ve sade bir yaşam olduğu konusunda ortak bir görüşe sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar karavanla yaşamaya geçtiklerinde ihtiyaç fazlası olan her şeyi hayatlarından çıkardıklarını, yaşam alanlarını sadeleştirdiklerini, daha küçük şeylerle de yaşayabildiklerini ifade etmektedir. Katılımcıların karavan yaşamının

kendilerine tasarrufu öğretmesinden, karavanda temizlik ve toparlanmanın kent yaşamındaki evlerine göre daha kolay olmasından bahsettikleri görülmüştür.

Katılımcıların büyük çoğunluğu karavana ilişkin olarak yaşamlarına yansıyan olumlu özelliklerden bahsetmektedir. Ancak bazı katılımcılar kentsel yaşamda evleri ile kıyaslama yaparak karavanda yaşamaya yönelik olumsuz olan farklı özelliklerden de bahsederek bu düşüncelerini şöyle ifade etmişlerdir:

Banyosu ayrı olsaydı çok güzel olurdu, yani duşa kabinli bir banyosu olsaydı, şu anda banyo tuvalet bir arada o bana göre tek eksi noktası. Dolapları vesaireleri var, banyosu biraz ufak şey dediğim gibi tek bana göre eksisi duşunun ayrı olmaması. Ama genelde biz kamp yerlerinde konaklamayı tercih ediyoruz, öyle olunca da kamp yerlerinin zaten kaldığımız karavan kamplarının banyoları vesaireleri, biz genelde sezon dışı seyahat etmeyi sevdiğimiz için kalabalıkta olmadığı için, temiz oluyor onun içinde duşumuzu vesaire orada yapıyoruz. (K2, 46, Kadın)

Tabi ki de daha zor, bir de her an istemediğin problemlerle karşılaşabiliyorsun karavan hayatında, birden su hortumunda bir patlaklık çıkabiliyor ve karavanı su basabiliyor. Tabi ki de böyle zorlukları var karavan hayatında yaşamının ama zaten karavancılar bunları yapmaktan keyif alan insanlar oluyor, böyle ufak tefek sorunlarla uğraşmak bize keyif veriyor biz bu zorlukları görmüyoruz. Aslında bunları oyalanacak bir şeyler olarak görüyoruz o yüzden de kesinlikle tabi ki de ev hayatının rahatlığı konforu burada yok ama burada işte güneşe karşı bir kahve içmek çok daha huzurlu geliyor bize eve göre kıyaslayacak olursam. Burada çamaşır yıkamak çok büyük bir problemdir. Bulaşıkları işte her seferinde elinde yıkıyorsun. Benim burada üç tane bardağım var yani evde öyle mi, o yüzden tabi ki de ev hayatı çok daha kolay. (K7, 32, Kadın).

Karavanda yaşamak sabit bir eve göre illaki duş ve ihtiyaç olayı daha sıkıntı, hatta şöyle söyleyim karavanda bu tür olayların kullanılması yani ortak noktalarının kullanılması daha mantıklı olduğunu düşünüyorum yani hijyen vb. açısından ama burada imkanlar çok kısıtlı, karavanda ve karavan ortamlarında da. Evin tek artısı geniş ve daha ferah olmasıdır. Totale bakarsan bence sabit bir evle kıyaslanamaz. Şöyle söyleyeyim Türkiye standartlarında bu tür kalabileceğin karavan kamp alanları olsa karavanda kalırım tercihim karavandan yana kullanırım. Yani olsa yaşarım ama mevcut şartlarda mümkün değil. (K12, 46, Erkek)

K2, K7 ve K12 kodlu katılımcıların, kent yaşamındaki evleri ile karavanda yaşamı kıyaslayarak bazı açılardan karavanda yaşamının olumsuz yönleri olduğunu belirttikleri görülmüştür. Sınırlı bir alan ve bu alanda yaşamın gerektirdiği minimal yaşamda katılımcıların banyo, duş, çamaşır ve bulaşık yıkama konularında sıkıntılar yaşadıkları ve bu konularda benzer düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Katılımcılar bu açılardan ev yaşamında bu ihtiyaçlarını daha kolay ve konforlu, rahat bir şekilde karşıladıklarını; karavanda ise bu imkânların zor olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar karavanda kısıtlı alanda bu imkânları karşılamanın zor olduğu noktalarda karavan kamp alanlarının ortak duş, tuvalet, çamaşırhane, mutfak gibi alanlarını kullandıklarını belirtmişlerdir. K2 kodlu katılımcı daha çok yaz sezonu dışında konaklama yaptığı için karavan park alanlarının kalabalık olmadığını ve bu ihtiyaçlarını rahatlıkla ortak kullanım alanlarında

karşılayabildiğini ifade etmektedir. K12 kodlu katılımcının ise Türkiye standartlarında karavan kamp alanlarının hijyen, duş ve tuvalet gibi ortak kullanım alanları ve karavan kamp alanlarında sunulan mevcut hizmet ve imkânların kısıtlı olduğu yönünde ifadelerde bulunduğu görülmüştür. K7 kodlu katılımcı ise çamaşır ve bulaşık yıkama gereksinimlerinde evin daha konforlu olduğunu, karavanda kısıtlı imkânlardan dolayı bu ihtiyaçları gidermenin daha zor olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların kent yaşamındaki evlerinden farklı bir konfor alanı sunan karavan yaşamında, karşılaştıkları zorluklar ve olumsuzluklardan çok da şikâyetçi olmadıkları görülmüştür. Karavanda olumsuz durumlar yaşasalar da bu yaşamdan memnun oldukları anlaşılmıştır.

Karavan yaşamının insanlara küçük, basit, daha az eşya ile konforlu, rahat, keyifli ve mutlu bir yaşam sürmeye sürüklediğini söyleyebiliriz. Bu yaşamın gerektirdiği bir tarz olan minimal, sade olmak, azla yetinmek, tasarrufu öğrenmek, sınırlı tüketim, ihtiyacı kadar olanı tüketme vb. etkenlerle minimal bir yaşamı öğrenmeyi kullanıcılarına benimsettiği söylenebilir. Bu düşünce de olan bireylerin hayatlarının amacını fark etmesi daha az ile yetinme, daha mutlu bir yaşam, zihni meşgul eden fazlalıklardan kurtulma, yoğun iş hayatının oluşturduğu sorunların farkına varma ve bu doğrultuda çözümler oluşturmayı amaçlamaktadır (Aktı ve Muslu, 2022, ss. 19-20). Kentsel yaşamın bunalımından, stresinden, kalabalığından çıkarak hayatlarına anlam katmak için tüketime yönelik bir yaşam tarzı olan karavan yaşamını tercih eden kentli bireylerin, tercih ettikleri bu yolda minimal yaşam felsefesini öğrenmiş ve benimsemiş oldukları görülmüştür. Aynı zamanda aşırı tüketime karşı bir duruş sergiledikleri; tüketime yönelik düşüncelerinde ve tutumlarında da değişim olduğu anlaşılmaktadır.

Post-modern kentler doğa ile bütünleşme ve sürdürülebilir çözümler sunmaktadır. Dolayısıyla karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşamı da genellikle daha az enerji tüketen, taşınabilir küçük yaşam alanları sunarak doğada yaşamak isteyen, minimalizm anlayışını benimseyen post-modern kentli bireyler için uygun bir yaşam tarzı hâline gelmektedir. Bu kapsamda değerlendirdiğimizde karavanların post-modern düşüncedeki çoğulcu anlayışı yansıtan yaşam tarzlarını gösterdiğini söyleyebiliriz.

3.4. Gündelik Yaşam Pratikleri Açısından Karavan Yaşamı

Gündelik olan, insanların yaşamlarını sürdürmeleri için gerekli olan her şeyi kapsamakta ve bir etkileşim alanı olarak ele alınmaktadır. İnsanın gündelik yaşamının inşası rutinler aracılığı

ile gerçekleşmektedir (Altun, 2023, s. 142). Bu çalışmada karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların günlük yaşam deneyimlerini anlamak bu süreçte yaşadıkları toplumsal değişim ve dönüşümleri incelemek açısından önemli görülmüştür. Aynı zamanda karavan yaşamının kentli bireylerin gündelik yaşamları içerisinde yerini anlamak ve gündelik yaşam üzerindeki etkilerini incelemek açısından da önemli görülmüş olup; gündelik yaşam pratikleri açısından karavan yaşamı başlığı oluşturulmuştur. Katılımcılara gündelik yaşam pratikleri açısından karavan yaşamını nasıl tanımladıklarına ilişkin sorular yöneltilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların günlük rutinlerinin büyük çoğunluğu iş aktivitesi, kent yaşamındaki zorunlu günlük rutinleri dışında serbest zaman etkinliği ve sosyal ilişkiler etrafında şekillendiği görülmüştür. Bu kapsamda araştırmadan elde edilen bulgular ve katılımcıların gündelik yaşamlarını tanımlarken kullandıkları ifadeler doğrultusunda serbest zaman etkinlikleri ve sosyalleşme adı altında iki ana temanın öne çıktığı görülmektedir.

3.4.1. Serbest Zaman Etkinliği

Serbest zaman kavramını genel olarak hem iş hayatının gerekliliği ve zorlayıcılığından kurtulma, rahatlama, özgürleşme anlamı taşıyan hem de bireylerin bilinçli olarak yönelim ve tercihlerini kapsayan serbest olma hâli olarak tanımlayabiliriz (Aytaç, 2006, s. 62). Aynı zamanda Lefebvre'e göre serbest zaman gündelik olanın içinde gündelik olmayan olarak ortaya çıkmaktadır. Serbest zamanı yaratmak için çalışmak ve yaratılan serbest zamanda çalışmadan uzaklaşmak şeklinde süren bir kısır döngü olarak betimlemektedir (Altun, 2023, ss. 145-146). Bu açıdan kentli bireylerin serbest zamanını çalışma zamanı dışında, zorunlu olmayan etkinlikleri yapabildiği zaman olarak değerlendirebiliriz. Araştırmanın bu kısmında katılımcıların kent yaşamındaki ev, aile, iş sorumlulukları dışında kalan boş zamanlarında neler yaptıkları, karavan yaşamında boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri şeklinde sorulara cevaplar aranmıştır. Katılımcılar karavan yaşamını, iş ve kent yaşamının sorumlulukları dışındaki zamanlarının tamamında serbest zamanlarını aktif olarak değerlendirdikleri bir etkinlik alanı olarak görmektedir. Katılımcılar serbest zaman faaliyetlerine yönelik şöyle ifadelere yer vermektedir:

Günümüz şartlarında hiç boş zamanımız olmuyor diyebilirim, yani işten sürekli eve evden işe, eve geldiğimiz zaman bile sürekli laptopumuz yanımızda sürekli evde de açıyoruz yani burada çocuk uyuduktan sonra işte çalışmaya devam ediyoruz yeri geliyor. Ailemize bile yeri geliyor çok fazla zaman ayıramıyoruz o yüzden kentsel yaşamda çok da işte günümüz şartlarının koşturmacasından, curcunasından kendimize çok ayıracak bir zamanımız açıkçası olmuyor. Şöyle açıkçası genellikle hafta sonları, yıllık iznimizin

tamamını yaz ve kış tatillerin tamamını karavanda geçiriyoruz. Gün içerisinde yaşamış olduğumuz yoğun aktiviteler ve bunaltıcı iş süreçlerinin içerisinde açıkçası insan karavan hayatını düşündüğü zaman ya evet hadi sık dışını hafta sonu karavanla ailenle işte beraber hoş güzel vakit geçireceksin tarzında, aynı zamanda böyle insan için bir motivasyon kaynağı oluyor. Karavan yaşamında açıkçası telefonları sessize alıyoruz kafamızı dinliyoruz, kendimize burada bir zaman yaratıyoruz, boşluk yaratıyoruz. Kentteki mekâna göre kesinlikle daha fazla oluyor, kentten uzaklaşmış oluyoruz hem görsel hem psikolojik hem baktığınız zaman, psikolojik olarak uzaklaşmış olmak açıkçası insanı rahatlatıyor. (K8, 43, Erkek)

Kentte çok fazla boş zamanın olmuyor, ama bir karavan hayatınız olduğu için karavan sürekli aklınızda oluyor ve oradan o boşluklardan kaçıp karavanda değerlendiriyorsunuz onu, yani karavana vakit ayırıyorsunuz. Burada meşgaleniz oluyor işte kitap okuyorsunuz, geziyorsunuz, nefes alıyorsunuz, bir şeylerle uğraşıyorsunuz, kendinize bir şey çıkartıyorsunuz. Burada yapacak çok şey oluyor yani, şehirde bu kadar boş kalsan yapacağın çok fazla bir şey olmaz. Temiz hava da bir yatıyorsun, dinleniyorsun, nefes alıyorsun, kuş seslerinden başka bir ses duymuyorsun, daha iyi oluyor insana. (K9, 55, Erkek)

Ya şimdi şöyle bir şey aslında boş zaman olarak hani dedim ya biraz sorumluluklar farklı olduğu için benim pek boş zaman olarak olmuyor. Ben bir İstanbul'a gidiyorum oğlan orada okuduğu için orada annemle beraberler onun bir sorumluluğu yükü. Oraya gidiyorsun tabi bide anneler babalar da biraz yaşları şey olduğu için bir hastalık sağlık problemleri oluyor onlara koşturuyorsun ediyorsun, bayağı yoruyor beni. Biraz rahat edeyim ben bir gideyim karavanımda kalayım diyorum, tamam git diyorlar. Ben nefes almaya geliyorum buraya yani. Kafama göre mesela haftanın geliyorum burası için söyleyim, 3-4 gün karavanda kalıyorum, 2 gün veya geri kalan günü evde geçiriyorum; tekrar canım sıkılıyor geliyorum, öyle bir kendime zaman ayırıyorum. (K10, 54, Kadın)

K8, K9, K10 kodlu katılımcılar kent yaşamında çok fazla boş zamanlarının olmadığını ancak karavan yaşamıyla hayatlarındaki iş aktivitesi ve sorumluluklarından uzaklaşarak kendilerine bir zaman yarattıklarını ifade etmektedir. Katılımcılar için karavan yaşamının, kent hayatının yoruculuğuna bir mola, işten arta kalan zamanlarında nefes alabildikleri bir alan, kaliteli ve keyifli zaman geçirdikleri, kendilerine zaman yaratabildikleri bir serbest zaman etkinliği olduğu görülmüştür. Aynı zamanda karavan yaşamının katılımcılar için önemli bir motivasyon kaynağı olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların tamamı karavan yaşamındaki boş zamanlarını kent yaşamından farklı olarak değerlendirmektedir. Bu konuya ilişkin görüşlerini şöyle aktarmaktadırlar:

Şöyle aslında, burada boş zaman oluyor ama çoğu zaman da bir şeyler yapmanız gerekiyor. Ne bileyim, tuvaleti boşaltmanız gerekiyor, ne bileyim işte karavanın deposundaki su bitiyor atıyorum, işte bakım yapmanız gerekiyor ama ona nazaran boş vaktiniz gene de daha fazla oluyor. O boş vaktinizde aslında biraz dinlenmek kafa dinlemek işte ya da çocuğunuzla oynamak onunla daha fazla kaliteli vakit geçirmek içinde harcıyorsunuz. Evde nasıl oluyor evde ayrı bir telaş ya kent ayrı bir telaş burada o telaş yok burada biraz daha sakinlik var. (K13, 36, Erkek)

Daha sevimli bu anlamda, yani burada daha dinç oluyorsunuz, dinlenmiş oluyorsunuz, burada ki yaşam zaten rahat ve keyifli bir hava olduğu için boş olan dolu oluyor boş yok. Burada zaten hep aktivite hâlindesiniz karavan şey dinamik bir yaşam öyle söyleyeyim size, hareketli olacaksınız, aktif olacaksınız, boş zaten olamıyorsunuz ki, boşlukta da bir çam ağacının altında kitap okursunuz ama gene boş olmazsınız yani. (K6, 52, Erkek)

K13, K6 kodlu katılımcılar karavan yaşamının dinamik bir yapısının olduğunu ve karavanda sürekli bir hareket hâlinde olduklarını vurgulamaktadır. Katılımcılar karavan yaşamında sürekli hareket hâlinde olsalar da yine de boş zamanlarının olduğunu, bu zaman dilimlerinde dinlenerek, kitap okuyarak kaliteli zaman geçirerek değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Aynı zamanda çocuklu aileler çocukları ile daha fazla kaliteli vakit geçirdiklerini de belirtmektedir. Bazı katılımcılar ise boş zamanlarının kentsel yaşamlarında evleri ile kıyaslayarak karavan yaşamının daha farklı ve daha kaliteli olduğunu ifade etmektedir. Buna ilişkin görüşlerini şu sözleriyle aktarmaktadırlar:

“Tatil günü gibi yani, evde değil de bunu dışarda yapıyorsunuz, dinleniyorsunuz. Bir de daha güzel zaman geçiriyorsunuz, daha kaliteli zaman oluyor, kitap okuyarak geçiyor. Evde olsanız televizyona bakacaksınız, burada dinleniyorum.” (K2, 46, Kadın)

Daha çok boş zamanım var, boş zamanlarımda yürümeyi tercih ediyorum, spora zaman ayırabiliyorum. Evde olduğum zaman belki bunun için ayriyeten zaman ayıramayabiliyorum ama burada boş olduğum zaman gidip yürüyorum, göl kenarında yürüyüş yapıyorum bu bana iyi geliyor. Şuraya bir semaverimizi yakıp oturup çayımızı içiyoruz. Saat dokuz gibi orada ateş çukurumuz var ateşimizi yakıp gece 12 ye kadar biraz televizyon izleyip, müzik dinleyip, oturuyoruz eşimle vakit geçiriyoruz sonra da saat 12 gibi yatıyoruz. Kendi evimizde bu olmuyor bu şekilde yani akşam oldu mu televizyonun başına oturup televizyon izliyorsunuz, ayağınızı uzatıyorsunuz başka yaptığımız bir şey yok yani. (K5, 53, Kadın)

Benim uyku problemim vardır evde geç uyurum, uyuyamam. Karavanda direkt uykuya geçebilirim, mesela kalkma problemi çok yaşıyorum sabah normal kentteki evde; ama burada her zaman vaktinde uyurum sabah vaktinde kalkarım ve mutlu kalkarım. Sabah hortumu açarım etrafı bir yıkarım, çimleri sularım bir keyif veriyor acayip bir keyif veriyor. Daha şey yani insan standartlarına uygun bir şekilde yaşıyorum yani yatış saati ve kalkış olarak. Çocuklarla öyle mesela burada baraj var barajda örneğin her gün su tavukları dedikleri bir hayvan var onları besliyoruz, bir etrafı geziyoruz geliyoruz, işte oturup kimi zaman dinleniyoruz, kimi zaman çocuklarla oynuyoruz. (K12, 46, Erkek).

K2, K5 kodlu katılımcılar karavanda boş zamanlarının evlerindeki boş zamanlarına kıyasla daha farklı ve daha verimli geçirdiklerini, yürüyüş, dinlence gibi aktivitelerine evlerinde zaman ayıramadıklarını, evlerindeki boş zamanlarında ise televizyon izleyerek geçtiğini ifade etmektedir. Karavan yaşantısında katılımcıların boş zamanlarında hem dinlenerek hem de aileleri ile birlikte daha güzel ve keyifli bir zaman geçirdikleri anlaşılmıştır. K12 kodlu katılımcı uyku probleminin olduğunu kentte ev yaşamında uyku rutinin düzensiz olduğunu; fakat karavan yaşamında uyku rutininin bir düzende olduğunu ve problem yaşamadığını bu durumdan dolayı da mutlu olduğunu belirtmektedir.

Katılımcılardan bazıları karavan yaşamında boş zamanlarının fazla olduğunu kent yaşamında yapamadıkları iş ile ilgili çoğu işlerini karavanda yaptıklarını belirterek şu ifadelere yer vermişlerdir:

“Boş zaman faaliyetleri açısından artısı var. Evde belki bilgisayar açıp yapacağım

işlerimi yapamazken burada çok daha rahat odaklanıp yapabiliyorum.” (K3, 38, Erkek)

Şu an burada yaptığım işi bilirkişilik işini çoğu arkadaş evinde ofisinde yapıyor ama ben burada yapabiliyorum. Burada zamanı daha fazla verimli kullanıyorsun. Orada zamanı ne bileyim zorda kaldığında açıyorsun televizyonu saçma sapan programları izleyip vakit öldürebiliyorsun burada öyle bir şansın yok. Burada zaman daha verimli oluyor, aslında boş zamanı değerlendiriyorsun, boş zaman demeyelim de zaman bolluğu diyelim, zaman daha verimli daha kullanışlı oluyor burada. Zamanı daha iyi yönetebiliyoruz herkesin de öyle olduğunu düşünüyorum. (K12, 46, Erkek)

K3, K12 kodlu katılımcılar karavan yaşamında kent yaşamına göre zamanın daha fazla olduğunu, zamanı daha iyi yönetebildiklerini ve verimli kullandıklarını ifade etmektedir. Katılımcıların kent yaşamındaki yapamadıkları iş ile ilgili çoğu şeyi karavanda daha rahat odaklanarak; zamanı daha verimli kullanarak yaptıkları ifadelerinden ve yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Katılımcılardan bazıları karavan yaşamında yeteneklerini keşfetmek ve ortaya çıkarmak adına çeşitli etkinlikler de bulunduklarını belirtmektedir. Bu konuya ilişkin şöyle ifadeler yer vermişlerdir:

Dolu dolu geçiyor, yani zamanla yarışıyorum diyebilirim. Çok şeyle uğraşıyorum çünkü karavanımda temizlik yapıyorum, ondan sonra karavanıma güzel örgüler yapıyorum yani uğraşacak çok şey buluyorum çünkü neden kendime zaman ayırıyorum ve kendimi keşfediyorum. Kendi yeteneklerimi keşfediyorum ve karavan hayatında kendime zaman ayırabiliyorum bunu fark ettim. (K15, 46, Kadın)

Kendine zaman ayırıyorsun. Özel beceriler buluyorsun, yaratıcılığını düşünüyorsun ne yapabilirim diye ama evde ne yapıyorsun televizyonun karşısına geçiyorsun, işte ne yapıyorsun o günkü programları izlemekle geçiyor. Bir de şey yapıyorum bayağı bir eliş, geçenlerde bayağı bir boya aldım tahta boyası yerdeki kozalakları topladım, onları rengârenk boyadım mor, sarı onları renk renk boyuyorum vakit geçiriyorum bir beceri, el becerisi. (K10,54, Kadın)

K10, K15, kodlu katılımcılar karavan yaşamında kendilerine zaman ayırabildiklerini, kendi yeteneklerini ve yaratıcılıklarını keşfettiklerini, el işi gibi özel becerilerini geliştirdiklerini belirtmektedir. Katılımcıların karavan yaşamında hem kendilerine zaman ayırarak hem de el işi gibi özel beceriler gerektiren çeşitli aktivitelerle uğraşarak kişisel gelişimlerine de katkı sağladıkları görülmüştür.

Katılımcılardan tam zamanlı karavanda yaşayan katılımcı hariç tamamının kent yaşamında iş, aile yaşamı gibi zorunlu faaliyetleri dışında kalan zamanlarında, kısa ve uzun süreli değişkenlik gösteren zaman aralıklarında, tatillerinde, karavan kamp alanlarında konakladıkları bilgisi edinilmiştir. Konuya ilişkin yukarıdaki ifadeler ve tartışmalar neticesinde karavan yaşamının kentli bireylerin kent yaşamındaki sorumluluklarından bir süreliğine uzaklaşarak bağımsız ve özgür bir şekilde tercihleri doğrultusunda faaliyetlerde bulundukları bir etkinlik alanı olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Kent yaşamının kentli bireylerde oluşturduğu bıkkınlık hissi, kentin yoğunluğu, stresi, iş yaşantısının yoruculuğu

gibi kentin itici unsurları karşısında, karavanın çekici bir güç unsuru hâline geldiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda karavan yaşamı kentli bireylerin iş hayatının vermiş olduğu yorgunluğu bedensel ve zihinsel olarak gidermektedir. Aynı zamanda bıkkınlık duyulan kent ve alışılmış olan ev yaşantısından uzaklaşarak farklılık yaratma adına daha keyifli bir yaşam alanı sunmaktadır. Fiziksel, zihinsel ve ruhsal anlamda kentli bireylerin gelişimlerini sağlamakta, istekleri doğrultusunda konaklama, tatil ve kamp yapmak, nefes almak gibi kişisel gelişimlerine katkı sunacak faaliyetleri özgürce gerçekleştirebildikleri bir zaman dilimi sunmaktadır.

Günümüz tüketim toplumunda daha fazla önemli hâle gelen serbest zaman kavramı, tüketimcilik, metalaşma ile karakterize olmaktadır. Aynı zamanda tüketim kültürünün üzerinden boyutlandığı kapitalist amaçlara hizmet eden, deneyimlenen bir yaşam alanı olarak görülmektedir. Serbest zamanlar tüketim, kimlik ve toplumsal temsil açısından modernitenin yeniden üretim kanallarında en büyük girdiyi sağlayan unsurlardan biri olarak karışımıza çıkmaktadır. Serbest zaman alanları modernliğin göstergeleri, imajları, sembolleri ve statü gibi değişkenler doğrultusunda organize olmaktadır (Aytaç, 2006, ss. 62-65). Bu bağlamda karavan yaşamını geç kapitalizm aşamasında post-modern yaşam deneyimleri bağlamında serbest zamanın kimlik inşa süreçleri ile ilişkilendirebilir ve karavancılığı kapitalist istekler doğrultusunda kurgulanmış yaşam alanlarından biri olarak değerlendirebiliriz.

Karavan yaşamının bir serbest zaman etkinliği olarak kentli bireylerin yaşam kalitelerini artıran, aynı zamanda bireylerin prestij, üstünlük sağlama gibi gereksinimlerini gideren bir araç olduğunu söyleyebiliriz. Lefebvre, kapitalizmin günlük yaşamda devrim yaratmadığı sürece insanların kendilerini gerçek anlamda ifade edemeyeceğini ve yaşam kalitesinin düşeceğini savunmaktadır (Akbaş, 2024, s. 84). Bu açıdan kentli bireylerin yaşam kalitelerini arttırmak amacıyla hem serbest zaman oluşturma hem de serbest zamanlarını verimli şekilde kullanma adına kendilerini ifade etmeye yönelik olan karavan yaşamının kapitalizmin temel dinamikleri çerçevesinde oluşmakta olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu kapsamda bir ayrıcalık ve farklılaşma mekânı hâline gelmiş olan karavan yaşamını, serbest zaman etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik etkinlikleri içeren bir yaşam tarzı olarak değerlendirebilir; post-modern teoride çoğulcu, çok kültürlü bir anlayışın yansıması olarak ifade edebiliriz.

3.4.2. Sosyalleşme

Toplumsal yaşamda bireyler içerisinde bulunduğu toplumun dışında varlığını sürdürmesi mümkün değildir. Sosyalleşme, sosyolojinin ve sosyal psikolojini önemli bir kavramı olarak belirli kültürel ve toplumsal yapının içinde olan bireylerin geçirdiği genel süreçlerden biri olarak ifade edilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde insanın temel fizyolojik ihtiyaçları açlık, susuzluk, barınma ve güvenlik olarak bilinmektedir. Bu ihtiyaçlardan sonra gelen sosyal ihtiyaçları aile, arkadaş ve toplumun birçok kesimi ile kuracağı olumlu ilişkiler olduğu görülmektedir. İnsanın yaşadığı yere aidiyet duygusunun oluşması amacıyla benimsenmek ve diğerleri ile yakın ilişkiler kurmak gibi bir topluluk içerisinde kendi varoluşunu yaşama ihtiyacı içerisinde (Gündoğdu, 2013, ss. 1-6). Araştırmanın bu kısmında katılımcılara kent yaşamındaki sosyal ilişkileri ve karavan yaşamındaki sosyal ilişkilerine yönelik sorulara cevaplar aranmıştır. Alınan cevaplar ve bulgular sosyalleşme başlığı altında değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı sosyal ilişkilerinin karavan kamp alanlarında diğer karavancılar arasında gerçekleştiğini ifade etmektedir. Sosyal ilişkilerine yönelik şöyle ifadeler aktarmışlardır:

Genelde karavan parklarında bir araya geliyoruz ve bununda en büyük bize verdiği şans şu; işte kent hayatında inanın ben şimdi 25 katlı bir binadayım, yani 3-4 kişiyi tanıyorum ama karavan hayatı böyle değil. Karavan hayatındaki sosyal ilişkiler çok güçlü ve hemen hemen de bozulmuyor diyebilirim; ama kent hayatında herhalde biraz da şey olarak değerlendir maddi çıkar vesaire de söz konusu olursa bu kadar başarılı olmayabiliyor. Yani buradaki başarıyı orada yakalayamıyorsunuz, arkadaşlığınız dostluğunuz bozulabilir ama bu karavan hayatında bu kolay kolay olmuyor. Karavan hayatında dostluklar çok farklı ve kent hayatı ile kıyaslanamaz diyebilirim. (K4, 68, Erkek)

İş zaten herkes için aynı geçerli akşama kadar bir koşturma hâlindesiniz. Eve geldiğiniz zaman zaten dinlenmek istiyorsunuz dışarı çıkayım da arkadaşım ile buluşayım ancak hafta da bir olur, iki olur yani. Kentsel yani evde COVID'den sonra da insanlar böyle zaten ev gezmeleri falan hani genel olarak bir azaldı, onun için böyle dışarda ortak bir açık alanda herkes konuşup muhabbet ediyor bu çok güzel bir şey. (...) Burada geldiğiniz zaman ya da tatilde bile olsanız kamp yerinde gördüğünüz insanlarla bir şekilde bir hafta kalıyorsanız karşılıklı bakıyorsanız karavanınız karşılıklı ise mutlaka bir sohbet muhabbet ortaya çıkıyor, yüz yüze mutlaka görüyorsunuz, bir iki çift laf ediyorsunuz, bir çay kahve içiyorsunuz, öyle olunca da daha çok sosyalleşıyorsunuz. (K2, 46, Kadın)

Genelde kamp alanlarında karşılaşıyoruz, burada tanışıp da telefonla görüşüp iletişime geçtiğimiz insanlar var. Burada insanlar daha rahat iletişime geçilebiliyor. Kentte insanlarla her insanla merhabalaşıp yardımlaşmak sohbet etmek kolay olmuyor ama burada herkes birbiriyle hani merhabalaşıp, sohbet edip yardım isteyebiliyor birbirinden, daha rahat. Mesela merak edip soruyorsunuz karavanınızı ne zaman aldınız, içini görebilir miyim gibi insanlar itiraz etmiyor, hoşuna gidiyor, kimse şey yapmıyor yadırgamıyor. Ama başka bir yer de bir mekânda birinin bir şeyini gördüğünüz de bakabilir miyim nasılmış diyemiyorsunuz. (K5, 53, Kadın)

Genelde karavan kamplarında yani arkadaşlıklar öyle oluyor. İki gün önce bir arkadaşla buradan ayrıldı ama bayağı bir hasbihâlimiz oldu. Kuşadası'nda kesinlikle davet ediyor ve kesinlikle gideceğim gezmeye gittiğimde, böyle dostluklar falan oluyor. Güzel

ilişkiler var şu anda karavan kampta. Kamp ortamında tanıştığım çoğu kişi ile yüzde 90'ı ile görüşüyorum iş ve mesai kavramı sıkıntı yaratmadığı sürece. (K12, 46, Erkek)

Katılımcılar diğer karavancılarla sosyal ilişkilerinin karavan kamp alanlarında gerçekleştiğini ve karavan kamp alanlarında sosyal ilişkilerini kent yaşamındaki sosyal ilişkiler ile kıyaslayarak sosyal ilişkilerinin karavan alanında daha farklı olduğunu belirtmektedir. Karavan kamp alanlarında yeni insanlarla tanıştıklarını, aynı mekânı paylaşımlarından dolayı birbirleri ile sürekli temas hâlinde oldukları için tanışmalar ve sohbetlerin hemen başladığını, ilişkilerinin daha samimi, dostane olduğu yönünde benzer ifadelerde bulundukları görülmüştür. Katılımcıların kentsel yaşamda aynı apartmanda komşuları ile iletişim kurmanın rahat ve kolay olmadığını ancak karavan yaşamında diğer karavancılarla daha rahat iletişim kurabildikleri ve sosyal ilişkilerinin daha samimi olduğu anlaşılmaktadır. K3 kodlu katılımcı karavan yaşamındaki sosyal ilişkilere yönelik farklı bir bakış açısı sunmakta ve şöyle ifade etmektedir:

Daha fazla oluyor ama sosyal bir hayatı olmayan zaten normal hayatında birazda kendine yönelik kapalı olan bir insan karavanda devam etmiyor bence. Ya biraz bu onu gerektiriyor, yani biraz daha böyle arkadaş çevrenizde nasıl deyim çok böyle kalıp bir çevre şeyiniz yoksa, hani insanlarla diyalogunuz zaten fazla ise onu seviyorsanız zaten karavan size daha keyifli geliyor. Ters olarak kullanan var mı var tabi; ama sosyal hayatınızda zaten bu tarz şeyleri seviyorsanız karavan hayatı size gelir, daha keyifli gelir yani. (K3, 38, Erkek)

Katılımcının ifadesine baktığımızda karavan yaşamında sosyal hayatı olmayan, kendi içine dönük insanların karavan hayatında devam etmediğini söylemektedir. Karavan yaşamını sosyal hayatında insanlarla iletişim ve diyalog kurmayı seven, insan ilişkilerinde dışa dönük olan kişilerin karavan yaşamından daha keyif aldığını belirtmektedir.

Katılımcıların tamamına yakını karavan yaşamındaki diğer karavancılarla etkileşimlerini, sosyal ilişkilerini daha çok kentte apartman yaşamındaki komşuluk ilişkileri ile kıyaslama yaparak değerlendirdikleri görülmüştür. Karavan yaşamındaki komşuluk ilişkilerinin kentsel yaşamdan daha farklı olduğunu şu ifadelerle aktarmışlardır:

Kentsel yaşamlarda ve şehirlerde böyle baktığımız zamanlarda komşu komşuyu tanımıyor mesela, özellikle şu çağda kimin ne olduğunu bile bilmiyoruz evde yaşadığımız zamanlar özellikle böyle rezidanslar da falan kimse kimseyi tanımaz ama karavan hayatı öyle değil. Mesela bir yerdesiniz bir tura çıktınız genelde bilinen böyle kamp alanları vardır oralarda buluşulur mesela karavanlılar. Karavan hayatındaki o komşuluk hakikaten evdeki komşularımdan görmedim diyebilirim, bir komşuluk ve bir sıcaklık var. Sosyalleşme aynı şekilde ama evdeki gibi değil. Karavan hayatında bir karavanlıya denk geldiğiniz zaman mutlaka selamlaşırsınız, oturursunuz, tanışırsınız, mutlaka bir çay kahve muhabbet olur. Hiç tanımanız gerekmiyor, tanımadığınız bir karavanlı arkadaş sizin yanınıza gelip sizinle tanışıp, sizi tanımak ve size ikramlarda bulunması çok güzel buda beni mutlu ediyor. (K15, 46, Kadın)

Apartmanlarda komşuluk diye bir şey kalmamış zaten, herkes bir sinir harbi, yani şimdi emekli olduğumdan beri çünkü çalışırken evde fazla durmadığın için insanları tanımıyorsun, çalıştığım içinde fark etmiyordum. Ama şimdi emekli olup da uzun süre evde kalırsan harbiden insanlar da sıkıntı olduğunu fark ediyorsun, ama bir komşuluk olayı yok artık. Burada doğa ile beraber olduğun için daha böyle samimi ilişkiler içerisinde oluyorsun, apartmanda öyle bir şey yok benim oturduğum bina 52 daire kimi tanıyacağım zaten. Eskiden çocukluğumuz sokaklarda geçer, annelerimiz babalarımız camlardan seslenirdi ya da sokak kapılarımız açık olurdu komşular birbirlerine, annemler mesela kapı komşularıyla saatlerce kapıda konuşturlardı. Burası da böyle oldu, yani mecburen küçük bir alan olduğu için bir merhabalaşıyorsun, bir diyalog başlıyor zaten yani. Ama apartmanda nerde öyle bir şey yok yani, artık eskisi gibi değil kimin ne olduğunu bilmiyorsun apartmanlarda. (K10, 54, Kadın)

Ama insanlar artık insanlara bulaşmayı çok sevmiyorlar, biliyorsunuz orada demografik yapı değişti, birçok sıkıntı var biliyorsunuz, kim kimdir nedir aman bana bulaşmasın ben kendi kabuğuma çekileyim şeyi var şehirde, apartmanda, mahallelerde. Ben 20 yıldır aynı mahallede oturuyorum, benim mahallemde belki böyle şeyler yok, apartmanda biraz daha fazla komşuculuk oynanıyor ama eskisi gibi değil. Evde yapana kadar, binada yapana kadar burada komşuculuğa devam ediyoruz. (K1, 50, Kadın)

Katılımcılar kent yaşamında sosyal ilişkilerini apartman yaşamı ve komşuluk yönünden değerlendirmektedir. Kent yaşamında birçok endişe ve gerekçelerle insanların artık aynı apartmanda, oturdukları mahallelerde komşularını bile tanımadıklarını, eskisi gibi komşuluk ilişkilerinin olmadığı konusunda ortak düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların karavan yaşamında aynı mekânda bulundukları diğer karavancılarla komşuluk, arkadaşlık ilişkileri yönünden kent yaşamına göre daha sıcak, dostane, samimi ilişkiler içerisinde oldukları yapılan ifadelerden ve görüşmelerden anlaşılmıştır. Karavan yaşamındaki komşuluk ilişkilerinin geçmiş yaşantılarındaki komşuluk ilişkilerini yaşattığı yönünde ifadelerde bulunarak geçmişe bir özlem vurgusu da yaptıkları görülmüştür. Katılımcılardan bazıları karavan yaşamındaki komşuluk ilişkileri açısından farklı bir bakış açısı sunmaktadır:

İşte artık komşuluğun bittiği bir dünyada yaşıyoruz ben 4 yıldır aynı evde yaşıyorum kapı komşumda bir tuzum, bir limon paylaşmışlığım yok ama burada mesela sabah amcam karavanını topluyordu hemen aletimi aldım ayaklarını kapatmaya gittim yardım ettim. Burada komşuluk güzel, ama bazı durumlarda aslında birbirine muhtaçlıktan dolayı zorunlu komşulukta var, onu da bazen hissediyorum, öyleymiş gibi geliyor ya da oda şey belki kötü çirkin tarafı olabilir. Ama genel olarak herkes birbirine yardım sever çünkü herkesin herkese ihtiyacı olabilir; çünkü karavan hayatı her zaman aksiliklerle dolu bir hayat, sürekli aksilik yaşayabilirsiniz, her an her şeye ihtiyacımız olabilir, o yüzden komşulukta belki o yönde belki çok fazla gelişmiş olabilir. (K13, 36, Erkek)

Yüzde yüz karavandaki sosyalleşme, yardımlaşma teklif beklemiyor, gelip yardım edebilir miyim, bir eksiğin var mı? Kentsel yaşamda insanlar biraz daha çekmiş vaziyette eskiden vardı bunlar komşuluklar şimdi apartmanda bile birbirini tanımıyor insanlar ama karavan alanında hemen hissettiriyorlar sosyalliği, komşuluk falan aynı burada bir tık daha iyi ama burada kısa süreli yani. Kentsel yaşamdakiler uzun süreli o yüzden orada şey belki hani farklılık oradan hissediyor burasının daha sıcak gelmesi birkaç günlük olduğu için de olabilir bilemiyorum, durum böyle yani. (K6, 52, Erkek)

K6, K13 kodlu katılımcılar kent yaşamında komşuluk ilişkilerinin artık olmadığı, karavan yaşamında komşuluk ilişkileri, sosyal ilişkilerin daha rahat ve samimi olduğu yönünde ortak görüştedir. Ancak K13 kodlu katılımcının karavan yaşamının şartlarının zor olması, aksiliklerle dolu bir yaşantı olması nedeniyle insanların birbirlerine ihtiyaç duyabilecekleri, muhtaçlık durumlarından dolayı komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu yönünde farklı bir bakış açısına sahip olduğu görülmüştür. K6 kodlu katılımcı karavan alanlarında kısa süreli konakladıklarını, bu yüzden ilişkilerinde kısa süreli olduğu düşüncesini ifade ederek bu açıdan sosyal ilişkilerin kent yaşamından farklı olabileceği yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur.

Katılımcıların bazıları karavan yaşamındaki sosyal ilişkilerini eski mahalle kültürü, gecekondulu yaşamındaki kültüre benzeterek farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Buna ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmektedirler:

Karavan parklarda karşılaşıyoruz, çok iyi ilişkilerimiz oluyor. Eski kültürümüzdeki olduğu gibi mahalle kültürünü yaşıyoruz onlarla, aynı mekânı paylaştığınız için birebir onlarla temas kurabiliyorsunuz, kapılarını çalmanıza gerek kalmıyor onlarda açıkta yaşadığı için ilişkileriniz daha samimi daha sıcak oluyor. Karavan parkta ve karavancılıktaki ilişkiler daha dostane daha samimi, yardımlaşmalar daha iyi. Artık gidip de apartmanda bir kapıyı çalıp limonumuz vardı kalmamış diyemiyorsun ama karavan parkta çayım bitmiş, limonum bitmiş, domatesim bitmiş, ekmeğim bitmiş diyebiliyor insanlar sana, sende onlara diyebiliyorsun, daha samimi. (K9, 55, Erkek)

“Biz şöyle tanınıyoruz burası böyle eski gece kondu semti gibi, işte burada karavanlar arası komşuluk ilişkileri çok güzel, yardımlaşma çok güzel ona keza şehirden uzağız onun dışında, o apartmandan uzağız.” (K7, 32, Kadın)

Bir de ben gecekonduda büyüdüm, ya gecekonduda eskiden bir mahalle kültürü, komşuculuk mantığı vardı hâlâ karavanda bu izlenimler var. Tam yüzde yüz olmasa da mesela karavancıların birbirleri ile olan dayanışması, mesela parktan çıkıyorsun bir şey alamaya gidiyorsun, komşu, tanıdığın sohbet etiklerine işte ben dışarı çıkıyorum bir şeye ihtiyacınız var mı gibi onlarda güzel şeyler. En basitinden mesela ben oturduğum apartmandaki karşı komşuma bayramlar haricinde gitmemişimdir. Ama mesela karşıdaki karavana son bir hafta da üç kere ziyarette bulundum onlarda buraya iki kere ziyarette bulundu. Öyle düşünün yemekli ve oturma, çay, kahve vb. şekilde, daha özgür hissediyor ve daha samimi karavanda. Sosyalleşme açısından çok daha iyi yani normal kent yaşamına göre. (K12, 46, Erkek)

Katılımcılardan K7, K9, K12 karavan yaşamındaki sosyal ilişkileri geçmiş yaşantılarındaki mahalle, apartman kültüründeki komşuluk ilişkilerine benzetmektedir. K7 ve K12 kodlu katılımcılar karavan yaşamını eski gecekondulu yaşamındaki sosyal ilişkilerin izlenimlerinin karavan yaşamında da görüldüğü şeklinde ortak düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların karavan yaşamındaki sosyal ilişkilerini geçmiş yaşantılarındaki unutulmuş olan mahalle kültürüne, apartman kültürüne, sıcak, samimi, yardımlaşma duygularının varlığına bir nostalji yaptıkları görülmüştür.

Katılımcıların karavan yaşamındaki günlük rutinlerinde sosyalleşme adına yaptıkları çeşitli aktivitelerinin olduğu görülmüştür. Katılımcılardan bazıları karavan kamp alanında sosyal faaliyetlerine ilişkin şöyle ifadelerle yer vermektedir:

Burada bir sosyal hayatımız var. Düşünsenize 16 tane karavan her birinde 2 kişi olsa 32 kişi, 32 kişi farklı bir araya geldiğinde sosyalleşıyorsunuz. Birileri bir grup orada sohbet ederken kafana uyarsa gidersin oturursun, onlarla sohbet edersin ama istemiyorsan çeker giderisin. Daha rahatsın artık aile gibi olduk gerçekten bu hayat daha rahat. Bu arada televizyonumuz var, internetimiz var yani he şeyimiz var ben diyebilirim ki ya siz tamam oturuyorsunuz ben içeriye gireyim dizimi izleyim de diyebilirim ya da belgeselimi de izleyebilirim de ya da ben çok yorgunum ben yatıyorum diyebilme rahatına sahibiz birbirimize. Hatta bir arkadaşımın sözü var bizim için hafta sonu ailemsiniz siz benim diyor yani siz benim hafta sonu ailemsiniz. Bu şöyle bir gelenek oldu, hava güzelse kahvaltılar hafta sonu beraber yapıyoruz pazar sabahı, cumartesi akşamı hava uygun olduğu takdir de beraber ortak yemek yiyoruz eski aile düzeninde burada birlikte zaman geçiriyoruz. O yüzden farklı dış sıkıcı koşturmacalı sosyal hayattan koptuk, burada daha rutinde daha rahatız. (K1, 50, Kadın)

Ben burada akşam bir ateş yaktığımda ayıptır söylemesi akşam bir mangal yaktığında sonuçta buradaki herkes için bir nevi onu yaparsınız, herkes gelir toplanır size özel bir hayat değil, sadece karavan size özel kalır. Kapısını açtığınızda burada herkes birbiriyle paylaşım içerisinde. (K3, 38, Erkek)

Hava şartlarına bağlı olarak kent yaşamıyla karavan yaşamı arasında en sosyal en büyük fark şudur; mutlaka karavan yaşamında her akşam cemiyet bir yerde toplanır sohbetler edilir, bu hiçbir zaman hiçbir gece esnemez. Hepimiz bir araya geliriz; çay koyar, üç dört saat konuşuruz, tartışırız ama kent hayatında bunu asla yapamazsınız. Çünkü diyemezsin ki ya Ahmet ne yapıyorsun hanımınla gel falan yerde bir araya gelelim, toplanalım falan bunu pek mahdut söylersiniz; ama karavan hayatında her akşam dışardasınız kış da olsa, yaz da olsa dışardasınız. Temaslar çok daha seri ve bir kent hayatı ile kıyaslanamaz. (K4, 68, Erkek)

K1, K3, K4 kodlu katılımcıların aynı karavan kamp alanında konakladıkları görülmüştür. Karavan kamp alanlarında ortak paylaşım içerisinde yaptıkları rutinlerinin olduğunu ve bu şekilde sosyalleştiklerini ifade etmektedir. Katılımcılar günlük rutinleri içerisinde olan ateş yakma, mangal yapma, kahvaltı yapma, akşam yemeği gibi rutinlerini diğer karavancılarla birlikte gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Katılımcıların hava şartlarına bağlı olarak her akşam mutlaka diğer karavancılarla ortak bir yerde toplanarak sohbet edip çay içtikleri; hafta sonları kahvaltılarını birlikte bir aile ortamında gerçekleştirerek bir gelenek hâline dönüştürdükleri, ortak rutinlerinin olduğu görülmüştür. K1 kodlu katılımcı, karavancı bir arkadaşının kamp alanındaki diğer karavancılara '*siz benim hafta sonu ailemsiniz*' şeklinde ifade ettiğini vurgulamıştır. Katılımcıların karavan kamp alanında sosyal ilişkilerinin güçlü, samimi ve dostane ilişkiler olduğu, karavan alanında diğer katılımcılarla sürekli etkileşim hâlinde oldukları; günlük ortak rutinlerinin olduğu ve bulundukları alanda güçlü bir aidiyet duygularının olduğu yapılan ifadelerden ve görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Katılımcılar karavan yaşamında sosyal ilişkilerine yönelik düşüncelerini anlatırken katılımcıların tamamına yakını karavan kamp alanlarında yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerinin çok fazla olduğunu vurgulamaktadır. Yardımlaşma ve dayanışma konularına farklı örnekler üzerinden aktarmışlardır. Bu konuda katılımcılar ifadelerini şöyle aktarmışlardır:

Karavan kamp alanlarındaki en büyük güzelliklerden birisi de herkesin birbirine son derece sevecen ve yardımsever davranması. Sanki insanlar daha önceden birbirini tanıyormuş gibi bir yaklaşım sergiliyor olmaları ve hiçbir zaman bugüne kadar gitmiş olduğumuz kamp alanlarında yabancılık, zorluk çekmedik, herkes canla başla birbirine yardım etme çabası içerisinde her daim onu söyleyebilirim. Hiçbir olumsuzluk yaşamadım. (K8, 43, Erkek)

Çok iyi, ya ben mesela bugün burada karavanda ilk kamp günüm dünden beri, herkes o kadar yardımsever ki mesela karavan çekeceğim zaman herkes koşturdu geldi bir anda. Bir şeye ihtiyacımız olduğu zaman ya da benim ilk deneyimim olduğu için, yanındaki arkadaşlar abi bir şeye ihtiyacın var mı, unuttuğun bir şey var mı işte biri elektrik prizimi getirdi, biri kabloyu unutmuşum onu getirdi, biri ip unuttum onu getirdi çok güzel yardımlaşma falan. (K11, 3, Erkek)

K8, K11 kodlu katılımcılar konakladıkları karavan kamp alanlarında herkesin birbirini daha öncesinden tanıyor gibi sevecen bir yaklaşım sergilediklerini, yardımsever davranışlarda bulunduklarını ifade etmektedir. Katılımcılar karavancılarının canla başla birbirlerine yardım etme davranışlarında bulunmalarını, kamp alanlarının en güzel yönü olarak değerlendirdikleri görülmüştür. Katılımcılardan K1 kodlu karavancı, yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerine ilişkin davranışların genel karavancı davranışları olduğunu vurgulamakta olup; ifadelerini şu şekilde aktarmıştır:

Şöyle düşünün yeni girdiniz kamp alanına orada konaklayan karavancılar var. Karavancılar mutlaka gelen kişiye bir yardıma ihtiyacınız var mı, yerleştirmeye yardım edelim mi gibi sorular soruyor. Mutlaka bir destek alıyorsunuz bu içten gelen bir şey yapmayan var mı var, hoş geldiniz deyip dönen var mı var, ya hani hiç kimse ona takılmaz niye bize yardım etmiyor demez. Böyle bir şey var park alanlarına girdiğinde mevcutta konaklayan kişi gelen kişiye yardım eder; suya yardım eder doldurmasına yardım eder, izin verirse karavan sahibi orada bir çay varsa hemen bir çay getirilir, ne bileyim suya ihtiyacınız var mı, böyle bir yardımlaşma. Bunlar şehir içinde yok, hiç kimse hiç kimseye bulaşmak istemiyor. Dolayısıyla burada birlik beraberlik var. (K1, 50, Kadın)

K1 kodlu katılımcı karavan yaşamında karavan kamp alanında yeni gelen karavancılara konaklama alanında olan diğer karavancıların ilk geldiği andan itibaren mutlaka gönüllü olarak yardım etme, ikramlarda bulunma gibi yardımlaşma faaliyetlerinde bulunduklarını ifade etmektedir. Karavancılar arasında karavan alanlarında genel anlamda birlik ve beraberlik yardımlaşmanın olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcılardan bazıları karavan yaşamındaki yardımlaşma ve dayanışma faaliyetlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Mesela karavancıların birbirleri ile olan dayanışması, mesela parktan çıkıyorsun bir şey alamaya gidiyorsun, komşu, tanıdığın sohbet etiklerine işte ben dışarı çıkıyorum bir şeye ihtiyacınız var mı gibi onlarda güzel şeyler. (K12, 46, Erkek)

Buradakilerle farklı şeyler oluyor, farklı bir dayanışma içerisinde sin çünkü her an herkesin başına farklı bir şey gelebiliyor, ne bileyim işte karavanını çekerken onun yardıma ihtiyacı oluyor, şu tenteyi açarken belki benim yardıma ihtiyacım oluyor, buradaki yardımlaşma düzeyi çok yüksek o yüzden dostluklarda çok tatlı ve samimi geliyor. Yani pat diye birinin yanına gidip kahve içer misin ya da yaprak sardım sende yer misin yapılabiliyorsun buranın tabi ki de böyle artıları var. (K7,32, Kadın)

K12 kodlu katılımcı karavan parktan dışarı çıkarken bir ihtiyaçlarının olup olmadığını diğer karavancılara sorduklarını bir dayanışma örneği olarak görmektedir. K7 kodlu katılımcı karavan yaşamında her herkesin başına aksilikler gelebildiğini, çekme karavan kullanıcısı olan katılımcı, karavanını çekerken, tentesini açarken birilerinin yardımına ihtiyaç duyduğunu ve bu manada yardımlaşma düzeyinin yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcıların yardımlaşma ve dayanışma faaliyetleri açısından farklı örnekler sundukları görülmüştür. Karavan kamp alanlarında karavancılarının yardımlaşma faaliyetlerinin sosyal ilişkilerinin gelişmesine olumlu yönde katkı sağladığı görülmüştür.

Katılımcılar karavan yaşamında sosyal ilişkilerine yönelik ifadelerinde karavancılarının özelliklerine dair bazı noktalara değinerek düşüncelerini şöyle aktarmışlardır:

“Saygılı insanlar belli bir herhalde görgü bilen insanlar genelde benim gördüğüm karavancılar onun için ortak sohbet noktalarımızda oluyor. Ben kötü bir tecrübe yaşamadım.” (K2, 46, Kadın)

Biz hep karavan kamp alanlarını tercih ettiğimiz için kesinlikle sürekli karşılaşıyoruz. Yani komşuluk, arkadaşlık burada biraz daha fazla; çünkü herkesin ortak bir paydası ve ortak bir görüşü mevcut, açıkçası ilgi alanları ve burada göstermiş oldukları konuşmalar genellikle hep böyle aynı, nasıl deyim aynı konular üzerinde yoğunlaşıyor. Dolayısıyla insanlar hep böyle konuşacak beraber ortak noktalarda buluşabilecek pek çok konu bulabiliyor. Bunlar üzerinde saatlerce konuşabilirsiniz kişilerle, ortak ilgi alanları çok fazla. (K8, 43, Erkek)

Şöyle çok kalabalık olmayan, sakın bizim gibi karavancıların olduğu. Ben çevremdeki insanlardan olsun birkaç karavan deneyimimden olsun, bu karavan hayatını tercih eden insanlar gerçekten yaşamasını bilen, oturup kalkmasını bilen aileler; efendi, saygılı, yani bu ortama adapte olmuş, ailemizle rahatlıkla güvenli bir şekilde yaşayabileceğimiz insanların olduğu bir ortam. (K11, 37, Erkek)

K2, K8, K11 kodlu katılımcıların, karavan kamp alanlarında karşılaştıkları karavancıların görgülü, saygılı, güvenilir, kendileri ile benzer özelliklere, ortak bir görüşe sahip olan insanlar oldukları konusunda ortak düşüncede oldukları görülmüştür. Katılımcılardan bazıları bu özelliklerin yanı sıra sınıfsal anlamda değerlendirerek şu ifadelerle yer vermişlerdir:

Mesela normal gidip ben valiz satıyorum desem insanlar etkilenmiyor. Ben karavanımla beraber geldim, ben karavan hayatı yaşayan bir insanım dediğimde insanların tamamı yüzde 99 u beni dinleme şekli değişiyor. Yani insanlar beni kültürel olarak bir yere

taşıyorlar. Yani diyorlar ki bu adam karavan kültürüne bir saygı var, bende saygı gösteriyorum. Karavan kültürü diye bir olay var. Şuana kadar tanıştıklarımız karavan kamp alanına gelen aileler sanki seçkin ve seçilmiş aileler gibi bir izlenim bırakıyor bende, güzel insanlara denk geldik, belli bir kültüre ve belli bir paraya hitap ettiği için bu iş. (K6, 52, Erkek)

Karavan hayatında işe şey olarak bakmak ben öyle bakıyorum daha doğrusu sınıfsal da baktığın zaman hemen hemen aynı seviyenin insanları olduğunuz için bir araya gelmek, konuşmak, tartışmak falan çok daha şey geliyor insana ve bunun içinde en büyük tercih sebebidir. Bütün arkadaşlarımızla bir yıl sonra gidiyorsunuz aynı yerde bir daha karşılaşıyorsunuz yani bu da çok güzel bir şey. (K4, 68, Erkek)

K4 kodlu katılımcı karavancıların sınıfsal anlamda aynı seviyede olan insanlar olduğunu belirtmektedir. K6 kodlu katılımcı karavan yaşamının bir statü göstergesi olduğu ve insanların karavan kültürüne karşı bir saygılarının olduğu yönünde ifadelerde bulunmaktadır. Katılımcılar karavancıları sınıfsal olarak benzer özelliklere sahip bireyler olarak görmektedir. Katılımcıların karavan yaşamında kendilerini sınıfsal bir ayrışma tabi tuttıkları yapılan ifadelerden ve görüşmelerden anlaşılmaktadır.

Karavan yaşamında katılımcıların karavan kamp alanlarında diğer karavancılar arasında sosyal ilişkilerinin şekillendiği ve yeniden üretildiği görülmüştür. Karavan yaşamının kentli bireylere kentsel yaşamdaki sosyalleşmelerinden farklı bir sosyalleşme deneyimi oluşturmaktadır. Karavancıların sosyal ilişkilerinin daha sıcak, samimi ve güçlü ilişkiler olduğu görülmüştür. Karavancılar kamp alanlarında diğer karavancılarla tanışma, muhabbet etme, arkadaşlık, yardımlaşma faaliyetlerini yaparken sosyalleşmektedir. Yaşadıkları alanda diğer karavancılarla iletişim ve etkileşim kurmaktan keyif aldıkları, mutlu oldukları görülmüştür. Karavancıların karavan kamp alanlarını kent yaşamında unutulmuş mahalle, komşuluk kültürüne benzeterek geçmişe bir özlem vurgusu yaptıkları, aynı zamanda bu yaşamın getirmiş olduğu yardımlaşma ve dayanışma duygularını ifade ettikleri görülmüştür. Kent yaşamında kaybolan komşuluğun karavan yaşamında yeniden bir anlam kazandığı görülmektedir.

Karavan yaşamında kent yaşamından uzaklaşan birbirlerini tanımayan kentli bireylerin bir araya gelerek zaman geçirmelerine, ortak etkinliklerde, paylaşımlarda bulunmalarına neden olan bir yaşam tarzı sunan bir topluluk oluşturmaktadır. Kent yaşamında kaygılarla birbirlerine yaklaşmayan kentli bireyler karavan yaşamında birbirleriyle rahat iletişime geçerek, etkileşimde bulunarak komşuluk, arkadaşlık ilişkileri kurmakta, yardımlaşmakta ve sosyalleşmektedir. Karavan yaşamında karavancıların kamp alanlarında gerçekleştirdikleri bir yerde toplanarak ateş yakma, sohbet etme, hafta sonları birlikte kahvaltı yapmak gibi ortak aktivite ve eğlenceler içeren belli bir rutinlerinin olduğu görülmüştür. Karavancıların

sosyalleşme sırasında oluşan yardımlaşma davranışlarının toplumsal dayanışmayı arttıran ve karavancılar arasındaki sosyal ilişkileri kuvvetlendiren bir faaliyet olduğu görülmüştür. Karavan kamp alanlarında karavancıların sosyalleşme konusunu özetlersek, benzer sosyo ekonomik koşullara sahip, birbirlerine saygılı ve samimiyetle yaklaşan; belirli sınırlar çerçevesinde birlikte olmaktan mutlu olan karavancılardan oluşan bir topluluk olduğu görülmüştür. Aynı zamanda bu karavancı topluluğun ortaklaşa gerçekleştirdikleri etkinliklerin ve paylaşılan anlarının olduğu anlaşılmaktadır.

Post-modernizmde mekân diğerleriyle iletişime geçmek için bir araç olarak görülmektedir ve her mekân farklı bir yaşam tarzını yansıtmaktadır. Kalabalıktan ayrılmak isteyen, kendisini farklılaştırmak isteyen kentli bireyler yaşadığı mekânda kimliğinin ayrışımına girmekte, bu durum giderek bir tür alt kültür ortaya çıkarmaktadır (Batı, 2008, ss. 10, 13). Kentli bireyler sosyal yaşantılarına değişiklik, farklılık katma adına karavan olarak karavan topluluklarına katılmakta ve bu topluluk sayesinde sosyal hayatta bir yer edinmektedir. Kentli bireyler sosyal ilişkilerini şekillendirmekte, değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Bireylerin bu süreçte kendi istek, duygu düşüncelerine uygun olan karavan topluluklarına katılarak toplum içerisinde aidiyetini kazanmaya yöneldiklerini ifade edebiliriz. Bu bağlamda değerlendirildiğinde, karavan kamp alanlarında bir araya gelen karavancıların yeni bir topluluk biçimi oluşturarak bir alt kültür grubu olarak nitelendirilebileceği söylenebilir.

Alt kültür, farklılık ve kimlik konularını içine alan, özgürleşme potansiyellerini kapsayan, kültürel çoğulculuğu gösteren kültürel dışa vurum biçimidir. Aynı zamanda alt kültür kavramını genel kültür içerisinde kendi kültürlerini oluşturmaya, yaşatmaya çalışan daha çok kendilerini ifade etmeye yönelik amaçları olan bir grup insanı temsil etmektedir (Aydoğan, 2015, ss. 1, 12). Post-modern dönemde kolektif kimlikler yerini, alt kimlikler, üst kimlikler ve çok kültürlülük gibi farklı kavramlarla ifade edilen, farklılıkların birlikteliğine dayalı bir yapıya bırakmaktadır (Güven 2015, s. 279). Dolayısıyla günümüzde gittikçe daha popüler hâle gelen karavancılığı post-modernite ile yakından ilişkili yeni bir alt kültür grubu olarak değerlendirebiliriz.

Post-modern kentlerde topluluk ilişkilerinin devam ettiğini ve yeni topluluk biçimlerini ortaya çıkardığını aynı zamanda toplumu özgürleşme, anlayışa ve sevgiye davet ettiğini söyleyebiliriz. Hall (1998) bu toplulukların aynı mekânda yaşayan ve benzer kaderi paylaşan, benzer sorunları yaşayan insanların kaynaşmasıyla ortaya çıkmakta olduğunu ifade etmektedir (Özyurt, 2007, ss. 117, 123). Bu açıdan baktığımızda karavancıların kentsel yaşamda bazı noktalarda kent kültüründen bağını koparmadan; bazı noktalarda da ayrılıklar

gösteren ve gelişen yaşam tarzı topluluğuna benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

3.5. Karavancıların Kent Yaşamına Bakışı

Kent bünyesinde barındırdığı kentli insanların duygularını, arzularını, mekânı algılayışlarına yönelik hissiyatlarını belirler. Bu araştırmada karavan yaşamını tercih eden bireylerin kent yaşamına bakışını anlamaya yönelik sorular yöneltilmiştir; kentsel yaşamla karavan yaşamını kıyaslamaları ve karavan yaşamından kent yaşamına döndüklerindeki hislerine yönelik sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar ve bulgular neticesinde karavancıların kent yaşamına bakışı şeklinde bir başlık oluşturulmuştur. Karavancıların kent yaşamına döndüklerinde ne hissettiklerine yönelik alınan cevaplara baktığımızda katılımcılar ifadelerini şöyle aktarmışlardır:

“Boğuluyorum tek kelime boğuluyorum. Ve eşime de diyorum niye geldik biz ya niye eve geldik. En güzel cevap bu, eve döndüğümde boğuluyorum, dört duvar arasında boğuluyorum.” (K4, 68, Erkek)

“İki saat sonrasını özlüyorsun, arıyorsun çünkü. Çünkü karavanda trafik yok, karavanda gürültü yok, insan kalabalığı yok, samimiyet var. Etrafındaki insanlar samimi ama kent yaşamında artık bunu görmek zor.” (K9, 55, Erkek)

“Boşlukta hissediyorum kendimi, bunu çok hissediyorum gerçekten boşlukta hissediyorum kente girdiğin zaman bir bakıyorsun sorumluluklarını fark ediyorsun, yapman gerekenler aklına geliyor e onlarla koşturuyorsun o ara kendini unutuyorsun işte buraya kendimi bulmaya geliyorum tekrar.” (K10, 54, Kadın)

Mesela aynısını bugün eşimle konuştuk. Amca kızının nikâhına gittik mecburen dün gecedan gittik kıyafetler miyafetler ne kadar sıkıcı olduğunu, evin ne kadar basık olduğunu falan konuştuk. Hatta şöyle söyleyeyim benim evim dublektir böyle, Ankara’ya göre de manzarası olan bir evdir, konum olarak da yüksektedir. Arkadaşlarımın çoğu evin ferah ve rahatlatıcı olduğunu düşünür buna rağmen evin aslında ne kadar sıkıcı, daraltıcı ve bunalıcı olduğunu fark ettik karavandan sonra. (K12, 46, Erkek)

K4, K9, K10, K12 kodlu katılımcıların karavan yaşamından kent yaşamına döndüklerinde kentsel yaşamın kendilerinde yarattığı olumsuz duygulara vurgu yaptıkları görülmüştür. Kentte özel alanları olan evlerine döndüklerinde dört duvar arasında boğulma, boşlukta hissetme, evin sıkıcı, bunalıcı olması şeklinde kendilerinde hissettirdiği olumsuz duyguları vurguladıkları görülmüştür. K9 kodlu katılımcı kent yaşamına döndüğünde iki saat sonra özlediğini bu durumun nedeni olarak da kent yaşamının itici etkenlerinden olan trafik yoğunluğu, insan kalabalıklığı, insanlar arası ilişkilerdeki samimiyetinin olmadığı şeklinde belirtmiştir. Karavancıların ifadelerine baktığımızda kent yaşamının insanın doğasını zorlayarak duygusal anlamda insanı mutlu edemeyen, bunalıma, boşluğa sürükleyen bir sonuç ürettiğini söyleyebiliriz. K4 kodlu katılımcı kent yaşamına yönelik hislerinin yanı sıra

kent yaşamını farklı bir bakış açısı ile değerlendirmekte ve şöyle ifade etmektedir:

Şimdi özellikle buna aslında şöyle cevap vermek lazım gittiğiniz yerde ADSL bağlantınız varsa wifi vesaire bağlantınız, zaten artık telefonlar cep telefonları falan bütün ihtiyaçlarımızı karşılıyor. Yani şehirde fazladan ne yapıyoruz, eskiden hakikaten şeylere gidiyorduk tiyatrolara, sinemalara gidiyorduk şimdi bu pandeminin de bize 3 sene vermiş olduğu bir tecrit dönemi oldu. Artık gidemez olduk ve bence artık kent yaşamının bir özelliği kalmadı yani. Hadi bütün bunları, karavan sektörünü bu işin dışında tutsak, yani İstanbul, Ankara’da büyük vilayetlerde insanlarımız artık köyü olan köyüne geri dönmeye çalışıyor. Yani o eskiden biz ne derdik mesela, İstanbul dağı taşı altın derlerdi hep koşar gelirlerdi şimdi böyle bir şey kalmadı, yaşam çok güçleşti, popülasyon çok arttı. Kendine yer edinmek hayatını idame ettirmek zorlaştı. Bence işte karavan kültürü de bir manada bunu telafi etti, tıpkı köye dönüş gibi bir şey oldu. Kent kültürünün pek bir manası kalmadı, üniversite okuyan sanayisi olan vesairesi olan adamlar mecburdur kentlerde yaşamaya ama bizim böyle bir yaşam şeyimiz kalmadı. Halkında kentte yaşamış olması ona fazla bir katkısı yok istediğini karavanda da yiyor içiyor her şeyini karşılıyor onun için bir kent yaşamının o kadar önemi kalmadı. (K4, 68, Erkek)

K4 kodlu katılımcı emekli ve yarı zamanlı olarak karavanda yaşamaktadır. Karavan yaşamında internetin var olduğu sürece her şeyini rahatlıkla karşılayabildiğini ifade temektedir. Kent yaşamında küresel salgın süreciyle yaşanan pandemi koşullarında sinema, tiyatro gibi kamusal alanlara gidemediğini bu yüzden kent yaşamının bir çekici yönünün kalmadığını ifade etmektedir. Katılımcı büyük kentlerde yaşamın güçleştiğini, hayatı idame ettirmenin zorlaştığını, büyük kentlerin kırsal alanlara göç eğilimini arttırdığını bu nedenlerden dolayı kent kültürünün eski özelliğini kaybettiğini belirtmektedir. Katılımcının kendisini kent yaşamına bağlayan bir durumun olmadığı sürece karavan yaşamında her şeyini karşılayabildiği ve bu yaşamından memnun olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcılardan bazıları kente döndüklerinde hissettikleri duyguya yönelik farklı bir noktaya değinerek şöyle ifade etmektedirler:

Başka biraz daha kalsaydık hissiyatı oluyor, keşke vaktimiz olsa da biraz daha kalsak karavanda diye bir hissiyat oluyor çünkü kent yaşamı daha yorucu daha stresli, iş hayatı ayrı bir konu zaten keşke uzaktan çalışma imkânımız olsa karavanda kalsak hissiyatı bende oluyor eşimde oluyor mu bilmiyorum. (K13, 36, Erkek)

Ya karavan yaşamından kent yaşamına döndüğümüzde şöyle ayaklarım geri geri gidiyor burada daha uzun süre kalmak istiyorum, daha çok yaşamak istiyorum böyle yerlerde ama hani günümüz koşullarında çalışma mecburiyetinde olduğumuz için karavan hayatı, kamp hayatı biraz kısıtlı oluyor bizim için izinli zamanlarımız oluyor sadece. (K11, 37, Erkek)

Bir tatil bitmiş de eve dönmüşüm gibi hissediyorum, yani iki üç gün bile uzaklaşmış olmak resmen bir tatil yapmışçasına kafada bir rahatlık ve dinginlik, aynı zaman da hem bedensel hem ruhsal bir rahatlama sağlıyor. Kendimizi daha enerjik daha formda hissediyoruz fiziksel ve mental olarak da. (K8, 43, Erkek)

Katılımcılardan K11, K13 koldu karavancılar kent yaşamına döndüklerinde karavanda daha fazla kalabilme imkânlarının olmasını istediklerini belirtmiştir. Ancak katılımcılar iş

hayatını, kent yaşamına bağlı kılan karavan yaşamına engel olan bir unsur olarak görmektedir. K8 kodlu katılımcı karavanla kent yaşamından kısa bir süre bile uzaklaşmış olmanın kendisinde tatil yapmış hissi uyandırdığını, bedensel, mental, ruhsal anlamda rahatlama sağladığını ifade etmektedir. Kent yaşamının yorucu, yoğun iş temposu, insanların kendilerine zaman ayıramamaları, dinlenememeleri gibi nedenlerden dolayı kentin insanın doğasını zorlayan bir durum oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Katılımcılardan bazıları karavan yaşamını kentin temel dinamikleri olan kamusal alanlar ile kıyaslayarak düşüncelerini şöyle ifade etmektedir:

Ruhum sıkılıyor inanır mısın, yani daralıyorum belki korna sesleri, işte belki biz dikmende oturuyoruz o yollar, ne bileyim eve girince kapanmışlık hissi dört duvar arasındayız ne olursa olsun. İşte o kapanmışlık hissi, hava güzel dışarı çıkalım ya nereye gidelim parka gidelim ya parka gidiyoruz adım atacak yer yok; işte maalesef gençler biraz aile yaşantısına saygısızca davranıyorlar parklarda bahçelerde falan. Bu yüzden ben daralıyorum açıkçası, sıkılıyorum içim sıkılıyor, burada ferahlıyorum. (K7,32, Kadın)

İş yaşamının verdiği stres, şehir hayatının kaosu, trafik, ses, inanılmaz bir emniyet kaygısı var insanlarda; yani şehir merkezinde trafikte, orada burada çok karşılaşıyoruz yani markete girerken bile. Buralarda daha az olduğunu düşünüyorum; çünkü karavancılarının genelinde istisnalar hariç eğitilmiş bir kitlenin olduğunu düşünüyorum, nezaketli olduğunu düşünüyorum. Şehir hayatında problem, sürekli markete giderken bir kavgaya ya da bir şiddete maruz kalma ihtimaliniz çok yüksek, buralarda daha az diye düşünüyorum. Mesela evde en basitinden, Ankara'nın merkezinde böyle sessiz bir ortamı bulma imkânı mümkün değil. Karavan kampın dışına çıktığın zaman kamuya ayrılmış bir alan insanlar izdiham içerisinde, pislik içerisinde mangal kokusundan, dumanda nefes alamayacak konumdasınız. Ya tamamıyla kafa dinleyebiliyorsunuz, bedeniniz, ruhunuz dinleniyor, mutluluk veriyor. (K12, 46, Erkek)

Katılımcılardan K7, K12 kodlu karavancılarının kentin kamusal alanları olan park, cadde ve sokakların kalabalıklığı; kamusal alanların güvenlik endişesi oluşturduğu konularında ortak görüşte olduğu görülmüştür. Bu durumun katılımcılarda kent yaşamında sıkılma, daralma, nefes alamama gibi durumlar yarattığı görülmüştür. Katılımcıların karavan yaşamında kentin kalabalık ve gürültüsünden uzak sakin, güvenli alanlarda konaklama yaptıkları görülmüştür. Katılımcıların kent yaşamında kamusal alanlardan kendilerini ayıştırdığı ve karavan kamp alanlarında sakin, kentin gürültüsünden, stresinden uzakta kafa dinledikleri, huzurlu, mutlu yaşam sürdükleri gözlemlenmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun karavan yaşamını kentteki kamusal mekânlardan olan AVM, kafe ve restoranlarla kıyaslama yaptıkları görülmüştür. Katılımcılar ifadelerini şu şekilde aktarmışlardır:

Ankara'da zaten yapacak bir şey yok, gidip alışveriş merkezi mi gezelim, hani o insana bir şey vermiyor, ancak boşuna para harcıyorsunuz yani burada en azından bütçeye de katkısı oluyor bir şey harcamıyorsunuz o kesin. (K2, 46, Kadın)

Sakin, gürültüden kalabalıktan uzak, bir de tüketim şeyini de azaltıyor, daha böyle küçük şeylerle idare edebiliyorsunuz, tüketim masrafını da azaltıyor o anlamda. Yani büyük şehirde ne bileyim dışarı çıkıp şurada bir çayınızı kendiniz yapıp içebiliyorsunuz ama şehir merkezinde bunu yapmak için bir dünya para veriyorsunuz, kafelerde, restoranlarda, o anlamda daha olumlu. (K5,52, Kadın)

Beni AVM'lerden kurtardı, yani o AVM'nin bağımlıya giriyorduk ne yapıyorduk hafta sonu en basitinden canımız sıkılıyordu AVM'lere gidiyorduk. E ne yapıyorsun orada hadi yemek yiyorsun, şunu giyeyim bakayım diyorsun derken seni fuzuli bir alışveriş şeyine kaydırıyordu. Yani zaten AVM ya da markete de gitsen mesela onu da alayım bunu da alayım diyorsun evde olduğun zaman; ama karavanda olacağım nasılsa diyorsun. O yüzden, bilmiyorum ama burası daha iyi benim için. (K10, 54, Kadın)

Ya şöyle şimdi şehir hayatında kentsel yaşamda arkadaşlarla atıyorum bir kafeye, ailemizle bir kafeye mecburiyetten gidiyoruz niye metropol şehirde başka gideceğin bir yer yok Ankara'da yaşıyoruz. Ankara gibi bir yerde hafta sonu ailemizle hadi gezmeye gidelim ki kış şartlarından konuşuyorum AVM'den başka gidecek hiçbir yer yok maalesef. Oralardaki yaşamları sevmiyorum, tamamen oralar ticaret odaklı yerler. Daha çok çocuklarımı böyle dağ havasıdır, doğal yaşamdır, ormanlıktır, deniz kenarıdır, barajlardır bu tarz yerlere tercih etmeye çalışıyorum, o şekilde hayata alıştırmaya çalışıyorum. (K11, 37, Erkek)

K2, K5, K10, K11 kodlu katılımcılar kent yaşamında AVM, restoran gibi kamusal mekânlara gitmekten başka bir seçeneklerinin olmadığını ifade etmektedir. Karavancılar AVM, kafeterya gibi kentsel mekânların kendilerini gereksiz harcamalara yönlendirdiği ve sürekli harcamaya teşvik ettiği konusunda ortak fikirdedir. Karavan yaşamında ise tüketimin az olduğunu ve kendilerini gereksiz harcamalardan, tüketimden alıkoyduğu yönünde ortak kanaatte oldukları gözlemlenmiştir.

Karavancıların kentte AVM ve kafe gibi kamusal mekânları, tüketimin gerçekleştiği ve sürekli tüketime teşvik eden mekânlar olarak değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bu açıdan kent yaşamının bireyden sürekli tüketim adına bir şeyler talep etmesi, bireylerin bu durumdan bıkkınlık duymalarına neden olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda tüketimden yorulan, tüketmekten kaçan bir kentli algısı ortaya çıkardığını söyleyebiliriz. Karavancıların post-moderniteyle uyumlu olarak kenti tükettiklerini ve başka arayışlara içine girerek tüketim örüntülerini dönüştürdüklerini; aynı zamanda gündelik yaşamdaki rutinlerinden, alışkanlıklarından çıkmak istedikleri için kentten uzaklaştıklarını söyleyebiliriz.

Günümüzde kentli bireyler modern kent hayatının aşırı kalabalıklığı, betonlaşma, gereksiz tüketim nedeniyle daha fazla çalışma gibi sebeplerle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durumdan bunalan kentliler kent yaşamından uzaklaşma, kent yaşamının zorluklarından kaçıp kendi değerleri ve yaşam anlayışlarını destekleyen bir yaşam tarzını sürdürmek amacıyla farklı girişimlerde bulunmaktadır (Kılıç ve Buzlukçu, 2021, s. 1387). Bu kapsamda karavancıların tercih ettikleri karavan yaşamını kendi değerlerini destekleyen yaşam tarzlarından biri olarak değerlendirebiliriz. Aynı zamanda karavancılar, kentin temel dinamiklerini oluşturan

kamusal alanları, özel alanları olan evleri; AVM, kafe gibi tüketim mekânlarını sabit ve bireyleri sınırlayan alanlar olarak görmektedir. Karavancılar kenti özgürlüklerini sınırlayan ve kuralları olan bir mekân olarak görmektedir. Post-modern kent tasarımları tek tip, bütüncül, sabit tasarımlar yerine daha esnek, çok boyutlu yapıları önermektedir. Dolayısıyla karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşamı kentli bireylere daha esnek ve özgür yaşam tarzları sunmaktadır. Karavancıların da kentlerin sabit mekânlarından farklı olarak özgür, gezgin, geçici yaşam tarzlarını aramakta olduklarını söyleyebiliriz. Post-modernizmin insanı mekândan soyutlayan yönünün, onu doğasından ve yaşadığı kent mekânından kopardığını söyleyebiliriz (Karakaş, 2019, s. 38). Bu açıdan karavancılar için kent yaşamı sınırlı bir mekân olarak görülmektedir. Dolayısıyla karavan yaşamını deneyimleyen kentliler için kentin geçici ve bir durak yeri gibi görüldüğünü söyleyebiliriz.

SONUÇ

Mekânlar bireylerin düşünce, tutum ve yaşam biçimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Mekânı anlamak biraz da bireyleri anlamaktır. Post-modern kentlerde yaşayan bireylerin kente ilişkin tutum, düşünce ve davranışları; yaşam tarzları ve kent mekânlarını kullanımlarına göre şekillenmektedir (Bilgin, 2011, s. 29). Dolayısıyla yaşadığımız post-modern çağın koşullarında mekânların kentli bireylerin hem bireysel hem de toplumsal kimliklerinin inşa sürecinde önemli bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. İnsan yaşadığı mekânın ürünüdür; insan tercihleri doğrultusunda mekânı şekillendirdiği gibi mekânlarda insanları değiştirir ve dönüştürür (Lefebvre, 2014).

Post-modern dönemde sarıh, sabit, katı olan her şeyin değiştiği, devingen, değişken olan anlayışın mekâna yönelik düşünce ve tutumlarda da değişimler olduğunu söylemek mümkündür. Karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşamı bu değişimin göstergelerinden biridir. Çünkü karavancılar alışılmış olan sabit mekânlarından uzaklaşarak hareketli mekânlarda yaşamaktadırlar. Karavanların yeni bir mekân algısı olarak kentli bireylerin yaşantılarında meydana getirdiği değişim ve dönüşümü post-modern düşüncenin özünü oluşturan farklılık, çoğulculuk, parçalanma, çok kültürlülük gibi kavramlarla ve post-modern kentli bireyin davranışlarıyla örtüşen bir yaşam tarzı sunduğu görülmektedir. Bu çalışmada kent mekânlarından uzaklaşarak karavanda yaşayan kentli bireylerin tercih nedenleri incelenerek önemli bulgulara ulaşılmıştır. Bu araştırmanın amacı kapsamında çalışmanın bulgularından elde edilen sonuçlar aşağıda değerlendirilmiştir.

Karavanda yaşayan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yönelik bulgulara baktığımızda: Karavancıların tamamının büyük kentlerde yaşadıkları görülmüştür. Karavancıların sosyo-ekonomik durumu olarak orta ve üstü gelire sahip oldukları görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğunun toplumsal hiyerarşinin orta tabakasında yer alan, orta sınıfta bulunan kentli bireyleri göstermektedir. Katılımcıların meslekleri ve eğitim düzeylerine ilişkin bilgileri benzer sosyo-ekonomik düzeydeki bireyleri göstermektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun lisans ve lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların mesleki durumlarına yönelik olarak çoğunluğunun profesyonel işlerde çalışan beyaz yakalılardan olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamının orta yaş ve üstü bireylerden olduğu aynı zamanda emekli olan katılımcıların da sayıca az olmadığı

görülmüştür. Meslek, eğitim ve gelir düzeyi gibi unsurların karavancıların sosyal statüsünü belirleyen önemli etkenler olduğunu göstermektedir. Belirli bir statü grubuna sahip bireylerin tercih ettiği karavancılık, post-modern kentli bireylerin kendilerini ifade etmelerini sağlayarak kişiliğini, kimliğini ortaya koyduğunun bir göstergesidir.

Karavan yaşamının kalıcı bir tercih mi, geçici süreli bir tercih mi olduğunu anlama açısından katılımcıların karavanda yaşamlarının sürekliliğine ilişkin bulgulara baktığımızda yılın 365 günü tam zamanlı olarak karavanda konaklayan katılımcıların kalıcı olarak karavanda yaşadıkları anlaşılmaktadır. Karavanların kentte sabit bir yerde ikameti olmayan karavancılar için bir ev olduğunu; seyahat hâlinde konargöçer bir yaşam sürdüklerini göstermektedir. Yarı zamanlı olarak düzenli aralıklarla her hafta sonu 2 ila 3 gün, yılda üç aydan fazla süre karavan kamp alanlarında konaklayanları göstermektedir. Karavan yaşamını geçici olarak kullanan karavancıların yılda toplam konakladıkları sürenin 2 ayı geçmediği ve genellikle tatil yapmak ve gezmek amaçlı kullandıkları görülmektedir.

Yarı zamanlı karavanda yaşayan karavancıların kent yaşamında çalışma zorunluluğu ve kent yaşamındaki sorumluluklarından dolayı sürekli karavanda yaşamadıkları görülmüştür. Karavan yaşamında gerek yarı zamanlı gerekse geçici süreli karavanda yaşayan katılımcıların belli noktalarda kent yaşamından ayrılamadığı belli noktalarda da ayrışım gösterdiklerini göstermektedir. Karavanların gün, hafta, ay ve mevsimler boyunca bir yaşam alanı olarak konaklamak, gezmek, tatil yapmak, kamp yapmak, rekreatif faaliyetlerde bulunmak için geçici ve yarı zamanlı olarak kullanılabildiği gibi kalıcı olarak ikamet amacıyla da kullanıldığını göstermektedir. Dolayısıyla kentli bireylerin yaşadıkları kentten ve sabit ikametlerinden uzaklaşıp kendilerini ait hissettikleri hareketli mekânlar olan karavanlarda yaşamaları, post-modernizmin insanı mekândan soyutlayarak yersiz yurtsuz hâle getiren, geçmişinden ve köklerinin bulunduğu kentten kopardığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Kent mekânlarından uzaklaşarak karavanda yaşamayı tercih eden karavancıların tercih gerekçeleri/yaşam tarzı olarak karavancılık başlığı altında bulgular değerlendirilmiştir. Bu kapsam da ortaya çıkan bulgular özgürlük, kentten uzak, doğaya yakın olmak, minimal yaşam, afetler ve ekonomik gerekçeler başlıkları altında değerlendirilmiştir.

Katılımcıların tamamına yakını kendilerinde ifade ettikleri anlam olarak karavanı özgür bir yaşam olarak tanımlamaktadır. Katılımcılar karavan yaşamını tercih gerekçeleri olarak özgür olmak şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılar özgürlüğü, kent yaşamından uzaklaşmak,

hayatlarında farklılık, değişiklik yaratabilmek, yeni yerler görmek ve keşfetmek, bağımsız olmak şeklinde belirtmektedir. Katılımcılar aynı zamanda bu özgürlüğü istedikleri zaman istedikleri yerde olabilmek imkânını veren karavanın sınırsız bir hareket özgürlüğü sunduğu yönünde benzer ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcılar bir kaplumbağa misali evlerini sırtlarında taşıdıkları, ev konforunda, rahat ve esnek olan karavanları ile sabit bir yere bağlı olmadan bir yaşam sürdürdüklerini ifade etmektedir. Katılımcılar bu durumun kendilerinde mutluluk, huzur, keyif gibi hazza yönelik duygular yarattığını aynı zamanda hem bedensel hem de ruhsal anlamda kendilerini özgür hissettiklerini ifade etmektedir. Bu durum karavan yaşamının karavancılar için hareket, bağımsızlık, özgürlük olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Karavanların kentli bireylere bir yerden başka bir yere taşınarak, farklı mekânlarda farklı hayatlar yaşamalarına imkân sunmasını, hareketlilik unsuru ile ilişkilendirebiliriz. Hareketlilik, bağımsızlık kavramları post-modern kent ve kentli yaşantısında önemli bir konumdadır (Şimşek, 2014, s. 182). Karavanlar kent hayatının durağan, sabit mekânlarından sıkılan, bıkkınlık duyan kentli bireylere hareketli yaşamlar sunmaktadır. Bu durum aynı zamanda post-modernitede sabit olmama, değişkenlik, devingenlik ile ilişkisinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla karavanların farklılık, özgürlük arayışında olan kentli bireylere post-modernitede bağımsızlık ve çok kültürlülük anlatıları ile uyumlu bir yaşam tarzı sunduğu söylenebilir.

Katılımcıların tamamı karavan yaşamını tercih gerekçesi olarak kent yaşamından uzak doğa ile iç içe bir yaşam sürdürmek isteği olarak ifade etmiştir. Katılımcılar kent yaşamında doğayı hissedemediklerini, karavanla orman, göl gibi doğaya yakın kırsal alanlarda konakladıklarını ifade etmektedir. Karavanda yaşayan bazı katılımcılar kent yaşamında doğaya duydukları yoksunluğu da belirtmektedir. Kent yaşamının betonlaşma, yeşil alanların azlığı, apartman kültürü gibi koşullarında kentli bireylerin doğaya uzak kaldıklarını göstermektedir. Karavan yaşamının, insana verdiği huzur, sakinlik, dinginlik gibi duyguları dolayısıyla doğa da olma hayali, arzusunda olan kentli insanlara bu arzularını yaşama fırsatını sunduğu görülmüştür. Post-modern kent yaşamında, doğaya hiç olmadığı kadar uzak kalan ve doğayı hissedemeyen kentli bireylerin, doğa ile yeniden bütünleşebilmek için bu imkânı sunan karavanlara yöneldikleri görülmektedir.

Katılımcılardan çocukları olan ebeveynler, kent yaşamında doğal alanların eksik olmasının çocuklar içinde olumsuz bir deneyim oluşturduğunu belirtmiştir. Bu açıdan çocuklu ailelerin karavanla doğaya yakın yaşamalarının nedeni olarak doğanın çocuklar için uygun alanlar olması ve çocuklarının zihinsel ve fiziksel gelişimlerine katkı sunduğu yönünde ortak görüşte

oldukları görülmüştür. Bazı katılımcılar doğaya yakın olma isteklerini varoluşsal süreçlerle açıklamakta; doğaya yakın yaşamayı, doğada var olmaları ile ilişkilendirerek doğal bir istek olarak görmektedir. Katılımcılar doğaya yakın olmak isteği, temiz hava, yeşillik, huzur, sakinlik, fiziksel ve mental olarak rahatlık sağlaması gibi doğanın kendilerinde hissettirdiği hazza yönelik duyguları ifade etmektedir. Bu durum katılımcılar için karavan yaşamını çekici bir unsur hâline getirmektedir.

Katılımcıların bazıları karavan yaşamının kent yaşamından uzak, köy hayatına yakın bir yaşam tarzı sunduğu yönünde ortak görüşte oldukları görülmüştür. Katılımcılar karavan yaşamını tek katlı müstakil bir konut, teknolojiyle iç içe, bahçe kültürünü sunan aynı zamanda doğanın sunduğu yeşillik, temiz hava, sessizlik, sakinlik gibi imkânlarından yararlanmalarına neden olan modern bir köy yaşantısına benzetmektedir. Katılımcılar karavan yaşamının kendilerine köy hayatını yaşattığını anlatırken geçmişe bir nostalji yapmakta ve köy hayatına duyduğu özlemi karavan yaşamıyla giderdiğini belirtmektedir. Günümüzde kentli bireylerin kırsal alanlarda doğaya yakın bir hayat sürdürmek adına karavanda yaşamaları, post-modernizmin kentsel yaşamda tersine göç olgusu kapsamında doğaya dönüş eğilimi gösteren bir yaşam tarzı olduğunu desteklemektedir. Aynı zamanda kent yaşamının özellikle büyük kentlerin gürültü kirliliği, insan kalabalıklığı, trafik yoğunluğu, kent ve iş yaşamının vermiş olduğu stres gibi sorunları karşısında stres olan, bıkkınlık duyan kentli bireyin karavan yaşamıyla doğayı yeniden keşfetmeye başlamış olduğunun bir göstergesidir (Tuna, 2021, s. 338).

Yaşam tarzı olarak karavancılığın minimal yaşama yönelik bulgularına baktığımızda; katılımcıların tamamına yakını karavan yaşamını küçük bir yaşam alanı, minyatür bir ev şeklinde benzetmektedir. Günümüz koşullarında tüketime dayalı bir yaşam tarzı olan karavanın kullanıcılarına sade, konforlu, keyifli, minimal bir yaşam alanı sunduğunu göstermektedir. Katılımcılar küçük alanda yaşamının gerektirdiği şartlarda küçük ve sınırlı sayıda, az şeyler bulundurdıkları için tüketim masraflarını da azalttıklarını ifade etmektedir. Katılımcılar karavanla yaşamaya geçtiklerinde ihtiyaç fazlası olan her şeyi hayatlarından çıkardıklarını, yaşam alanlarını sadeleştirdiklerini, daha küçük şeylerle de yaşayabildiklerini, tasarrufu öğrendiklerini belirtmektedir. Bu durum karavan yaşamının insanlara küçük, basit, daha az eşya ile konforlu, rahat, keyifli ve mutlu bir yaşam sunduğunu göstermektedir.

Günümüzde oldukça popüler ve küreselleşen felsefi bir akım olarak karşımıza çıkan minimalizmin, karavan yaşamıyla uyumlu bir yaşam olduğunu göstermektedir. Kentsel yaşamın bunalımından, stresinden, kalabalığından çıkarak hayatlarına anlam katmak için

tüketime yönelik bir yaşam tarzı olan karavan yaşamını tercih eden karavancıların tercih ettikleri bu yolda minimal yaşam felsefesini öğrenmiş ve benimsemiş olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda karavancıların aşırı tüketime karşı bir duruş sergiledikleri ve tüketim algılarında da değişim olduğunu göstermektedir. Post-modern kentler, doğa ile bütünleşme ve sürdürülebilirlik adına çözümler sunmaktadır. Karavanlar genellikle daha az enerji tüketen, taşınabilir küçük yaşam alanları sunarak doğada yaşamak isteyen, minimalizm anlayışını benimseyen post-modern kentli bireyler için uygun bir yaşam tarzı hâline gelmektedir. Karavanlar post-modern teorideki anlatılarla uyumlu bir şekilde farklı veya alternatif yaşam tarzlarını imkânlı hâle getirmektedir.

Katılımcılar hem karavan yaşamına başlamalarında hem de karavan yaşamını tercih gerekçesi olarak COVID-19 küresel salgın sonrası yaşanan pandemi koşullarının etkili olduğunu ifade etmektedir. Küresel salgın süreci koşullarında kentli bireyler gündelik yaşam pratiklerini evde geçirmek zorunda kalmışlardır. Bu durum kentli bireylerin, yaşam tarzlarını, sosyal ilişkilerini, bedensel ve ruh sağlığını doğrudan etkilediğini ve buna bağlı olarak bireylerin mekâna yönelik algılarında da değişimlere neden olduğunu göstermektedir. Bu süreçte kentli birey yaşadığı bu ortamda psikolojik duygu durumlarından kurtulma ve pandemi şartlarında kent hayatından uzaklaştıran bir araç olarak karavanı tercih ettikleri görülmüştür.

İstanbul ilinde ikamet eden bir katılımcının karavanı tercih gerekçesinde depremlerin etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı İstanbul ilinde yaşadığını olası bir depremde karavanı güvenli bir kasa gibi görmekte ve karavanın kendisine güvenli bir alan oluşturacağını belirtmektedir. Katılımcının deprem sonrası yaşayabileceği güvenli bir alan olarak da kullanabileceği düşüncesiyle karavan aldığı görülmüştür. Bu açıdan karavanlar kolay taşınabilir ve esnek olmaları, yaşamsal faaliyetleri gerçekleştirebilecek donanımlara sahip tasarımlarıyla deprem sonrası insanların barınma ihtiyaçlarına yönelik tercih edilen alternatif bir konaklama biçimi olarak değerlendirilebildiğini göstermektedir.

Toplumsal yaşamı derinden etkileyen depremler ve küresel salgın gibi afetlerin, kentte yaşayan bireylerin hayatını etkileyerek yaşam tarzlarının ve mekâna yönelik düşüncelerinin değişmesinde önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu durumun karavan yaşamına geçme aşamasında da bir dönüm noktası oluşturduğunu göstermektedir. Karavanlar deprem, küresel salgın gibi afetlerde hem geçici hem de kalıcı alternatif çözümler sunabilmektedir. Bu durumu, post-modernitenin kentlerin sabit ve durağan konutlarına alternatif mekânlar sunarak sınırsız özgürlük ve farklılığı teşvik eden çoğulcu bir anlayışın

göstergesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Katılımcılar karavan yaşamına yönelik olarak ekonomik gerekçeler öne sürmüştür. Katılımcıların neredeyse tamamı Türkiye’de son yıllarda artan enflasyona bağlı olarak otel ve pansiyonda konaklama ücretlerinin artması ve tatil masraflarının yüksek olması nedeniyle tercihlerini karavandan yana kullandıklarını, istedikleri sahil kenarlarında tatillerini daha uygun maliyetle yaptıklarını ifade etmiştir. Katılımcılardan bir tanesi karavan yaşamına geçmeden önceki iş yaşantısı gereği otellerde konaklama yaptığı pandemi sürecinden sonraki artan otel masraflarının kendisini alternatif konaklama alanı arayışına yönelttiğini ve bu anlamda daha ekonomik olduğu gerekçesiyle karavan aldığını, ev konforunda ve keyifli bir yaşam sürdürdüğü ifade etmiştir. Bu durumlar katılımcıların otellerin artan ücretleri nedeniyle alternatif bir tatil ve konaklama alanı olarak karavana yönelim göstermiş olduklarını göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları karavan yaşamına geçtikten sonra tatil ve gezme alışkanlıklarında artış olduğunu ve karavanın kendilerine otelden farklı bir konfor alanı sunduğunu ifade etmektedir. Karavanla, tatilde konaklama yapılacak bölgeler ve otel gibi konaklama alanlarında kendilerini sınırlayan kuralların dışına çıkabildiklerini belirtmişlerdir. Bu durum karavanın kullanıcılarına daha esnek bir tatil anlayışı sunduğunu göstermektedir. Aynı zamanda katılımcıların tatil alışkanlıkları konusunda karavan yaşamına geçerek yeni bir tüketim alışkanlığı ve tüketim kültürü edindiklerini de göstermektedir.

Katılımcılar hem karavan tercih aşamasında hem de karavan deneyiminde kentte bir ev ile kıyaslama yaparak günümüz şartlarında karavanın ekonomik anlamda daha kolay ulaşılabilir bir konaklama türü olduğunu ifade etmektedir. Bu durum karavanın ekonomik anlamda maliyetinin eve kıyasla ulaşılabilir bir konaklama çeşidi olduğunu göstermektedir. Katılımcıların sabit ikametlerinin dışında ekstra bir konaklama alanı olarak karavan aldıkları görülmüştür. Kentli bireylerin yaşamlarına anlam katmak, hayatlarında değişiklik yaratmak, arzuladıkları yaşama ulaşmak adına eve kıyasla daha ekonomik bir tüketim aracı olarak karavanı aldıklarını göstermektedir.

Katılımcıların çoğunluğu karavan alma ve karavanda yaşama sürecinin başlangıç aşamasının masraflı ve maliyetli olduğunu ifade etmektedir. Karavan yaşamının maliyetli olduğunu, karavan yaşamına ekstrasından bir bütçe ayırdıklarını, ev konforunda bir yaşam alanı istediklerinde maliyetinin daha fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumun kişinin beklentileri, tüketim alışkanlıkları doğrultusunda değişkenlik göstermektedir. Katılımcıların

karavan yaşamında kent hayatındaki yaşamları dışında ekstradan bir bütçe ayırmaları ve masraflı bir yaşam sunmasından keyif aldıkları ve memnun oldukları görülmüştür. Bu durumu tüketici kentli bireylerin sahip olma arzusu ile keyifli bir yaşam sürdürmeleri adına tüketim yaparak haz duyduklarının göstermektedir.

Karavan yaşamını deneyimleme aşamasında katılımcıların bazıları karavan yaşamının daha ekonomik ve masraflarının kent yaşamına göre daha düşük olduğu yönünde ifadelere yer vermiştir. Katılımcılardan bazıları kent yaşamında restoran, ev, kafe gibi kentsel mekânlar ile karavan yaşamındaki harcamaları açısından kıyaslama yapmaktadır. Katılımcılar kentsel mekânlarda harcamalarının daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılar karavan yaşamına geçtiklerinde kent yaşamındaki alışkanlıklarını bıraktıklarını bu açıdan karavanın daha ekonomik bir yaşam sunduğunu belirtmiştir. Bu durum bazı katılımcılar açısından karavan yaşamının kentsel yaşama göre daha ekonomik bir yaşam sunduğunu göstermektedir.

Post-modern kentli birey tükettikleriyle kendini ispatlayarak günümüz tüketim toplumunda kendisine yer edinmektedir. Post-modern kent kültürü içerisinde yer alan birey satın aldığı mal ve hizmet karşılığında faydanın yanında haz aramaktadır. Post-modern kentli birey tüketim faaliyetini ihtiyaçtan çok mutluluk için yapmakta, gündelik yaşamın stresinden arınmak ve kendini ifade etmek için tüketime yönelmektedir (Yıldırım, 2019, ss. 57-60). Dolayısıyla karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşamı kentli bireylere sosyal hayatını tamamlayıp ihtiyaçlarını karşılamamanın yanında haz ve mutluluk imkânları sunmaktadır. Çünkü karavanlar ve karavan yaşamı post-modern kent kültüründe kentli bireylerin tüketim alışkanlıklarını göstermektedir. Aynı zamanda karavan yaşamı belirli statü gruplarına ait ayırt edici göndermeler yapmaktadır. Bu kapsamda karavan yaşamını tüketici kentli bireyin tüketim kültürünün yansıması olarak değerlendirebiliriz.

Karavanda yaşayan katılımcıların günlük yaşam deneyimlerine yönelik bulgulara baktığımızda; karavan yaşamını deneyimleyen katılımcıların günlük rutinlerinin büyük çoğunluğu iş aktivitesi ve kent yaşamındaki zorunlu günlük rutinleri dışında serbest zaman etkinliği ve sosyal ilişkiler etrafında şekillendiği görülmüştür. Katılımcılar kent yaşamında çok fazla boş zamanlarının olmadığını ancak karavan yaşamıyla hayatlarındaki iş yaşantısı ve sorumluluklarından uzaklaşarak kendilerine bir zaman yarattıklarını ifade etmektedir. Katılımcılar karavan yaşamını, kent hayatının yoruculuğuna bir mola, işten arta kalan zamanlarında nefes alabildikleri; kaliteli ve keyifli zaman geçirdikleri, kendilerine zaman yaratabildikleri bir alan olarak ifade etmektedir. Aynı zamanda bazı katılımcılar karavan

yaşamını önemli bir motivasyon kaynağı olduğunu belirtmektedir. Katılımcılar karavan yaşamında sürekli hareket hâlinde olsalar da yine de boş zamanlarının olduğunu, bu zaman dilimlerinde dinlenerek, kitap okuyarak kaliteli zaman geçirerek değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Katılımcılardan çocuklu olan aileler çocukları ile daha fazla kaliteli vakit geçirdiklerini de belirtmektedir.

Katılımcılar boş zamanlarının kentsel yaşamlarında evleri ile kıyaslayarak karavan yaşamında boş zamanlarının daha fazla ve daha kaliteli olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılardan bir tanesi uyku probleminin olduğunu kentte ev yaşamında uyku rutinin düzensiz olduğunu; fakat karavan yaşamında uyku rutininin bir düzende olduğunu ve problem yaşamadığını bu durumdan dolayı da mutlu olduğunu belirtmektedir. Bazı katılımcılar kent yaşamındaki yapamadıkları iş ile ilgili çoğu şeyi karavanda daha rahat odaklanarak ve zamanı daha verimli kullanarak yaptıklarını ifade etmektedir. Katılımcılardan bazıları karavan yaşamında kendilerine zaman ayırabildiklerini, kendi yeteneklerini ve yaratıcılıklarını keşfettiklerini, el işi gibi özel becerilerini geliştirdiklerini belirtmiştir.

Karavanın kentli bireylere iş ve kent yaşamının sorumlulukları dışındaki zamanlarının tamamında kent hayatının yoruculuğuna bir mola, işten arta kalan zamanlarında nefes alabildikleri bir alan; kaliteli ve keyifli zaman geçirdikleri, kendilerine zaman yaratabildikleri bir serbest zaman etkinliği olarak değerlendirildiğini göstermektedir. Karavancılığın post-modern yaşam deneyimleri bağlamında serbest zamanın kimlik inşa süreçleri ile ilişkili; kapitalist istekler doğrultusunda kurgulanmış yaşam alanlarından olduğunu göstermektedir. Karavanın bir serbest zaman etkinliği olarak kentli bireylerin yaşam kalitelerini artıran, aynı zamanda bireylerin prestij, üstünlük sağlama gibi gereksinimlerini gideren bir araç olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bir ayrıcalık ve farklılaşma mekânı hâline gelmiş olan karavanlar ve ortaya koydukları karavan yaşamının post-moderniteyle uyumlu olarak serbest zaman etkinliğinin değerlendirilmesine yönelik aktiviteleri içeren bir yaşam tarzı olduğunu ifade edebiliriz.

Katılımcıların karavan yaşamında sosyalleşmeye yönelik bulgularına baktığımızda; katılımcıların tamamı sosyal ilişkilerinin karavan kamp alanlarında diğer karavancılar arasında gerçekleştiğini ifade etmektedir. Katılımcıların tamamı karavan kamp alanlarında yeni insanlarla tanıştıklarını, aynı mekânı paylaşımlarından dolayı birbirleri ile sürekli temas hâlinde olduklarını, tanışmalar ve sohbetlerin hemen başladığını, ilişkilerinin daha samimi, dostane olduğu yönünde benzer ifadelerde bulunmaktadır. Katılımcıların tamamına yakını karavan yaşamındaki diğer karavancılarla etkileşimlerini, sosyal ilişkilerini daha çok kentte

apartman yaşamındaki komşuluk ilişkileri ile kıyaslama yaparak değerlendirmektedir. Kent yaşamında birçok endişe ve gerekçelerle insanların artık aynı apartmanda, oturdukları mahallelerde komşularını bile tanımadıklarını, eskisi gibi komşuluk ilişkilerinin olmadığı konusunda ortak düşünceye sahip oldukları görülmüştür. Bu durum katılımcıların karavan yaşamında aynı mekânda bulundukları diğer karavancılarla komşuluk, arkadaşlık ilişkileri yönünden kent yaşamına göre daha sıcak, dostane, samimi ilişkiler içerisinde olduklarını göstermektedir.

Katılımcılardan birisinin karavan yaşamının aksiliklerle dolu bir yaşantı olması nedeniyle insanların birbirlerine ihtiyaç duyabilecekleri, muhtaçlık durumlarından dolayı komşuluk ilişkilerinin iyi olduğu yönünde farklı bir bakış açısına sahip olduğu görülmüştür. Başka bir katılımcı da karavan alanlarında kısa süreli konakladıklarını, bu yüzden ilişkilerinde kısa süreli olduğu düşüncesini ifade ederek bu açıdan sosyal ilişkilerin kent yaşamından farklı olabileceği yönünde bir değerlendirmede bulunmuştur. Katılımcılardan bazıları karavan yaşamındaki sosyal ilişkileri geçmiş yaşantılarındaki mahalle, apartman kültüründeki komşuluk ilişkilerine benzetmektedir. Katılımcılardan bazıları da karavan yaşamını eski gecekondulu yaşamındaki sosyal ilişkilerin izlenimlerinin karavan yaşamında da görüldüğünü belirtmektedir. Katılımcıların karavan yaşamındaki sosyal ilişkilerini geçmiş yaşantılarındaki unutulmuş olan mahalle kültürüne, apartman kültürüne, sıcak, samimi, yardımlaşma duygularının varlığına bir nostalji yaptıkları görülmüştür. Karavan yaşamının kent yaşamında kaybolan komşuluk ilişkilerine yeniden bir anlam kazandırdığını göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları karavan kamp alanlarında ortak paylaşım içerisinde yaptıkları rutinlerinin olduğunu ve bu şekilde sosyalleştiklerini ifade etmektedir. Günlük rutinleri içerisinde olan ateş yakma, mangal yapma, kahvaltı yapma, akşam yemeği gibi rutinlerini diğer karavancılarla birlikte gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Hava şartlarına bağlı olarak her akşam mutlaka karavancılarla ortak bir yerde toplanarak sohbet edip çay içtiklerini, hafta sonları kahvaltılarını birlikte bir aile ortamında gerçekleştirerek bir gelenek hâline dönüştürdükleri ortak rutinlerinin olduğu görülmüştür. Bu durum karavancıların karavan kamp alanında sosyal ilişkilerinin güçlü, samimi olduğunu, karavan alanında diğer karavancılarla sürekli etkileşim hâlinde olduklarını; günlük ortak rutinlerinin olduğunu ve bulundukları alanda güçlü bir aidiyet duygularının oluştuğunu göstermektedir.

Katılımcılar karavan yaşamında sosyal ilişkilerine yönelik düşüncelerini anlatırken katılımcıların tamamına yakını karavan kamp alanlarında yardımlaşma ve dayanışma

faaliyetlerinin çok fazla olduğunu vurgulamıştır. Karavan kamp alanlarında karavancıların yardımlaşma faaliyetlerinin sosyal ilişkilerinin gelişmesine olumlu yönde katkı sağladığını göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları karavan kamp alanlarında karşılaştıkları karavancıların görgülü, saygılı, güvenilir, kendileri ile benzer özelliklere, ortak bir görüşe sahip olan insanlar oldukları konusunda ortak düşüncede oldukları görülmüştür. Bir katılımcı, karavancıların sınıfsal anlamda aynı seviyede olan insanlar olduğunu belirtmektedir. Başka bir katılımcı karavan yaşamının bir statü göstergesi olduğunu ve insanların karavan kültürüne karşı bir saygılarının olduğunu ifade etmektedir. Katılımcılar karavancıları sınıfsal olarak benzer özelliklere sahip bireyler olarak görmektedir. Bu durum karavan yaşamında karavancıların kendilerini sınıfsal bir ayrışma tabi tuttıklarını göstermektedir.

Karavancıların kamp alanlarında diğer karavancılarla tanışma, muhabbet etme, arkadaşlık kurma, yardımlaşma faaliyetleri sosyalleşmelerinin bir göstergesidir. Karavan yaşamının kentli bireylere kentsel yaşamdaki sosyalleşmelerinden farklı bir sosyalleşme deneyimi oluşturmakta ve karavancıların sosyal ilişkilerinin daha sıcak, samimi ve güçlü ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bu durum karavan yaşamında katılımcıların karavan kamp alanlarında diğer karavancılar arasında sosyal ilişkilerinin şekillendiğini ve yeniden üretildiğini göstermektedir. Karavan yaşamı, post-modern toplumda mekânın diğerleriyle iletişime geçebilmek amacıyla bir araç olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda günümüzde gittikçe artan ve popüler hâle gelen karavancılığın yeni bir alt kültür grubu olarak değerlendirilebileceğini göstermektedir. Kentli bireyler sosyal yaşantılarına değişiklik, farklılık katma adına karavan alarak karavan topluluklarına katılmakta ve bu topluluk sayesinde sosyal hayatta bir yer edinmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin bu süreçte kendi istek, duygu düşüncelerine uygun olan karavan topluluklarına katılarak toplum içerisinde aidiyetini kazanmaya yöneldiklerini göstermektedir. Dolayısıyla günümüzde gittikçe artan ve popüler hâle gelen karavancılığı yeni bir alt kültür grubu olarak düşünebilir; post-modern düşüncenin alt kültür, çok kültürlülük gibi çoğulcu anlayışının bir yansıması olarak değerlendirebiliriz.

Karavancıların kent yaşamına bakışını anlamaya yönelik bulgulara baktığımızda; katılımcıların karavan yaşamından kent yaşamında özel alanları olan evlerine döndüklerinde dört duvar arasında boğulma, boşlukta hissetme, evin sıkıcı, bunaltıcı olması şeklinde kendilerinde hissettirdiği olumsuz duyguları vurguladıkları görülmüştür. Karavancıların ifadelerine baktığımızda kent yaşamının insanın doğasını zorlayarak duygusal anlamda

insanı mutlu edemeyen, bunalıma, boşluğa sürükleyen bir sonuç ürettiğini göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları kent yaşamına döndüklerinde karavanda daha fazla kalabilme imkânlarının olmasını istediklerini ve iş hayatını, kent yaşamına bağlı kılan karavan yaşamına engel bir unsur olarak görmektedir. Katılımcılardan bazıları karavanla kent yaşamından kısa bir süre bile uzaklaşmış olmanın kendilerinde tatil yapmış hissi uyandırdığını, bedensel, mental, ruhsal anlamda rahatlama sağladığını ifade etmektedir. Kent yaşamının yorucu, yoğun iş temposu, insanların kendilerine zaman ayıramamaları, dinlenememeleri gibi nedenlerden dolayı kentin insanın doğasını zorlayan bir durum oluşturduğunu göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları kentin kamusal alanları olan parklar, cadde, sokakların kalabalıklığı, gürültüsü ve güvenlik endişesi oluşturduğunu belirtmektedir. Katılımcıların karavan yaşamında kentin kalabalık ve gürültüsünden uzak sakin, güvenli alanlarda konaklama yaptıkları görülmüştür. Katılımcıların kent yaşamında kamusal alanlardan kendilerini ayırdığı ve karavan kamp alanlarında sakin, kentin gürültüsünden, stresinden uzakta kafa dinledikleri, huzurlu, mutlu yaşam sürdüklerini göstermektedir.

Katılımcıların bazıları kent yaşamında AVM, restoran gibi kamusal mekânlara gitmekten başka bir seçeneklerinin olmadığını ifade etmektedir. Karavancıların AVM, kafeterya gibi kentsel mekânların kendilerini gereksiz harcamalara yönlendirdiği ve sürekli tüketime teşvik ettiği konusunda ortak fikirde oldukları görülmüştür. Katılımcılar karavan yaşamında ise tüketimin az olduğunu ve kendilerini gereksiz harcamalardan, tüketimden alıkoyduğu yönünde ifadelere yer vermektedir. Bu açıdan kent yaşamının bireyden sürekli tüketim adına bir şeyler talep etmesi, bireylerin bu durumdan bıkkınlık duymalarına neden olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Karavancılar, kentin temel dinamiklerini oluşturan kamusal alanları, kente özgü özel alanlar olan evleri ve AVM, kafe gibi tüketim mekânlarını sabit, bireyleri sınırlayan ve hareket özgürlüğünü kısıtlayan alanlar olarak görmektedir. Karavanlar kentli bireylere daha esnek ve özgür yaşam tarzları sunmaktadır. Aynı zamanda karavan yaşamını; kent hayatının aşırı kalabalıklığı, betonlaşma, gereksiz tüketim ve kentin yoruculuğu gibi etkenlerle karşı karşıya kalan, bu durumdan bunalarak kent yaşamından uzaklaşmak isteyen bireylerin, kendi değerlerini destekleyen bir yaşam tarzını sürdürme girişimi olarak değerlendirebiliriz.

Tüm katılımcıların karavan yaşamının günümüz koşullarında kendilerine uyan bir yaşam tarzı olduğu yönünde ortak görüşe sahip oldukları anlaşılmıştır. Günümüz koşullarında bir

serbest zaman etkinliği, tatil seçeneği, alternatif konaklama alanı olarak başlayan karavan yaşamının zamanla karavancıların hayatlarının bir parçası hâline geldiği görölmüşür. Aynı zamanda bazı karavancılar için kalıcı yaşam hâline de gelmektedir. Bu tez çalışması kapsamında literatür taraması ve derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgular analiz edildiğinde, post-modern dönemde tüketici kentli bireylerin tüketim amaçlı seçtikleri sembolik olan karavan yaşamın zamanla tüketim davranışlarında gönüllü olarak sadeleştiği, değıştiği tüm karavancılar için benzer bir yaşam tarzı hâline geldiği görölmüşür.

Post-modernlik parçalanmayı, farklılaşmayı, eskiye dönüşü ve geçmişle bağlantıyı güçlendirmeyi savunan, sınırsız özgürlük anlayışına sahip olan, bireylere düş âlemi resmi çizen çoğulcu ve çok kültürlü bir anlayışı beraberinde getirmektedir (Sevinç, 1999, s. 176). Bu kapsamda karavanlar kentli bireylere hareketli, esnek, bağımsız ve özgür bir yaşam sunarak bireylerin yaşantılarında farklılık yaratmak adına kent yaşamından uzak düşledikleri hayatı yaşamalarını sağlamaktadır. Bu açıdan değerlendirdiğimizde karavanlar post-modern kültür ve post-modern yaşam tarzlarının bir yansımasını ortaya koymaktadır. Post-modernitede kimliklerin parçalanmışlığı ve çeşitliliği söz konusudur. Post-modern kimlikler hareketli, değışken, anlık, çoklu özellikler gösteren bir yapıya sahip olarak semboller ve tüketime dayanan etkinlikler çerçevesinde oluşmaktadır. Karavanlar ve karavan yaşamının ortaya koyduğu olanaklar, kentli bireylere farklı mekânlarda ve yaşam biçimlerinde kimliklerini ifade etme imkânı sunmaktadır.

Araştırmacının kişisel deneyimleri arasında yer alan karavan yaşamına dair düşüncelerine baktığımızda, Ankara gibi büyük bir kentte yaşayan araştırmacının karavan yaşamına geçme kararında, kent hayatının aşırı kalabalıklığı, monotonluğu ve yoruculuğundan duyduğu bıkkınlık ve bunalmışlık etkili olmuştur. Bunun yanı sıra, doğaya duyduğu sevgi ve özlem ile yaşama karşı hissettiği bağlılık doğrultusunda hareket ederek karavan almıştır. Araştırmacı doğada olma arzusuyla karavan alarak sakinliği ve sessizliği keşfederek bu arzusunu gerçekleştirmek, doğada konforlu vakit geçirmek, günlük rutinlerinin dışına çıkmak, kent yaşamından uzaklaşmak istemiştir. Araştırmacı bu düşünce ile çıktığı bu yolda deneyimlediği karavan hayatında yeni yerler keşfederek, yeni insanlar tanımış ve yeni deneyimler edinmiştir.

Araştırmacı karavan yaşamıyla hem kendi değerlerine, yaşam anlayışına uygun hayat sürerek hem de kendi iç dünyasına yaptığı yolculukta ruhunu ve bedenini özgür kılmıştır. Kentin sınırlayan sabit mekânlarına karşılık daha esnek bir yaşama geçmiştir. İstedici zaman istediği yerde olmanın verdiği mutlulukla karavan hayatını yaşamaktan keyif almaktadır. Karavan

yaşamı, araştırmacının huzur, mutluluk, sakinlik gibi hem ruhuna hem bedenine iyi gelen duygular yaşamasına neden olmuştur. Bu kapsamda araştırmacı karavan yaşamında karavanın kendi değerlerine, duygu, düşüncelerine, hayat felsefesine uygun bir yaşam tarzı olduğunu görerek geçici olarak deneyimlediği karavan hayatını uzun süreli, kalıcı olarak yaşamak istemektedir. Araştırmacı kendisini karavanda yaşama ait hissetmektedir. Çalışma sonucunda, karavanda yaşamanın farklı bireyler tarafından paylaşılan yoğun hislerle dolu bir yaşam tarzı olduğunu öğrenmiş ve kendisi gibi düşünen insanların varlığını görmekten memnuniyet duymuştur.

Çalışma yürütülürken Türkiye’de karavanlar ve karavan yaşamına yönelik olarak yasal bir mevzuatın olmadığı görülmüştür. Bununla bağlantılı olarak karavancılarının karavanlarını park etme sorunları, karavan kamp alanlarının sınırlı ve yetersiz olması gibi sorunlar gözlemlenmiştir. Ayrıca, karavan park alanlarında kalma sürelerine ilişkin belirli süre sınırlandırmaları bulunmasına rağmen aynı park alanlarında keyfi uygulamaların yapıldığı görülmüştür. Bu durumun bazı karavancılarının uzun süreli konaklamaları ve geçici süreli konaklayan karavancılara yer kalmaması gibi sorunlara neden olduğu yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Bu durum öncelikli olarak karavanlar ve karavan yaşamına yönelik kapsamlı bir mevzuat düzenlemesine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Post-modern kent tasarımları ile yeni toplumsallıklar ve yeni bir kent kültürünün ortaya çıkması söz konusudur. Farklılık ve ayrıcalık mekânı hâline gelen karavan yaşamının ve bu yaşamın gerçekleştiği karavan park alanlarının kent tasarımlarında önemli bir yer edinmesi gerektiği; ayrıca, karavan park/kamp alanlarının sayılarının artırılması ve karavancılarının istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hizmetler sunulmasının gerekliliği, yapılan görüşmeler ve edinilen izlenimlerden anlaşılmaktadır. Bu durum Türkiye’de oldukça güncel ve popüler bir konu olan karavanların ve karavan park alanlarının kent planlamalarında yerinin yetersiz olduğunu; bunların kent politikalarında kapsamlı olarak yer alması gerektiğini göstermektedir. Post-modernitede tek bir doğru yoktur; herkesin kendisine ait bir doğrusu vardır ve kentsel alanlar bu düşünceye paralel biçimde şekillenmelidir (Yalçın, 2023, s. 163). Dolayısıyla kendi doğruları ile uyumlu bir yaşam tarzını seçen karavancılarının talepleri doğrultusunda yeterli karavan park/kamp alanlarının oluşturulması; bu parklarda verilen hizmet kalitesinin artırılması iyileştirilmesi; karavancılarının ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda post-modern kentsel tasarımlar çerçevesinde şekillendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Bu alışma karavanların sosyolojik açıdan değerlendirilmesine yönelik ulusal literatürdeki eksikliğin kapatılmasına katkı sağlamıştır. Aynı zamanda bu çalışma kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavanda yaşayan karavancıların bakış açılarından yola çıkarak karavan yaşamını tercih etme gerekçelerine sosyolojik bir bakış açısı sunarak başlangıç niteliği taşımaktadır. Bu tez çalışmasında ortaya çıkan bulgular neticesinde karavan yaşamının sosyolojik açıdan incelenmesi gereken pek çok yönü bulunmaktadır. Bu alışma mobil mekân türlerinden olan karavanların sosyolojik olarak farklı yönlerden daha geniş ve farklı örneklemelerden ele alınarak araştırılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca bu çalışmanın karavan yaşamını merak eden, öğrenmek isteyen insanlara yol gösterici bilgiler sunacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. (t. y.) *Modern ve Postmodern Düşüncenin Kentsel Mekâna Yansımaları*. Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kent Çalışmaları Yüksek Lisans. (ss. 1-21). https://www.academia.edu/37680263/MODERN_VE_POSTMODERN_D%C3%9C%C5%9E%C3%9CNCEN%C4%B0N_KENTSEL_MEK%C3%82NA_YANSIMALARI, Erişim Tarihi: 10.08.2024
- Acungil, Y. (2018). Kent Sosyolojisinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi Sürecinde Etkili Olan Düşünürler. Çataloluk, C. (Ed.). *Sosyal Bilimlerde Değişim ve Gelişim Yazıları-1* (ss. 121-177) içinde. Ankara: Gecekitaplığı.
- Akbaş, A. (2024). Henri Lefebvre'in Sosyolojisi: Gündelik Hayatın Eleştirisi. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, (5), 73-94. <https://doi.org/10.62156/habitus.1434618>
- Akkuzu, (2021). *Gecicilikten Kalıcılığa Doğru Bir Süreç: Silivri Karavan Parkı Yerleşimcilerinin Sosyo-Mekânsal Pratikleri Üzerine Nitel Bir Araştırma*. (Tez No. 684072) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aksoy, U. İ. (2017). Modernite, *Uluslararası Politika Akademisi*. (ss. 1-10). <https://politikaakademisi.org/2017/11/22/modernite/>, Erişim Tarihi: 12.8.2023
- Aktı, Ü. ve Muslu, F. E. (2022). Minimalist Değerler ve Yaşam Pratikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22(1), 18-37.
- Akyıldız, Ş. (2015). *Murat Gülsoy'un Eserlerinde Postmodernist Ögeler*. (Tez No. 427429) [Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Altun Yılmaz, Ö. (2023). Gündelik Hayat ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi: Bir Literatür Çalışması. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 142-172.
- Altun, T. D. A. (2012). İzmir'de Yeni Bir Konut Üretim Süreci Olarak Kapalı Konut Siteleri. *İdealkent; Kent Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 40-61.

- Alyakut, Ö. (2017). Postmodern Toplumda Değişen Evler: Yeni Yaşam Tarzı Vat Eden Ev Reklamlarının Gösterge Bilimsel İncelenmesi. *İletişim ve Kuram Araştırma Dergisi*, (44), 245-263.
- Ankara Büyükşehir Belediyesi (2023, Mayıs 24). *Ankara Büyükşehir Belediyesinin Karavan Parkları İlgi Görmeye Devam Ediyor*, (Genel Haber). <https://www.ankara.bel.tr/haberler/ankara-buyuksehir-belediyesinin-karavan-parklari> Erişim tarihi: 16. 12. 2024.
- Arı, E. (2019). *Mobil Mekân Kavramı Kapsamında Taşınabilir Mekân Organizasyonu*. (Tez No. 559170) [Yüksek Lisans Tezi, Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Ata, B. (2022). *Kamp ve Karavan Turizmi Açısından Ankara İlinin Değerlendirilmesi*. (Tez No. 7625050) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Aydoğan, F. (2015). *Alt Kültür ve Net Kültürleri Bağlamında Türkiye Gençliği*. İletişim Çalışmaları Kitabı. (ss. 1-12). <https://www.researchgate.net/publication/344141660>. Erişim Tarihi: 10.12. 2024.
- Aytaç, Ö. (2009). Boş Zamanın Değişen Yüzü: Yaşam Deneyimleri ve Kimlik İnşa. *Sosyoloji Dergisi*, (15), 58-90.
- Bal, H. (2016). *Kent Sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.
- Batı, U. (2008). Kentin Postmodernitesi: “Postmodern Tüketim Kültürü Işığında Hedonik Bir Biçim Olarak Kent Tasarımı.” *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, 6(1), 1-18.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik Düşünmek*. Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Beilharz, P. & Supski, S. (2017). A sociology of caravans. *Thesis Eleven*, 142(1), 34-43
- Bilgin, N. (2011). Sosyal Düşünce Kent Kimliği. *İdealkent*, 2(3), 20-47
- Bingöl, B. (2014). Postmodernizm ve Kent Tasarımı. *Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi, Ormancılık Dergisi*, 10(1), 14-22.
- Bingöl, U. (2016). Postmodern Bir Özne olarak Şair Murat Mugan. *International Perrodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 11(15), 63-84.

- Buldaç, M. (2021). Küresel Salgın Sürecinde Değişik Mekân Arayışı: Karavan ve Kullanıcı Deneyimleri. *Yıldız Journal Of Art and Design*, 8(2), 90-104.
- Cevizci, A. (2005). *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Çolak, A. F. (2005). *Mobil Konutların Türkiye’de Uygulanabilirliğinin İrdelenmesi*. (Tez No. 166230) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demir, A. (2021). Toplumsal Değişimin Anatomik Görünümü: Antik Kentten Dijital Kentlere. Ü. Şentürk (Ed.). *Kent Sosyolojisi Üzerine Senfonik Okumalar*, (ss. 37-56) içinde. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Demirel, D. (2014). Modernizmden Postmodernizme Kamu Yönetimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2), 169-178. Elazığ.
- Doğan, Ş. (1997). *Postmodernizm Tartışmaları Çerçevesinde Özne Sorunu*. (Tez No. 62122) [Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Doğantan, E. (2014). *Frigya Bölgesine Alternatif Konaklama Tesisi Önerisi: Karavancılık*. (Tez No. 357360) [Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Er, D. (2023). *Mobil Konut ve Mekân Tasarımı Bağlamında Karavan*. (Tez No. 783708) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Göle, N. (2000). *Melez Desenler*. İstanbul: Metis yayınları.
- Güçlü, İ. (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Atlas Akademik Basım Yayın Dağıtım.
- Gül, H. (2020). Yeni Kentlileşme Sürecinde Kentli Karakterlerin Sosyolojik Yansımaları. *Karadeniz Uluslararası Bilim Dergisi*, 46, 257- 270. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.644268>
- Güleç Solak, S. (2017). Mekân-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.

- Gültekin, T. ve Aşkın, B. (2010). Simülasyon Teorisi, Postmodern Birey ve Tüketim Kültürü Yaklaşımıyla Sanat Eserlerinin İlişkisel Yorumlanması. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, (67), 569-597.
- Gündoğdu, R. (2013). Sosyalleşme ve Sosyalleşme Süreci. (ss. 1-17). https://www.researchgate.net/publication/315386774_SOSYALLESME_VE_SOSYALLESME_SURECI, Erişim Tarihi: 11.12. 2024
- Gürtekin, F. B. (2011). *Mobil Mekân Kapsamında Karavan Treylar Tasarımını İç Mekân Organizasyonu Yönünden İncelenmesi*. (Tez No. 288277) [Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Güven, S. (2015). Postmodern Kimliklerin Kurulumu. *Selçuk İletişim*, 9(1), 266-286.
- Harvey, D. (2003). *Postmodernliğin Durumu*. Çev. Sungur Savran, İstanbul: Metis yayın,
- Hatt Paul, K. ve Albert J. Reiss Jr. (2002). “Kentsel Yerleşimlerin Tarihi”. Duru, B. ve Alkan, A. (der. ve çev.). *20. Yüzyıl Kenti* (ss. 27-36) içinde, Ankara: İmge yayınevi.
- İncedere, L. (2023). Modernizmden Postmodernizme Kentsel Mekân. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(11), 6840-6847.
- Kalay, T., Yalçın, Ç. ve Kavut, İ. E.. (2022). Pandemi Kavramının Konut ve Kurgusal Mekân Tasarımları Üzerindeki Etkisi. *Uluslararası İnşa ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 114-128.
- Kamprota, (2025). Dünyanın En Eski Karavanı Nasıldır? <https://www.kamprota.com/dunyanin-en-eski-karavani-nasildi> Erişim Tarihi: 02.02.2025
- Karaduman, S. (2010). Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü. *Journal of Yaşar University*, 17(5), 2886-2899.
- Karakaş, M. (2003). Modern Bütünleşmeden Postmodern Farklılaşmaya Kentte Toplumsal Etkileşim. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 12(2), 16-40.
- Karakaş, M. (2019). Kent, Mekân ve Toplum. Karakaş, M. (Ed.). *Kent, Mekân ve Toplum: Mekân Sosyolojisine Giriş* (ss.15-40) içinde. Ankara: Tezkire Yayıncılık.
- Karaman, K. (2003). Türkiye’de Şehirleşme Olgusu ve Gecekondu Sorunu. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 2(1), 108-117.

- Kaypak, Ş. (2013). Modernizmden Postmodernizme Değişen Kentleşme. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 2(4), 80-95.
- Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge kitabevi.
- Keleş, R. (2010). *Kentleşme Politikası*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılıç, S. N. ve Buzlukçu, C. (2021). Yaşam Göçü Bağlamında Kentten Kırsala Kaçış: Yeni Köylü Turizm Girişimcileri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46-1), 1387-1400.
- Kıray, M. (1998). *Örgütlemeyen Kent: İzmir*. İstanbul: Bağlam yayınları.
- Köksal, T. (2022). Modernleşme ve Kimlik. *Mavi Atlas Araştırma Makalesi*, 10(2), 605-612.
- Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, KUZKA. (2022). *Karavan Turizmi Zirvesi Raporu*, s. 56. Kastamonu. <https://www.kuzka.gov.tr/>, Erişim tarihi: 4. 12. 2024.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. Çev. Işık Ergüden I. İstanbul: Sel Yayıncılık
- Leivestad, H. H. (2018). *Caravan Lives on Wheels in Contemporary Europe*. Londra: Routledge.
- Marshall, G. (1999) *Sosyoloji Sözlüğü*. Çev. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Cilt 1-2*. Çev. Sedef ÖZGE, Ankara: Yayın Odası Yayın.
- Özata, T. F. (2021). *Postmodern Düşüncede Değişen Kimlik Algısı ve Kimlik İnşası: Ekşi Sözlük Örneği*. (Tez No. 659411) [Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Üniversitesi Hacıbektaş'ı Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özer, G. (2016). *Modern Kentte Yabancılaşma: 19. Yüzyıl Paris'i ve 21. Yüzyıl İstanbul'undan Deneyisel Kesitler*. (Tez No. 445087) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik ve Kültür Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Öztürk Aykaç, N. (2021). Kent, Kültür ve Kimlik. Ü. Şentürk (Ed.). *Kent sosyolojisi Üzerine Senfonik Okumalar* (ss. 125-151) içinde. Çanakkale: Paradigma Akademi.

- Öztürk, İ. (2019). Postmodernizmin Örgütteki İnsan Davranışlarına Yansıması. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 5(1), 91-100.
- Özyurt, C. (2007). “Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam.” *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 111-126.
- Sevinç, M. (1999). Postmodernizm ve Kent. *Birikim Sosyal Kültür Dergisi*, Sayı: 124, 176-181.
- Sığın, A. (2021). Mekânın Cinsiyeti: Kentsel Mekân ve Toplumsal Cinsiyet. Ü. Şentürk (Ed.). *Kent sosyolojisi üzerine senfonik okumalar* (ss. 317–336) içinde. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Simmel, G. (1903), *Metropol ve Tinsel Hayat*. N. Kalaycı (Çev.) Modern Kültürde Çatışma (ss. 85-102) içinde. 2006, İstanbul: İletişim yayınları.
- Sökmen, S. (2023). *Ev ve Kimlik Olgusu Bağlamında Karavanla Yaşam ve Seyahat Deneyimi: Fenomolojik Bir Analiz*. (Tez No. 777332) [Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Şen, S. (2012). Kentlilik Üzerine Düşünmek, *Toplum ve Bilim*, 124, 103-127.
- Şentürk, Ü. (Ed.) (2021). *Kent sosyolojisi Üzerine Senfonik Okumalar*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Şimşek, M. E. (2014). *Modernizmden Postmoderniteye Uzanan Köprü: Zygmunt. Bauman*. (Tez No: 366806) [Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü].
- T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *Turizm İşletmeli Bakanlık Belgeli Tesis Konaklamaları İstatistikleri*. <https://www.ktb.gov.tr/> Erişim Tarihi: 7.12.2024.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Turizm Tesislerinin Belgelendirilmesi ve Niteliklerine İlişkin Yönetmelik Madde: 23*. <https://www.ktb.gov.tr/> Erişim tarihi: 6.12.2024.
- Tekeli, İ. (1995). “Bir Modernite Projesi Olarak Kent Planlaması”. *Egemimarlık Dergisi*, 2(16), 51-55.
- Tuna, M. (2021). Pandeminin Sosyolojisi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 320-348.

- Türk, S. M. (2015) 20. Yüzyılda Kent Kuramları. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 41-59.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, TOBB (Yayın No: 2021/2022). *Türkiye Karavan Sektörü Durum Analizi Raporu*, (s.1-22). Ankara. www.tobb.org.tr.
- Yalçın, E. (2023). Modern ve Postmodern Kent. *Toplum Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 4(1), 163-180.
- Yazar, E. ve Önkai, G. (2019). Farklılaşma ve Ayrışmanın Sosyolojisi Tarihsellik Açısından “Kent Deneyimi”. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 61-77.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, L. N. (2019). Kent Kültürü ve Postmodern Hayat Tarzının Tüketime Etkisi. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 53-62.
- Yılmaz, A. (1996). *Modernden Postmoderne Siyasal Arayışlar*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Yılmaz, C. (2014). Modernizmden Postmodernizme Kültür ve Kimlik Algısı. *İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler*, 1-14.
- Zayım, M., Bayartan, M. ve Kahraman, M. (2022). Değişen Turizm Algısında Kamp/Karavan Turizmi: Demre Örneği. *Coğrafya Dergisi*, (45), 215-227. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2022-1192238>

EKLER

EK.1. Görüşme Onam Formu

Sayın katılımcı,

“Post-Modern Kentlilik Bağlamında Karavan Yaşamı” başlıklı yüksek lisans tez çalışmamda bireylerin kentsel mekânlardan uzaklaşarak karavan yaşamını tercih etme nedenlerini anlamaya yönelik olarak birtakım sorular hazırlanmıştır. Bu kapsamda görüşlerinize ihtiyaç duymaktayım. Görüşme sırasında araştırma verilerini kaydetmek amacıyla tercihinize göre ses kayıt cihazı kullanılacak ve/veya yazılı notlar alınacaktır. Kayıtlar katılımcıların kimliğinin korunması amacıyla hiçbir şekilde üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Araştırma sonunda elde edilen veriler tamamen akademik amaçlarla kullanılacak ve çalışmanın raporlanmasından sonra imha edilecektir.

Araştırmaya katılmayı kabul ederek değerli katkılarınızı sunduğunuz için şimdiden teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Bu koşullar doğrultusunda çalışmaya katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcı Ad Soyadı:

İmza:

Tarih:

EK.2. Karavan Yaşamını Deneyimleyen Katılımcılara Yöneltilcek Görüşme Formu

Sosyo - Demografik Bilgilere Yönelik Sorular

1. Yaşınız:
2. Cinsiyetiniz:
3. Doğum Yeriniz(Kent-Kır):
4. Medeni Durumunuz:
5. Çocuk Sayınız:
6. Eğitim Durumunuz/Okuduğunuz Bölüm:
7. Yaşadığınız Şehir:
8. Meslek/İş durumunuz:
9. Gelir Durumunuz:
10. Aile Yapınız (Çekirdek/Geniş):

Karavan Yaşamına Yönelik Sorular

1. Karavan size neyi ifade ediyor?
 2. Karavan yaşamını nasıl tanımlıyorsunuz? Kendinizi tanımladığınız bu yaşam tarzı ile uyumlu hissediyor musunuz?
 3. Karavanda yaşamaya başlama sürecinizden bahseder misiniz: Karavan almaya ne zaman, nasıl karar verdiniz? Karar verirken bilgi-ilham aldınız mı (Aldıysanız nereden/kimden)?
 4. Karavanda yaşamayı tercih etme nedenleriniz nelerdir?
 5. Kullandığınız karavan çeşidi nedir (Çekme-Motor), çekme/motor karavan neden tercih ediyorsunuz, özellikleri neler, karavanda kimlerle yaşıyorsunuz bahseder misiniz?
 6. Karavanınızın iç mekân düzenlemesi nasıl, yaşamak için gereksinimlerinizi karşılayabilecek nitelikte mi?
 7. Karavanla yaşamaya başladığınız ilk zamanları hatırlıyor musunuz? İlk deneyimlerinizden kısaca bahseder misiniz?
 8. Karavanda ne kadar süredir yaşıyorsunuz? Karavanda sürekli mi konaklıyorsunuz, geçici süreli mi konaklıyorsunuz?
- Kentte sabit bir ikametiniz/eviniz var mı?
- Karavanda sürekli yaşıyorsanız tekrar sabit bir evde yaşamayı düşünüyor musunuz?

- Karavanda sürekli yaşamaya iten neden/nedenler nelerdir? Sürekli karavan yaşamını doğrudan mı tercih ettiniz bu süreçten biraz bahseder misiniz? (Yoksa önce geçici sonra sürekli mi tercih ettiniz?)

- Karavanda geçici konaklıyorsanız; yılın hangi dönemlerinde karavanda yaşıyorsunuz, yaşadığınız süreler ne kadar bahseder misiniz?

9. Karavanda yaşarken nerelerde konaklamayı tercih ediyorsunuz? Konaklama alanlarınızın özelliklerinden biraz bahseder misiniz? (Karavanı park ettiğiniz alanlar, süpermarket, restoran, alışveriş merkezi gibi yerlerin yakınlığı açısından önem arz ediyor mu?)

10. Karavan yaşamını kent yaşamındaki mekânlarla kıyasladığımızda avantajlı ve dezavantajlı yönleri nelerdir?

11. Karavanda yaşamak bir evde yaşamak gibi mi? Sabit bir evle benzer ve farklı yönleri kıyaslandığında neler söyleyebilirsiniz?

12. Karavan yaşamına geçince hayatınızda bir farklılık oldu mu, olduysa ne gibi değişimler oldu? Biraz bahseder misiniz?

13. Karavan yaşamını tercih eden diğer karavancılarla karşılaşıyor musunuz, genel olarak nerelerde karşılaşıyorsunuz, onlarla olan ilişkilerinizden bahseder misiniz?

14. Karavan yaşamında sosyal ilişkilerinizi, kentsel mekândaki sosyal ilişkilerle kıyaslarsak neler söylemek istersiniz? (Komşuluk, arkadaşlık, sosyalleşme vb.)

15. Kentsel mekânla-karavan yaşamını kıyaslarsak karavan ekonomik anlamda ulaşılabilir bir mekân mı? Bu konuda düşünceleriniz?

16. Karavan yaşamına geçtiğinizde harcamalarınızda bir farklılık oldu mu? Biraz bahseder misiniz?

17. Karavan yaşamında kadın/erkek olmanın avantajları ve dezavantajları nelerdir?

18. Gündelik yaşam pratikleri (İş yaşamı, boş zaman, alışveriş, eğlence vb.) açısından karavan yaşamını kentsel mekânla kıyasladığınızda neler söyleyebilirsiniz?

19. Karavanda sıradan bir gününüz nasıl geçiyor anlatır mısınız?

20. Karavan yaşamından kent yaşamına döndüğünüzde neler hissediyorsunuz, biraz bahseder misiniz? (Geçici süreli konaklayanlara sorulacak).

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Başvurunuz Hk.

Sayın: LİLE GÜLER YILMAZ

"Post-Modern Kentlilik Bağlamında Karavan Yaşamı" başlıklı 2024/01-04 protokol numaralı başvuru 28.03.2024 tarihli toplantıda kurulunuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Yönergesi'nde belirtilen etik ilkelere uygun olduğuna toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof. Dr. Eymen AKIN
Aksaray Üniversitesi
İnsan Araştırmaları Etik Kurulu Bşk.

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı: ELİF GÜLER YILMAZ		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapakta ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Doç. Dr. Aykut SİĞİN